

VIII Simpòsium i Jornades Internacionals
de l'Orgue Històric de les Balears

VIII Trobada de Documentalistes Musicals

Manacor

Concerts d'Orgue / Conciertos de òrgano
Organconcerts / Orgelkonzerte

Alcúdia, Artà, Búger, Banyalbufar, Binissalem, Calvià,
Campos, Eivissa, Felanitx, Fornalutx, Inca, Lloseta,
Manacor, Muro, Palma, Pollença, sa Pobla,
Santa Maria del Camí, Santanyí, Sencelles, Soller.

OCTUBRE / OCTOBER / OKTOBER • NOVIEMBRE / NOVIEMBRE / NOVEMBER
• DESEMBRE / DICIEMBRE / DECEMBER / DEZEMBER

ILLES BALEARS 2001

AJUNTAMENT D'ALCÚDIA

AJUNTAMENT D'ARTÀ

AJUNTAMENT DE BÚGER

AJUNTAMENT DE BANYALBUFAR

AJUNTAMENT DE BINISSALEM

AJUNTAMENT DE CALVIÀ
MALLORCA

AJUNTAMENT DE CAMPOS

CONSELL INSULAR
D'EIVISSA I FORMENTERA
Conselleria de Cultura

AJUNTAMENT DE FORNALUTX

AJUNTAMENT D'INCA

AJUNTAMENT DE MANACOR

AJUNTAMENT DE MURO

Portada: Torre dels Enegistes, foto: Antoni Caimari

Disseny: Fundació ACA - Son Bielí, Búger

Arts Gràfiques: GELABERT - SA POBLA

© i ® 2002 Fundació ACA - Centre de Recerca i Documentació
Històrico-Musical de Mallorca

Coordina la Col·lecció: Joan Parets i Serra

Amb el suport de: Ajuntament de Manacor.

Col·laboren Ajuntaments de:

Alcúdia, Artà, Búger, Banyalbufar, Binissalem, Calvià, Campos, Eivissa,
Fornalutx, Inca, Manacor, Muro, Palma, Pollença, sa Pobla, Santanyí, Sóller,
Lloseta, Felanitx, Santa Maria del Camí, Sencelles.

Consell Insular d'Eivissa i Formentera - Departament de Cultura.

Institut Balear de Promoció del Turisme

Govern de les Illes Balears - Conselleria de Turisme

Foment del Turisme Mallorca

Un Hivern a Mallorca

"Sa Nostra" Obra Social i Cultural

Fundació Pública Antoni Maria Alcover

Bisbats i Parròquies de Mallorca i Eivissa

Fundació ACA

és membre de la / es miembro de la /
is member of the / ist Mitglied von der :

European Conference of Promoters of New Music

Informació:

ACA

Son Bielí

07311 Búger • Mallorca

Illes Balears (Espanya)

Tel. 971 51 65 01 • Fax: 971 51 65 02

www.fundacioaca.org • e-mail: fundacioaca@fundacioaca.org

Depòsit legal: P.M. 1809-2002

**VIII Simpòsium i Jornades Internacionals
de l'Orgue Històric de les Balears**

**VIII Trobada de Documentalistes Musicals
Manacor - Dia 27 i 28 d'octubre**

PRESENTACIONES

La celebració del **Centenari** de la **Lletra de Convit** - punt de partida de l'obra del **Diccionari Català-Valencià-Baleàr** - és per a **Manacor** motiu de satisfacció i de compromís alhora. De satisfacció, perquè aquesta és l'obra capdal d'un manacorí il·lustre, **Antoni Mª Alcover**, que honra la nostra ciutat. I motiu també de compromís, perquè la seva lluita suposa per a nosaltres el repte de saber-la continuar.

Per tot això, ens és plaent tot allò que vagi encaminat a donar a conèixer aquesta obra magna, cabdal en les lletres catalanes. D'una forma especial, el fet que la **Fundació ACA** hagi escollit **Manacor** - més concretament l'espai emblemàtic de la **Torre dels Enagistes** - per dur a terme les seves jardades anuals, ens obliga com a **Ajuntament** a donar el màxim suport a aquesta iniciativa i, amb ella, a la tasca cultural importantíssima que **ACA** duu a terme en tot allò que emprèn.

Siau benvinguts, doncs, tots els qui participau al **VIII Simpòsium i Jornades de l'Orgue Històric de les Balears** i la **VIII Trobada de Documentalistes Musicals**, sentint-vos a gust a la nostra ciutat, que viu amb orgull el fet d'haver estat lloc de naixement **Mn. Alcover** i s'esforça cada dia per estar a l'alçada del que aquest fet suposa.

Manacor us obre les portes i posa a la vostra disposició un edifici que estima.

A tots, gràcies per la vostra tasca i molts d'anys!

Miguel Riera Cervera

Batle de Manacor.

La celebración del Centenario de la “Lletra de Convit” - punto de partida de la obra del Diccionario Català-Valenciac-Balear - es para Manacor motivo de satisfacción y de compromiso al mismo tiempo. De satisfacción, porque esta es la obra capital de un manacorense ilustre , Antoni Mª Alcover, que honra nuestra ciudad. Y motivo también de compromiso porque su lucha supone para nosotros el reto de saber continuarla.

Por todo ello, nos satisface dar a conocer esta obra magna, fundamental en las letras catalanás. De una forma especial, el hecho de que la Fundación ACA haya escogido Manacor - más concretamente el espacio emblemático de la “Torre dels Enagistes” - para llevar a cabo sus jornadas anuales, nos obliga como Ayuntamiento a dar el máximo apoyo a esta iniciativa y, con ella, a la tarea cultural importantísima que ACA está llevando a cabo.

Sed bienvenidos, pues, al VIII Simposio y Jornadas del Órgano Histórico de las Baleares y el VIII Encuentro de Documentalistas Musicales. Deseamos que os sintáis a gusto en nuestra ciudad, que vive con orgullo el hecho de haber visto nacer a Mn.Alcover y se esfuerza cada día por estar a la altura de lo que este hecho supone.

A todos, gracias por vuestro esfuerzo y dedicación.

Miguel Riera Cervera
Alcalde de Manacor.

The celebration of the Hundred Anniversary of the “Lletra de Convit”- opening point of the Català-Valenciac-Balear Dictionary- is a source of satisfaction for Manacor, and also a source of commitment. Satisfaction, because it is the main work of a distinguished citizen of Manacor, Mn.Antoni Mª Alcover, who honours our city. And commitment, because his struggle represents for us the challenge to be able to continue it.

For these reasons, we are pleased to present this major work, fundamental to the Catalan arts. In a special way, the fact that the ACA Foundation has chosen Manacor- more specifically the emblematic space of the “Tories dels Enagistes”- to carry out their annual conferences, demands that we, as City Hall, will give the maximum support to this initiative together with the important cultural task that the ACA is carrying out.

Welcome to the Symposium and Conferences of the “Òrgan Històric de les Balears” and the VIII Encounter of Musical Documentalists. We hope you are content in our city, which is proud to have seen the birth of Mn. Antoni Alcover and makes the effort daily to live up to the implied expectations.

Thank you, all of you, for your effort and dedication.

Miguel Riera Cervera
Mayor from Manacor.

MÚSICA I LLENGUA; SIGNES VITALS DE LA NOSTRA IDENTITAT

Ningú ens pot negar l'orgull de pertànyer a una cultura rica i sensible amb l'estètica musical. Aquestes **Jornades Internacionals de l'Orgue Històric a les Balears**, així com el **Síposi i Encontre de Documentalistes Musicals**, que arriben a la seva vuitena edició, són fruit d'una il·lusió i esforç permanent de molts i moltes. Durant tres mesos els òrgans històrics de les esglésies de vint-i-cinc pobles de Mallorca ens faran gaudir d'una experiència extraordinària que ens lliga directament a la nostra pròpia identitat. Però tot això no seria possible sense la cura constant de qui, des d'institucions públiques i privades, fan feina per mantenir viu aquest bagatge cultural.

En aquesta edició, dins el marc de commemoració de l'any **Alcover**, la **Trobada de Documentalistes Musicals** està dedicada al **I Centenari de la lletra de convit** a tots els amics de la Llengua Catalana de **Mn. Alcover**. D'aquesta forma es combina la música i la llengua com a parts essencials de l'excel·lent realitat cultural que, com a poble de la Mediterrània que som, vivim d'una forma plena.

Vull destacar el gran esforç que, any rera any, duu a terme la **Fundació ACA** dins la línia d'investigació i conservació del patrimoni artístic musical. Per a la **Conselleria de Turisme** és una gran satisfacció poder col·laborar, en la me-sura de les seves possibilitats, en aquestes iniciatives.

Celestí Alomar i Mateu
Conseller de Turisme
Govern de les Illes Balears

MÚSICA Y LENGUA: SIGNOS VITALES DE NUESTRA IDENTIDAD

Nadie nos puede negar el orgullo de pertenecer a una cultura rica y sensible con la estética musical. Estas Jornades Internacionals de l'Orgue històric a les Balears, así como el Simposi i Encontre de Documentalistes Musicals, que llegan a su octava edición, son el fruto de una ilusión y esfuerzo permanente de muchos y muchas. Durante tres meses los órganos históricos de veinticinco iglesias de Mallorca nos harán disfrutar de una experiencia extraordinaria que nos liga directamente a nuestra propia identidad. Pero todo esto no sería posible sin el cuidado y la vigilancia constante de quien, desde instituciones públicas y privadas, trabajan para mantener vivo este bagaje cultural.

En esta edición, dentro del marco de conmemoración del año Alcover, la Trobada de Documentalistes Musicals está dedicada al I Centenari de la lletra de convit a tots els amics de la Llengua Catalana de Mn. Alcover. De esta manera se combina la música y la lengua como partes esenciales de la excelente realidad cultural que, como pueblo del mediterráneo que somos, vivimos de una forma plena.

Quiero destacar el gran esfuerzo que, año tras año, lleva a cabo la Fundació ACA en la línea de investigación y conservación del patrimonio artístico musical. Para la Conselleria de Turisme es una gran satisfacción poder colaborar, en la medida de sus posibilidades, en este tipo de iniciativas.

Celestí Alomar i Mateu

Conseller de Turisme del Govern de les Illes Balears

MUSIC AND LANGUAGE: VITAL SIGNS OF OUR IDENTITY

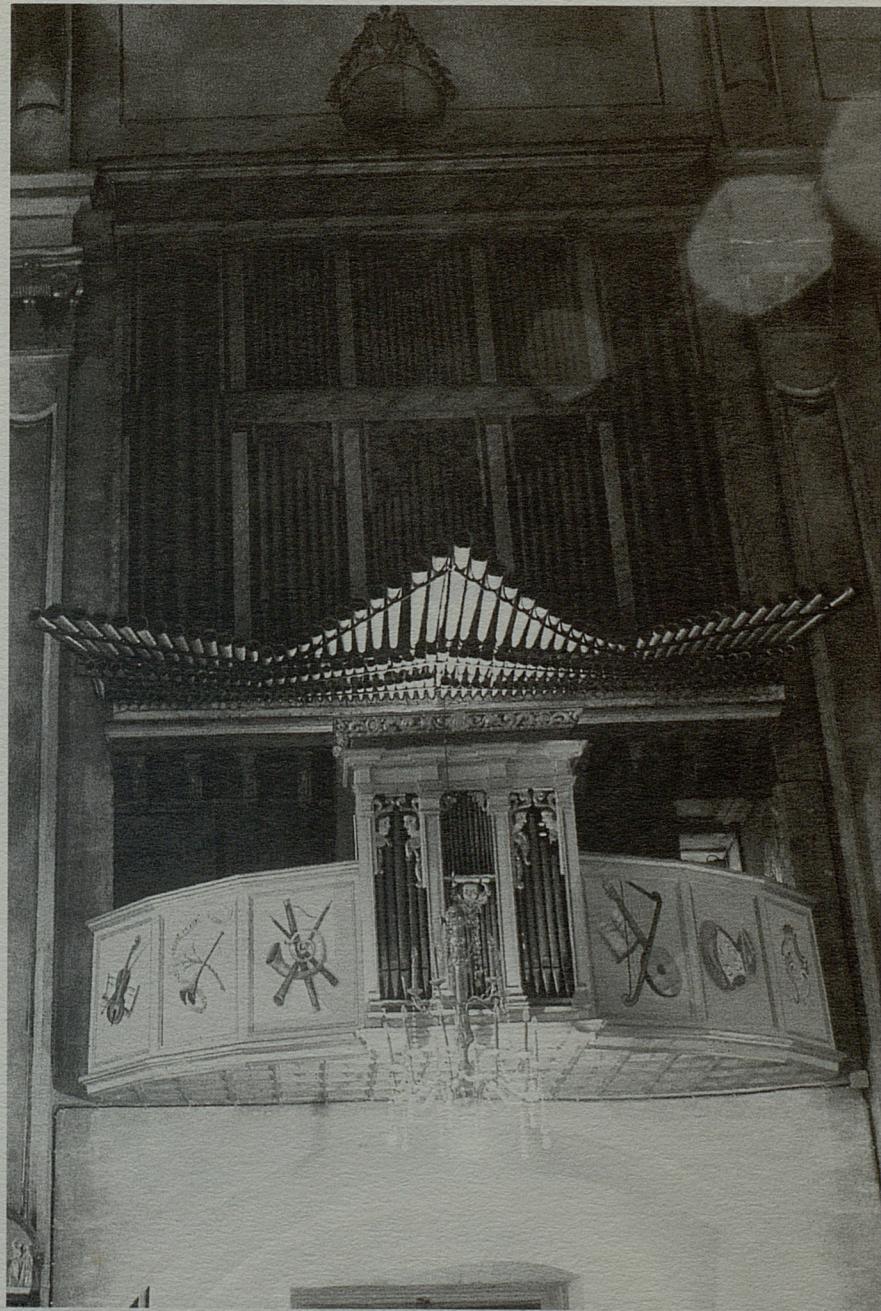
No one can deny us the pride of belonging to a culture that is rich and sensitive to musical aesthetics. This is the eighth occasion on which the Jornades Internacionals de l'Orgue històric a les Balears, as well as the Simposi i Encontre de Documentalistes Musicals, are being held and they are the result of the ceaseless aspirations and efforts by many men and women. For three months the historic organs in twenty five churches in Majorca will delight us with an extraordinary experience directly linked to our own identity. However, this would not be possible without the constant care and attention of those in public and private institutions who work to keep alive this cultural background.

On this occasion and within the framework of the Alcover commemoration year, the Trobada de Documentalistes Musicals is dedicated to the I Centenari de la lletra de convit a tots els amics de la Llengua Catalana de Mn. Alcover. Music and language are therefore combined as essential parts of the excellent cultural reality which, as a Mediterranean people, we live and enjoy to the full.

I wish to emphasise the great effort in research and conservation of musical artistic heritage that the Fundació ACA carries out year after year. For the Conselleria de Turisme it is a great satisfaction to be able to cooperate, insofar as we are able, with this kind of initiative.

Celestí Alomar i Mateu

Councillor of Tourism Balearic Islands' Government

ORGUE HISTÒRIC: 1600 ampliat per Julià Munar 1888.

Convent dels Pares Dominics - Manacor

Foto: Antoni Caimari

— NICKEL EN ALUMINIUM —
LA MÉTALLOGRAPHIE ET LE CONSEIL

de la Société Française de Nickel

**Lliçó Inaugural
Ponències i comunicacions**

MOSSÈN ALCOVER I EL MÓN DE LA MÚSICA. LA MÚSICA EN EL DICCIONARI ALCOVER-MOLL

Joan March i Noguera

Amics i amigues: Tinc que agrair d'una forma molt especial en Joan Parets i a la Fundació ACA per permetre-me dirigir-me a tots vosaltres en aquesta sessió inaugural de les vostres VIII jornades, ja que en permet parlar, una vegada més, d'un personatge tan estimat per mi com és mossèn Alcover i a més a un any tan significatiu com aquest en que totes les institucions l'han declarat "Any Alcover" per commemorar el centenari de haver tret a llum la seva famosa *Lletra de Convit* que va significar el punt de partida per iniciar el que devia ser el *Diccionari General de la Llengua Catalana* i que avui coneixem com a *Diccionari Català-Valencià-Balear* o el que és el mateix "l'Alcover-Moll".

A més el considero un honor molt especial ja que som un humil aprenent en relació a l'història de la música i tot vosaltres duis molt d'anys treballant en aquest camp i os tinc que alabar el gust ja que és un tema molt engrescador i a mi m'ha engrescat també aquests darrer temps.

Crec que és imprescindible iniciar el meu treball tractant d'esbrinar quan es varen produir els primers contactes amb el món de la música per part d'Alcover i com va arribar a ser, junt amb molts d'altres, un tema d'especial atenció per la seva part. Resulta indubtable pensar que l'infantesa pagesa de mossèn Alcover (1862-1932) fill mitjancer d'una família nombrosa (sis germans), donava molt de lloc per sentir cançons de bressol, tonades del camp, rondalles i glossades i així o reconeix el mateix Alcover a una de les poesies, que trobam a les capses classificades com a biogràfiques a l'Arxiu de l'Obra del Diccionari, dades entre finals de 1880 i principis de l'any 1881:

*A les vetlades
D'ivern tan fredes
A dins la cuyna
Enrevoltats
De la flamada*

Mirau qu'n deyen

Bé de rondayes

Bé de glosats

És indubtable que les revistes que l'arribaven mitjançant el seu oncle capellà Pere Josep Alcover tal com l'integrista *Revista Popular* (1871-1928)¹ i les costumistes *El Sarracossà* (1869-1873), *La Dulzaina* (1868-1869) i *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes* (1872-1874) feien les seves referències a cançons religioses i populars respectivament, com és un bon exemple la cançó popular apareguda el 15-6-1872 al número 11 de la *Revista Balear* a la pàgina 164 i que diu així:

CANSÓ POPULAR

*Sempre quet veix, te diria
Es meu pensament quin es;
Es còr dirthó tot voldria,
Y sa boca... no t'diu res*

La música religiosa havia sofert durant la primera meitat del segle XIX els efectes de les persecucions i les desamortitzacions que deixaren a les ordes religioses i al clergat secular sense recursos econòmics per mantenir les capelles musicals i escolanies que s'havien creat al llarg del segle XVIII. Aquesta situació no va començar a canviar fins el Concordat de 1851, en el qual es va introduir un apartat que garantia una estructura mínima de músics (capellans quasi sense excepció) a càrrec de l'estat. Malgrat això en els anys en que Alcover va romandre com estudiant al seminari (1877 -1886) no foren uns anys en que l'ensenyança de la música fos una prioritat per els responsables de la formació dels seminaristes. Precisament aquesta falta de la formació és una causa fonamental per poder explicar el moviment que es va iniciar entorn en aquells anys, dins el món catòlic, per renovar la música religiosa que s'havia estancat en el darrer terç del segle XIX en un barroquisme estèril. Tenint present aquests fets no queda un altre remei que pensar que les revistes costumistes varen continuar sent la font que va alimentar el delit d'Alcover per la música i així trobam al número 1, pagines 1 i 2 de la seva estimada *L' Ignorancia* datada al 21-6-1879 un recull de cançons

1) Per arribar en aquesta conclusió he repassat els toms de la revista corresponents en els anys que van de 1872 a 1877 que trobam a la Biblioteca de Catalunya i son moltes les lletres i partitures de cançons ressenyades. A més és de la mateixa opinió Francesc Cortès a la pàgina 197 d'*Història de la música catalana, valenciana i balear*. Tom III (2000).

del seu futur mestre literari i amic Bartomeu Ferrà baix el títol de *Sa Festa de San Juan* i de les quals ressenyo una d'elles com a mostra:

CANSÓ.

*Ja tenen missa
Tots els confrares,
Y es bóu ja tenen
Pe s'estufat.
Es sol s'en puja,
¡ Bona diada!
per sa festa
de Sant Juän.*

Com ja he explicat a *Mossèn Alcover i el món de la ciència* poc mesos després Alcover es va integrar com a meritori a la redacció de *L'Ignorancia* per fer trencaclosques i s'amarrà bé de l'ambient de sarrau i cançons que imperava a la redacció i farà amistat amb els seus mestres en literatura catalana Tomàs Forteza (1838-1898)², Pere d'Acantara Penya, Bartomeu Ferrà (1843-1924), Mateu Obrador i altres. Serà també dins aquest ambient a on coneixerà a un músic habitual en les reunions de Illetraferits, Miquel Capllonch (1861-1935) amb el que farà amistat de tota la vida i en el que visitarà Berlín l'any 1907 i compartirà amb ell especials moments musicals.

Així trobam a l'Arxiu de l'Obra del Diccionari, datades entre 1880 i 1886, nombroses cartes glossades dirigides en els membre de la seva família i especialment en el seu oncle capellà Pere Josep Alcover, que formen una producció literària que podríem definir com a "costumista" i que resulten en el seu conjunt els escrits més divertits d'Alcover. És a dir que, malgrat l'integrisme recalcitrant de l'Alcover d'aquests anys de joventut, s'ha contagiat del bon ambient de *L'Ignorancia* i les seves cartes de l'època posen en relleu un Alcover polissó capaç de "rapetjar" cançons i gloses com qualsevol jove de Harlem d'avui dia. Vegem doncs algunes mostres datades al mes de maig de l'any 1882 i que trobam a l'Arxiu de l'Obra del Diccionari a la capsula retolada com a A-22 dins la carpeta que fa referència a cartes glossades dirigides a distints

2) Es tracta del filòleg i poeta Tomàs Forteza Cortès(1838-1898) del qual va ser musicada la seva poesia escrita en motiu de la coronació pontifícia de la Mare de Déu de Lluc l'any 1883 titulada *A la santa Verge de Lluch en la peregrinació de 1883* i es va convertir en el himne oficial de la peregrinació.

membres de la família :

*¿Que ho heu sentit? En llatí
y en francés y italiá,
provensal y mallorquí
y llavors en castella
es sa primera cansó
en que vos comens á escriure
perque no eus ne pogueu riure
ni tractarme de xambó...*

12 de Matx 1882

*...¿ Y tu, Martí com te va ?
ses egos que no van bones?
sa guitarra que no la sones?
Que no has tornat glosá?
tu pareix que vols robá
s'empleo a'n'es teu germá
tirant cançons a ses dones...*

13 de Matx 1882

*...¿ Qu'es, tu, Andreu?
¡ que fa'n Juan lo fill teu
¿De tot ja s'es adobat?
¿ja va bonet,
no's vêr?.Y vos l'amo'm Benet
com vos campau?
un poch mes content estau?
pos massions
que ja anau mes de cansons...*

A di-nou del mes de Matx 1882

En els seus anys de seminarista (1877-1886) Alcover va exercir molt activament com a carlista en política i com integrista (talibà) en religió, dins aquest món va travar profunda amistat amb el misser i musicòleg Miquel Binimelis(1847-1925)³ que serà anys més tard un dels seus millors col.laboradors en les tasques del diccionari per el que fa a la música.

3) Es tracta de Miquel Binimelis i Quetglas (1847-1925). Va harmonitzar conçones tan populars com *La lluna, la pruna*, un Vou.-veri-vou i el poema de José Zorrilla *Sultana Bella*. Vegeu l'obra de Joan Parets; Pere Estelrich; Biel Masot (2000).*Compositors de les Illes Balears*. Pòl lença. El Gall Editor. Pàg.42

Alcover a partir de l'any 1895 evolucionarà en direcció al que he denominat regionalisme-neotomista i Binimelis no es mourà de les seves posicions però malgrat això la seva amistat es va mantenir fins a la mort de Binimelis. Vegem una carta datada al 28 de desembre de 1886 (pocs dies després de que Alcover s'hagués ordenat capellà)⁴, en la que Binimelis reconeix que Alcover l'ha convençut perquè escriguí en català i dona la primera passa mitjançant la carta que transcriu com una bona mostra del catalanisme militant, pel que feia a la llengua que practicava Alcover des de molt jove:

Estimadissim amich y novell prevere:

Com se pregunta y se respost se posen en el mateix cas, vetmet aquí endidalat per escriurlí quatre rethes en mallorquí des que corre, enfengat á se primera passe y sentse sebrer per ahont prender per porerne sortir del pas...

Més endavant una vegada ordenat capellà (1886).i destinat a la parròquia de Manacor es trobarà amb dos capellans manacorins, amics seus des de el seminari, malgrat la diferència d'edat, Josep Antoni Pont (1852-1931) i Andreu Pont (1861-1938) amb els quals tindrà ocasió d'entreveure des de un principi el naixement d'una de les institucions musicals mallorquines més important de tots els temps “La Capella de Manacor”⁵. Així quant arriba a la parròquia de Manacor l'any 1887 es troba que Andreu Pont és professor de l'Institut de Manacor⁶ , el primer creat a Mallorca després de l'Institut Balear i Josep Antoni ocupa una de les places creades com a conseqüència del Concordat de 1851, la d'organista de la parròquia junt amb altre manacori company de tots ells al seminari, Joan-Aleix Muntaner (1863-1938)⁷. També es troba un altre personatge relacionat amb la música,el metge i musicòleg manacori Miquel Amer(1847-1910) que travarà amistat amb el grup de capellans i serà un dels més actius promotores de “La Capella”.

-
- 4) Trobam aquesta carta a l'Arxiu de l'Obra del Diccionari al Departament de Filologia Catalana a la UIB.Dins la carpeta de Miquel Binimelis, dins la capsula corresponent al grup de *Personatges importants*.
 - 5) En relació a tot el procés de creació i desenvolupament de la Capella de Manacor veure el meu treball *La influència del seminari i dels seminaristes en la cultura mallorquina. El cas de la música (1865-1934)*. Comunicació. Núm.97. (2000).
 - 6) Es va crear l'any 1876 a iniciativa del batlle progressista Bartomeu Bosch gràcies a la legislació liberalitzadora de l'ensenyança durant el denominat sexenni revolucionari entre 1868 i 1874.
 - 7) Es tracta del capellà de Manacor Joan-Aleix Muntaner i Nadal (1863-1938) per més dades veure l'obra citada. Pàg.117.

Serà ja més endavant quan farà amistat amb altre dels seus col·laboradors principals en les tasques del *Diccionari* per el que fa a la música, es tracta del músic Antoni Noguera(1858-1904) amb el que travarà amistat en el si de la tertúlia de Can Joan Alcover des de l'any 1895. En aquesta tertúlia a la que assistien, a més, per el que fa a la música, persones com a Miquel Costa (1854-1922), Miquel dels Sants Oliver (1864-1920), el futur bisbe de Mallorca Pere Joan Campins(1859-1915) impulsor de la restauració del cant gregoríà a la litúrgia , l'íntim amic d'Alcover Mateu Rotger (1862-1916) futur director de la secció tècnica de la comissió que va crear el bisbe Campins per assegurar el bon funcionament de la reforma de la litúrgia musical propugnada per Pius X, el seu cossi Miquel Capllonch autor posteriorment, entre moltes altres, de dues magnífiques composicions entorn al bisbe Campins com a prova de l'amistat amb tot el grup d'Alcover i Campins i el musicòleg agustí Eustoquio de Uriarte . Alcover farà poc després de pont entre el grup de musicòlegs de Manacor i els d'aquesta tertúlia i entre tots faran realitat la "Capella de Manacor" l'any 1897 i plasmaran les veus entorn a la música que sortiran al diccionari anys més tard.

El punt de partida del *Diccionari* com és sabut va ser la crida a la seva elaboració feta ara fa 100 anys per Alcover mitjançant la *Lletra de Convit*. Per redactar aquesta proclama nacionalista, perquè això és també la *Lletra de Convit*, va contar amb especialistes i professionals mallorquins de totes les branques del saber i concretament en relació a la música les persones que figuren com a redactors de les seccions de música són Antoni Noguera i Miquel Binimelis i com a secretari de la redacció el jove musicòleg i futur polític i misser Felix Escales (1880-1972) molt lligat també al projecte de la Capella.

Vegem una mostra del principi i del final de la *Lletra* que posen amb evidència el caràcter reivindicatiu de la mateixa:

PROPOSTA DEL PENSAMENT

Amb el moviment generós, ardit, sempre creixent, inconstratable, a favor de la nostra llengua estimadíssima, tant d'anys desetjada, envilida y desconeuguda de sos meteys fills,-tot hom, per poderla escriure y parlar correctament, demana la gramàtica y el diccionari...

ELEMENTS AMB QUE CONTAM

...Contam en ters lloc amb el moviment ghenerosíssim, qui battega y se nota aontsevulla, de simpatía y afecte y afició a n-aquesta mateixa llengua materna. Aquest moviment es ja una gran victòria: aontse-

vulla trobam llevat posat, fins y tot allá ont un manco s'ho esperava. El camp ja es nostre: els inimichs se bat en retirada; anam demunt folla...

Sobre tot, tenim la jovintut, sempre generosa, noble, desinteresada, resolta, fervent.

Amb la nostra jovintut contam: ella respondrá amb tots els homos granats qui tenen el cor jove y l'ànima jove. ...

Alcover i els seus col.laboradors varen organitzar la *Lletra de Convit* per donar cabuda a totes les paraules que tenien que formar part del futur *Diccionari* en 583 seccions:

Les seccions de la que fan referència a la musica eren les següents:

439.-*Música: solfa, armonia; contrapunts, composició; instrumentació: orquestació.*

440.-*Cantadors; primatxers, capelles; operistes; choristes.*

441.-*Organistes: orgues y llur construcció.*

442.-*Tocadors: instruments de percussió; construcció dels meteys.*

443.-*Sonadors: instruments de buf: de metall y de fusta; construcció dels meteys.*

444.-*Sonadors: instruments de corda; de corda y d'arch. Construcció dels meteys.*

445.-*Ball: balladors y balladores.*

D'algunes d'elles tenim les referències concretes dels qui les varen treballar, així al primer tom del *Bulletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (1901-1936) datat en desembre de 1901 trobam a la pàgina 23:

Secc. 441.*Ram d'orgues: D. Sebastià Planes, Pre. Rector de Felanitx...; D. Joseph Barceló, Enginyer Industrial; D. Aleix Muntañer, Pre. Organista, D. Joán B. Bosch, advocat*

A la pàgina 43 trobam:

Secc. 439,441,442,443 i 444. *Música, solfa, instrument de música, orgues: D. Juan Albertí⁸, Pre. Compositor y organista de Soller; D. Rafel Rosselló y Bonet, Organista de Santanyí.*

A la pàg. 53 trobam dins l'apartat d'"obres catalanes que hi ha escollides per els col.laboradors per fer cedúles":

8) Es tracta del capellà de Fornalutx Joan Albertí i Arbona (1850-1916). Per més dades veure l'obra citada. Pàg. 23.

... 95 Conçoneret d'obres vulgars dels sigles XV, XVI y XVII:
Mossen Felix de C. Paradeda, Rector de Palamós (Prov. de Girona).

A la pàgina 73 trobam:

Secc.439-444: *Musica*: R. D. Joseph Sintes⁹, Pre.

Secc. 442, 443 y 444. *Tocadors y sonadors*: D. Antoni Sanxo¹⁰, seminarista

Secc. 445. *Balls*: *la sardana-D. Jaume Rossich, de Pals (Prov. de Girona)*.

Al II Tom pàgina 26 trobam a l'apartat d'"obres catalanes" ...:

228.- *Tractat d'armonia* de N'Enrich Morera:- En Joseph Massot y Planes¹¹ de la Ciutat de Mallorca.

A la pàgina 205 trobam a l'apartat d'"obres catalanes" ...:

260.- *Cansons de la terra* (aplech d'En Pelay y Briz), tom II:-Nas Gertrudis Coli, d'Inca.

Al *Bulletí* trobam també els següents músics com a col.laboradors de les tasques del *Diccionari* en general: Al Tom I a la pàgina 23 trobam:

Secc.488. *Ram de cassa*: ...D. Francesch Solivelles¹², organista;...

A la pàg. 24 trobam:

NOUS CORREPOSALS

... *De Linyola y Urgell*: D. Valeri Serra y Boldú¹³. ...

A la pàgina 104 trobam:

*Dia 20.- A Puigcerdá... y Mossen Joseph Ferrer*¹⁴, organista,...
constituïnt corresponsal Mossen Ferrer...

9) Es tracta de Josep Sintes capellà beneficiat de la parròquia de Ciutadella

10) Es tracta del capellà i músic natural de Son Servera d'Antoni Sancho Nebot (1884-1961). Per més dades vegeu obra citada. Pàg.163

11) Es tracta del músic i folklorista natural de Palma Josep Massot i Planes (1876-1943). Vegeu obra citada. Pàg.103.

12) Es tracta del professor de musica natural de Palma Francesc Solivellas i Verdera (1840-1914). Vegeu obra citada. Pàgina 169.

13) VALERI SERRA I BOLDÚ (1875-1938). Folklorista i periodista natural de 'Castellserà. Col.laborador i amic d'Alcover. Les seves publicacions *Calendari Folklòric d'Urgell* (1915) i *Notes per una Geografia folklòrica de Catalunya* figuren dins el llistat d'obres utilitzades per dur a terme el *Diccionari*. A més és autor en aquest camp *Urgell i ses costums. Cançons de ronda* (1900), *Cançons de Pandero* (1907). L'any 1928 va fundar l'Arxiu de Tradicions Populars a on estan recollides innumerables cançons.

14) Es tracta del organista i compositor Josep Ferrer i Domènech (1880-1936), natural d'Alcover.

A la pàgina 119 trobam:

De Tremp:...Mossen Vicens Bosch, organista,...

Entre els col.laboradors d'Alcover a les tasques del *Diccionari* trobam el més granat dels escriptors del moment, a continuació ressenyo aquells dels quals alguna de les seves composicions poètiques va ser musicada.

A la pàgina 25 dins la llista de col.laboradors trobam :

32 D.ª María Antonia Salvá de la Llapassa¹⁵.- Lluchmajor

A la pàgina 26 trobam a la llista de col.laboradors:

82 D. Bartomeu Ferrà. ...

92 D. Juan Alcover¹⁶. ...

99D. Miquel dels S. Oliver¹⁷. ...

110 D. Miquel Amer¹⁸. ...

A la pàgina 27 trobam a la llista de col.laboradors:

111 D. Juan Amer¹⁹. ...

122 D. Faust Morell²⁰. ...

130 D. Juan Valenzuela²¹. ...

136 D. Gabriel Alomar²². ...

138 D. Mateu Obrador²³. ...

-
- 15) Es tracta de la poetessa de Llucmajor Maria Antònia Salvà (1869-1958) de la qual s'han musicat nombroses poesies.
 - 16) Es tracta del poeta Joan Alcover i Maspons (1852-1926). La seva poesia *La Balanguera* harmonitzada per Amadeu Vives s'ha convertit amb una de les cançons més representatives de Les Illes Balears, també es seva la lletra de *Fill d'ànima* harmonitzada per Antoni Noguera.
 - 17) Es tracta del periodista natural de Campanet Miquel dels Sants Oliver Tolrà (1864-1920). La lletra de *l'Himne de la Capella*, és a dir l'himne oficial de la Capella de Manacor, es seva, igualment que la de *Hivernenca*. Totes dues harmonitzades per Antoni Noguera formaven part del repertori habitual de la Capella.
 - 18) Es tracta del metge i musicòleg Miquel Amer Servera (1847-1910), és autor del llibre de recull d'articles periodístics en que defensava la necessitat de renovar la música en el mateix sentit que Antoni Noguera titulat *Reforma de la musica religiosa* (1900).
 - 19) Es tracta del musicòleg Joan Amer Servera natural de Manacor germà de Miquel Servera i que va formar part del patronat de la Capella.
 - 20) Es tracta del pintor i musicòleg Faust Morell i Bellet (1851-1928). Vegeu obra citada. Pàg. 113
 - 21) Es tracta del farmacèutic, polític i musicòleg Joan Valenzuela Alcarín (1854-1936), president i fundador de l'Orfeó Mallorquí. Vegeu el meu treball *Joan Valenzuela Alcarín primer president del col·legi d'apotecaris dins La Farmacia a les Illes Balears* (2000).
 - 22) Es tracta de Gabriel Alomar i Villalonga (1873-1941) assagista, polític i musicòleg especialment a la seva joventut. Seva és la lletra de *La sesta* harmonitzada per Antoni Noguera i que també formava part del repertori habitual de la Capella.
 - 23) Es tracta del pedagog krausista, lul·lista i escriptor Mateu Obrador Bennàsser (1852-1909) natural de Felanitx del qual es varen musicar algunes poesies.

147D. Rafel Ballester²⁴

157 D.Miquel Costa y Llobera²⁵. ...

184 D. Miquel Durán²⁶. ...

A la pàgina 57 trobam a la llista de col.laboradors:

306 Mossen Jacinto Verdaguer²⁷. ...

A la pàgina 77 trobam a la llista de col.laboradors:

527D. Rossendo Serra y Pagés²⁸. ...

A la pàgina 173 trobam a la llista de col.laboradors:

967D. Joseph Planas y Font²⁹, mestre de Música.-Rambla Principal, 93.-Vilanova Geltrú.

A la pàgina 206 trobam a la llista de col.laboradors:

1082 Mossen Vicens Bosch, organista.-Talarn. (Per Tremp).

Al II Tom a la pàgina 16 trobam

1204 En Benet Pons y Fabregues³⁰, Arxiver de l'Ajuntament de Palma

El contacte d'Alcover amb el món de la música va ser sempre present, així trobam a la pàgina 342 del Tom II del *Bulletí* a la secció *Cronica de l'Obra del diccionari* l'intercanvi de publicacions amb l'Orfeó Català:

-
- 24) Es tracta del periodista, historiador i musicòleg natural de Palma Rafel Ballester (1872-1931) cronista de les activitats de la Capella des de *L'Almudaina*.
- 25) Es tracta del poeta i capellà natural de Pollença Miquel Costa i Llobera (1854-1922) del qual es varen musica diverses poesies tal com *Reculliment* per Josep Canyelles (1845-1922) i moltes altres.
- 26) Es tracta del musicòleg i escriptor natural d'Inca Miquel Duran Saurina (1866-1953). Fundador l'any 1920 de l'associació *L'Harpa* promotora d'un orfeó i activitats musicals a Inca.
- 27) JACINT VERDAGUER . (1845-192). Natural de Folgueroles. Capellà, poeta i literat. Cal destacar *Idil.lis i cantis místics* (1879) i *Cançons de Montserrat i Llegenda de Monserrat* (1880) a on trobam el *Virolai*.
- 28) Es tracta del folklorista natural de Barcelona Rossend Serra i Pagès (1863-1929). Autor entre altres de *El cançoner musical popular català* (1917).
- 29) Es tracta del mestre de musica i compositor natural de La Vilanova i la Geltrú Josep Planas i Font (1877-1928). Va estudiar al Conservatori del Liceu de Barcelona i compondre diverses obres.
- 30) Es tracta de Benet Pons i Fabregues (1853-1922) natural de Palma, escriptor, polític i musicòleg fundador i Vicepresident l'any 1878 de la societat musical El Conservatorio, a la que s'ensenyanava musica i es promovien tot tipus d'activitats musicals. És s'autor de la lletra de la composició harmonitzada per Miquel Marques (1843-1918) titulada *Cantata a Ramón Llull* (1916)

També ha visitada la nostra Redacció La Revista Catalana Musical, orgue del meritíssim Orfeo Català, honor de la Pàtria. Establim, el canvi amb gran pler de l'ànima.

També va tenir present la música a les seves excursions filològiques, així a la pàgina 109 del Tom III datat en el mes de juliol de 1906, Alcover dona conta de l'excursió filològica que ha de dur a terme en els mesos següents per terres catalanes amb Bernard Schädel:

PREPARANT L'EXCURSIÓ AMB EL DR. SCHADEL

...D. Per ajudar l'estudi de tot tres: cansons y corrandes populars, rondayes y contarelles de coses qualsevols.

Dàxò, replegar lo que`s puga . . .

Pel que fa al *Diccionari* pròpiament dit val la pena transcriure el que va escriure Francesc de Borja Moll a la pàgina XXIV de l'Introducció al I Tom del *Diccionari* datada l'any 1962:

Cal fer una menció especial d'alguns col.laboradors que s'han distingit per l'abundància i exactitud de la informació que han aportat sobre una tècnica o assumpte concret....Mn. Antoni J. Pont i Llodrà, per al de música i coreografia popular.

A l'Introducció del primer tom del *Diccionari* de la primera edició datada a l'any 1930 a les pàgines XXXII a LXVII més les addicions contemplades a les pàgines 834 a 837 i a la mateixa secció del primer tom de l'edició de 1962 entre les pàgines XXIX a LXXVIII trobam una relació dels autors i de les obres relacionades amb el món de la música emprades per elaborar el *Diccionari*.

Vegem les que varen sortir al Tom I, edició de 1930:

[Aguiló, Cançon.] Caçonoret d'obres vulgars. *Cançoner de les obretes en nostra lengua materna mes divulgades durant los segles XIV, XV e XVI*, recullit e ordenat per Marià Aguiló y Fuster.

Anòn. Dança.-*La dança de la Mort* treta d'un Ms. del XV segle, recondit en la Biblioteca de Sant Llorenç del Escorial. Ara per primera volta publicada. Barcelona, Est. Altès, 1903.-L'editor ès N'Antoni Bulbena y Tusell.

Avenç, Cans. Pop.-*Cançons populars catalanes*, publicades dins els volums 90, 100 y 143 de la Biblioteca Popular de "L'Avenç".-Porten la lletra y la tonada de cada cansó.

Badenes, Cants Rib..- Francesc Badenes y Dalmau (Mestre en Gay Saber).*Cants de la Ribera.* [Poesies]. Valensia, 1911.- 186 pàg.

Baret, Troub.- *Les Troubadours et leur influence sur la littérature du Midi de l'Europe avec des extraits et des pièces rares ou inédites*, par Eugène Baret. -Paris, 1867.

Bauzà, Flors Sempr.- *Flors Semprevives*. Recull de cants populars en mallorquí Per Cosme Bauzà Adrover. Rep. Argentina, Imprenta y Llibreria D. Manriqu, Any 1911.-245 pàg.

Bertrà, Cans.-*Cansons y Follies* populars (inèdites) recollides al peu de Montserrat per Pau Bertran y Bros. Barcelona, A. Verdaguer, 1885.-XXII+325 pàgs. Butll. Folk-Lore.-*Butlleti del Esbart Folk-lore de Catalunya*.Barcelona, 1921-1922. Camps, Folkl. Men.- *Folk-lore Menorquín* (de la Pagesia) por D. Francisco Camps y Mercadal. Mahó, M. Sintes Rotger.-Dos toms: el I (1918) de XIII +343 pàgs. Y el II (1921) de 129. Cançon. Nadal.-*Cançoneret de Nadal* ab Les cobles del Jorn del Judici, publicat d'En M. Aguiló en son *Cançonoret*.

Cançon. Roser.-*Cançoneret y miracles en lahor del Psaltiri o Roser ab singulars Imatges catalanes del quinzen segle.*- Quadern tret del llibret intitulat:"Trellat Sumariament fet de la bulla o Confraria del Psaltiri o Roser: e cobles a lahor de la sacratissima e intemerada verge Maria del Roser. Estampat en Valencia a XVIII de Març. Any M. D. XLVI ab Privilegi dels senyors Jurat que ningú lo Puga estampar dins tems de sis anys".- Ed. M. Aguiló.

Cançon. Sagrat.-*Cançoner sagrat de Vides de Sants* (segle XV), publicat per R. Foulché Delbosc y J. Massó y Sorrent. Societat Catalana de Bibliòfils, Barcelona, 1912.

Cançon. Satirich.- *Cançoner satirich valencià* dels segles XV y XVI, publicat ab una introducció y notes per R. Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI .-XXXVI+376 pàgs.

Cançon. Univ.-*El Cancionero Catalán de la Universidad de Zaragoza* Exhumado.y anotado por el Dr. D. Mariano Baselga y Ramirez de la misma Universidad. Obra premiada por voto unánime en los Juegos Florales Zaragozanos de 1895-1896. Cecilio Gasca, librero, Zaragoza.- 421 pàgs....

Cançon. Urgell.- *Cançoner dels Comtes d'Urgell* (En G. De Cervera, En Cerverí de Girona, la Faula d'En G. Torroella).- Ed. Gabriel Llabrés, a conte de la Societat Catalana de Bibliòfils. Vilanova y Geltru, J. Oliva 1906.

Ciuffo, Folkl.Alg.- *Folk-lore Alguerès* replegat de N'Antoni Ciuffo. BDLIC, XIII, 257-272.

Cobles Ballesta.- *Cobles de la Ballesta* per cantar, e a la fi l'albada d'Anauvosen la mia amor. En lo "Cançoneret d'O-bres Vulgars" d'En Marian Aguiló.

Cobles cav. Past.-*Cobles ara novament fetes de un cavaller y una pastora*. Any 1566.-En lo Cançoneret de N'Aguiló.

Cobles Cors Jesus.-Mr. Amadeu Pàges publicà dalt Romania, XLII, 193-203, Aquestes *Cobles fetes per lo Preciós Cors de Jhesu Xrist per alguns homens de València*, contengudes dins lo Ms. n.º 377 (dels sigles XIV-XV) de la Biblioteca de Carpentras...

Cobles crich crach.- *Escriuia Valero Fuster les presents cobles noues de la crich Crach...*y fa les estampar en Ualència en lany MDLVI (ap. Aguiló, Cançon.).

Cobles Dolors.- *Cobles a les dolors de la Verge Maria*. València. (ap. Aguiló Cançon.).

Cobles Fed. Port.- *Cobles fetes en memoria del molt IllustriSSim y Reverendissim Senyor Don Federich de Portugal, Arquebisbe de Saragoça y Virrey de Catalunya.* Any MDXXXXIX. (ap. Aguiló, Cançon.).

Cobles Lluch.-*Cançoneret de cobles antigues a la Mare de Deu de Lluch*'(inclós en lo Cançoneret d'obres vulgars d'En M. Aguiló).

Cobles Marquesota.- *Cobles* ara nouament fetes sobre la marquesota (ap. Aguiló, cançon.).

Cobles Passió.- *Cobles noules e complides de la passió de Jessuchrist* (ap. Aguiló, Cançon.).

Cobles Roca.- *Cobles fetes* ara nouament sobre la justicia y cruel y cruel mort d'Antoni Roca, escandalitzador de tota Cathalunya, y la de son companyó Sebastià Corts. Any MDXLVI. (ap. Aguiló, cançon.).

Cobles Soledat.- *Cobles de la Verge Maria de la Soledat.* Estampades en la molt noble ciutat de Ualencia, per Johan Joffre. (ap. Aguiló, cançon.).

Cobles St. Jordi.- *Cobles fetes en laor del gloriós Sent Jordi.* Ex collectione Ms. carminum auctoris valentini s. XV excerpta, occasione festivitatis Patroni Cathlauniae, IX Kal. Majas anno Domini 1902. Barcelona, Tip. "L'Avenç".- Citam segons la cópia existent ap. Ribelles, "Bibliogr.. Val.",31.

Cobles St. Miq.-*Cobles en laor del glorios princep Sant Miquel* defenedor de Les animes, (ap. Aguiló, cançon.).

Cobles St. Quintí.- *Cobles noves sobre la presa de Sanct Quintí* y Victoria del Princep y Rey Despanya ab dos vilan- cets molt graciosos. Any MDLVII (ap.Aguiló, cançon.).

Cobles Tristor .-*Cobles de tristor* de les tres naus catalanes de conserua. Any MCCCCLX.(ap.Aguiló, cançon.).

Cobles Turch.- *Coples fetes a un principi antich que diu: Destrohiulo de quant te Al gran Turch, etc., estampades en la noble ciutat de Valencia: regnant lo inuicte Emperador dels Romans don Carles, y la serenissima Emperatriu dona Isabel Catholichs Reys de Espanya.* (ap. Aguiló, cançon.).

Cons. Casada.- *Consells y bons avisos dirigits a una noble senyora valenciana nouament casada.* Per Andreu Martí Pineda, Notari.- Obra del sige XI, inclosa dins lo “Cançoneret” d’En M. Aguiló y dins lo “Cançoner Satirich” d’En R. Miquel y Planes.

Cons.Casat.-*Consells a un casat.* Escriu Andreu Martí Pineda, notari a un son gran Amich nouament casat.- Obra estampada a València en el sige XI, reproduida Dins lo “Cançoneret” d’En M. Aguiló y dins lo “Cançoner Satírich” d’En R. Miquel Planes.

Dansa Mort.-*Dança de la Mort e de aquelles personnes qui mal lur grat ab aquella Ballen e dançen.* Aquesta Dança de la Mort es stada traduïda en lengua catalana de la que ha compost en lengua francesa...Joannes Llimachus sive Llimages (ap. Aguiló, Cançon.).

Ferrer, Canç.-Folk-lore Balear. Volum II.*Cançonetes Menorquines* recullides y anotades per Andreu Ferrer Ginart. Arta, 1922.

Fuster, Crich-Crach.-Escreula Valero Fuster les presents *cobles noues de la crich crach* juntament ab altres casons molt gratioses per prechs d’alguns amichs y amigues, y fa les estampar en Valencia en l’any MDLVI. (ap. Aguiló Cançon.).

Giberga, Cobles.- *Cobles nouament fetes* per Pere Giberga contra tots los delats de Cathalunya, any MDXLIV.-Ap Aguiló Cançon.

Mas, Canç. Pop. *Cançons populars catalanes armonisades* per En D. Mas y Serracant. Barcelona.

Masifern, Coses Amp.- Ramón Masifern. *Coses de l'Am-purdà*. Idilis y Cançons. Barcelona, 1918.-XXXII+176 pàgs.

Mestres, Odas y Bal.-Apeles Mestres. *Odas serenas y Novas Baladas*. Segona edició. Barcelona, Ed. Antoni López.

Milà, Obres.-*Obras completas del doctor D. Manuel Milá y Fontanals...* coleccionadas por el Dr. D. Marcelino Menéndez y Pelayo. Barcelona, Libr. Verdaguer....II, “De los trovadores en España...VIII, “Romancerillo Catalán”.

Pelay, Cans.- *Cansons de la terra*. Cants populars catalans. Colecció premiada en Les exposicions de Viena (1873) y de Filadèlfia (1876), publicada per Francesch Pelay y Briz. Barcelona.- Cinch toms.

Rahon. Verge Maria.-*Rahonament de la verge Maria ab son fill*.- Cobles antigues (ap. Cançon. Aguiló).

Saisset.- Albert Saisset, xalest escriptor humorista rosselfonès qui's feu popularíssim escrivint ab lo pseudonim de *Oun Tal*. La seu ortografia era a redols la francesa aplicada an el Català. Publicà aquests aplechs de vers i prosa: ... 20 Cansous (Cansons);...

Serra, Notes geogr. folkl.- *Notes per una Geografia folflòrica de Catalunya*, a on l'autor D. Valeri Serra y Boldú, corral amich nostre, ha replegats els mals-noms dels habitans d'unes trecentes poblacions catalanes y les dites y cansons d'alabansa o de vituperi...

Turmeda, Amon.-*Llibre de bons amonestaments*, compost en Tuniç per fra Encelm Turmeda) (en altra manera appellat Abdala) nadiu de Mallorca. Abril del any mil trescents noventa vuyt.- Ap. Cançon. Aguiló.

Turmeda, Diuis.-*Cobles de la diuisio del Regne de Mallorques*, escriptes en pla Català per frare Entelm Turmeda. Any mil trecents noranta vuyt.- D'un Ms. de la Biblioteca de Carpentras. Publicades ap. Aguiló, Cançon.

Vent. Pel.*Llibre del romiatge del Venturós Pelegri*, ab les “Cobles de la mort”. (ap. Aguiló, Cançon.).

Verdaguer, Idilis.-*Idilis y cants mistichs* per Mossèn Jacinto Verdaguer, ab la Traducció en vers castellà per Francesch Badenes y Dalmau. Barcelona, J. Agustí, 1908.

Verdaguer, Monts.-*Montserrat*. Llegendari, cansons, odes, per Mossèn Jacinto Verdaguer, Barcelona-Sarrià, Est. F. X. Altés, 1898.- 186 pàgs.

Vidal, Canson..- Pierre Vidal. *Cansoner Català del Rosselló y de Cerdanya*.- Cinch toments: I, *Corrandes* (1885); II, *Cansons del pandero* (1885); III, *Balls y Ballades y Contrapàs llarch* (1887); IV, *Cansons populars*; V, *Relació de la vida del pastor* (1888).

I les que varen sortir al Tom I, edició de 1962:

[AguilóRom.] *Romancer popular de la terra catalana recullit y ordenat per En M. Aguiló y Fuster. Cançons feudals cavalleresques*. Barcelona, A. Verdaguer, 1893.

[Amades BPV] *Balls populars del Vallès*, per Joan Amades. Extret de la “Comarca del Vallès”, volum I de la Biblioteca d’Estudis Comarcals, editat per la Casa del Vallès.

[Amades Balls] *Balls populars*, per Joan Amades, amb un prefaci de Joan Longueres. 1936, Tarrega.- 72 pàgs.

[Amades Git.] Joan Amades. *El ball de les gitanes*. Extret del “Butlletí de la Associació Catalana d’Antropologia, Etnologia i Prehistòria, Volum III, 1925, pàgs.44-73.

[Amades Hum.] Joan Amades. *Cançons populars humorístiques*. Tarrega, 1936.- 158 pàgs.

[Amades Sard.] Joan Amades. *La Sardana*. Biblioteca "La Sardana". 3 . Barcelona. 1930.

[Anòn. Dança] *La Dança de la Mort* treta d'un Ms. del XV segle, recondit en la Biblioteca de Sant Llorenç del Escorial. Ara per primera volta publicada. Barcelona, Est. Altés, 1903.- L'editor és N'Antoni Balbuena i Tusell.

[Benejam FyF] *¡Foch i Fum* Quadro de costums en forma de zarzuela en tres actes i en vers per Joan Benejam. Segona edició corregida. Ciutadella, 1930.-57 Pàgs.

[Canç. Nad.] *Cançons Nadalenques del segle XV*. A cura de Josep Romeu i Figueres. Editorial Barcino, Barcelona, 1949.

[Cançon. Nadal] *Cançoneret de Nadal* ab les cobles del *Jorn del Judici*, publicat d'En M. Aguiló en son Cançoneret.

[Cant Pla] *Art del Cant Pla*. Obra del segle XV. Per primera volta estampada a Barcelona l'any 1912, en el "Recull de textes catalans antichs", Aplech terç.

[Cobles form.] *Cobles novament fetes sobre los formentrs y usurers, amb un vilancet*. Sis fols. Publicades en el Cançoneret Aguiló.

[Cobles Salut] *Cobles de la Salutació de nostra Senyora*. Impreses en València, any 1535. Reeditades en Aguiló Cançón.

[Colom Cançons] Guillem Colom. *Cançons de la terra*. Mallorca, Biblioteca "Les Illes D'or, 1947.-172 pàgs.

[Dicc. Dansa] Cançoner Popular de Catalunya. Volum I. *Diccionari de la Dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*, per Francesc Pujol i Joan Amades. Volum I: Dansa. Barcelona, 1936.- 520 pàgs.

[Espriu Cançons] Salvador Espriu. *Les cançons d'Ariadna*. Ossa Menor, Barcelona, 1949.

[Masdovelles] *Cançoner dels Masdovelles* (ms. n.º 11 de la Biblioteca de Catalunya) publicat per R. Aramon i Serra. Institut d'Estudis Catalans, 1938.- XXXVI+320 pàgs.

[Mat. Canç. III] *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*. Volum III. Barcelona, 1929.

[Passi cobles] *Lo Passi en cobles* escrit per Mossèn Bernat Fenollar y Pere Martínez, precedit de una notícia biogràfica dels autors per Francés Martí Grajales. Valencia, F. Domènech, 1912.

[Trobos Verge Maria] Primer libro impreso en España. *Les trobes en lahors de la Verge Maria* publicadas en Valencia en 1474 y reimpressas por primera vez... por Francisco Martí Grajales. Valencia, Llibr. P. Aguilar, 1894.

[Viud. Donz.] *Procés o disputa de viudes y donzelles*, ordenat per los Magnífichs Mossen Jaume Siurana, generós, y Mestre Lloys Joan Valentí, doctor en Medicina; ab una sentencia ordenada per lo honorable y discret Andreu Martí Pineda, notari. Impresso en Valencia....Any 1561.- Reproduït i inclòs dins el Cançoner Satírich Valencià (pàgs. 189-222) d'En R. Miquel i Planes.

Vegem ara com es descriu al *Diccionari* la paraula que nos ha reunits a tots aquí³¹:

*Música o Musica.f./1. Art de combinar els sons d'acord amb les lleis de la melodia, harmonia i ritme;... Mirau la Mare de Déu,/ que ets angles li fan música;/quina senyora tan rica!/ El cel i la terra és seu!**(cançó pop. Mall.).

Voldria acabar la meva intervenció amb la transcripció d'unes línies que fan referència a la relació que va tenir mossèn Alcover amb un dels mes importants músics que ha donat Mallorca i del que ja he fet referència anteriorment, es tracta de Miquel Capllonch. Alcover va visitar a Capllonch l'estiu de l'any 1907 a Berlín aprofitant el seu viatge a Alemanya per aprendre alemany i filologia romànica. El viatge el va descriure detalladament Alcover en el quint tom del *Bulletí* datat l'any 1908. Vegem algunes de les coses que conta Alcover en relació a la seva relació amb Campllonch que fan sortir a llum la sensibilitat d'Alcover envers a la música:

... Afín la casa, hi putx, toch, y me surt D. Miquel metex a obrir. ¡ Quina topada més coral! En Capllonch es un mallorquí, que vengué a Berlin a perfeccionar sos estudis musicals, y s'hi quedá de professor particular de música, fa prop de vint anys, y s'hi viu de lo millor. Axò vol dir qu'ha d'esser notable com a mestre, y prou que hu es. Les seues moltes composicions l'acrediten de compositor inspirat i esquisit³². ...

... Mos ne som anats a veure D. Miquel Capllonch, que mos ha fetes sentir algunes composicions de grans mestres y seues pròpies, que mos han agratat ferm. Toca'l piano admirablement. No es d'estranyar si té bones llissons y si s'hi viu a la regalada³³. ...

31) Pàgines 674 i 675 del Tom VII.

32) Pàgina 82.

33) Pàgina 111.

...Avuy s'es mort el célebre mestre de música, Dr. Joachim³⁴, jeu convertit al protestantisme, Rector de La universitat Musical. Avuy li fan l'enterro. D. Miquel me convida a anarhi. No n'he vist cap d'enterro protestant, mos n'hi anam...

...Era aquí molt apreciat. Ha comparegut tot el món musical de Berlin. Una

banda militar tocava una marxa funebre de lo millor; sembla un orgue. Arriben

en el clot aont s'ha de fer l'enterro; hi amollen el baul; el Pastor pren la paraula

y fa un discurs esposant un psalm y referintse a la vida del mort. No l'entenen

d'allá aont som nosaltres. Llavo'l Pastor tira la grapa de terra demunt el baul,

y els parents fan lo metx; y llavò els admiradors. N'hi van una partida. La música

segueix tocant coses precioses de Bach, les banderes passen per devant el clot, les

acalen fins a tocar en terra; una partida d'amichs del mort ploren³⁵ ...

Gràcies

34) Es tracta de Joseph Joachim (1831-1907). Violinista i compositor austro-hongarès de primer nivell. La seva tasca com a pedagog del violí va ser molt important.

35) Pàgina 83 i 84.

DE JAUME FEBRER A JOSEP BARCELÓ: CINC SEGLES DELS ORGUES DE MANACOR

Antoni Mulet i Barceló

Introducció

Aquesta ponència vol abastar els orgueners que han treballat a la ciutat de Manacor des de el segle XVI, especialment els dos esmentats. Sobre els organistes ja existeix l'esplèndit treball d'Albert Carvajal, Joan Lliteres i Antoni Gomila: "L'orgue a l'església parroquial de Manacor" que documenta també els orgueners, sobretot durant el segle XVII.

Malgrat no disposar de documentació anterior a la fi del segle XV, es més que probable l'existència d'orgues anteriors en una parròquia amb més de 700 anys d'existència. A Mallorca trobam orgues de coll i positius en mans de particulars ja al segle XIV i orgues de cor a principis del XV (Llucmajor, Inca Pollença).

El segle XV: Jaume Febrer

D'entrada vull fer constar que per mor de la inexistència de llibres sacramentals abans de Trento¹ es fa difícil datar el nostre personatge, l'estudi del qual s'haurà de basar, gairebé de manera exclusiva, en documents notariaus que en aquest cas, sortosament, son abundants.

Al segle XV el llinatge Febrer ja era corrent a Manacor. Així a 1463, dins el context de represió que va seguir a la revolta dels forans, el batle de Manacor feu empresonar a la Ciutat de Mallorca a un Jaume Febrer sota l'acusació de conmoció. També fou executat Lluc Febrer².

El nostre orguener degué neixer entorn de l'any 1462, any de la mort del príncep de Viana i del començament de la guerra de Catañunya. Probablement era natural de Manacor com el seu pare. Manacor comptava aleshores amb uns 2.000 habitants, quan tota l'illa en tenia poc més de 50.000³. La seva infància va trascorrer amb el fons del conflicte soterrat entre la ciutat i les viles i l'empobriment d'aquestes degut a la

1) El llibres sacramentals de la parròquia de Manacor existents a l'arxiu diocesà començen a 1511 (baptismes) i 1515 (matrimonis i defuncions).

2) *Gran Encyclopèdia de Mallorca*. Promomallorca. V. 10, p. 110.

3) Pere Xamena: *Història de Mallorca*, p. 162-163.

multa de 150.000 lliures imposta pel rei a la part forana. Manacor, “la vila pus colpable”, n’hagué de pagar 12.000. A molts pagesos ja els mancaven les bèsties i la llevor per poder sembrar⁴. A tot aixó cal afegir algun any de sequera i la peste general de 1475.

Independentment de que Jaume Febrer pare hagués lluitat en les files de Simó “Tort” Ballester, cosa ben probable, crec que el motiu de l’emigració del fill organer, com la de tants de pagesos, s’ha de cercar dins aquest rerafons de conflictes socials de la baixa edat mitjana.

El 18 de març de 1476 a Saragossa té lloc el contracte d’aprenentatge: “Afirmamiento de Jaume Febrer, natural de la ciudad de Mallorca, con maestre Johan Ximénez, maestro de hazer órganos, por mozo y aprendiz al oficio de organero... ”⁵. Lamentablement no coneixem la totalitat d’aquest document, però crec interessant destacar-ne un parell de clàusules: “Que me hayais a demostrar e comunicar todo el saber e secretos del dito oficio que vos sabreis. Que de lo que yo sé del dicho oficio ni de lo que deprenderé no obraré ni órganos haré ni cosa alguna de lo que sé ni de lo que me demostraréis a ninguno comunicaré dentro del Reino de Aragón sin licencia de vos, dicho maestre Johan”⁶. Tenint en compte que l’aprenentatge solia començar als catorze anys podem deduir la data de naixement esmentada.

Ximénes Garcés, conegut també com a “Juan de Verdún” per ser natural d’aquesta població d’Osca, construí els orgues de San Pedro d’Osca (1461), catedral d’Osca (1465), Seo de Saragossa (1469) i Santa Maria del Mar de Barcelona (1479). També fou organista de la Seo sara-gossana fins a 1484, any de la seva mort⁷. Degué aprendre l’art de l’orgueneria, concretament a construir instruments grans de varis teclats, d’algun dels mestres alemanys que introduïren aquesta novetat al regne d’Aragó, probablement d’Enric de Colonia que a 1462 va fer l’orgue del Pilar⁸.

4) Guillem Morro: *Mallorca a mitjan segle XV: El sindicat i l’alçament forà*, p. 529.

5) Pedro Calahorra Martínez: *Historia de la Música en Aragón (S. I al XVIII)*, Zaragoza 1977, p. 128.

6) Pedro Calahorra Martínez: El órgano que en 1469 donó el Arzobispo Don Juan I de Aragón a su catedral de San Salvador -La Seo- de Zaragoza. In *Revista Española de Musicología*, vol. VI, n. 1-2, Madrid 1983.

7) Ibid.

8) Segons José Sanchís Sivera i Higinio Anglés. Citat per Pedro Calahorra a l’article esmentat de REM.

Comptant que els contractes d'aprenent solien durar quatre anys, a l'instrument de santa Maria del Mar hi degué participar Jaume Febrer, cosa que, com veurem, li proporcionarà treballs posteriors a la capital catalana.

Segons costum, Jaume Febrer acabaria el seu aprenentatge a 1480.

Per un document posterior sabem que el contracte d'aprenentatge contenia una clausula de servitud que l'obligava a fer quatre anys de feina pel seu mestre, segurament per pagar-se el mossatge. El 31 d'octubre de 1491 l'orguenyer Ximénes Martínes, en nom de Maria de Fuentes i Petronila, esposa i filla del mestre Johan Ximenes, eximeix Febrer d'aquesta obligació a canvi del pagament de 10 florins, entregats per mans del clergue Joan Fageda. El document fa constar que Febrer, en diverses ocasions, havia fet catorze mesos de feina pel seu mestre⁹.

A 1485 mestre Jaume va fer donació a ses germanes Anneta, muller de Bartomeu Vicenç de Santanyí, i Joaneta, muller de Joan Sanxo d'Artà, dels drets de l'erència del seu pare Jaume Febrer de Manacor¹⁰.

A 1491 Jaume Febrer pren una barcella de sal de la gabella. Els orgueners, com els clergues, estaven exents d'aquest impost.

Jaume Febrer i l'orgue de la Seu de Mallorca

La decisió de fer un orgue nou a la Seu, “*uns orguens solemnes*”, fou presa abans de que Jaume Febrer tornàs de Saragossa. A 1477 es compra pedra per fer la volta. El mateix any el bisbe i els canonges demanen una ajuda al Gran i General Consell que ajornà la subvenció per l'any vinent. El 16 de novembre de 1478 es fa una suscripció entre els mateixos capitulars.

El 24 d'octubre de 1481, al cap d'un any de la probable tornada de Febrer, el capítol envia una comisió “*perque vegin l'orgue nou fet a l'església dels frares predicadors de la present ciutat i parlin amb ells del mestre i de totes les coses*”. El 24 de març de l'any següent ja s'exposa el canó major davant la capella del Corpus.

El nom de “mestre Jacme” apareix per primera vegada al documents de la Seu a 1494. Finalment el 26 de maig de 1498, un any després de la inauguració de l'instrument, Jaume Febrer es contractat, amb

9) ARM: Prot. M-252, f. 149.

10) ARM: Prot. N-13, f. 88.

un sou de 12 lliures anuals durant tota la vida, per mantenir l'instrument. A 1505 és confirmat en el seu ofici amb la obligació de tenir l'orgue “*nítido, afinar i espolsar*”¹¹. D'aquest darrer document es dedueix que l'orguener no sabia firmar. Mestre Jaume, com tants d'artesans de temps antics, tenia uns coneixements més pràctics que empírics i basava el seu art en l'ús de compasos i regles.

Tanmateix el document més segur, com veurem, per atribuir la construcció de l'orgue de la Seu a Jaume Febrer és una carta dels jurats.

Altres treballs de Jaume Febrer

A 1494 Febrer ha construït un orgue a la parròquia de Manacor. Pel mes de novembre demana als jurats que li paguin les 200 lliures que li deuen¹².

Al maig de 1495 contracta amb els frares del monestir del Carme pel manteniment de l'orgue “*condirecta tenere et abta ad sonum*”¹³. L'orgue devia esser nou, segurament construït per ell mateix, perquè pel mes d'agost del mateix any reclama al batle de Muro, a través de la cúria del virrei, la quantitat de 7 lliures i 10 sous que li deuen de l'orgue que fou de la Verge del Carme¹⁴.

El 19 de Juny de 1499 Jaume Febrer, orguener i Pere Terrenchs, pintor, es comprometen davant notari a fer un retaule nou dedicat als set goigs per a la parròquia de Manacor. Febrer va cobrar 250 lliures i el pintor 600¹⁵.

Segons l'historiador Rafel Forteza, a 1499 Faume Febrer va construir el primer orgue de Soller. Es molt possible que es tracti de l'orgue de l'església de la Sang de l'hospital de Soller, les portes del qual es conserven a la sagristia de la parròquia de Sant Bartomeu. Representen l'Anunciació i el Naixement i son atribuïdes al mateix Pere Terrenchs¹⁶.

Per aquesta època el nom del nostre orguener apareix freqüentment als documents notariais:

11) Antoni Mulet i Barceló: L'orgue de la Seu. IN Aina Pasqual i altres: *La Seu de Mallorca*.

12) Ramon Rosselló: Notes per a la Història de la Música a Mallorca (segles XIII-XVII) L'orguener Jaume Febrer. IN *Estudis Balearics* 39. Abril 1991. Cfr. del mateix autor: *Història de Manacor. Segle XV*. Gràfiques Miramar. Palma. 1979. Cfr. del mateix autor i Onofre Vaquer: *Història de Manacor. Segle XVI*. Prensa Universitaria. Palma. 1991.

13) ARM: Prot. C-241, f. 63v. 64r.

14) ARM: AH 224, f. 159.

15) Transcrit a BSAL, XVIII, 212.

16) Biblioteca March: Arxiu Rafel Forteza. Sense classificar.

El 29 de gener de 1497 nomena procurador¹⁷.

El 14 de maig de 1499 ordena procurador a Llorenç Sabater¹⁸.

El 3 de setembre del mateix any nomena altre procurador¹⁹.

El 13 de maig de 1500 nomena procurador a Miquel Nadal²⁰.

El 6 d'agost de 1502 reconeix deure a Joan Peris "Peretxo", mercader, 18 lliures i 15 sous, preu de 75 peces de "parelles" a raó de 5 sous la peça i son per fer orgues²¹.

El 25 del mateix mes i any paga 13 lliures que devia a Francesc Ferrer²². Per aquest document sabem que el nom de l'esposa de Jaume Febrer era Francina.

Dia 20 d'octubre de 1506 figura com a testimoni al testament de Joana Nadal²³.

El 24 de novembre del mateix any nomena procurador a Jaume Veny, mercader²⁴.

El 22 de juny de 1506 el procurador reial del Regne de Mallorca paga 4 lliures i 16 sous a Jaume Febrer "per reparar i adobar lo orgue de la sglesia de Sancta Anna del castell reyal de la present Ciutat com no pogués sonar"²⁵.

A 1510 Jaume Febrer va construir un orgue nou al monestir dominic de Santa Caterina de Barcelona, ciutat on es quedà a viure²⁶.

Dia 2 de febrer de 1516 els jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca escriuen a Jaume Febrer a Barcelona: "Nosaltres recordant-nos de les personnes de merexer y bondat com sou vos, lo qual per son bon ingen ha dotat aquesta Ciutat de molts bons instruments de orgues, los quals per tot lo mon son lohats, comentats e anomenats per molt excellents y encert<ats>, a causa de la absència vostra son vuy en algun desconcert per no tenir asi persona que aquells sapien conseratar ni adobar. Encara per complaure els precs dels magnífics canonges de aquesta Insignia Seu los quals a causa del orgue per vos fet tenen molta necessitat de vostra presencia..."²⁷ Acaben pregant-li que torni a l'illa, ja que és

17) ARM: Prot. P-392, f. 23.

18) ARM: Prot. R-567, f. 15.

19) Antoni Gili i Ferrer: *Contribució a la història musical de Mallorca*. In BSAL, 49 (1994), 97-104.

20) Antoni Gili i Ferrer: O.C.

21) ARM: Prot. S-884, f. 94v.

22) ARM: Prot. M-591, f. 143v.

23) ARM: Prot. R-314, f. 146v.

24) ARM: R-568, f. 75v.

25) Ramon Rosselló: O.C.

26) Informació facilitada pel mestre orguener Gabriel Blancafort.

27) ARM: AH 688, f. 1v. Transcrit a BSAL, VII, 14.

fill de la terra, on serà ben rebut. No pareix que tornàs ja que no trobam treballs seus posteriors.

El nostre orguener degué morir devers 1527. El 24 d'abril d'aquest any Francina “Febrera”, vidua de mestre Jaume Febrer, orguener de Mallorca, confessa haver rebut de Vicenç Navarro de Sicília, resident a Mallorca, 12 lliures²⁸.

L'orgue de Jaume Jebrer

Dissortadament no disposam de cap contracte per coneixer els detalls tècnics dels instruments d'aquest orguener i hem d'acudir a fonts indirectes o contemporànies.

De l'orgue fet pel seu mestre Ximénes Garcés per a la Seo saragossa a 1469 sabem que tenia cadireta i que era com l'orgue de la seu de València, construït per l'alemany Pere Pont a 1460. En el contracte es fa constar que havia de fer “*siete maneras de voces*”.

Aquestes set maneres de veus venen especificades en el contracte de l'orgue de Santo Domingo d'Osca (1493): “*Item con mixtura de octavas a los principales i quincenas y sobre quincenas y docenas donde fuere menester con tres tirantes por delante el uno y los dos por los lados que reducen el organo a tañer en VII maneras*”⁶.

Per una visita episcopal de 1626 sabem que l'orgue de Manacor tenia cadireta. D'aquesta cadireta en sabem un poc més gràcies a l'orgue d'Alcúdia construït per Joanot d'Osona a 1596. En el contracte es diu: “*Item volem que la cadireta tenga flautat y dos registres sens aquell y sia conforme la musica de Sancta Eulalia. Item la cadireta, ço es, lo flautat se ajudara de cinch punts de l'orgue major conforme lo de Sancta Eulalia i la de Manacor*”.

En el mateix contracte, un poc més envant es diu: “*Item la mixtura del orgue major...sera conforme el orgue de pits de la Seu*”²⁹. La denominació “orgue de pit”, teclat independent corresponent al “brustwerk” de l'orgue nòrdic, ve corroborada pel contracte de Fra Vicenç Pisà de 1665: “*Primo me oferesch a limpiar tres orgas ço es orga major de pit y cadireta... 2º me obligo jo dit Piza a concertar tres jochs de teclas*

28) Antoni Gili i Ferrer: O.C.

29) Ramon Rosselló i Vaquer: Plet dels jurats d'Alcúdia contra l'orguener Joanot Osona (1596-1601) IN VI Simpòsium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears. Artà 1999. P. 101-107.

un per cada orga... ”³⁰. Segons alguns autors el primer “Brustwerk” o orgue de pit es va construir a Bozen, Tirol, a 1484. Per tant si es pogues documentar el de la seu de Mallorca de 1481 el convertiria en més antic d’Europa.

Actualment a l’orgue de la Seu queden tres cossos de salmer gòtic del tipus “blockwerk”. Els dos més grans son complets, de cinc notes cada un amb vuit rengles, corresponen a les dues torres laterals de l’orgue major, conegeudes dins la nomenclatura migeval com a “tenors” o “trompes”. El tercer és un fragment de la part central. Consisteix en una taula de 5 cms. de gruix amb canals de mina fetes a barrina. Presenta una divisió diatònica de 12 canals a cada costat amb els greus al centre, és a dir seguint l’ordre “de Maria”, que corresponen a les dues octaves més agudes. La seva amplada oscila entre les sis i les dotze files. Aquest darrer troç probablement sigui de l’orgue major, però també podria esser de l’orgue de pit ja que el nombre de rengles no és excessiu comparat amb els descrits als tractats de l’època.

Jaume Febrer va viure a un moment privilegiat dins la història de l’orgue: L’expansió dels grans instruments al sud dels Pirineus. Ell té el mèrit d’haver introduït a Mallorca els orgues de multiples teclats, amb els flautats separables de la mixtura, no per corredores sinó per separacions internes del secret. Potser l’estada de Febrer a Saragossa respongui a un pla preconcebut per alguna ment capitular o conventual per incorporar Mallorca a aquest corrent innovador.

De la carta dels jurats, que diu “ha dotat aquesta ciutat de molts bons instruments”, es pot intuir qua en va construir algun altre a la capital del regne a més de la trilogia Sant Domingo, la Seu, el Carme. Un candidat podria esser l’orgue de la capella de Santa Anna de l’Almudaina: El 31 de juliol de 1489 misser Joan Dussay, assessor del lloctinent general, “*pagui an joan Sagrera, mestre picapedrer de les obres reyals de Mallorques... ço es en fer la schala y lo Loch y casa ahon es ordenat stiguin los orguens*”. Les portes d’aquest orgue foren pintades per Pere Tarrencs, col.laborador de Febrer en altres ocasions. Aquest no és el primer instrument del palau reial ja que hi ha localitzacions a 1313 i 1370. Ja hem vist com mestre Jaume reparà aquest instrument a 1506. Un altre possible seria el de Santa Eulàlia on hi ha una petició als jurats del regne en aquest sentit a 1498. Descart alguns convents com Sant Francesc o la Real per trobar-hi la construcció d’un orgue nou a principis del XV.

30) Antoni Mulet i Barceló: O.C.

El segle XVI

El mes de juny de 1510 els jurats i consellers de Manacor tractaven: “*Item fonch determinat per quant mestre Esteve Sanxo es aci en la present vila e los orguens han menester adobar que sia remes als honorables jurats de ferlos adobar*”³¹. Un mes abans aquest mestre havia fet contracte amb l’abat de la Real per construir una orgue nou per aquest monestir. Esteve Sanxo fou el successor de Jaume Febrer en el manteniment dels orgues de la Seu i l’Almudaina. També va tenir cura dels orgues de Sant Jaume i Sant Miquel³².

El 6 de gener de 1525 s’institueix a Manacor el benefici de l’orgue. Els jurats volen assegurar-se organista a perpetuitat i evitar que “*l’orgue patesqui ruïna*”. Aquesta fundació, tot i esser una de les més primerenques de Mallorca, fou també la pitjor dotada: Només 10 lliures anuals, quantitat que amb el temps es demostrà insuficient³³. (Un any abans el benefici de l’orgue d’Artà fou dotat amb 40 lliures). A 1783 el posseidor Mn. Francesc Riera escriví al bisbe que el seu benefici no tenia renda suficient per viure; la petició fou denegada perquè l’organista tenia propietats. Però al cap de pocs anys, a 1786, el benefici va esser unit a un altre fundat a l’altar major per Juan Grimalt³⁴.

A 1568 els jurats decidiren adobar l’orgue perquè li faltaven molts canons. L’orguener Cosme Gener cobrà 100 lliures per la feina.

El segle XVII

Entre 1570 i 1602 es va aixecar a Manacor una nova església.

El 7 d’octubre de 1600 l’honor Joan Binimelis pagava a l’orguener Puigdorfila 15 lliures i 1 sou per haver adobat i afinat l’orgue. Segurament es tracta de Jaume Puigdorfila qui a 1602 construí un orgue a la catedral de Ciutadella i ensenyá l’ofici a Guillem Barrera³⁵.

31) Ramon Rosselló: Notes...

32) Antoni Mulet i Barceló: Llista cronològica de Mestres Orgueners que han treballat a Mallorca fins a 1935. IN *II Simpòsium sobre els Orgues Històrics de Mallorca*. Inca 1995. P.63-74.

33) A partir d'aquí i mentres no s'indiqui altre font, la informació està presa d'Albert Carvajal Mesquida, Joan Lliteras Vives i Antoni Gomila Grimalt: L'ORGUE A L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE MANACOR (1494-1938). Manacor 1998.

34) Arxiu Diocesà Mallorca:

35) Gabriel Julià i Seguf: *Els orgues de les esglésies de Menorca*. Ed. Nura. 2ª edició Menorca 1989. P. 13.

Durant aquest segle hi ha nombroses visites pastorals que demostren el mal estat de l'orgue i que els jurats no sempre es mostraven diligents en el manteniment de l'instrument. A 1626 i 1633 el bisbe mana que s'adobi baix pena de 10 lliures. Els jurats no li feren cas fins a 1638, quan la multa pujà a 25 lliures. A l'any següent es contractà a Fra Antoni Torrella, carmelità, per adobar l'orgue per 250 lliures. Segons un altre autor el nom del frare orguener era Antoni Morlà a qui trobam també als orgues de Porreres i Inca³⁶. L'operació consistí en fer unes manxes noves. El 6 de gener de 1640 es treuen venals les manxes velles per poder adobar la cadireta que ja 14 anys abans les visites pastorals denominaven “cadireta gastada...no sona”. A la visita del bisbe Santander del 25 d'abril de 1641 trobam: “Item se visito el organo y se hallo estar bien”³⁷. A 1651 encara no s'havien venut les manxes velles.

Dia 13 d'abril de 1670 els jurats tractaren: “que lo orga desta Vila esta destrempat y are aqui tenim fra pisa qui lo adobara”. El 17 d'agost es diu: “havem tractat ab fr. Pisa y hans ha dit que lo adobera y li hem promes donarli 125 L...fonch conclus y resolt per tot lo consell un discrepant que se adode lo orga ab la sobredita conformitat y sia donat al dit P. fr. Pisa las ditas 125 L per ditas rehons”.

Uns anys després, el 16 d'agost de 1697, l'organista Mn. Nadal Ferrer notifica als jurats “que los orgues an menester adobar sens falta que apena sonan”. Es decidí llogar un mestre per adobar-lo. Com veurem després, no es va fer res.

Podem deduir, per tant, que durant aquest segle, a part de canviar-li les manxes, poca cosa més es va fer a un instrument que ja comptava amb més de 200 anys.

Orgue del convent de Sant Vicenç Ferrer

La fundació d'aquest convent dominicà data de 1577. El 14 d'agost de 1600, quan l'església encara no està acabada, els frares comuniquen als jurats “que fan un orga y que puis es honra de la vila que fossen servits de donarlos alguna cosa...fonch determinat...que dita Universitat done a dits frares p. una vegade tan solament sinch lliures p. effecta de dits orguens”. L'orguener probablement fos Jaume Puigdorfila a qui hem

36) Damià Ramis: L'Orgue de l'Església Parroquial. IN *Manacor comarcal*, 26 (4 gener 1986), p. 37.

37) Josep Estelrich: *Visita pastoral a les parròquies de la part forana de Mallorca l'any 1641*, Mallorca 1996, p. 54.

vist per aquestes dates a l'orgue parroquial. Un altre possible candidat seria Pau Estada que aquest mateix any s'establí a Mallorca.

Entre agost de 1640 i juny de 1642 trobam a Vicenç Pisà, organista del convent de Sant Domingo i orguener reconegut, destinat al convent de Manacor. Com trobam a altres convents dominicans, aquesta estança segurament està relacionada amb l'orgue encara que manca la documentació³⁸. Un document aparentment intrascendent delata una altra estada de Fra Pisà al convent de Sant Vicenç a la primavera de 1670: “*Feria V mensis Maij 1670. Misses: Item de Damia Caymari, fuster una ll*<iu>r>a. un sou p<er> 7 m<isses> p<er> a<nim>na. de Cat<alin>*”³⁹. Damià Caymari era l'ajudant de Fra Pisà almenys des de 1666, com ho havia estat abans el seu germà Miquel. La seva primera esposa, Catalina Morey, havia mort el 21 de juliol de 1669. No és comprensible que un fuster i orguener que vivia a Ciutat encarregàs unes misses a Manacor si no és que hi estava fent feina. Mestre Damia Caymari era persona devota i tenia per costum fer alguna almoina a les esglésies on treballava⁴⁰. Aquesta estància de Fra Pisà al convent de Manacor concorda amb l'expresió dels jurats “*are aquí tenim fra Pisa*”.*

El segle XVIII

El 8 de setembre de 1729 es llegida al consell una altre petició de l'organista de la parròquia Mn. Nadal Ferrer... presentada dos anys abans, el 15 d'agost de 1727: “*lo orga se troba ab molta ruina que apenas se pot tocar, per estar de tot abrujat... Yo ha 61 anys que lo toch ab lo temps que asisti al Sr. vicari Venteol, y fins lo pnt. no se ha fet ningun reparo sinos los que Yo he pagat á mos costos*”. Probablement en lloc de 61 anys ha de dir 51, ja que si no fos així l'organista Ferrer hauria començat com a suplent a 1666, i llur afirmació desmentiria la feina de Fra Vicenç Pizà de 1670.

No tornam a trobar altre anotació sobre l'orgue fins el 3 de gener de 1742 en que es decideix que un regidor passi a Ciutat per acompanyar al rector “*per fer la peticio á la Rl. Aud*”⁴¹. Com trobam a altres pobles (Campanet, Muro), després del Decret de Nova Planta els ajun-

38) Antoni Mulet i Barceló: Fra Vicenç Pizà, orguener. El segle XVII. Ponència del VI Simposium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears. Artà 1999. P. 29-56.

39) Llibre d'entrades i sortides 1662-1680. ARM: C-132, s.f.

40) Antoni Mulet i Barceló: Aproximació a l'estudi dels Caymaris, orgueners. IN II Simposium sobre els Orgues Històrics de Mallorca, p. 221-247.

taments havien de demanar permís a la real audiència per fer una despesa important, com era un orgue nou. Efectivament, el 12 de novembre de 1743 es diu: “*Ya saben Vs. Ms. que als nostros antessessors ab virtut de junte dels 3. Janer 1742 convingueren en pagar tot lo importe del orga ultra las consignas dels cavallers, las 200 L del M. Rd. Señor Rector y las 50 L del Rd. Comu y com lo orga se va acabant y los Mestres de continuo van demandant diners es presis fer una talla per dit importe, per lo que es nesesari acudir á la Rl. Aud^a ...*”

Encara que no es digui expresament, la petició a la real audiència així com la importància de les quantitats fan pensar en un orgue nou. L'instrument va esser construït per Mateu Bosch⁴¹. A la visita de Berard de 1789 l'orgue estava sobre la capella de Sant Antoni, que era la cinquena de la dreta començant pel portal major i anteriorment havia estat dedicada a Santa Bàrbara, i es descriu com “*órgano adornado de buena madera, todo antiguo*”. Aquesta darrera expressió en boca de Berard, bon coneixedor dels estils i ordres arquitectònics, fa pensar, com en altres casos, en un instrument gòtic o plateresc. Aquest fet suposaria que Mateu Bosch va aprofitar la caixa de l'orgue anterior, com ho feria uns anys després a Sant Jeroni.

Orgue del convent de sant Vicenç Ferrer

Durant aquest segle es documenten alguns treballs de manteniment:

El 20 de maig de 1728 es gasten 8 lliures “*per adobar espolsar i templar lo orga*”⁴².

L'11 d'agost de 1760 “*per espolsar y templar lo orga y adobar les manxas set ll. sinch sous y vuit*” . El 25 del mateix trobam “*Item per portar a Palma el qui adoba lo orga vuit sous*”⁴³.

Finalment el 7 d'agost de 1797 apareix: “*per remendar alguns canons del orga tres sous, per una camusa per remendar las manxas tretse sous: per dos unsas planxa llauto per las llenguas de la trompeteria sis sous*”⁴⁴. Possiblement en aquesta ocasió li afegiren algun joc de llenquerteria.

41) Ibid. nota 16.

42) Llibre d'entrades i sortides 1715-1756. ARM: AH-1904, s.f.

43) Liber receptorum et sumptuorum de S. Vincentii de Manacor 1756(-1801). ARM: C-2547, f. 16 i 17.

44) Ibid. nota anterior f. 154.

El segle XIX

Durant aquest segle els ajuntaments ja no s'ocupen dels orgues. per això el 4 de juny de 1813 el rector proposa al comú de preveres dedicar el producte d'un ofici solemne cada mes a la recomposició de l'orgue. El 5 de setembre del mateix any es va fer "*la grandiosa festa del orga y feren una oferta de cent duros*". Probablement en aquesta ocasió se li afegiren els jocs de trompeteria de batalla de que parlarem més enuant.

Des de finals del segle anterior el govern espanyol havia dut una política de desamortització dels bens eclesiàstics que culminaria amb l'anomenat decret de Mendizabal de 1835 sobre les ordes religioses. A 1841 la desamortització afectà també al clergat secular, i per tant a les parròquies, amb la supresió del sistema de beneficis a mesura que anaven morint els beneficiats, començant pels que eren incongrus, es a dir de dotació insuficient. En el cas que ens ocupa amb la mort de Mn. Jaume Gelabert a 1843 la parròquia es quedà sense beneficiat organista i a partir d'aquest moment la plaça serà coberta de manera interina, subsistint els organistes del que llevors es deien "distribucions adventícies". Encara a 1859 Sebastià Ribot Galmés solicita al bisbat el nomenament d'ecònom del benefici de l'orgue⁴⁵.

El 12 d'agost de 1887, dins un context polític més favorable, el bisbe Cervera restaurà el benefici en la persona del conegut Mn. Antoni Pont, restauració més honorària que altre cosa, ja que el posseidor seguia cobrant la mateixa quantitat que a 1525: 10 lliures anuals que amb la nova moneda equivalien a 33 pessetes.

A finals del segle XVIII l'església parroquial de Manacor ja resultava insuficient malgrat aver-li afegit algunes capelles noves. Però el començament de l'església nova, demanada ja pel bisbe Rubio a 1786, hagué d'esperar gairebé un segle. A 1891 es decidí començar a desmuntar l'església vella esbucant la capella de Sant Josep que justament era veïna de la de Sant Antoni on es trobava l'orgue des de l'edat mitjana. El mes de febrer de 1892 començà el trasllat de l'instrument que realitzà Nicolau Rotger qui ja l'havia afinat l'any anterior. El mateix mestre va deixar un orgue seu mentre duraven les obres. Aquest instrument es va collocar en el cor. A l'any següent continuen les obres de trasllat i conservació. A 1894 emperò comença a parlar-se de "orgue nou": El 22

45) ADM: III/127/152

d'octubre començà a construir-se sota la direcció de Josep Barceló la tribuna per obicar-lo.

A partir d'aquí s'obrin una sèrie d'interrogants: Per què a 1892 es compra material nou per l'orgue? A quin lloc de l'església fou trasllat l'orgue antic? On ana a parar finalment l'orgue de Mateu Bosch possiblement amb el moble de Jaume Febrer?

El 12 de setembre de 1895 Nicolau Rotger cobra 64 pessetes “*por desacer el órgano que nos había prestado y transportarlo desde ésta a Palma y trabajo de montarlo en su casa*”.

Orgue del convent de Sant Vicenç Ferrer

També durant aquest segle es cuida l'orgue fins i tot després de l'exclaustració.

A 1855 es gasta 1 lliure 16 sous per apedaçar les manxes. I a 1858 idèntica quantitat pel mateix concepte.

A 1862 trobam un descarrec de 35 lliures 10 sous “*para espolver y arreglar el organo*”.

A partir de l'últim terç de segle l'encarregat del manteniment és Julià Munar. Hi ha pagaments de 1873, 1875 i 1884.

A 1886 el mateix Munar comença una remodelació de l'instrument. El 28 de setembre el custos Mn. Gabriel Riera solicita una ajuda a l'ajuntament notificant que “*ha emprendido la colossal obra de reconstruir su antiguo e inservible órgano...*” Trobam una curiosa nota a un diari de l'època: “*se inició una colecta para hacer posible la instalación de este órgano, obra de D. Jorge Bosch*” (sic). Exceptuant aquesta referència dubtosa, no hi ha altre font que atribuequi l'autoria a un Bosch. La façana ho desmenteix ostentosament. L'11 de març de 1888 s'havien gastat 1500 ptes. El 19 d'agost del mateix any el músic Guillem Massot inaugurarà la reforma que, com sabem, va consistir en la construcció d'un nou instrument aprofitant la cadireta i la façana de l'orgue major, cosa que als nostres dies possibilitaria la restauració de Gerhard Grenzing. No va tenir tanta de sort l'orgue de la parròquia.

El segle XX: Un orgue nou per a una església nova

A-L'orgue ideal

Dia 16 d'agost de 1900 el rector Rubí comunica al bisbe que han acabat les obres del local on s'ha de col·locar l'orgue nou, es delinea la

façana i es vol començar el mecanisme interior (sic)⁴⁶. El 18 del mateix el bisbat contesta que, si bé el Sr. Barceló és una garantia, segons la llei s'han de presentar els planols i el pressupost⁴⁷. El 23 de setembre de 1900 hi ha una altre carta del rector acompañant els planols, pressupost i relació de registres, fets pel mateix Josep Barceló⁴⁸. El bisbat contesta que “*no conviene distraer fuerzas del objetivo principal, que en esa es la iglesia, en cosas secundarias por importantes que sean...*” No es tornarà a parlar de l'orgue fins al cap de dues dècades. Mentrestant a 1907 es compra un harmònium nou mentres s'afina i neteja el vell.

Josep Barceló i Runggaldier va neixer a Palma a 1840. Obtingué el títol d'enginyer industrial a Barcelona a 1866. Va participar en la instal·lació del ferrocarril de Mallorca. A 1888, amb la col.laboració del mestre d'obres Bartomeu Ferra feu els planols de la parròquia dels Dolors de Manacor⁴⁹.

Barceló no era nou dins el mon dels orgues.

A 1878 adelantà la quantitat de 1.639 reals perquè Julià Munar pogués cobrar el que li devien per la construcció de l'orgue de Galilea⁵⁰.

També participà en la construcció de nous instruments:

-Orgue de Selva, inaugurat el 20 de juny de 1869. Fou lloat pels noticiaris contemporanis com a “*obra maestra, fruto de una idea nueva y original de D. Antonio Cortey y D. Julian Munar*”.

-Orgue de Biniali, inaugurat el 4 de setembre de 1892. Un diari de l'època el qualificà de “*verdadera joya del arte músico*”.

-Orgue de Génova, construït per Nicolau Rotger i inaugurat el 9 d'agost de 1896⁵¹.

-Orgue d'Alcúdia, inaugurat el mateix any.

Els dissenys de Barceló, obra d'un enginyer-arquitecte, posen de manifest el coneixement de les façanes clàssiques franceses i l'admiració per Cavaillé Coll. Incorporen avanços que eren novetat a la nostra illa, com la unió de teclats, els pedals de combinació i de crida.

El projecte de Barceló pel nou temple de Manacor era digne d'una església construïda segons els planols de la catedral de Reims. Con-

46) ADM: III/127/383, f. 1.

47) Ibid. nota anterior, f. 2.

48) Ibid. nota 46, f. 3.

49) *Gran Encyclopédia de Mallorca*. Promomallorca. V.2, p.18.

50) Antoni Mulet i Barceló: Els orgueners del segle XIX (segona part): Julià Munar. Ponència del V Simposium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears. Pollença 1998. P. 25-47.

51) Joan Pou Muntaner: *Noticias y relaciones históricas de Mallorca*, IX.

templava un instrument de tres teclats i pedal, amb un total de 62 jocs, on no hi mancaven un Principal i una Bombarda, ambdós de 32'. Després trobam les rebaixes pròpies de l'època: Els jocs del primer i segon manual, així com els del pedal, son els mateixos i d'altres son només per extensió. Un cop fet el descompte queden 34 jocs reals, quantitat gens menyspreable. A més l'orgue hagués estat capdevanter a Mallorca en la incorporació del pedal.

A 1914, a causa d'una malaltia, Barceló abandonà la direcció de les obres del temple dels Dolors. Va morir a 1918.

B-L'orgue real

Curiosament es començà a construir després de la mort de Barceló.

L'11 de desembre de 1918 es ven el material de l'orgue vell per 2.109'20 ptes.

A partir de 1919 apareixen els orgueners Antoni Cardell i el seu cosí P. Miquel Cardell, oratorià. Pels pagaments es dedueix que fan un orgue nou, que té poc que veure amb el de Barceló, si és que hi té res. Potser el secret de l'orgue major, previst per 18 jocs enfront dels 8 que are té, sigui projectat per Barceló. A més segueix l'ordre diatònic com altres projectats per l'enginyer, quan sabem que els Cardell preferien l'ordre cromàtic que facilita la mecànica d'escaires a la qual eren tan adictes. Tenim documentat el transport de secrets i manxes a Llucmajor i una important despesa de 950 ptes. per arreglar un salmer.

L'11 d'agost de 1919 Antoni Estadella factura quatre registres al pare Cardell:

-Trompeta	8p
-Flautado	8p
-Octava	4p
-Quincena	2p

De la carta deduïm que aquest orguener barceloní havia comprat l'estany de l'orgue vell. Només amb aquests quatre jocs es va celebrar la solemne benedicció de l'orgue el 25 de juliol de 1920. En aquesta ocasió es diu que l'orgue feia mes de 25 anys que no tocava. L'oferta degué esser important perquè només tres dies després Louis Lebatteux envia al pare Cardell els jocs de:

-Bajoncillo corrido	4p
-Oboe	2p
-Gamba	4p
-Voz celeste	4p

Aquest fabricant subministrà també els corresponents jocs de canals i llengüetes.

La darrera remesa de tubs és del 9 de març de 1921. El mateix constructor envia els jocs de:

-Flauta armónica	8p
-Ocarina	4p
-Violón	8p

Aquests tres jocs, ja harmonitzats, foren enviats directament a l'organista Mn. Aleix Muntaner qui també col.laborà activament en la construcció de l'orgue.

A aquests registres cal afegir un joc de Bordó de fusta i els 12 baixos del Flautat construïts pels Cardell, un joc nou de Clarí i un joc de trompeteria de l'orgue vell. Total 14 jocs, molts dels quals no concorden amb els noms dels tiradors i amb algunes incongruències com la Gamba a un teclat i la Celeste a l'altre, tot plegat fruit d'una orgueneria decadent i mancada de personalitat.

Finalment a 1925 l'orguener Lope Alberdi cobrà una quantitat important, probablement per realitzar l'harmonització definitiva.

Conclusió

Aquest és l'instrument que ha arribat als nostres dies. Un orgue pobre de sonoritat per la seva ubicació, massa aficat dins la tribuna, per la manca de mixtures, per no posseir cap joc de 16', sense parlar de la absència del padaler previst al pla original. Un instrument contradictori i, en definitiva, clarament insuficient per omplir l'església que el conté.

Febrer i Barceló, a 400 anys de distància, volgueren per a la parròquia de Manacor el millor orgue possible a la seva època. Els darrers Cardell, com en altres ocasions i sense jutjar la seva bona voluntat, instal.laren un instrument atípic i decadent.

Vull acabar citant les paraules, que voldria esdevinguessin profètiques, del rector Miquel Gual en la presentació de l'obra citada al principi: "L'estudi sobre una peça tan característica de les esglésies de Mallorca, com son els orgues, es converteix per a nosaltres en un repte, al qual més prest o més tard caldrà donar resposta. En efecte, l'orgue ha estat i és una peça important per a les celebracions litúrgiques, i el fet de poder-lo recuperar algun dia suposarà un bé per als qui habitualment ens trobam a l'església dels Dolors per celebrar-hi la fe, i també una aportació a la cultura de Manacor."

DE ORGANIS

Ramon Rosselló i Vaquer

Vendes d'orgues

El "Diario Balear" de dia 9 de novembre de 1816, publicà "Avisos. En casa del difunto D. Nicolás Cava plaza de Cort, se vende un órgano nuevo de buena construcción y solidez, teclado quatro octavas y media con su correspondiente caixa vistosa, cuya màquina se desarma, todo a pedazos, a fin de poder conduzirlo a cualesquier parte; pues sería proprio y capaz en cuanto su esplendiente voz para alguna capilla o iglesia de villa o lugarcito".

Dia 24 de gener de 1818 el "Diario Balear" publicà aquest anunci: "En casa del reloxero aleman frente la iglesia de S. Nicolás se vende a precio equitativo un órgano de teclado a propósito para una capilla o iglesia de algun lugarcito; el tono de este órgano es fuerte i suave, y el mecanismo sólido. La caixaes de madera pintada de verde al olio y con adornos de cortadura, la que forma una hermosa pescpectiva, y se deshace todo a pedazos con el fin de poder transportarlo de una parte a otra".

El "Diario Balear" de dia 7 de febrer de 1826, publicà aquest anunci: "En la fonda de la Dorada calle de las Torretas se halla de venta un órgano de cilíndros muy superior".

L'orgue de Selva

Dia 16 de juny de 1869, "El Diario de Palma" publicava aquesta notícia: "Llevada a feliz término la construccion de un órgano en la iglesia parroquial de Selva, obra maestra, fruto de una idea nueva y original de don Antonio Cortey y realizada por su colaborador D. Julián Munar, hijos los dos de esta isla; se anuncia la bendicion de dicho órgano que tendrá lugar a las diez de la mañana del próximo domingo dia 20 de este mes, para que las personas inteligentes en el particular, los amantes del arte y del progreso, y todos los habitantes de Mallorca puedan tributar a sus autores el obsequio a que tan dignamente se han hecho acreedores, honrando aquel acto con su presencia".

Dia 28 de juny, el mateix diari publicava: "Remitido. Señor Director del Diario de Palma: Sírvase dar cabida en su apreciable periódico a las siguientes lineas.

Órgano

En Selva se bendijo uno el dia 20, que sin duda tuvo mejores voces durante los años de su construccion que despues de ella. Los que se habian formado la idea de ver oir un órgano superior al de la Catedral, como se decia de público se llevarian chasco. Los inteligentes habrán esclamado, tal vez por lo bajo, que no llega dicho órgano a los medianos. Sin disminuir el mérito a su autor diremos que hemos oido decir que en esta isla hay otras personas, el señor Portell e hijos que han construido 17 órganos en Mallorca, en la península 7, en Canarias 3, en la América del Sur 10, en la Habana 2, y que construirán un órgano del tamaño del de Selva doblemente mejor y con su correspondiente frontis (que no tiene aquel), y sin emplear años sino en el corto espacio de 10 meses, y un 20 por 100 mas barato. Por mas informes, dirijanse en la calle de la Birretería núm. 25. Un aficionado".

Aquests mateixos dies, l'esmentat periòdic anava publicant un anunci que deia: "Organos de iglesia, superiores a los armoniums por la módica cantidad de 100 duros, su tamaño 8 palmos de ancho y 12 de alto, y de otros varios precios garantizados por 5 años.

Tambien se componen y afinan pianos al estilo de Paris, calle de la Birretería, núm. 25, cerca de las Miñonas".

Dia 2 de juliol, el mateix diari publicava una carta signada per Josep Barceló Runggaldier, enginyer, fent una rèplica a la sobredita carta i deia: "...he visto un insultante, grosero y mal concertado remitido, que a pesar de estar encubierto bajo el vil anónimo, revela ser del célebre organero D. Antonio Portell y Fuyana, quien pasaroso sin duda del feliz éxito que ha tenido el órgano de Selva, nuestro primer ensayo, no ha encontrado otro medio para sostener su desmedido e infundado orgullo que desacreditar nuestra obra calificándola de menos de mediana, y diciendo que él lo construiría doblemente mejor y con correspondiente frontis con el corto espacio de diez meses y un 20 por 100 mas barato.

En cuanto a las cualidades buenas o malas del instrumento no es el señor Portell quien debe juzgarlas, pues aparte del corto espacio que pudo oirlo que fue durante la misa, no es persona competente, y sí los siete u ocho organistas que asistieron a la inauguracion, los cuales dijeron haber quedado satisfechos.

La circunstancia de no tener el frontis o fachada concluida no es una falta y no indica mas sino que los recursos no han sido suficientes para terminar la obra, lo cual se verificará tan luego como se pueda.

Una prueba de que el órgano de Selva es superior a los que ha construido el señor Portell es, que no obstante sus habladurías, se nos ha confiado la construcción de 2 órganos de mayores dimensiones que los 17 que ha confeccionado dicho señor y esto que ha tocado todos los resortes imaginables pero sin provecho para que se los encargasen a él, y se nos ha propuesto la reforma de otros varios que son obra de dicho Sr. Portell.

Lo que mas me estraña del remitido, que supongo ser obra del Sr. Portell, es que se comprometa a hacer un órgano doblemente mejor que el de Selva y un 20 por 100 mas barato, cuando me consta ni ha visto su mecanismo ni sabe lo que ha costado, pues hasta lo ignoran las personas que han intervenido en su construcción, y en este número me hallo yo tambien.

Suplico pues al señor articulista que en lo sucesivo sea mas verídico en sus asertos y no hable de cosas que ignora, evitando de este modo ponerse en ridículo entre el público. José Barceló y Runggaldier, ingeniero".

Sembla que el cas acabà aquí perquè no hem vist altra carta o escrit.

L'orgue de Pollença

Dia 26 de maig de 1873, "El Diario de Palma" publicava aquella noticia: "En Pollensa se ha reparado notablemente el órgano de la iglesia parroquial de Nuestra Señora de los Angeles, a expensas en gran parte, según noticias de don Bartolomé Aloy ex economo de aquella parroquia.

Con este motivo se celebraron solemnes fiestas religiosas en las cuales tocó el órgano el distinguido profesor D. Guillermo Massot y predicó el cura párroco de Lluch D. Francisco Tortell".

Acaba aquesta breu nota recriminant els escàndols succeïts en el Puig de Pollença.

El senyor Massot, el mes de gener, va estrenar la composició "Laudes" i aquest diari, durant el mesos de gener i febrer va anar publicant la polèmica que va ocasionar aquesta composició, amb cartes i altres escrits.

L'orgue de Sa Pobla

Dia 8 de juny de 1881, "El Diario de Palma" publicava aquesta notícia: "Gracias a la iniciativa y solicitud del Sr. Ecónomo de La Puebla y con auxilio de personas celosas del culto católico, se ha restaurado por fin el órgano de aquella parroquia por el inteligente organero D. Julián Munar.

Amigos de la justicia, no podemos menos de dar el parabien al indicado Sr. Ecónomo, por las muchas e interesantes mejoras que en tan pocos años ha realizado en aquella parroquia, y a todas las personas que con su munificencia le han secundado".

L'orgue de la Catedral de Sevilla

Dia 8 d'agost de 1888, el mateix sobredit diari informava: "Leemos en un periódico de la península que el órgano de la Catedral de Sevilla, destruido ultimamente, era obra del organero de S. M. D. Jorge Bosch, natural de Palma de Mallorca, costándole al cabildo, según apunta Ortiz de Zúñiga, 46.891 pesos, 11 reales y 14 maravedises. Su construcción duró desde 1777 a 1792, y dicen que no tenía igual. Tenemos un especial placer en consignar en este periódico esta envidiable gloria mallorquina, que ignorábamos".

L'orgue de Sant Domingo de Manacor

Dia 24 d'agost de 1888, el mateix "Diario de Palma" publicava una crónica signada a Manacor sobre "la bendición y estreno del órgano nuevo de la iglesia del que fue convento de dominicos". "Años hacía ya que se notaba su falta en aquella iglesia; el que había antes, de teclado menor y con solo escasísimo número de registros, adolecía además de graves defectos, y cascado por el tiempo y por un largo uso, había venido a parar en tan lastimoso estado, que ni emplearse podía ni había medio humano de repararlo siquiera medianamente". Així opinaren les persones que assessoraren el custos Gabriel Riera, i aquest inicià una subscripció i encarregà la construcció de l'orgue a l'orguener Julià Munar, el qual féu un projecte modest ateses les condicions econòmiques d'aquella església. Però l'orguener, fent ús dels recursos facilitats pels continus estudis teòrics i pràctics i l'examen que ha fet darrerament de les restes del famós orgue que fou de Sant Domingo de Ciutat i que ara posseeix

l'església de Santanyí, obre del cèlebre compatrici Jordi Bosch, i que en els registres de trompeteria i corneta no tenia rival ni a l'illa ni al continent...

Començà els treballs a mitjan 1886 amb presses i amb l'ajuda de l'actual custos Joan Morey. A l'acte d'inauguració hi fou convidat Guillem Massot, el qual quedà sorprès "al poner la mano sobre el teclado por la plenitud, robustez y magnificencia de los sonidos y por las escelentes condiciones mecánicas del instrumento que pulsaba, abandonándose a su inspiración y en el acompañamiento del Te Deum, después de la bendición, y en el de las horas canónicas y de la célebre misa del maestro Aulí, que se cantaron después por un nutrido y afinado coro, produjo trozos de verdadera música, que así mostraron las altas dotes de su alma y los recursos de su fantasía, como la bondad y escelencia del órgano que acaba de bendecirse". Foren padrins de la cerimònia Maria Moll i Bartomeu Oliver, i predicà el rector de l'església parroquial. "Faltan todavía la mayor parte de los registros de adorno, y lo que existe puede decirse que no es mas que el fondo o base".

Com afegító podem dir que dia 8 d'agost de 1892, el diari publicava la crònica de les festes de Sant Domingo de Manacor dient que en la plaça del convent es féu un arc amb moltes banderes, "se colocó un tablado para la música y se arregló un puesto para baile al estilo del país: todo profusamente iluminado con reverberos y faroles a la veneciana, sobresaliendo entre los adornos de la fachada de la iglesia una multitud de farolillos en su cornisa más elevada. Hubo verbena con música, paseando las calles gigantes y danzando una comparsa de niños en traje indio el bonito baile de los cocos; y anoche, a más de lo dicho, se quemaron vistosos fuegos artificiales, que gustaron mucho y honraron al hábil pirotécnico Sr. Gelabert. Asistió un gentío numerosísimo, se bailó a completa satisfacción y reinó el orden más perfecto, por lo que felicitamos a los directores y autoridades".

L'orgue d'Esporles

Dia 11 de maig de 1891, el diari esmentat publicava: "En Esporlas hubo ayer gran fiesta, con motivo de la bendición de unas nuevas cortinas y un órgano en su iglesia parroquial". Ha estat pagat pel donatiu d'una senyora de Palma que té possessions dins el terme d'Esporles. Les cortines han costat 4.000 duros i l'orgue 2.000 duros.

L'orgue de la Missió

Dia 20 de juny del mateix any es publicava: "Los PP. Misionistas de esta Ciudad honraron ayer a su fundador S. Vicente de Paul, bendiciéndose un nuevo órgano y unas cortinas de damasco que decoraban el vestíbulo". Va predicar Sebastià Cerdà, beneficiat de la Seu. Dies després sortia altra crònica on es deia: "Se han oido las armonías del nuevo órgano, obra del artista D. Julián Munar, que ha estrenado el professor D. Guillermo Massot". Foren padrins de la cerimònia Pere Ripoll, advocat, i Maria Antònia Palou, de Bestard.

L'orgue de Son Sardina

Dia 14 de desembre del mateix any, es publicava: "En la iglesia de Son Sardina se bendijo un nuevo órgano". Va oficiar el canonge lectoral Macià Company que també pronuncià el sermó. Va actuar l'Orfeó de la Misericòrdia amb acompañament d'orgue. El capvespre hi hagué corregudes i a la nit ball "en la plaza del Retiro, al son de la banda de la casa de la Misericordia".

L'orgue d'Andraitx

Dia 11 de gener de 1892, el diari publicava: "En Andraitx se ha celebrado con solemnidad la bendición de un órgano para la iglesia parroquial. A este acto asistieron sacerdotes distinguidos de la ciudad, a quienes se había invitado y numerosos feligreses de aquella parroquia, a cuyo rector se tributan elogios por esta mejora, como también a las devotas personas que a ella han contribuido".

L'orgue de Biniali

Dia 2 de setembre de 1892, el diari publicava: "El próximo domingo dia 4 debe bendecirse solemnemente en Biniali un nuevo órgano. Con motivo de celebrarse en dicho dia fiesta de San Luis Gonzaga, habrá tambien festejos civiles".

L'orgue d'Establiments

Dia 20 de desembre de 1893, "El Diario de Palma" publicava aquesta notícia: "En la iglesia de Establiments se celebró el domingo último lucida fiesta, con motivo de la bendición de un nuevo órgano, que

tocó el conocido artista Sr. Torres. Efectuó la ceremonia el Sr. Arcediano de la Catedral, por delegación del Sr. Obispo de la Diócesis, y en la misa mayor fue el celebrante el presbítero Sr. Massanet, hijo de D. Juan propietario del predio Son Morlá. Una numerosa y escogida concurrencia asistió a aquel religioso acto, habiendo sido padrinos en la ceremonia de bendición un individuo de la expresada familia Massanet y otro de la de Zaforteza, poseedora del predio Son Berga".

L'orgue d'Alcúdia

Dia 30 de juny de 1896, el diari publicava: "En la iglesia parroquial de Alcudia ha de extrenarse un nuevo órgano, el dia de San Jaime si es que esté ya concluido, costeado de la herencia de D. Antonio Cortey, quien, segun noticias, legó en su testamento una importante cantidad para dotar de un buen órgano a dicha iglesia. El constructor es D. Julian Munar, domiciliado en Felanitx".

L'orgue de Sant Nicolau de Ciutat

Dia 5 de novembre de 1896, el mateix periòdic "El Diario de Palma" publicava aquesta notícia: "En la iglesia parroquial de San Nicolas debe bendecirse el próximo domingo el órgano nuevamente reparado, celebrándose con este motivo misa solemne a canto llano, en la cual predicará el P. Auba filipense".

Dia 9 de noviembre el diari afegia: "En la iglesia parroquial de San Nicolas hubo ayer solemne fiesta con motivo de la bendicion del órgano, reconstruido casi en su totalidad. Estaba adornado con flores y mirto, y despues de bendecirlo, se cantó el Te Deum, dando a conocer el profesor D. Bartolomé Torres los armoniosos registros de dicho órgano. El Sr. Cura párroco celebró misa mayor y el P. Auba filipense predicó sobre los cánticos religiosos con acompañamiento de instrumentos musicales, en honra y gloria de Dios".

Orgue de la Seu

Mallorca Dominical del 13 d'octubre de 1900 publica una nota titulada " L'orgue de la Seu. Pareix que el molt Illtre. Cabildo de la Seu, va derrera compondre i millorar el seu orgue, a qual fi es vengut un orguener francès de bona fama".

VIII TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS

MANACOR - 2001

PONÈNCIES

I

COMUNICACIONES

LA DIVERSITAT DE LA CANÇÓ A LES BALEARS

Agustí Baró i Bauló

Bon dia a tothom. Quan en Joan Pares em va proposar de fer aquesta ponència sobre “**La Diversitat de la Cançó a les Balears**” document **SUS,10** que vaig elaborar per al **SUS, BALEARS!** el 1998, immediatament em van venir a la memòria en Lluís Garcia Sevilla i na Mercè Garau els quals en plantejaren la responsabilitat de engegar la redacció d'aquest document **SUS!**

Per començar us he de dir que El **SUS, BALEARS!**, del qual en som el seu secretari, és una plataforma de reflexió i de debat sobre el passat, el present i el futur de les Illes Balears. El seu funcionament rigorosament democràtic assegura que sigui un fòrum neutral i constructiu on qualsevol persona de qualsevol ideologia o perspectiva, que **es reclami defensora d'una o de totes les nostres Illes**, es pugui sentir còmoda i amb ganes de col·laborar amb les altres. Les directrius organitzatives del **SUS!** són la voluntariat i la llibertat d'acció, l'interès dels participants, la transparència informativa, l'equilibri ideològic i la metodologia científica.

En substància, el **SUS!** tracta de construir, a base de pastar participativament materials ben diversos, tota una carcassa ideològica, viva i operativa, al servei del conjunt de totes les nostres Illes. Aquesta ideologia és conformada pels **Documents** generats, **Documents** que d'una manera acumulativa reflexen el pensament elaborat reflexivament pel conjunt dels **Participants**.

Com he apuntat, “La diversitat de la cançó a les Balears” es va debatre al llarg de 1998 i representà el document **SUS,10** del **SUS, BALEARS!**. En aquella ocasió na Mercè Garau en va fer el pròleg i en el debat hi van intervenir n’Isabel Peñarrubia i Marquès, en Xosé Aviñoa, en Lluís Garcia, en Biel Majoral, n’Antoni Ignaci Alomar i n’Antoni Artigues. El document també anava acompanyat d’una breu bibliografia essencial amb un total de 60 entrades i amb un aplec d’entorn a les 400 referències, força interessant penso, d’enregistraments balears recollits fins a la data del tancament del document, darreries del 1998.

Fer la crònica més propera de la cançó a les Illes, comparar-la i comentar-la amb els altres, com possibilità i segueix possibilitant l'experiència d'aquest document de debat resulta d'especial interès per a la valoració del nostre present i passat més immediat, alhora que determina el punt de partida real per a fer possible qualsevol criteri d'intervenció.

ÍNDEX

0. Pròleg de na Mercè Garau
1. Introducció
2. La Cançó preturística
3. Els anys 50
4. Els anys 60
5. Els anys 70
6. Els anys 80
7. Els anys 90
8. Consideracions finals
9. Propostes per al futur
10. Bibliografia essencial
11. Discografia (amb voluntat d'arribar a ser exhaustiva)
12. Debat
13. Rèplica

0. Pròleg de na Mercè Garau

En aquesta nova entrega del «SUS», n'Agustí Baró ha fet l'esforç de posar en ordre un bon grapat d'històries viscudes i de reflexions encertades, valentes i personals sobre la música del nostre temps i al nostre país. Ell ens parla del fet musical des d'un triple vessant: el de l'interpret, el del creador i el del compromès amb la seva realitat. Perquè n'Agustí és tot això: un home d'acció, un artista i un home de compromís.

N'Agustí era un al·lot pucet quan el vaig veure pujar per primera vegada a un escenari. Es va iniciar interpretant autors de la Nova Cançó i ha aprofundit, sense prejudicis ni pors, en molts d'altres moviments musicals. No ha deixat mai d'ésser fidel a la seva llengua, al seu país i al

seu propi impuls creador. N'Agustí, a més de la música, ha posat les seves habilitats i el seu treball a disposició de la nostra gent i de la nostra terra en tasques tan diverses com: animador infantil, instructor de disseny assistit, publicista i creatiu, grafista, dibuixant, editor i activista social i cultural.

El Document que ens ha lliurat n'Agustí té probablement poc a veure amb el que podria haver elaborat un crític musical o un teòric de la música. I possiblement és aquí on rau el seu gran interès: una lluita per una cançó viva, activa, molt exigent artísticament i compromesa amb tots nosaltres. Per una cançó ben nostra.

1. Introducció

Amb aquest treball la meva intenció no ha estat de realitzar un estudi minuciós de la cançó a les Balears ni tampoc he pretès d'investigar amb rigor acadèmic la cançonística popular balear. Això, després de despertar el cuquet, ho deixaré per a més endavant. Emperò, convençut que la cançó resulta un dels elements més eficaços per a l'affirmació de la personalitat i la identitat d'un poble, el debat i l'anàlisi sobre la cançó a les Balears de ben segur que contribuirà a l'enfortiment de la nostra identitat i a la normalitat lingüística de la nostra comunitat autònoma, cosa per la qual la responsabilitat d'encetar aquest treball representa la voluntat de voler que confeccionem entre tots un document SUS! que aprofundint en la realitat de la cançó a les nostres Illes, i sense renunciar als antecedents, faci possible un present i un futur per a la nostra veu en el món.

Entesa la cançó com una forma popular de viure la música i situant el fet musical dins un procés històric, és fàcil d'observar la diversitat cançonística que ens ha arribat producte dels mecanismes de reproducció i transmissió de la cultura popular que fins fa molt poc temps eren eminentment orals i escrits, no fonogràfics. La cançó, com cap altra expressió cultural, mostra la capacitat d'assimilació que té el poble, de fer seu, en el temps, el tarannà de la història i fer-ne la seva pròpia interpretació i ús; alhora que evidencia el seu caràcter universalista sense excloure la seva particularitat sobre l'entorn pròxim.

La música és conseqüència del resultat de provocar interaccions entre fets sonors humanament organitzats, amb capacitats auditives formades per identificar la seqüència sonora com a fet musical i no com a un fenomen natural, depenen de la base cultural, l'entorn físic i l'estat emo-

cional del col·lectiu d'origen. La música només pot ser entesa dins d'un context social, raó per la qual considerar la música com a clàssica, popular, moderna, pop, etc., o en termes de cançó, d'autor, tradicional (folk), funk o blues no deixa de ser quelcom purament referencial; si més no, tot ho podem considerar música i/o cançó popular en el sentit que la transmissió no pot tenir significació si no hi ha relacions entre la gent. Hem de reconèixer que no hi ha cap estil musical o de cançó que posseeixi categories exclusivament pròpies, les seves categories són les de la societat i la cultura a què pertany. No deixa de ser curiós com a l'hora de valorar seccions instrumentals, en l'actualitat, internacionalment, coincidim a considerar la corda com un indicador de noblesa i preferiblement audible en un espai tancat i el vent com un referent popular i a l'aire lliure.

Una música, una cançó, sona «àrab» o «hindú», «catalana» o «andalusa», perquè està configurada sobre unes «maneres de fer» pròpies de cada entorn, descriptibles actualment amb precisió, i que defineixen sonorament aquella cultura. Una música sona «nupcial», «fúnebre», «militar», etc. si segueix uns patrons que la gent d'una certa cultura reconeix com a tals.

El procés de desenvolupament de l'home ens mostra, de forma global, com la utilització de les pròpies capacitats sonores per imitar l'entorn acústic, com podem constatar en el creixement individual de la persona, hauria de ser la base de la infantesa de la música, de la cançó. Ens podríem atrevir a dir que el llenguatge verbal i el musical varen néixer al mateix temps fonamentats en la imitació de l'entorn sonor amb finalitats desmitificadores, expressives i comunicatives.

Fer la crònica més propera de la cançó a les Illes, comparar-la i comentar-la amb els altres, com possibilita l'experiència d'aquest document de debat a través del *SUS, BALEAR!* resulta d'especial interès per a la valoració del nostre present i passat més immediat, alhora que determina el punt de partida real per a fer possible qualsevol criteri d'intervenció.

2. La Cançó preturística

Els antecedents musicals, cançonístics, a les nostres Illes, prèvia aparició de l'anomenat boom turístic encetada la segona meitat del segle XX, beu del llegat arrossegat temps enrere i que denota l'existència de tres nivells de cançó: la que canta el poble entorn dels seus ritmes vitals, aquella de què gaudeix l'oïda cultivada per la intel·lectualització del fet

musical i que després alguns privilegiats canten, interpreten, creen i re-creen, i aquella que alguns iniciats poden experimentar entorn de bandes municipals i orfeons culturals.

Em vull atrevir a parlar de tres línies o termes que conceptualitzen la música viva, sentida, experimentada i cantada; una seria aquella que acompaña totes i cada una de les experiències vitals a nivell personal, el treball, l'amor, la malaltia, i que podríem anomenar popular; emperò jo m'atreviria a dir quotidiana davant de folklòrica; un altra, seria aquella que es interpretada i elaborada per tal d'entretenir o influir sobre tercers i que anomenaria ofertada; en tercer lloc, restaria el que avui s'anomena música culta, substituint el terme clàssica, i que jo anomenaria intel·lectualitzada.

No hem d'oblidar que el fenomen de l'aparició de la ràdio, prèvia guerra civil i el seu enfortiment un cop finalitzat l'enfrontament bèl·lic, té molt a veure amb el que anomèn desdibuixament del concepte de cançó quotidiana i cançó ofertada, i fa aparèixer els conceptes de cançó tradicional i el de cançó popular o popularitzada.

De l'entorn folklòric són els glossadors nostrats i els ritmes, cadències musicals, fets nostres al llarg dels temps (jotes, mateixes, cançons de feina, boleros, fandangos, copeos, etc.) i particularitzats pels sons exclusius dels nostres instruments: xeremies, tamborino, flabiol, canya, etc. Entorn de la música culta, destaca la participació del clergat, fent de pont entre les classes socials més populars i les riques, contribuint a l'estructuració i creació de les bases per a l'ensenyament i divulgació de la música-cançó intel·lectualitzada. De la música i la cançó ofertada en aquest moment preturístic, s'ha de destacar l'existència de bandes municipals i orfeons culturals.

3. Els anys 50

Hem de diferenciar el progrés musical a les Balears en funció de dues coses: l'estructuració social de cada una de les Illes i les relacions amb altres fonts culturals. Així, per exemple, veim com el cultiu i l'economia de subsistència a Eivissa, més la servitud a l'església provoquen musicalment la conservació de trets específics verges fins ben arribada la guerra del Vietnam. Mentre que, a Menorca, el procés d'industrialització i d'economia per a l'exportació provocarà intercanvis culturals amb altres països com França i Anglaterra molt més prest i més intensos que a la resta del territori balear. És curiós d'observar com a Menorca la

gent encara recorda, perquè tal volta encara ho viu, les cançons que es cantaven a la fàbrica. En canvi, a Mallorca, l'aparició del boom turístic trencà el procés de societat industrial i per això la socialització de la cançó viu un altre tipus de procés.

Hem de dir que els anys 50 foren els anys de les terrasses d'estiu i les sales de ball, com el *Salón Olimpia* (avui convertida en l'església de l'Encarnació), el *Salón Ibiza*, el *Trocadero* (a la Rambla), *El Trebol*, la *Casa Oliver*, el *Rosales*, *Can Vallès* i tants d'altres que immortalitzaren aquells meravellosos horabaiques. Els músics que a l'època preturística formaren part de les bandes de música i orfeons passaren a formar multitud d'orquesters de ball que amenitzaven les vetlades a les terrasses, salons i hotels d'aquells temps. Les bandes municipals visqueren els seus moments baixos, fins a l'extrem d'haver de recórrer a músics forans per poder continuar les seves tasques. Segons la informació que m'ha arribat, aquestes orquesters tant podien interpretar un fox-trot com un copeo, al mateix temps que els balladors coneixien perfectament tots els estils.

Entorn dels anys 50 les agrupacions folklòriques es multipliquen com a resultat de l'interès espanyolista de configurar el folklore nacional, integrat per mostres dels sons i balls de «las regiones», a més de l'interès particular, comercial i turístic per oferir tòpics balears. Un personatge interessant, entorn del món folklòric, és en Jordi Caramany Riera, mestre de balladors i que voltant l'any 55 muntà a Puigpunyent l'agrupació folklòrica *Flor d'es Salt*. A més d'ensenyar ball de bot a multitud de barriades de Palma, com ara Santa Catalina i la Soledat -recordant les coreografies i composicions del ball de *Sa Gerreta* i la del *Puig de na Fàtima* de n'Andreu Martorell-, ens podem adonar de la recreació de noves peces sobre ritmes nostrats que feien les agrupacions per tal de particularitzar els repertoris. De rampellada sobre el debat en el ball obert, si vestits a l'ampla o no, vull subratllar, a més de la comoditat que representa dur calçons amples i camises de fil, la voluntat de les agrupacions folklòriques de conservar i recuperar els nostres balls i cançons de sempre, a més de mostrar als visitants el seu saber fer, ambientats en l'antigor (bressol de les nostres senyes d'identitat). La espontaneïtat amb què els nostres balls i cançons tradicionals participaven de la quotidianitat feia que la roba que s'utilitzés per al ball o l'acte lúdic fos aquella amb la qual un es trobava, cosa per la qual, qualsevol pelleringo és bo per festejar.

Hem de recordar que eren temps de la «Sección Femenina» i del «Frente de Juventudes», mentre venien cantant el *Cara al Sol*. L'any 58

i per la porta de Catalunya arriba l'escoltisme, que, sota les doctrines de Baden Powell, introduceix nous criteris, noves propostes i un cançoner alternatiu, que a més d'aprofundir en la nostra particularitat ens mostra la diversitat del món.

Per damunt tot, la darreria dels anys 50 ve marcada per la música lleugera, amb la transcendència que prenen per exemple els *Cinco del Este* i *Bonet de Sant Pere*, alternant amb sons tradicionals com ho demostren els repertoris de grups com *Els Talaiots*, *Els Calafats* o els mateixos *Existencialistes*, els quals coneixerem més endavant com *Els Valldemossa*.

4. Els anys 60

Mentre Errol Flynn deixava d'anar amunt i avall pel Passeig Marítim alternant pel *Salón Ibiza*, Televisió Espanyola consolidava la recepció a «provincias», els Seat 600 desplaçaven els 1500, la Lluna desvelava els seus misteris, les begudes de gran consum eren *Orambo*, *Ricard* i *Cinzano*, i escoltàvem en viu versions de «Il mondo», de Fontana, o «Comme Toujours», d'Adam, entre altres. Els festivals de la cançó a San Remo causaven furor al món occidental i a les nostres Illes, mentre el turisme començava a entrar de forma espectacular a Mallorca i a Eivissa. Bonet de Sant Pere, Toni Obrador i grups com *Los Millonarios*, *Los Bohemios*, *Els Valldemossa*, *Los Javaloyas*, *Los Beta*, *Runaway*, *Telstar*, *Los Bravos i Z66*, a més d'amenitzar les vetlades, tingueren ocasió d'enregistrar els seus primers llarga durada per a «La voz de su amo» (marca de gramòfons, companyia limitada) i EMI la major organització mundial de discs de l'època (com deia el seu lema).

El maig de 1961, es fundà la companyia discogràfica Edigsa, entorn de la qual es fa el moviment dels *Setze Jutges*, impulsat per Miquel Porter, Remei Margarit i Josep Maria Espinàs, entre altres, que consolidà la Nova Cançó Catalana. «Ens calen cançons d'ara» fou el títol d'un article publicat, el gener de 1959, a la revista *Germinabit*, predecessora de l'actual *Serra d'Or*, signat per Lluís Serrahima. Aquell article és considerat per molts el manifest fundacional de la Nova Cançó.

L'Obra Cultural Balear va ésser fundada l'any 1962 a semblança de la societat civil *Omnium Cultural* -iniciativa d'un grup d'empresaris i constituïda el juliol de 1961 a Catalunya-. De la seva mà, juntament amb Joventuts Musicals, Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca, col·lectius de mestres al voltant de l'Escola d'Estiu, altres moviments so-

cials organitzats i un bon grapat de lletraferits, arriba a les nostres Illes la Nova Cançó, de la qual els mitjans de comunicació no es feren ressò a bastament, en benefici d'altres manifestacions artístiques que gaudien del vist i plau institucional. Això provocà que s'hi congiàs la consolidació d'un esperit crític davant l'*establishment*.

Així com els 50 foren anys de terrasses d'estiu, els 60 varen ésser els anys dels «Festivales de la Canción», com ara el de San Remo, el de Benidorm, el «Festival de la Canción del Mediterráneo», Eurovisió i, a les Illes, el de la Caracola. Gràcies a l'interès de Nicolau Pizà, crec que per aquells temps representant a les Balears del segell discogràfic Edigsa, és plantejà la possibilitat d'organitzar festivals no competitius, mostres com les que es feien a Catalunya i on els *Setze Jutges* es donaven a conèixer. D'aquesta manera, s'encetaren els festivals de Nova Cançó a les Balears, dels quals el primer de tots es va fer a l'*Hotel Jaume I*, que continuà en cinc ocasions més al castell de Bellver de Palma.

La Nova Cançó, amb la vinculació d'artistes tan nostrats com Guillem d'Efak, Joan Ramon Bonet, Queta & Teo, Antoni Parera Fons, Miquelina Lladó, Gerard Mates, Isidor Marí i Maria del Mar Bonet, entre d'altres, s'introdueix de ple en el panorama cançónistic balear.

Al món es parlava de míssils a Cuba, arribaren a les Balears els primers discs de *The Beatles*, els Estats Units realitzaven operacions bèl·liques al Vietnam, a casa nostra els grisos encalçaven els estudiants, el 9 d'octubre del 67 era assassinat a Bolívia Ernesto «Che» Guevara, les vagues i les jornades de lluita sindical es continuaven a tot l'Estat espanyol, el 4 d'abril de 1968 fou assassinat Martin Luther King, líder de la lluita pels drets civils als Estats Units d'Amèrica, el 21 de juliol de 1969 els astronautes nord-americans Armstrong i Aldrin feren la seva primera passejada per la lluna, des de França ens arribà el missatge de «la imaginació al poder» i des de Madrid el general Franco ens va fer saber qui seria el seu successor. Tot això succeïa mentre a la ràdio i a la televisió ens parlaven d'un «Rayo de Sol» i Raimon cantava «Diguem no».

El relleu que assoleix el cinema als Estats Units i el protagonisme que li atorga la societat internacional han estat dos dels factors més rellevants per a la immersió cultural arreu del món de la particularitat cultural americana. L'associació so-imatge esdevé un factor determinant a l'hora de valorar fenòmens que, a partir d'aquest moment, aniran de boca en boca. Veure com Xavier Cugat dirigia una orquestra amb mariachis, acompañant les evolucions d'Esther Williams dintre l'aigua alhora que cantàvem, ja tots plegats, allò de «Muñequita linda», o assaborir

les ullades apassionades de dos rostres aferrats mentre sentíem un tango interpretat per Gardel, o les convulsions de cames incitadores del rei del rock, n'Elvis Presley...

Em ve a la memòria un anunci d'una botiga de discs que diu així: «Si escoltes el teu cor, sentiràs música». Una veritat com un temple. La vinculació de la música a la quotidianitat, iniciada al mon anglosaxó per la reforma luterana, troba en el mitjans de comunicació, i especialment en el cinema, una plataforma idònia. Amb tota seguretat, cada cop més la música, la cançó, per la seva facilitat de submergir-se socialment en amplis sectors de població, esdevé un fenomen psicològic i sociològic determinant per a connotar estats anímics concrets; per la qual cosa el seu estudi no sols ha de ser musicològic, sinó que s'estén a multitud de branques de la ciència i el coneixement.

5. Els anys 70

Paradoxalment, el 31 de gener de 1970 al teatre de l'Aliança del Poblenou de barcelona s'estrenà «El Retaule del Flautista», de Jordi Teixidor, protagonitzat per l'aleshores desconegut Ovidi Montllor. Al cinema, internacionalment, Disney popularitzava versions musicals de contes tradicionals. Amb tres anys d'endarreriment, a les Illes, i protagonitzat per Monxo Clop, el grup de teatre de Bunyola i concretament a l'*Assistència Palmesana*, estrenava «El Retaule del Flautista», conte que serví perquè tota la intel·lectualitat de les Illes refermàs la ridiculesa de l'estat repressiu en què vivíem.

El desembre de 1970 s'iniciava a Espanya el consell de guerra de Burgos (procés de Burgos) en el qual es demanaven sis penes de mort a membres d'ETA, l'economia espanyola vivia moments d'inflació, no ens ho podíem creure, i els sectors progressistes es començaven a organitzar en assemblees democràtiques i dins el propi sindicat vertical. Bocabadats, mentre les darreres tropes americanes evacuaven el Vietnam, el 2 de març de 1974 era executat Salvador Puig Antich i el 25 d'abril començava a Portugal la Revolució dels Clavells.

Pel turisme se seguia fent possible l'oferta d'una cançó cada dia més folkloritzada, mostrant les particularitats del tipisme balear, i s'anava configurant un repertori internacionalista de cançó d'hôtel, al mateix temps que sales de festa com *Tito's, Tagomago, Jartans*, etc., consolidaven les seves ofertes internacionals. Paral·lelament al món turístic i des de sectors juvenils, en moltes ocasions agombolats per Joventuts Musi-

cals i Ràdio Joventut, començaren a tenir lloc multitud de festivals de cançó com els que després de recórrer patis i claustres d'escoles com Sant Francesc, Pius XII, Sant Rafel, Sant Josep Obrer, etc., tingueren lloc a Formentera, Inca, Llucmajor, a la Plaça Major de Palma, presentant nous personatges i grups de cançó, com Miquel Àngel Rubert, Biel Vilanova, Jaume Sureda, *Téntol*, *Aquatarcus*, *Ponent*, *Uc*, etc.

La trajectòria de les agrupacions folklòriques provocava que cada una d'elles recreés els seus propis repertoris adreçant-se a creacions i re-creacions sobre fonts tradicionals. Comencen a crear-se ruptures per tal de recuperar l'autenticitat i la voluntat d'esdevenir popular quelcom propi. Així, la constància i el treball de grups i personatges com en Biel Caragol, en Biel Majoral, *Aliorna* amb n'Antònia Rubio i companyia -producte del trencament amb l'Escola de Música i Dansa de Palma, dirigida per Bartomeu Ensenyat-, *Uc* amb Isidor Marí, Joan Marí i Victorí Pla-nells, *Traginada*, na Joana Pons i les seves guitarres, *Sis Som* amb na Bel Cerdà al capdavant, etc., esdevenen símbols de recuperació de la nostra identitat.

No deixa de ser curiós veure com des de l'adolescència fins a la maduresa musical, pràcticament els mateixos personatges ens fan viure les seves evolucions de compromís musical. Així, per exemple, i sortint del Llevant de Mallorca, de formacions tan diferents com *Els Mallorquins* i *Los Lagartos*, veurem com a la primeria dels setants apareixen *Harlem*, *Amigos* i *Zebra* i que, arribant a la capital grups com els *Runaway* i els mateixos *Zebra*, col·laboren a consolidar els projectes individuals de Toni Frontiera i de Llorenç Santamaría entre altres.

També cal ressenyar les estades de tripulacions de vaixells americans durant la guerra de Vietnam, que ens aproximaren les sessions experimentals de jazz i que contribuïren a consolidar, al costat de visitants estrangers il·lustres estables a les nostres Illes, espais per a gaudir, aprendre i escoltar música i cançó com l'*Indigo* (obert des de les darreries dels anys 50), i el Centre de la Guitarra (avui llar de la Federació de Asso-ciacions de Veïns de Palma). Emperò no tot era *Guitar Center*. També, a la *Fiera Mosca* de tant en tant es programava música en viu i a la plaça llavors anomenada Jinetes de Alcalà un bar espectacle. El *Trui* donava acollida a Tete Montoliu i ens oferia el millor jazz del moment i, no molt lluny, podes escoltar, al mateix temps que sopaves, Toni Obrador acompanyant-se al piano o el mateix Tete (on hi havia el que resta avui tancat Bar Brussel·les).

De les revoltes estudiantils del 68 més la insubmissió a la guerra del Vietnam, apareix al món el moviment hippie que pren l'illa d'Eivissa com a vaixell insígnia; són els anys de la psicodèlia, la maria, l'amor lliure i LSD; són els anys que *The Beatles* s'apropen al Dalai Lama i David Allen torna a instal·lar-se a Deià, on, amb diners de la Virgin, muntarà els estudis de gravació *Banana Moon Observatori*, d'on sortiran projectes com els d'*Euterpe*, Pau Riba, *Meadows*, *Mother* i *Tabaco*, a més de, a la darreria dels setanta, construir l'univers *Gong*.

El 30 d'abril de 1975 s'acabà definitivament la guerra del Vietnam i el 20 de novembre «L'Estaca» passava a tenir un altre sentit. Arreu del món s'organitzaven macroconcerts com els de Monterrey, Woodstock; a Catalunya, els Canet Rock i, a les Illes, els Selva Rock, mentre anàvem saltant i cantant «Llibertat, amnistia i estatut d'autonomia».

Mentrestant la Nova Cançó ens ajudava a anar recuperant la nostra identitat. No hem d'oblidar que prop de tots nosaltres succeïren, com hem relacionat, en l'àmbit de la cançó, esdeveniments que, ben segur, també contribuíren a formar el nostre cançoner i, sense adonar-nos-en, cançons com «Te recuerdo Amanda» (Víctor Jara), «Palabras para Julia» (José Antonio Labordeta), «El mar es un ancho camino» (Manuel Gerena), o «Yo pisaré las calles nuevamente» (Nova Troba Cubana), entre altres, aparegueren als nostres llavis com a armes per llançar contra el sistema establert. La cançó d'autor, internacionalment, adquiria un compromís sòlid amb el progrés, que, davant de la cançó anomenada lleugera, oficialment recolzada pels mitjans de comunicació en mans del gran capital i al servei del consumisme, popularitzà quelcom més que unes llençades diverses amb musicalitats diferents: popularitzà la utopia de creure en un món on les diferents entitats culturals eren prou madures per gaudir, amb la seva particularitat, tant d'allò propi com d'allò que ens era aliè.

Descobrírem Joan Baez, Bob Dylan, Brassens, Paco Ibáñez, Ramon, Lluís Llach, Cat Stevens, America, John Denver, *Crosby, Still, Nash and Young*, Leonard Cohen, el *Grup de Folk*, *Simon & Garfunkel*, Jaume Armella, Sisa, Pau Riba, Ovidi Montllor, Ramon Muns, Maria Cinta, Mustaqui, Quintín Cabrera, Silvio Rodríguez, Pablo Milanés, etc.

El 15 de juny de 1977 se celebren les primeres eleccions democràtiques d'ençà de la Segona República espanyola, el 6 de desembre de 1978 s'aprova per referèndum popular la Constitució espanyola i el 3 d'abril de 1979 tenen lloc les primeres eleccions municipals a l'Estat espanyol.

L'estiu de 1968, al col·legi Lluís Vives de Palma, tenia lloc la primera Escola d'Estiu a les Balears. Curiosament, Jaume Arnella, membre del *Grup de Folk* i als nostres dies un dels responsables del *Tradicionari* a Catalunya, s'encarregà del taller de cançons, mentre que, dels jocs, se n'encarregaren caps escoltes. Qui us escriu aquestes lletres tenia 7 anys quan els mestres i caps que passaren per aquella Escola d'Estiu començaren a mostrar-li aquelles experiències.

La tardor de l'any 1973, al col·legi Pius XII de Ciutat, arribà un personatge singular que engegà una experiència d'ensenyament musical a la qual anomenava «sensibilització musical» i, així, de la mà de Yori Oliver, col·laborador d'Ovidi Montllor, i sense voler-ho, després d'un tiki, al costat d'un taàta i seguit d'un taracatara, donant-li un gir flamenc a això del sistema Kodali, entrava, també el que us parla, i per no sé qui portalet, al món de la dinamització-sensibilització-didàctica musical i l'espectacle. Yori em presentà a Pep Gómez, la primavera del 74, i junts amb Biel Porcel constituírem el grup de teresetes i animació infantil, *DracMans*, i, junts amb *S'Estornell*, format pel mateix Yori Oliver, Miquel Pava, Miquel Gelabert, Pep Banyo i Bàrbara Nadal, entre d'altres i constituït aquell mateix any abans de *DracMans*, començarem a rodar, professionalment, per tots els pobles i escoles de les Illes, fent possible la consolidació d'un repertori infantil, que s'amplia dia a dia, exclusiu en la nostra llengua, en català. Cal dir, però, que tot això va ser al costat de personatges com Baltasar Darder, que avui ja no està entre nosaltres, amb la seva constància per la recuperació de les nostres cançons i el seu especial interès per les danses d'arreu del món, i en Jaume Barceló, que trobarem en els grups d'animació *Bulla* i després a *Pam i Pipa*, acostant-se, des de dintre tots dos a la particularitat de la cançó a l'escola i amb llurs treballs a l'entorn de les Escoles d'Estiu realitzades a tot Balears.

Cal destacar el treball del grup *Cucorba*, integrat per Francesc Aguiló, Gabriel Gamundí i Jeroni Cerdó, que l'any 1977 comencen a treballar per als més petits fent teatre i utilitzant la cançó com a element dinamitzador, que han arribat a fer col·laboracions amb Televisió de Catalunya, com el grup *S'Estornell*, a *Terra d'Escudella*, i a realitzar el seu propi programa a nivell insular *Trencaclosques*; i que enregistraran el seu primer disc, «Com un pern de fira», l'any 1985.

També l'any 77 veurem enregistrat el primer treball, «Amb sos peus a terra», d'un dels més constants cantautors balears, que és en Toni Morlà, el qual des d'Andratx ens parla de la terra amb la veu del poble.

En aquest punt vull fer un recordatori al voltant els 70, per fer una especial menció de tot un seguit de personatges que, per la seva implicació, esdevengueren motors de la cançó a les Balears. A la dècada dels 70, el *Guitar Center*, del carrer Montenegro, esdevingué el punt de referència per a estudiar la cançó a les nostres Illes. Entorn d'aquell espai giraren grups i músics com *Euterpe* (format per Anna Camps, Pep Milán, Toni Fernández, Toni Pascual, Toni Arés), *Sa Fonollassa*, *Zebra* (on coincidiren Joan Bibiloni i Llorenç Santamaría), el duo Pep Milan i Joan Bibiloni, Carlos Lambertini i Eddy De Nicolai, Vicenç Estelles i Eugeni Canyelles, etc. Gràcies a la tasca formativa que té lloc als mateixos locals del *Guitar Center*, que alterna la formació amb la possibilitat d'actuar en directe, veurem també aparèixer alguns dels components del present musical a les nostres Illes com són Sebastià Moner, Antoni Miranda, Toni Colomar, etc.

Tancant la dècada del 70, Joan Bibiloni i Pep Milan protagonitzaren empresarialment l'aventura del *Yesterday*, per on vàrem veure actuar *Els Valdemossa*, Jorge Pardo, Jaume Sisa, Hilario Camacho, Pau Riba, Nando González, *Los Jaivas*, Gabriel Estarellas, Kevin Ayers, David Allen, Gato Pérez, *Milán i Bibiloni*, etc.

Especial menció es mereixen *Els Valdemossa*, que un any i un altre varen anar constraint la seva incombustibilitat, al mateix temps que participaven activament a fer possibles circuits d'espectacle, com a propietaris de locals com *Jack el Negro* i *Tagomago*. Amb seguretat, *Els Valdemossa* després del seu «Du, du, ah!»陪伴 Salomé a Eurovisió podrien haver-se convertit en quelcom de semblant als *Mocedades* espanyols, emperò el seu compromís amb la terra i la tossudesa d'en Rafel Estaràs els abocà a ser qui encara avui, estira el fet balear en el món, convertint-se en botó de mostra per a molts que creim en la cançó balear.

6. Els anys 80

Després de les primeres eleccions municipals democràtiques, vàrem veure com la reorganització institucional, mancada de criteris, propicià un desgavell difícil de digerir i sobretot de rendibilitzar. Els anys 80 vénen marcats per un creixement en la producció, resultat de la creença que tot resultarà més senzill. Neixen a les Illes dos segells discogràfics, *Digitals i Blau*, alhora que comença a créixer el nombre d'estudis d'enregistrament. *Digitals*, propietat de Toni Fernández. *Blau*, un

projecte que neix després del tancament de *Yesterday* i que ajunta les inquietuds de Joan Bibiloni i Miquel Àngel Sancho.

Tomeu Penya enregistrarà el seu primer disc, quasi per subscripció popular, «Canta a la Vila» (1980) i coincidí al costat de Toni Morlà a recitals per totes les Illes. En Toni Morlà, a més de continuar la seva tasca de cantautor enregistrant multitud de material discogràfic - «Temes d'Andratx» (1979), «Primeres poesies de Miquel Costa i Llobera» (1981), «Idò» (1983), «En Macià» (1983), «El vol de la falzia» (1986)-, actuà de productor musical i apadrinà el primer i únic disc de Toni Fuster, «El dimoni Cucarell» (1985), en un intent de fabricar un producte per a infants.

L'any 1981, Marussa Cano presentà, acompanyada de Rafel Ferrer i Pep Toni Rubio, «La terra parla». Rafel Ferrer canvià les «f» per «ph» i es convertí en Raphel Pherrer i ens convidà a gaudir d'ensaïmada «Desnormalització».

Joan Bibiloni enregistrarà el seu primer llarga-durada, «Joana Lluna» (1982), al qual seguiren «Una vida llarga i tranquil·la» (1984) i «Papi, are you ok?» (1986). La primavera - estiu del 88 col·laboràrem plegats, al costat d'Aina Picó, Antoni Cuenca, Miquel Figuerola, Francesc Balaguer, Bonet de Sant Pere, etc., en el que pretenia ser una col·lecció de material discogràfic per als més petits amb la voluntat d'engrescar, també, els més grans, un disc que prendria per nom «Per a tu». Aquesta experiència rodà a l'entorn del grup d'animació infantil *Retalls*, el qual continuà la meva tasca com a cantador de cançons per als més petits, després de DragMans i d'anar en solitari per Catalunya entre l'any 79 i el 84.

Al món de la cançó infantil, darrera *S'Estornell* (1974), *DracMans* (1974) i *Cucorba* (1977), en vingueren d'altres que compartiren la dèria d'entretenir els més petits. *Bulla* (1981), *Foc i Fum* (1982), *Retalls* (1984), *Trencaclosques*, *Paperins*, *Serpentina*, *Borinots*, etc.

A l'entorn de la música tradicional vérem aparèixer *Música Nostra*, amb na Miquelina Lladó, n'Antoni Roig, n'Enric Busquets, en Pep Toni Rubio i en Pep Rotger, que enregistrarà, el 1982, el seu primer treball discogràfic «Ball de bot». També *Sis Som*, que entorn del Puig de Sant Pere començà a treballar devers l'any 74, compost per Bel Cerdà, Eugeni Canyelles, Toni Peralta, Francesca Adrover i Joan Guasch gravà «Cançons per un capvespre». Seguint les seves passes i oferint cadascú la seva particularitat anaren apareixent *Carritxa*, *Herbes Dolces*, *Coanegra*, *Siurell Elèctric*, *Xaloc*, *Al Mayurqa* i tants d'altres.

Un altra de les aportacions al panorama cançonístic, musical, a les nostres Illes sortí al voltant de festivals alternatius, i amb una més que interessant relació amb Catalunya. Em vull referir a l'*Harmònica Coixa*, amb en Víctor Uris, en Pep Banyo i en Toni Reinés, entre altres, al cap-davant, en una primera etapa.

Tots -Jaume Sureda, *Harmònica Coixa*, Calabruix, Salvador López, Josep Siset, etc.-, passaren pels estudis de gravació. La iniciativa privada es va llançar a saturar el mercat sense establir el mercat al qual s'adreçava, mentre les institucions col·laboraven a magnificar el desgavell i propiciaren l'aparició de més professionals empenyent el «Mogollón», el pop-rock a les Balears, a manca d'un debat, que encara resta per fer i que, a les darreries del 85 i dins el marc de «La Mostra Musical Illenca», s'intentava iniciar, i que resultà un fracàs de convocatòria.

No podem oblidar que els 80 vingueren marcats per molta «moguda», canvi de lloc i el no a la OTAN i que s'acabà amb la demolició del Mur de Berlín, mentre des de Txernòbil ja ens havien intoxcat a tots. *Pitjor impossible*. No mancaren cançons; fa falta posar-se d'acord i acceptar, apreciar, el que feia altres. La nota magistral la posà *Ossifar*, que, de la mà de Biel Mesquida, Llàtzer Méndez i Lluís Arbolendas, acompanyats per Carlos Lambertini entre altres, amb molt bon gust i saber fer, s'encarregaren de recollir tota la merda cantant «Canciones d'amor con los calzones baixos».

7. Els anys 90

Ossifar ha seguit recollint èxits i després de «Canciones ...» ha vingut «En Gori Cuper té morenes», «Indiana Pons en busca de la porcella rostida» i «Da-li cebes». Tomeu Penya és qui de manera espectacular ha aconseguit les estrelles, seguint una carrera respectabilíssima que inicià tot encalçant sueques per Cala Millor i que el dugué a cantar cançons del camp al més pur estil americà. De segur que si fóssim americans, com som balears, l'accent més country seria el d'en Tomeu i de tot cor aniríem nuats.

El Ilistat torna a ser llarguíssim i hi hem d'afegir molts de pop-rocks arreu de les Illes, i moltes eleccions. Mentre els bancs i les agències d'espectacles fan el seu agost; seguim esclafant-nos contra la paret i pegant-nos colzades els qui, carregats d'il·lusions, preteníem, i prenem, col·laborar a fer de la cançó a les Balears quelcom d'autèntica naturalesa pròpia i exportable.

Entorn del rock en català comptam amb una presència més que considerable: *Ja t'ho diré*, *Ocults*, *Tots Sants*, *La Fosca*, *Fora des sembrat*, etc.

D'ençà que tancà el *Yesterday*, a una multitud de bars, des del *Bruixeries* a *Sa Farmàcia*, passant per *Sa Ximbomba*, *S'Acadèmia*, *Diàlegs*, *Anit*, *Trui*, *Dorado*, *Parisien*, *Es Mussol*, *Sa Finestra* i fins arribar a *L'Havana*, acabant al *Barcelona*, el *Blues Ville*, l'*American Country*, i el *Newyorkers*, tot un seguit de grups i artistes contribueixen a dibuixar l'assortit panorama actual de la cançó a les nostres Illes. Pep Banyo, *Contraband*, Jay Kay, *Swing Latino*, *Soul Café*, *Koan Fusion*, *Pa amb Oli Band*, *S'Altra Banda*, Damià Tomàs, Víctor Uris, Riki López, Felip i Xesca Carbonell, Jaume Tugores, Nando González i Jorge d'Amico, Conxa Buika, Daniel Higiènico, Sebastià Cardell, Jaume Anglada, Malaena, Octavio Cortés, etc.

Els 90 pertot arreu reviuen les cançons d'altre temps. La solidesa dels CD fa aconsellable de reeditar el vinil i així veiem com Edigsa comença a reeditar el seu material, com Blau es preocupa per treure de dins d'una caixa el material discogràfic de Joan Ramon Bonet, de Guillem d'Efak; en Joan Bibiloni reedita el seu «Recording Milan i Bibiloni», alhora que treu les seves millors balades. Tot torna a passar mentre que des de l'Obra Cultural Balear s'aconsegueix convertir en himne de Mallorca «La Balanguera» i es munten saraus ballant boleros i mateixes.

Antoni Roig renova projecte en el grup *Al Mayurqa*, mentre Biel Majoral edita per primera vegada en dues cassetes tota la seva essència després de més de 20 anys cantant, 1994 «Cançons antigues» i «Cançons de brega», i el novíssim «Vou veri bou per no dormir». Molts de joves reviuen amb aquestes cançons la realitat de les arrels d'un poble que agonitza per la servitud que suposa el turisme. Darrera d'en Majoral hem vist aparèixer grups com *Nou Romancer*, *S'Arrual Jazzmort*, etc.

8. Consideracions finals

Les diferents cròniques musicals de l'època analitzen o narren les experiències musicals des de prismes subjectius, deixant a un costat el context musical en el seu sentit ampli. Quan en Joan Manresa ens explica els festivals de jazz a Palma, ens relata biogràficament el perfil de Maria del Mar Bonet o ens parla, com també ho fa Bartomeu Mestre Sucreda, de la Nova Cançó, no tinc més remei que coincidir amb ells a l'hora de parlar només de la cançó en català. Emperò he de dir que les Illes

no són el Principat i aquella voluntat d'empènyer un moviment de cançó en català aquí s'entén com a exclusiva presència vehiculant-se des de Barcelona, oblidant la realitat musical de les Illes, com per exemple el cas de *Els Valldemossa* que enregistraren el seu primer LP a Londres.

A la crònica de Fernando Merino «Cabello de Ángel» podem recórrer des de 1977, fins i tot amb referents anteriors als Festivals de Selva (versions nostrades del Canet Rock), passant per les festes de Lluna Plena a la Torre d'en Pau del Coll d'en Rabassa (i que, segons la meva memòria, varen ser dues i no una com ens conta), fent excursions per Deià, on s'evidenciava el que era de rigorosa realitat, l'atterratge del món anglosaxó, al qual no podem renunciar; fins arribar als nostres dies, amb els concursos de **pop-rock** organitzats per l'Ajuntament de Palma que denoten un allunyament total del que podríem anomenar cançó balear.

Tant els protagonistes com els observadors, no segueixen un mateix model i així evidencien la diversitat musical a les nostres Illes. Quan Quico Pi de la Serra interpreta i es compromet amb la **Nova Cançó** no renuncia al seu compromís professional de rigor amb la progressió musical que beu de diferents fonts d'informació. La seva proposta es sòlida, com la de Llach i la de Raimon, i ofereix la seva particularitat al conjunt que era la Nova Cançó, homogeneïtzat per la voluntat del grup que el va iniciar.

No sé quines circumstàncies provoquen que el fenomen de la Nova Cançó es paralitzi i així es produuequi un trencament en projectes popularitzables com els de Pau Riba, Jaume Sisa, *Secta Sònica*, *Companya Elèctrica Dharma* o, a les Illes, Joan Bibiloni, Pep Milan, Vicenç Estellés, Eugeni Canyelles, Sebastià Moner o el grup *Brossat*, per exemple, que aposten, en el seu moment, obertament per la continuïtat de projectes en català. Una cosa que sí que podem observar és com comença a estendre's des de les posicions nacionalistes i independentistes el suport a propostes tradicionalistes, com les de *Música Nostra*, *Sis Som*, Biel Majoral, que, si més no, em semblen oportunes i necessàries. No em puc explicar com s'oblida, o s'aparca, l'experiència de compartir internacionalment i que quan es faci sigui en marcs quasi exclusivament folklòrics.

Els nostres dies vénen, musicalment parlant, demanant compartir rabiosament la pròpia experiència sonora, des dels sons del Soul, Funk o l'Acid Jazz, des de l'embrutiment del rock en sons Gruge Noise o alternatius, passant per la disbauxa Punk i la recerca espiritual i relaxadora del New Age, fins arribar a compartir experiències que podríem anomenar ètniques. Mai no havíem pogut imaginar poder arribar a compartir

amb la immediatesa que ens presenta i proposa la nova realitat comunicativa de la xarxa, l'Internet.

A pesar d'això, avui per avui, la música, la cançó, se'ns presenta més com una experiència de competició que no de compartició. Una experiència de competició en què tot sembla a favor de la futilesa i la mediocritat, al mateix temps que prova d'internacionalitzar les experiències musicals entorn del que podríem anomenar una cultura del consum internacionalitzada. No podem oblidar que la funció principal de la cançó és implicar la gent en experiències compartides dins el marc de llur experiència cultural.

Malgrat tot, una cultura té un ritme propi que reflecteix els canvis estacionals, els hàbits quotidians i totes aquelles particularitats cícliques que l'envolten. La nostra particularitat i autenticitat ha de menester un compromís per tal de reclamar el dret a la diferència en un món en què sols les contribucions particulars i el seu respecte farà possible un diàleg enriquidor. Per això, ens cal un coneixement exhaustiu de la nostra cançó.

La cançó, la música, són un instrument artístic al servei de l'expressió i la comunicació populars i s'han convertit en un mitjà importantíssim de l'actual cultura de masses. S'hi poden expressar vivències quotidianes, individuals i col·lectives. La quantitat i qualitat de músics a les nostres Illes, més la diversitat musical que diàriament constatam en l'oferta quotidiana de què podem gaudir al carrer, fan que obrir un plantejament de criteris globals per a la projecció d'aquesta riquesa cultural es convertesqui en una necessitat inajornable en bé del futur balear. L'observació de la nostra realitat musical i del seu tarannà ens mostra que, aprofundint en els nostres valors, podem projectar quelcom d'irrepetible i d'autèntica naturalesa pròpia.

La indústria discogràfica en el món adreça els seus productes a mercats perfectament dissenyats i que responen a criteris específics. Un recorregut per la seva evolució resulta força interessant i ens mostra com, a diferència dels materials escrits, la música, la cançó, arriba a internacionalitzar-se amb molta menys dificultat. No fa falta traduir res, tot pot ser absorbit per al consum. No resulta així amb els llibres i la premsa; aquests queden limitats per les realitats lingüístiques de cada nacionalitat. Malgrat les voluntats de les diferents grans empreses discogràfiques, curiosament el fet musical, el fet sonor, consent que la creativitat i l'autenticitat dominin sobre criteris imposats. La indústria té establerts uns sistemes rigorosos en els plantejaments promocionals; emperò, de

cop i volta, sense esperar-ho, apareix un so, una melodia, una forma especial de parla, que fa trontollar la indústria i arriba a dalt del *hit parade*. Vivim un moment de reflexió cultural que ens duu a treballar per un futur en què tots puguem ser protagonistes, en què la màquina s'aturi perquè la promesa d'un temps d'oci es compleixi.

Sols una ullada al nostre entorn en temes cançònistics i musicals presenta una realitat immensament rica que deixa de sintonitzar amb la realitat popular, la qual així assimila unes produccions que impregnen la nostra quotidianitat i no prioritzen les nostres particularitats. Probablement pel seu tarannà, els mitjans de comunicació a les nostres Illes, amb algunes excepcions puntuals, responent a interessos immediatistes i convencionals, no han col·laborat de forma continuada a reforçar la pròpia cançó. L'aprenentatge musical i la projecció de la música s'han realitzat des de punts de vista i metodologies sectorials, separant música culta i popular, al marge de la globalització del fet musical que afecta la població de les Balears.

Estic convençut que el futur econòmic i social, a les Balears, passa per un redreçament de l'oferta turística que tengui en compte la nostra particularitat illenca de forma respectuosa amb l'entorn, mitjançant el suport de tota l'oferta complementària, que replantegi l'oferta de sol i platja amb una oferta de tot un món per descobrir, en el qual la nostra cançó jugui un paper rellevant.

Alhora que ens calen cançons d'ara, ens calen també criteris globals ferms que integrin la nostra particularitat amb la subtilesa i agilitat d'un mestre artesà que converteix en les seves mans la terra banyada en un estri útil.

9. Propostes per al futur

- Ensenyament musical que prengui com a referent el nostre cançoner popular, com fan diferents sistemes musicals actuals.
- Ensenyament de la música com a experiència creativa personal, partint de la cultura musical autòctona, per fer el contrapès a la colonització musical.
- Presència de la nostra cançó en els mitjans de comunicació, no mitjançant una quota de mínims sinó com a element prioritari.
- Suport econòmic, públic i privat, al llançament de productes propis procedents de la iniciativa privada.

- Col·laboració, amb actuacions conjuntes i enregistraments, entre els diferents sectors musicals (colles de xeremiers, cantautors, agrupacions folklòriques, grups de ball popular, grups de música lleugera, etc.) per projectar i enriquir tot el conjunt.
- Creació d'una fira musical agrupant l'oferta.
- Investigació de la història musical de les Balears i difusió dels seus resultats a l'ensenyament, publicacions, mitjans de comunicació, etc.
- Presència prioritària de la cançó de creació pròpia i d'arrels Balears en els actes de les festes i fires locals de les Balears.
- Promoure intercanvis de la nostra cançó amb la d'altres països.

10. Bibliografia essencial

ANUARIÓ de la Música. Director Luis Merino. Ediciones El País. Madrid, 1995

ARTIGUES, Antoni - MOREY, Joan: *Repertori i construcció dels instruments de la Colla de Xeremiers catalans a Mallorca*, Quaderns de Música núm. 2. Universitat de les Illes Balears. Palma 1989.

BASSA, Ramon - OLIVER, Miquel F.: *Les escoles d'estiu de Mallorca (1968 - 1996)*. Número 3 de la col·lecció Educació i societat, sèrie general. Edicions Ferrà Sintes. Agost de 1997, Palma de Mallorca.

BLACKING, John: *Fins a quin punt l'home és músic? Col·lecció Interseccions*. Eumo Editorial. Vic, 1994.

BONET, Magda: *Grunge, noise y rock alternativo*. Generos de Etiqueta. Celeste Ediciones. Madrid 1995.

CAVALLÉ, Joan: *Sobre el caràcter local de la cultura popular*. Ponència a Què és la cultura popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

CAVALLI SFORZA, Luigi Luca: *Genes, pueblos i lenguas*. Monogràfic anomenat: Temas 5, «El lenguaje humano» de Investigación y Ciencia. Editat per Prensa Científica, S.A. Madrid, 1996.

CLARKE, Matthew: *Músicas del Mundo: Africa*. Generos de Etiqueta. Celeste Ediciones. Madrid 1995.

COLL i AMARGÓS, Joaquim: *Els punts de referència historiogràfics exteriors: el cas francès*. Article a Cultura i Compromís Polític a la Mallorca Contemporània. Els intel·lectuals a l'àmbit cultural català. Edició a cura de Sebastià Serra Busquets. Fundació Emili Darder. Coneixements realitzats i perspectives. Palma 1994.

DELGADO REINA, Matilde: *Història de la Ràdio a Mallorca (1933 - 1994)*. Editorial El Tall. mallorca, 1996.

EDIGSA: 1961 - 1983. *Nova Cançó. Inicis i evolució*. 2 volums. Editat per PDI, S.A. Barcelona, 1996.

ELIES ADELL, Joan: *Música i simulacre a l'era digital. L'imaginari social en la cultura de masses*. Col·lecció d'assaig Argent Viu. Pagès editors. Lleida, abril 1997.

ESTUDIS BALEÀRICS: Dossier: Cultura Popular, núm. 24. Editat per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Palma de Mallorca, Març 1987.

FESTA a CATALUNYA, La: *La Festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. Biblioteca Milà i Fontanals. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. A cura de Joaquim Capdevila i Capdevila i Agustí Garcia Larios. Barcelona 1997.

FERRER, Andreu: *Cançonetes menorquines*. Edicions Nura. Menorca 1981.

GARCIA SOLER, Jordi: *Crònica apasionada de la Nova Cançó. Vint anys després*. Flor del Vent Edicions. Barcelona 1996.

GARCIA SOLER, Jordi: *La Nova Cançó*. Edicions 62. Barcelona 1976

GILI i FERRER, Antoni: *Aportació al Cançoner Popular de Mallorca*. 3 toms. Editorial El Tall. Mallorca, 1994.

GINARD BAUÇÀ, P.Rafel, T.O.R.: *Cançoner Popular de Mallorca*. 4 volums. Col·lecció Els treballs i els dies. Editorial Moll 1979.

GINARD BAUÇÀ, Rafel: *El Cançoner Popular de Mallorca*. Biblioteca Illes d'Or. editorial Moll 1981.

GONZÁLEZ LUCINI, Fernando: *Veinte años de canción en España (1963-1983)*. 4 toms. Ediciones de la Torre. Madrid, 1989.

GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA. Editat per Promomallorca Ediciones. Palma de Mallorca, 1993.

JULIANO, Dolores: *Una subcultura negada: l'àmbit domèstic*. Ponència a Existeix la Cultura Popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

LLOMPART, Dolors - PRAT, Joan - PRATS, Llorenç: Presentació. *La Cultura Popular a Debat*. Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

LÓPEZ CRESPI, Miquel: *L'antifranquisme a Mallorca (1950 - 1970)*. El tall del temps/18. El Tall editorial. Palma de Mallorca, 1994.

MAIDEU i PUIG, Joaquim: *Llibre de Cançons. Crestomatia de cançons tradicionals catalanes*. Editat per EUMO, l'editorial dels Estudis Universitaris de Vic. Barcelona 1994.

MANRESA, Joan: *25 anys de Nova Cançó a Mallorca*. Ajuntament de Palma. Palma 1987.

MANRESA, Joan: *Maria del Mar Bonet*. Edicions la Magrana. Barcelona octubre 1994.

MARÍN, Imma - PARDO, Olga: *El Jugar de l'Amades*. 2 volums. Biblioteca Joan Amades. Edicions El Mèdol. Tarragona 1996.

MARTINEZ SHAW, Carlos: *Existeix la Cultura Popular? La Història de la Cultura Popular en l'Edat Moderna*. Ponència a «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

MARTÍNEZ JUAN, Joana / CARRIÓN, Angela: *Palma i la festa*. Quaderns d'educació d'adults i participació ciutadana. Editat per l'Ajuntament de Palma, relacions ciutadanes. Palma, 1992

MASSOT i PLANES, Josep: *Cançoner Musical de Mallorca*. Edició de la Caixa de Balears «Sa Nostra». barcelona 1984.

MATEU PRATS, MªLena: *Interpretación simbolica de las danzas ibicencas*. Article a la revista Estudis Baleàrics, núm. 27. Editat per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. Palma de Mallorca, Desembre 1987.

MERINO, Fernando: *Cabello de ángel. El Pop-Rock en Baleares 1977-1996*. Los Iconos de Ferón. Les edicions de Bitzoc. Palma 1996.

MERINO, Fernando: *Jazz. Els 3 primers festivals de Palma «Memorial Julio Cortazar»*. Papers de Ciutat / núm. 2. Edita l'Ajuntament de Palma. Palma, octubre 1984.

MESTRE SUREDA, Bartomeu: *Crònica de la Nova Cançó*. Aula de música de la Universitat de les Illes Balears. Palma 1987:

MESTRE SUREDA, Bartomeu: *Balada d'en Guillem d'Efak*. Edicions Documenta Balear. Palma 1997.

MIRA, Joan Francesc: *De cultivats, rurals i rústics*. Ponència a Existeix la Cultura Popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

MIRALLES i MONSERRAT, Joan: *La Història Oral*. Qüestiorari i Guia didàctica. La Finestra. textos didàctics, 1. Editorial Moll. Palma de Mallorca, 1985.

MITJANS de COMUNICACIÓ a DEBAT: Edició a cura de Sebastià Serra i Busquets i Arnau Company i Matas. XII Jornades d'Estu-

dis Històrics Locals. Institut d'estudis baleàrics. Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes balears. Govern Balear. Palma de Mallorca, 1993.

MORGAN, Robert P.: *La música del siglo XX*. Una historia del estilo musical en la Europa y la América modernas. Ediciones Akal, S.A.. Madrid, 1994

MULET, Antonio: *Mallorca «El Parado de Valldemosa»*. Antecedentes y desenvolvimiento en el baile popular. Mallorca, 1953.

NOSTRA PRÒPIA VEU, La: *Introducció a la literatura de les Pitiuses (Història i textos)*. A cura de Jean Serra i Isidor Mari. Editat per l'Institut d'Estudis Eivissencs del Govern Balear. Barcelona, 1984.

ORDOVÁS, Jesús: *Historia de la música Pop española*. Sección Libros útiles. El Libro de Bolsillo Alianza Editorial. Madrid 1986.

PALMA, Ciutat del segle XXI. Ciclo de conferencias. A cargo de: Fernando Pardo ferran Mascarell, Carlos Garcia Delgado, Baltasar Porcel, Lluís Racionero, Fernando Gimenez, Enrique Miret Magdalena, José Vidal Beneyto y Basilio Baltasar. Los Iconos de Feron. Palma de Mallorca, 1995.

PLANELLS i MARTÍ, Pere: *Endevinetes, per les escoles nacionals de Sant Josep*. Eivissa. Col·lecció «Nit de Sant Joan». Institut d'Estudis Eivissencs. Barcelona, 1985.

PRATS, Llorenç / LLOPART, Dolors / PRAT, Joan: *La Cultura Popular a Catalunya*. Estudiosos i institucions 1853 - 1981. Serveis de Cultura Popular, Fundació Cultural. Barcelona, octubre 1982.

PREMSA, la RÀDIO i la TELEVISIÓ des d'una PERSPECTIVA HISTÒRICA, La: Edició a cura de Sebastià Serra i Busquets i Arnau Company i Matas. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals. Institut d'estudis baleàrics. Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes balears. Govern Balear. Palma de Mallorca, 1993.

PROVANSAL, Danielle: *Cultura refugi, contracultura i etnicitat*. Ponència a Existeix la Cultura Popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

PUNTI i COLLELL, Joan: *Ideari cançonístic Aguiló*. Biblioteca Marian Aguiló. Departament de Filologia Catalana i Lingüística general, Universitat de les Illes Balears. Edita Publicacions de l'Abadia de Montserrat, S.A. Barcelona 1993.

RIERA ESTARELLAS, Antoni: *Cent i tantes tonades tradicionals de Mallorca*. Editorial Moll. Palma 1988.

ROMA, Josefina: *Glòria i servitud de la tradició oral*. Ponència a Què és la cultura popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

SERRANO, Sebastià: *Oralitat i vida quotidiana*. Ponència a Què és la cultura popular? «La Cultura Popular a Debat». Fundació Serveis de Cultura Popular. Editorial Alta Fulla. Barcelona, 1985.

THOMÀS i SABATER, Joan M^a / PARETS i SERRA, Joan: *Breu història musical de les Illes Balears*. Edició il·lustrada, augmentada i corregida. Col·lecció MÚSICA, núm 1. Centre de recerca i documentació històrico musical de Mallorca i revista Portula. Palma de Mallorca, 1989.

TONER, Anki: *Blues*. Generos de Etiqueta. Celeste Ediciones. Madrid 1995.

TORRENS, Andreu: *Homenatge al compositor Andreu Torrens*. Patronat Fundació ACA, Búger, Illa de Mallorca, 1996

TREPAT i CARBONELL, Cristòfol A.: *Jazz, una música clàssica del segle XX*. Laertes, S.A. de Ediciones. Barcelona 1994.

TUR MAYANS, Pío: *Reflexiones sobre educación musical. Historia del pensamiento filosófico musical*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, setembre 1992.

VALLDEMOSSA, Els: *Les Cançons de les Illes cançons del món*. 12 quadernets. Editat per La Caixa d'Estalvis de les Balears «Sa Nostra». Palma de Mallorca del 1979 al 1989.

VALLS, Manuel: *La música en el món d'avui i altres assaigs*. Biblioteca RAIXA. Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1971.

11. Discografia (amb voluntat d'arribar a esser) exhaustiva

AGRUPACIÓ Parado de Valldemossa: *Mallorca y su música*. Disc compacte. Tradicional Mallorca. Edita Divucsà.

AIRES DE MONTISION: *20 anys*. Disc compacte, referència ODCD42. Tradicional-Mallorca. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

AIRES FORMENTERENCS: *Mots i acords per penyora*. Disc compacte, referència ODCD41. Tradicional-Formentera. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

AIRES FORMENTERENCS: *Pagines enrere*. Disc compacte, referència ODCD76. Tradicional-Formentera. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

AIRES FORMENTERENCS: *Rosa, mar i falzia*. Disc compacte, referència ODCD14. Tradicional-Formentera. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

AL-MAYURQA: *De poetes i altres codolades*. Disc compacte, referència 123 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

AL-MAYURQA: *Projecte roig*. Disc compacte, referència 096 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1995.

ALGAIDA, Orquestrina d': *Boig per tu*. Disc compacte, referència CDMX127. Ball. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

ALGAIDA, Orquestrina d': *O.D.A.* Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

ALGAIDA, Orquestrina d': *Pupurri*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

AMIGOS: Col·lectiu. *Cauen els somnis*. Disc de llarga durada. Edita Sa Nostra - Belter.1979.

AMIGOS: *Mateixa des vermar*. Disc de llarga durada. Edita Hispavox, serie estel.1972.

ANGLADA, Jaime: *Dentro de la noche*. Disc compacte. Rock. Editat per Virgin.

ARAGON - TURINA: *Canciones para Rafael Alberti*. Disc compacte. Editat per l'Unio de músics / ACA. Buger, Mallorca.

AREZZO, D': *Impasse*. Disc compacte, referència OD. Instrumental. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

ARGENTINA, Clan: *Clan Argentina*. Disc compacte, referència 102. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

AYERS, Kevin: *Deia vu*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

AZUQUITA: *Escucha que te digo*. Disc compacte. Pop- fusió. Edita Polygram.

AZUQUITA: *Para bailar*. Disc compacte. Pop- fusió. Edita Polygram.

AZUQUITA: *Sinelo Kalo*. Disc compacte. Pop- fusió. Edita Polygram.

BANDES DE MÚSICA DE LES ILLES: Disc compacte, referència SW023. Instrumental. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1995.

BANYO, Pep. DEVILLS,The Blues: *Live*. Disc compacte, referència CD 135. Blues. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

BARÓ, Agusti - PICÓ, Aina - BIBILONI, Joan - RETALLS: *Per*

a tu. Llarga durada i casset, referència 051 A. Infantil. Temes: Pupurri, Bougui, bougui. La timba de les cartes. El gripau blau. Cançó de Retalls. L'elefant. En Pep Gonella. La Lluna la pruna. Margalideta. Puff el drac màgic. - Intervenen en l'enregistrament: Agustí Baró i Bauló (Veu), Aina Maria Picó Mestre (Veu), Joan Bibiloni (Guitarres), Antoni Cuenca (Contrabaix), Miquel Figuerola (bateria), Francesc Balaguer (Orgue Hammond), Bonet de Sant Pedro (clarinet). Disseny de la coberta Agustí Baró, Amalia Bernabé i Josep Guindos. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1987.

BARÓ, Agustí : *Nadales*. Disc compacte, referència SW.043CD. Popular balear de Nadal . - Intervenen en l'enregistrament: Agustí Baró i Bauló (Veu), Neus i Laura Baró Picó (Veus), Maria, Laura i Isabel Quintana (Veus), Angel Elies i Victor Gomez (Veus), Noel Quintana Sobrino (teclats), Agustí Aguiló (piano), Antoni Cuenca (Contrabaix), Miquel Figuerola (bateria)., Disseny de la coberta Agustí Baró. Produccions SWINGMEDIA. Palma de Mallorca 1997.

BIBILONI, Joan - **MASSANET**, Lluís - **TOSAR**, Pep: *Poemes a Nai de Miquel Àngel Riera*. Llibre i disc compacte, referència SW015. Poèssia - instrumental i cançó Produccions Swing. Palma de Mallorca 1993.

BIBILONI, Joan - **MILAN**, Pep: *Milan i Bibiloni, cassette recording*. Disc compacte, referència SW002. Tradicional- instrumental Produccions Swing. Palma de Mallorca 1994.

BIBILONI, Joan - **URIS**, Victor - **MILAN**, Pep - **GONZALEZ**, Nando - **CUENCA**, Toni: *Cassette recording*. Disc compacte, referència SW003. Tradicional- instrumental Produccions Swing. Palma de Mallorca 1992.

BIBILONI, Joan: *Born*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BIBILONI, Joan: *Brut*. Disc compacte, referència 088 A. Rock en català. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1994.

BIBILONI, Joan: *Desembre*. Disc senzill. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1982.

BIBILONI, Joan: *For a future smile*. Disc compacte, referència SW003. Tradicional- instrumental Produccions Theta - Polygram. Palma de Mallorca 1988.

BIBILONI, Joan: *J.B.* Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BIBILONI, Joan: *Joana Lluna*. Llarga durada del 1982. Reedició

en disc compacte, referència 002 CDM. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1994.

BIBILONI, Joan: *Les millors balades*. Disc compacte, referència SW030. Cantautor. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1996.

BIBILONI, Joan: *Palabra de guitarra latina*. Disc compacte. Guitarristas españoles interpretan canciones inolvidables. Es una producción de joan Bibiloni y Rumor para BMG Ariola, S.A. Madrid, 1997

BIBILONI, Joan: *Palabra de guitarra*. Disc compacte. Guitarristas españoles interpretan canciones inolvidables. Es una producción de joan Bibiloni y Rumor para BMG Ariola, S.A. Madrid, 1995

BIBILONI, Joan: *Papi, are you ok*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1986.

BIBILONI, Joan: *Silencio roto*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BIBILONI, Joan: *The tug*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BIBILONI, Joan: *Una vida llarga i tranquila*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1984.

BIBILONI, Joan: *Viaje en el tiempo*. Disc compacte, referència CD 019. Instrumental. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BLAUETS DEL SANTUARI DE LLUC, Escolania: Disc compacte, referència ODCD62. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

BONELL, Jordi: *Àngel* Disc compacte, referència SW028. Instrumental - Jazz. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1995.

BONET de Sant Pedro: *Bajo el cielo de Palma*. Disc compacte. Tradicional Mallorca. Edita Divucsà.

BONET de Sant Pedro: *Sentiment*. Disc compacte, referència 005 CDM. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BONET, Joan Ramon: *Alça la cara*. Disc senzill. Edita Edigsa. Barcelona, 1966.

BONET, Joan Ramon: *Dotze cançons*. Disc compacte, referència 115 CDM. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

BONET, Joan Ramon: *El vent em du*. Disc senzill. Edita Edigsa. Barcelona, 1965.

BONET, Joan Ramon: *Els Setze Jutges*. Audiència pública. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1966.

BONET, Joan Ramon: *Homenatge musical als «Setze Jutges»*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1965.

BONET, Joan Ramon: *Nova cançó de s'amor perdut*. Disc senzill. Edita Edigsa. Barcelona, 1967.

BONET, Maria del Mar: *A l'Olympia*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *A l'Olympia*. Disc de llarga durada, referència 88878-1. Edita Ariola. Barcelona, 1975.

BONET, Maria del Mar: *Aigo*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1971.

BONET, Maria del Mar: *Al Tall*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Alenar*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Alenar*. Disc de llarga durada, referència 25125-1. Edita Ariola. Barcelona, 1977.

BONET, Maria del Mar: *Anells d'aigua*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Anells d'aigua*. Disc de llarga durada, referència I-206626. Edita Ariola. Barcelona, 1985.

BONET, Maria del Mar: *A Quico Pi de la Serra*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Ben aprop*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Bon viatge faci la cadernera*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid, 1990.

BONET, Maria del Mar: *Breviari d'amor*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Breviari d'amor*. Disc de llarga durada, referència I-205.100. Edita Ariola. Barcelona, 1982.

BONET, Maria del Mar: *Cançó catalana* (compartit amb Lluis Llach). Disc de llarga durada, referència 25121-Z. Edita Ariola. Barcelona, 1977.

BONET, Maria del Mar: *Cançó del bon amor*. Disc senzill. Edita Boccaccio records. Barcelona, 1972.

BONET, Maria del Mar: *cançoneta lleu i plana*. Disc senzill, referència B-104.652. Edita Ariola. Barcelona, 1982.

BONET, Maria del Mar: *Cançons de festa*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Cançons de festa*. Disc de llarga durada, referència 27072-1. Edita Ariola. Barcelona, 1976.

BONET, Maria del Mar: *Cançons de la nostra Mediterrània (compartit amb All Tall)*. Disc de llarga durada, referència 1-204.468. Edita Ariola. Barcelona, 1982.

BONET, Maria del Mar: *Cançons de Menorca*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1967.

BONET, Maria del Mar: *Col·laboració amb Enric Barbat*. Disc de llarga durada, referència 01-10. Edita Edigsa. Barcelona, 1976.'

BONET, Maria del Mar: *Coreografies*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Dies i hores de la nova cançó* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència CM440-1. Edita Edigsa. Barcelona, 1978.

BONET, Maria del Mar: *Drama*. Disc senzill. Edita Ariola. Barcelona, 1974.

BONET, Maria del Mar: *El cor del temps*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca Produccions PICAP. Barcelona.

BONET, Maria del Mar: *El nadal no té 20 anys* (col·lectiu). Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1967.

BONET, Maria del Mar: *Els grans intèrprets de la cançó* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència GM162. Edita gramúsic. Barcelona, 1973, Reeditat al 1976.

BONET, Maria del Mar: *El·las*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Em dius que el nostre amor*. Disc de llarga durada, referència CAU-500. Edita Caudal. Barcelona, 1977. (reedió, amb portada diferent, del disc publicat el 1971 per Bocaccio)

BONET, Maria del Mar: *Em dius que el nostre amor*. Disc de llarga durada. Edita Bocaccio records. Barcelona, 1971.

BONET, Maria del Mar: *Em dius que el nostre amor*. Disc senzill. Edita Bocaccio records. Barcelona, 1973.

BONET, Maria del Mar: *Fora des sembrat*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Fora des sembrat*. Disc de llarga durada. Edita Concèntric. Barcelona, 1970.

BONET, Maria del Mar: *Gavines i dragons*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Inici de campana*. Disc de llarga durada, referència AV4460. Edita Audivis. França, 1983.

- BONET, Maria del Mar: *Jardi tancat*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.
- BONET, Maria del Mar: *Jardi tancat*. Disc de llarga durada, referència 1.204.308. Edita Ariola. Barcelona, 1981.
- BONET, Maria del Mar: *Junts (col·lectiu)*. Disc de llarga durada, referència I-203618. Edita Ariola. Barcelona, 1981.
- BONET, Maria del Mar: *L'àguila negre*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.
- BONET, Maria del Mar: *L'àguila negre*. Disc de llarga durada, referència GS-11.114. Edita Guimbarda. Barcelona, 1981.
- BONET, Maria del Mar: *L'àguila negre*. Disc senzill. Edita Bocaccio records. Barcelona, 1971.
- BONET, Maria del Mar: *La Balanguera*. Disc senzill, referència 0217. Edita Ariola. Barcelona, 1981.
- BONET, Maria del Mar: *Lluc i el poble (col·lectiu)*. Disc de llarga durada, referència A012. Edita Blau. Palma de Mallorca, 1984.
- BONET, Maria del Mar: *Miró*. Disc compacte. Tradicional- Mallorca Produccions PICAP. Barcelona.
- BONET, Maria del Mar: *Música de Mallorca (col·lectiu)*. Disc de llarga durada, referència LP-OF-51. Edita Blau. Palma de Mallorca, 1984.
- BONET, Maria del Mar: *Música progresiva a Catalunya (col·lectiu)*. Disc de llarga durada. Edita Concèntric. Barcelona, 1971.
- BONET, Maria del Mar: *Nocturna*. Disc senzill, referència 0179. Edita Ariola. Barcelona, 1980.
- BONET, Maria del Mar: *Primeres cançons*. Disc compacte, referència 124 CDM. Cantautora. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.
- BONET, Maria del Mar: *Que volen aquesta gent?*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1968.
- BONET, Maria del Mar: *Quico Maria del Mar* (alguns temes cantats a duo). Disc de llarga durada, referència 200.721-1. Edita Ariola. Barcelona, 1977.
- BONET, Maria del Mar: *Sa ximbomba*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1971.
- BONET, Maria del Mar: *Saba de terrer*. Disc de llarga durada, referència 200.265-1. Edita Ariola. Barcelona, 1979.
- BONET, Maria del Mar: *Salmaia*. Disc compacte. Tradicional- Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Salvemos ahora el Mediterráneo* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència I-207574. Edita Greenpage, 1986.

BONET, Maria del Mar: *Sempre*. Disc compacte. Tradicional-Mallorca. Edita BMG Ariola. Madrid.

BONET, Maria del Mar: *Si vénys prest*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona, 1969.

BONET, Maria del Mar: *Sonet*. Disc de llarga durada. Edita Ariola. Barcelona, 1974.

BONET, Maria del Mar: *Temps i cançons* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència 75380-D. Edita Ariola. Barcelona, 1981.

BONO, Santi: *Calfreds*. Disc senzill, referència API0111. Pop. Edita Maller. Palma de Mallorca, 1983.

BOURBON GRATIS: *1er premi Pop-rock 1991*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

BUFI, Marga: Marga. *Fils d'aire*. Disc compacte, referència 23796/03. Pop. Editat per Música Global. Girona, 1996.

BUSQUEDA, La, The: *Psicolatin*. Disc compacte, referència 103 A. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

CAFE 3 TRIO: *Cafe tres trio*. Disc compacte. Editat per Da Capo.

CAIMARI, Antoni: *Tendencis*. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CALABRUIX: *Som*. Disc de llarga durada. Edita Digitals. 1986.

CALITJA, Jazz: *Moment*. Disc compacte, referència OD03D03. Jazz. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

CANÇONS DE LA MEDITERRÀNEA 1987: Disc de llarga durada. Edita RNE. Palma de Mallorca.

CANÇONS DE LA MEDITERRÀNEA 1989: Disc de llarga durada. Edita RNE. Palma de Mallorca.

CANO, Marusa: *La terra parla*. Disc de llarga durada, referència 00.272. Edita Belter, 1980.

CAPELLA MALLORQUINA: *Festa de la Sibil·la*. Disc compacte, referència OD03D46. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

CAPLLONCH, Miquel: *Obres per a piano*. Intérpret Francesc Capllonch. Disc compacte, referència SW024. Instrumental. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1995.

CAP-PELA: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CASABLANCAS, Benet: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CENT ANYS de música dels franciscans: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CEREBROS EXPRIMIDOS: *Demencia*. Disc compacte. Pop-rock. Edita Munster.

CEREBROS EXPRIMIDOS: *Squeezed brains 87*. Disc compacte. Pop-rock. Edita Munster.

CHOPIN EN VALLDEMOSSA: Disc compacte. Clàssic. Edita Divucsia.

CLARINETS BELLVER, Quartet de: Disc compacte, referència ODCD19. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

COANEGRA: *Talaia*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

COCODRILES: *Bitter island*. Disc compacte. Pop-rock. Edita Munster.

COCODRILES: *The horrible orange*. Disc compacte. Rock. Editat per R.Indiana.

COMPOSITORS, de l'illa de Mallorca: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

COMPOSITORS, V Encontre: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

COMPOSITORS, VI Encontre: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CORAL UNIVERSITARIA DE LES ILLES BALEARS / COR INFANTIL i JUVENIL DE JUVENTUDS MUSICALS: *Ara que es Nadal*. Disc compacte, referència ODCD29. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

CORAL UNIVERSITARIA DE LES ILLES BALEARS: *Joan Maria Thomàs*. Disc compacte, referència ODCD02. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

CORALS DE MALLORCA I MENORCA: Doble disc compacte, referència SW017CD2. Coral. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1994.

CORDA AMARADA: Avui que es dia de festa. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

CORTÉS, Mª Victoria - BLANCO, Francesc: Piano a quatre mans. Disc compacte, referència ODCD61. Clàssic - instrumental. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

CRAK, varis grups de Santa Maria. Disc compacte, referència 133. Pop-tradicional. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

CRITS MARINS: Terra. Disc compacte, referència 093 A. Tradicional-Eivissa. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

CUCORBA - RETALLS - GRUPS D'ESPLAI: *Les millors cançons infantils*. Disc compacte, referència SW009. Infantil. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1992.

CUCORBA: *Demà és festa*. Disc de llarga durada. Infantil. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

CUCORBA: *En Joan petit quan balla*. Disc compacte, referència 099 E. Infantil. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

CUCORBA: *Trencaclosques*. Disc de llarga durada. Infantil. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

CUCORBA: *Xica Pica Pollerica*. Disc compacte, referència od. Infantil. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1993.

DANIEL y la QUARTET DE BANYO BAND: *Doble hoja*. Disc compacte, referència SW010CD. Pop. Produccions Swingmedia. Palma de Mallorca 1993.

DANIEL y la QUARTET DE BANYO BAND: *El poder de flipar*. Disc compacte, referència AZ018CD. Pop. Produccions AZ Records. Barcelona 1994.

DANIEL y la QUARTET DE BANYO BAND: *Flipando en colores*. Disc compacte. Pop. Produccions AZ Records. Barcelona 1995.

DIVERS: *La ciudad del murciélagos*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

DIVERSOS, Autors: *Un hivern a Mallorca*. Disc compacte, referència ODCD69. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

EFAK, Guillem d': *Blues*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1965.

EFAK, Guillem d': *Cançó per les dones*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1968.

EFAK, Guillem d': *Dies i hores de la nova cançó* (col·lectiu). Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1978.

EFAK, Guillem d': *Discografia completa*. Doble disc compacte. referència 125 S(X2). Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

EFAK, Guillem d': *El dimoni cucarell*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1966.

EFAK, Guillem d': *Les cançons den Guillem d'Efak*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1966.

EFAK, Guillem d': *Nadal* (col·lectiu). Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1965.

EFAK, Guillem d': *Plorant*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1965.

EFAK, Guillem d': *Sa cançó de Son Coletes*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1967.

EFAK, Guillem d': *Vell riu nostre*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1965.

EFAK, Guillem d': *Veu de Mallorca*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1966.

ESCOLANIA DE LLUC: *Els Blavets II*. Disc compacte, referència 084 A. Coral. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

ESCOLANIA DE LLUC: *Els Blavets*. Disc compacte, referència 081 M. Coral. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

ESCUTIA, Xavier: *Sister rencarnation*. Disc compacte. Pop. Edita Munster.

ESPACIO PERMEABLE: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

ESPLAI, Cançons d': *Cel i terra*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

FALCONS: *Terciopelo y fuego*. Disc compacte. Pop. Edita Karussell.

FEDERACIÓ BALEAR DE BANDES DE MÚSICA i ASSOCIACIONS MUSICALS: Disc compacte, referència ODCD75. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

FINESTRA, Sa: *Conciertos y desconciertos*. Doble disc compacte, referència AZ024CD. Divers. Produccions AZ Records. Barcelona 1995.

FOLCLORE DE MALLORCA: *Recopilació*. Disc compacte, referència 074 OF. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

FONT, Salvador: *Mantequilla*. Llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

FORA DES SEMBRAT: *No aturen*. Disc compacte. Rock. Produccions PICAP. Barcelona.

FORA DES SEMBRAT: *Vius...* Disc compacte, referència SW022. Rock. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1996.

FORA DES SEMBRAT: *Mallorca Jove*. Disc compacte, referència SW040. Rock. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1997.

FOSCA, La: *Domini fosc* - Poetes catalans musicats- Disc compacte, referència SW039. Pop. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1997.

FRANKENBOOTIES, The: *Gobble de gook*. Disc compacte. Rock. Editat per Elefant.

FURNIS TIME: *1er premi Pop-rock 1983*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

FUSTER, Toni: *El Dimoni Cucarell*. Disc de llarga durada, referència Mn.2 Temes: El Dimoni Cucarell. Sa Majestat la Mar. Adéu Marieta. sant Antoni. Quan el meu poble dorm. La bicicleta. Arranjaments Toni Morlà. Portada Ferran Sintes. Edita Blau. Palma de Mallorca 1987.

GEMINIS: *Temptations*. Disc compacte. Pop-rock. Produccions PICAP. Barcelona

GOODFELLOWS: *Feel the pain*. Disc compacte. Rock. Editat per Semiola.

GRANJA, La: *Azul eléctrica emoción*. Disc compacte. Pop-rock. Edita DRO. Madrid.

GRANJA, La: *La granja*. Disc compacte. Pop-rock. Edita DRO. Madrid.

GRANJA, La: *Los mejores productos*. Disc compacte. Pop-rock. Edita DRO. Madrid.

GRANJA, La: *Medicina natural*. Disc compacte. Pop-rock. Edita DRO. Madrid.

GRAVES, Robert - FARRAN, Ramon: *El Olivo*. Disc de llarga durada. Edita UM. Palma de Mallorca.

GRUPO 15: *Grupo 15*. Disc compacte. Rock Produccions EMI.

GUIA DEL OCIO: *Noche estúpida*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

HANSEN, Hans: *Calma total*. Disc compacte, referència CD130. Etnica. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

HARMONICA COIXA: *Harmonica coixa Blues Band*. Disc compacte, referència 083 CDM. Blues. Produccions Blau. Palma de Mallorca

HENTELIGENS: *Inside me*. Disc compacte. Rock. Editat per Malafama. Palma de Mallorca.

HERBES DOLCES: *Es darrer que tanqui* Disc compacte, referència ODCD73. Tradicional-Mallorca. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

- HIGHTOWER, Dona: *Dona Hightower* - Corals de Mallorca. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.
- HONEY LANGSTRUMPFT: *Cloverleaves*. Disc compacte. Rock. Editat per Elefant.
- HONEY LANGSTRUMPFT: *Honey Langstrumpft*. Disc compacte. Rock. Editat per Elefant.
- INTERMINABLES: *Interminables*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.
- JARDIN DE LOS POETAS: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.
- JAVALOYAS, Los - SUREDA, Jaume: *Los javaloyas & Jaume Sureda*. Disc compacte, referència SW035CD. Pop. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1997.
- JAVALOYAS, Los: *Los LPs originales*. Disc compacte. Pop Produccions EMI.
- JAZZ Festival a Palma de Mallorca: Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.
- JEY KEY BAND: *Everythings i touch*. Disc compacte, referència CD 001. Blues. Bluesville. Palma de Mallorca 1997.
- JUANEDA, Francisco: *Miel*. Disc compacte, referència 117 CDM. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.
- JULIÀ, Bernat: *Arrels*. Disc compacte, referència ODCCD23. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.
- JULIÀ, Bernat: *Obras para órgano sobre temas gregorianos*. Disc compacte, referència ODCCD77. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.
- LA FOSCA: *Exode*. Disc compacte. Rock. Produccions PICAP. Barcelona.
- LA MEVA AMIGA LA MÚSICA: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.
- LLADÓ, Miquelina: *El trobador*. Disc senzill, referència C.M. 181. Edita Edigsa. Barcelona, 1967.
- LLEDONER, Coop. Es: *Els nins canten Nadal*. Disc compacte, referència 112. Infantil. Produccions Blau. Palma de Mallorca.
- LÓPEZ, Riqui: *República anònima*. Disc compacte. Editat per Run.
- MAC: *En dissabte*. Disc senzill. Edita Maller. Palma de Mallorca, 1980.
- MAJORAL, Biel: *Cançons de brega*.

MAJORAL, Biel: *Cançons antigues*.

MAJORAL, Biel: *Vou Veri Vou per no dormir*. Disc compacte, referència Blau CD 137. Popular - autor. Biel Majoral (veu), M.F. Osuna (flauta), C. Obrador Vaquer (oboè), G. Oliver Garau (clarinet i arranaments), C.M. Terrassa (trompes), J. Oliver garau (bombardi i tuba). D. Mulet Mas (guitarra i arranaments), A. Julià Serra (contrabaix), M.A. Joan (castanyetes), V. Fontelles Cervera (percussió i arranaments), B. Bibiloni (arranaments). Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

MALLORQUINA, Cançó: Diversos autors. Disc compacte, referència 121. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1996.

MANACOR 95, II Mostra de Rock: Disc compacte, referència 101. Rock. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1995.

MANDOME CALLAR: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

MARCH SENZILLO, Joan: *Música per a poemes de Joan March Senzillo* Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

MARTORELL, Antoni: *Obres per a piano*. Interpreta Joan Roig. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca 1997.

MARTORELL, Antoni: *Sempre Viva, cançons populars per al petit pianista*. Joan Roig al piano. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca 1993.

MATAMALAS, Tomeu: *Missatges en clau*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

MATES, En: *Cançó de febrer*. Disc senzill. Edita Concèntric. Barcelona 1968.

MEDITERRANI, Orquesta: *Maldito Papel* Disc compacte, referència 092 A. Salsa. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

MESQUIDA, Biel: *Festa verbal per a Carles Riba i J.V. Foix*. Disc compacte, referència ODCD50. Poesia. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

MIEMBROS, Los: *Si vuelves a escapar*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

MILAN & BIBILONI: *Milan & Bibiloni*. Disc compacte. Folck. Editat per Zafiro.

MIRANDA, Fàtima: *Las voces de la voz*. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

MOMÓRIAS ELECTROACÚSTICAS: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

MONTENEGRO: *Camino de Madrugada*. Disc compacte, referència SW001CD. Pop. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1992.

MONTENEGRO: *Camino de madrugada*. Disc de llarga durada. Edita SwingMedia. Palma de Mallorca.

MORLÀ, Toni: *Amb sos peus a terra*. Disc de llarga durada. Temes: Treballador. Morir per viure. Coses des camp. Com te puc enganar. Oh Catalina!. A mi que m'és. Pescador. mestre Pep. Si me mor no'm duguem flors. Qui t'ha vist i qui te veu. Si no ets verge no m'importa. Portada Tomàs. Edita Bass-Drums,S.A., 1977.

MORLÀ, Toni: *Cançons per a tu*. Disc compacte, referència ODCD45. Cantautor. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

MORLÀ, Toni: *El vol de la falzia*. Disc de llarga durada, referència A-019. Temes: Una setmana. Ran del port. L'amistat i l'amor. De l'inspiració. Jo pretenia volar. El vol de la falzia. El fil màgic. Dues vides. An-drac. Arranjaments Toni Morlà. Portada Félix Gutierrez Iglesias. Edita Blau. Palma de Mallorca, 1986.

MORLÀ, Toni: *En Macià*. Disc senzill, referència S.008. Inclou els temes: En Macià. N'Alfons es loter. Cançó de bressol. Edita Blau. Palma de Mallorca, 1983.

MORLÀ, Toni: *Idò*. Disc de llarga durada, referència A-004. Temes: Cala Deià. Utopia. Molins. Vine cap aquí. Set dies. Quatre estacions. N'Alfons es loter. Vimer. Cançó de bressol. Mu mare. El tio Toni. En Macià. Portada Tomàs. Edita Blau. Palma de Mallorca, 1983.

MORLÀ, Toni: *Primeres poesies de Miquel Costa i Llobera*. Disc de llarga durada, referència AD 15.010. Temes: La festa. La font. Temporal. Defalliment. Dos sospirs. La vall. Marina. A Don Marian Aguiló. Nocturna. Ran de Mar. Diada de juny. Lo Pi de Formentor. Portada David. Edita Bass-Drums,S.A., 1981.

MORLÀ, Toni: *Temes d'Andratx*. Disc senzill, referència BD-1. Inclou els temes: Antic carnaval. Es camí de tots. Edita Bass-Drums, 1979.

MUNTANER, Andreu: *Lobo*. Disc compacte, referència SW029. Cantautor. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1996.

MÚSICA NOSTRA: ... *De dia i de nit*. Disc compacte, referència 111 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1996.

MÚSICA NOSTRA: *Ball a sa plaça*. Llarga durada i casset, referència 046 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

MÚSICA NOSTRA: *Ball de Bot*. Llarga durada i casset,, referència API-93. Tradicional-Mallorca. Edita Maller. Palma de Mallorca, 1982.

MÚSICA NOSTRA: *Deu anys* (recull). Disc compacte, referència 062 M. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1990.

MÚSICA NOSTRA: *Giravolt*. Disc compacte, referència 072 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

MÚSICA NOSTRA: *Va de jota*. Llarga durada i casset,, referència 017 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1985.

MÚSICA NOSTRA: *Vetlades d'antany*. Llarga durada i casset, referència 006 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1983.

NASH, The: *The last cigarette*. Disc compacte. Rock. Editat per Malafama. Palma de Mallorca.

NASTI: Vivir, morir así. Disc compacte. Rock. Editat per Pussy-cat.

NEBOT, Serafí: *La voz de los Javaloyas*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

NINS CANTORS del col·legi Sant Francesc: Disc compacte, referència ODCD49. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

NONO, Presencia de Luigi: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

NUEVAS ESCENAS: *Queriendo Nacer*. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

OASIS. Orquesta: *Disculpen las molestias* Disc compacte, referència 097 A. Pop-salsa. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1995.

OBRADOR, Toni: *Ella tornà*. Disc senzill, referència CEM-1602. Inclou els temes: Ella tornà. La nit antiga. Edita CEM, 1967.

OBRADOR, Toni: *Ets tu*. V Festival Internacional de la canción de Mallorca 1968. Disc senzill, referència ME-420. Inclou els temes: Ets tu. M'és ben igual. Edita Columbia, 1968.

OCULTS: *A contravent*. Disc compacte. Rock. Produccions Al-le-luya.

OCULTS: *Mallorca sempre*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OCULTS: *Pa amb oli nacional*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OCULTS: *Ses millors cançons*. Disc compacte. Rock. Produccions Al-leluya.

OCULTS: *Viure més*. Disc compacte. Rock. Produccions Al-leluya.

OLIVARES, Mª Elenita: *Canta Latino Amèrica*. Disc compacte, referència SW007. Instrumental Produccions Swing. Palma de Mallorca 1992.

OLIVER, Agrupació casa: *Folklore mallorquin*. Disc compacte. Tradicional Mallorca. Edita Divucsia.

ORATONIANA, Capella: *La música a l'entorn de Sant Felip*. Disc compacte, referència ODCD21. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *22 canciones*. Disc compacte que recull 2 llargues durada, referència 069 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *A Pixar i a jeure*. Disc compacte, referència 126 A. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *Cansiones de amor*. Casset, referència 061 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *Da-li cebesi*. Disc compacte, referència 090 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *En directe*. Disc compacte, referència 110 A. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *En Gori Cuper te morenes*. Casset, referència 069 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *Indiana Pons en busca de la porcella rostida*. Disc compacte, referència 077 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

OSSIFAR: *Vacaciones a Mallorca*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PALOU / VIVES: *Brahms danses hongareses*. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

PAPERINS, Som: *Som Paperins*. Disc compacte, referència 120. Infantil. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1996.

PARERA FONS, Antoni: *A Aranjuez pensant en tu*. Disc senzill. Edita Regal.1967.

PARERA FONS, Antoni: *Avui demati t'he vist.* Disc senzill. Edita Regal.1966.

PARERA FONS, Antoni: *Bona nit.* Disc senzill. Edita Regal.1967.

PARERA FONS, Antoni: *M'és ben igual.* Disc de llarga durada. Edita Regal.1968.

PARERA FONS, Antoni: *M'és ben igual.* Disc senzill. Edita Regal.1967.

PARERA FONS, Antoni: *Manacor, anys d'atlotell.* Disc de llarga durada. Edita Hispavox, serie estel.1973.

PARERA FONS, Antoni: *T'estim i t'estimaré.* Disc senzill. Edita Regal.1967.

PENYA, Tomeu: *Anuats.* Disc compacte. Pop Produccions PI-CAP. Barcelona

PENYA, Tomeu: *Arrels.* Disc compacte, referència 046 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Balades.* Disc compacte, referència 105 A. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Canta a la Vila.* Disc de llarga durada, referència API-59. Temes: La Vila. Nina, ma vida. Llocs i terres. Cançó per mon pare. Déu és amor. Na Margalida Santa. Morros de cirera. Només Déu i tu. La Vila (II part).Pop. Edita Maller. Palma de Mallorca, 1980.

PENYA, Tomeu: *Carritx i roses.* Disc compacte, referència 003 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Càrritx i roses.* Disc de llarga durada, referència A.003. Temes: Càrrix i roses. Cançó per dones, frares, ministre, Son Dureta, mentides i és mè mort. Arribant a Manacor. Marieta plou. Cant per sa meva gent. Es ramell den Pere. Nina. M'agrada. Tocalei, tocalei. Padrineta jove. Una rosa un rosari. Producció Joan Bibiloni. Portada Pedro Coll. Edita Blau. Palma de Mallorca 1983.

PENYA, Tomeu: *Coverbos.* Disc compacte, referència 009 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Coverbos.* Disc de llarga durada, referència A.009. Temes: En sentir una guitarra. Morros de cirera. Sa perdiu reverlera. Trenc. Tots es joves. Feixet de cabells. Llocs i terres. Es coverbos den Tomeu. Ai dolcet, dolcet. Producció Joan Bibiloni. Portada Pedro Coll. Edita Blau. Palma de Mallorca 1984.

PENYA, Tomeu: *De tot cor.* Disc compacte. Pop Produccions PI-CAP. Barcelona

PENYA, Tomeu: *Deu anys d'èxit*. Disc compacte, referència 075
J. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Els cors ferits*. Disc compacte, referència 057 M.
Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *En Cara Dura, encara dura*. Disc senzill, referència S-020. Inclou els temes: En Cara Dura, encara dura. Nina ma vida. Edita Blau. Palma de Mallorca 1984.

PENYA, Tomeu: *Es coverbos den Tomeu*. Disc senzill, referència S-013. Inclou els temes: Es coverbos den Tomeu. Ai dolcet, dolcet. Edita Blau. Palma de Mallorca 1984.

PENYA, Tomeu: *Feixet de cabells*. Disc senzill, referència S-009. Inclou els temes: Feixet de cabells. Sa perdiu revetlera. Edita Blau. Palma de Mallorca 1985.

PENYA, Tomeu: *Illamor*. Disc compacte, referència 016 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Illamor*. Disc de llarga durada, referència A.016. Temes: La me n'he de menar. Toni. Nina, ma vida. La Vila. Illamor. En Cara Dura, encara dura. Illamor (L'esposa). Anar a la mar és sà. Sembrador. Producció Joan Bibiloni. Portada Ferran Sintes / J.A. Capó. Edita Blau. Palma de Mallorca 1985.

PENYA, Tomeu: *Mallorquins i Catalans*. Disc compacte, referència 021 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Mallorquins i catalans*. Disc de llarga durada, referència A.021. Temes: Mallorquins i catalans. T'estim. Port Verd. Els ous. Canta rossinyol. Padrineta etxerevida. El senyor Rossi i el senyor Ros. Abaix, amunt. Maria. Es cant de sa part forana. Mallorquins i catalans (II). Producció Tomeu Penya i Joan Bibiloni. Portada Ferran Sintes. Edita Blau. Palma de Mallorca 1986.

PENYA, Tomeu: *Nina*. Disc senzill, referència S-002. Inclou els temes: Nina. Cançó per dones, frares, ministre, Son Dureta, mentides i és mè mort. Arribant a Manacor. Edita Blau. Palma de Mallorca 1983.

PENYA, Tomeu: *Sirena*. Disc compacte, referència 070 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Tocalei, tocalei*. Disc senzill, referència S-004. Inclou els temes: Tocalei, tocalei. Cant per sa meva gent. Edita Blau. Palma de Mallorca 1983.

PENYA, Tomeu: *Tomeu*. Disc compacte, referència 029 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PENYA, Tomeu: *Tomeu*. Disc de llarga durada, referència A.029. Temes: Plou. Dona-ho tot per amor. Assegut damunt s'herba de s'era d'en Pep Mercader. M'agrada es rock. És tard molt tard. Cabrera. Així, així. sa veritat. Arranjaments Joan Bibiloni. Portada Teresa. Edita Blau. Palma de Mallorca 1987.

PENYA, Tomeu: *Trenc*. Disc senzill, referència S-007. Inclou els temes: Trenc. Llocs i terres. Edita Blau. Palma de Mallorca 1983.

PENYA, Tomeu: *Una aclucada d'ull*. Disc compacte, referència 086 A. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PEPUS: *Pepus*. Disc compacte. Rock. Editat per Pussycat.

PHERRER, Raphel: *Desnormalització*. Disc de llarga durada, referència LD-1102. Cantautor. Edita Salseta Discos. Barcelona, 1986

PHERRER, Raphel: *Desnormalització*. Disc senzill, referència S-31.001. Cantautor. Edita Salseta Discos. Barcelona, 1986

PHERRER, Raphel: *La genial obra de Raphel Pherrer*. Disc compacte,, referència 098 M. Cantautor. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PHERRER, Raphel: *Mallorca Tur*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

PIANOS AL SEGLE XX, Els dos: Disc compacte. Editat per l'U-
nió de músics / ACA. Buger, Mallorca.

PONS, Joana : *Joana Pons i sus guitarras*. Disc de llarga durada.
Edita SwingMedia. Palma de Mallorca.

PONS, Joana: *Cameva cavostra*. Disc compacte, referència 094
M. Tradicional-Menorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PONS, Joana: *Cançons de Menorca*. Disc compacte, referència 089 A. Tradicional-Menorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

PONS, Joana: *S'encant d'una illa*. Disc compacte, referència 113
E. Tradicional-Menorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

POP-ROCK VII: *Finalistes Pop-rock 1991*. Disc de llarga durada.
Produccions Blau. Palma de Mallorca.

POQUET, Tomeu: *Sueños en Mallorca* Disc compacte, referència SW031CD. Instrumental. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1996.

PUTA OPEPE, La: *Vacaciones en el mar*. Disc compacte. Rock.
Editat per Yo gano.

QUETA & TEO: *A caçar tigres*. Disc senzill, referència C.M.51.
Edita Edigsa. Barcelona 1964.

QUETA & TEO: *Cançons de bona voluntat*. Disc senzill, referència C.M.61. Edita Edigsa. Barcelona 1965.

QUETA & TEO: *Cançons de Mallorca*. Disc senzill, referència C.M.109. Edita Edigsa. Barcelona 1965.

QUETA & TEO: *Canten Nadal*. Disc senzill, referència C.M.60. Edita Edigsa. Barcelona 1965.

QUETA & TEO: *Canten surf*. Disc senzill, referència C.M.78. Edita Edigsa. Barcelona 1964.

QUETA & TEO: *Do re mi*. Disc senzill, referència C.M.161. Edita Edigsa. Barcelona 1966.

QUETA & TEO: *Festa infantil* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència C.I.11. Edita Edigsa. Barcelona 1965.

QUINTANA, Noel: *Qui és?*. Disc compacte, referència SW037. Instrumental Produccions Swing. Palma de Mallorca 1997.

REPUBLICANA, Gran Orquesta: *Todos locos*. Disc compacte. Editat per Propaganda.

ROJAS, Marisa: *Marisa Rojas*. Disc compacte, referència 128 CD E. Pop en català. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

RONDALLES Mallorquines, Ses: Cassetes del 1 al 24, referència R.1-24. Infantil. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1987.

RUBERT, Miquel Àngel: *Abolición* (col·lectiu). Disc de llarga durada, referència ND-52.5033. Edita Nevada, 1978.

RUBERT, Miquel Àngel: *Fugida*. Disc de llarga durada, referència ND-5017. Edita Nevada, 1977.

RUBERT, Miquel Àngel: Jordi Calafell (seudònim de M.A.R.). *Los grandes éxitos de Lluís Llach*. Disc de llarga durada, referència ND-50.1330. Edita Nevada, 1978.

RUBERT, Miquel Àngel: *Mentrestant*. Disc de llarga durada, referència EM-10.001. Edita Euromusic, 1977.

S'ESTOL DES GERRICO: *Felanitx i Mallorca*. Disc compacte, referència 100 E. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SA NOSTRA, Camerata Música de cambra de compositors de les Illes Balears. Disc compacte, referència ODCD64. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

SA REVETLA: *Després d'onze anys*. Disc compacte, referència 078 A. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SALAS, Pere - SAÈZ, Martí - COC TEATRE: *Bandejat*. Disc compacte, referència SW038. Musical. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1997.

SALAS, Pere - SAÈZ, Martí : *Després de la desgràcia* Disc compacte, referència SW032. Musical. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1996.

SALVADOR I MARITA: *Simple*. Disc de llarga durada, referència 025 A. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1986.

SANSÓ, Guillem: *Tronat*. Disc compacte, referència SW027. Cantautor. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1995.

SANTA MARIA, Llorenç: *Corazon de rock'n roll*. Disc compacte. Rock. Edita Divucsà.

SANTA MARIA, Llorenç: *Entre celle i celle*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SEÑUELOS, Los: *Sol y playa*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SET I MIG: *Set i mig*. Disc de llarga durada. Edita SwingMedia. Palma de Mallorca.

SEXY SADIE: *Draining your brain*. Disc compacte. Rock. Editat per Subterfuge.

SEXY SADIE: *Onion soup*. Disc compacte. Rock. Editat per Subterfuge.

SINFÒNICA DE LES BALEARS, Orquestra: Ciutat de Palma. Disc compacte, referència ODCD59. Clàssic. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

SINFONIES DE MALLORCA: *La Balanguera*. Disc compacte, referència 068 M. Tradicional-Instrumental. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SIS SOM: *Cançons per a un capvespre*. Disc de llarga durada, referència D-3. Tradicional - Mallorca. Edita Digitals. palma de Mallorca, 1983.

SIS SOM: *Tonades i música de Llevant*. Disc de llarga durada, referència L-1124. Tradicional - Mallorca. Edita Alosa, 1982.

SIS SOM: *Tres i dos sis*. Disc de llarga durada, referència D-9. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca, 1985.

SISSET, Josep: *Com una estrella*. Disc senzill. Edita UM. Mallorca, 1984.

SOR FRANCINAINA, Coral (Sencelles): *Negres espirituals*. Disc compacte, referència ODCD34. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

SORTILEGIO: Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

STUDIUM Cor de cambra: Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

STUDIUM, Cor de cambra: Orquestra barroca espanyola. Disc compacte, referència ODCD23. Coral. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

SUNFLOWERS: *Sunflowers* EP. Disc compacte. Rock. Editat per Open.

SUREDA, Jaume: *En cos i anima*. Disc compacte, referència 085 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SUREDA, Jaume: *Hi ha coses que no es poden oblidar*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca, 1986.

SUREDA, Jaume: *Me lo dijo Pérez*. Disc compacte, referència 093 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SUREDA, Jaume: *Notes de tardor*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca, 1985.

SUREDA, Jaume: *Un cel més blau*. Disc compacte, referència 109 M. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SUSIE Q: *1er premi Pop-rock 1989*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

SUSIE Q: *Que difícil ser feliz*. Disc compacte. Rock. Produccions PICAP. Barcelona.

TALLS DE VERMADORS: *Binisalem*. Disc compacte, referència ODCD54. Tradicional-Mallorca. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

TEA SERVANTS, The: *Police looking after thieves*. Disc compacte. Rock. Editat per Gelmar.

TEA SERVANTS, The: *The tea servants*. Disc compacte. Rock. Editat per Gelmar.

TIMONER, Damià: *L'espera*. Disc compacte, referència SW025. Instrrrumental - Jazz. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1995.

TIMONER, Damià: *Un Quart de segle* Disc compacte, referència SW004. Instrrrumental - Jazz. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1992.

TONI FAI, L'amo en: *Tonades de Llevant*. Disc de llarga durada. Edita Audifon. Palma de Mallorca.

TORRANDELL, Antoni: *Sonata per a violoncel i piano*. Disc compacte. Editat per l'Unió de músics / ACA. Búger, Mallorca.

TOTS SANTS: *Ja m'ho temia*. Disc compacte. Rock. Produccions PICAP. Barcelona.

TOTS SANTS: *Màxima audiència*. Disc compacte. Rock. Produccions PICAP. Barcelona.

TRAPA, Cançons per la: Diversos autors. Disc compacte, referència 091 A. Cançó. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1996.

TRAZON TZARA: *1er premi Pop-rock 1985*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

UC: *Camins de Mitjorn*. Disc compacte, referència 080 CDM. Tradicional-Eivissa. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

UC: *Cançons d'Eivissa, en aquesta illa tan pobre*. Disc compacte. Tradicional-Eivissa. Produccions PDI.

UC: *Entre la mar i el vent. Uc canta a Maria Villangómez*. Disc compacte, referència 108 CDE. Tradicional-Eivissa. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1996.

URIS, Victor. BIG MAMA: *Blues de l'inflació*. Disc compacte. Blues. DiscMedi. Barcelona.

URIS, Victor. BIG MAMA: *Blues de l'ombra blava*. Disc compacte. Blues. DiscMedi. Barcelona.

VALENDAS, Los: *One, two, tree*. Disc compacte. Pop. Edita Munster.

VALENDAS, Los: *Turtle friend extended*. Disc compacte. Pop. Edita Munster.

VALENDAS, Los: *World under water*. Disc compacte. Pop. Edita Munster.

VALLDEMOSSA, Els - TOBIN, Genia: *Cançons escollides*. Disc compacte, referència ODCD22. Popular. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca 1993.

VALLDEMOSSA, Els - TOBIN, Genia: *Erzherzog Ludwing Salvadot in Mallorca*. Disc compacte, referència ODCD01. Popular. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

VALLDEMOSSA, Els: *Bolero Mallorquin*. Disc compacte. Pop. Edita Karussell.

VALLDEMOSSA, Els: *Canten coses mallorquines*. Disc compacte. Tradicional Mallorca. Edita Divucs.

VALLDEMOSSA, Els: *Canten el folclore de Mallorca*. Disc de llarga durada. Edita Belter.1972.

VALLDEMOSSA, Els: *Palma*. Disc de llarga durada. Edita Ona-Digital. Palma de Mallorca.

VALLDEMOSSA, Els: *Parado de Valdemossa*. Cor parroquial. Disc compacte, referència ODCD35. Popular. Edita Ona Digital. Palma

de Mallorca.

VARIOS: *Bosnia vive*. Disc compacte. Rock. Editat per Malafama. Palma de Mallorca.

VI NIT BIELENCA: *Homenatge al compositor Andreu Torrens*. Disc compacte. Editat per l'Unio de músics / ACA. Buger, Mallorca 1996.

VILANOVA, Biel: *La roda*. Disc senzill. Edita Medreco (edició particular). 1971.

VOSTELL, Wolf: *Sara-jevo*. Disc compacte. Editat per l'Unio de músics / ACA. Buger, Mallorca.

WINONA'S, The: *Pink noise*. Disc compacte, referència 104 CDJ. Pop. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

XALOC - REINONA, Pilar: *Camins i rondalles*. Disc compacte, referència OD CD12. Tradicional-Mallorca. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

XALOC: *Xaloc música*. Disc compacte, referència OD CD12. Tradicional-Mallorca. Edita Ona Digital. Palma de Mallorca.

XEREMIERS de sa Calatrava: *Xeremiers de sa Calatrava*. Llarga durada editat el 1989. Disc compacte, referència 113 E. Tradicional-Mallorca. Produccions Blau. Palma de Mallorca 1997.

XIMBOMBA ATÒMICA: *Cabres de plàstic*. Disc compacte, referència CD 132. Tradicional-Instrumental. Produccions Blau. Palma de Mallorca, 1997.

Z-66: *25 aniversari*. Disc compacte, referència SW014. Rock. Produccions Swing. Palma de Mallorca 1993.

Z-66: *Lo mejor*. Disc compacte. Rock. Produccions EMI.

ZINCPIRITIONE: *Caspa*. Disc de llarga durada. Produccions Blau. Palma de Mallorca.

12. Debat

Intervenció de n'Isabel Peñarrubia i Marquès

En primer lloc, vull lloar la valuosa contribució que ha fet n'A-gustí a la nostra història més contemporània. Tot reconeixent que som llega en la matèria, he de dir que desconeix que s'hagi publicat res de semblant sobre el tema; el seu encert és aportar informació documentada i vivencial, cosa que en fa més entenedora l'evolució musical, interpretant-la dins un context illenc, espanyol i internacional. D'aquesta ma-

nera també es fa Història i, a més, dins una perspectiva nacional, que és la que ens interessa al «SUS».

N'Agustí té l'avantatge que com a músic ha viscut el procés, en coneix els protagonistes, gairebé no ha de menester fer història oral. D'altra banda, pens que en aquest cas el fet vivencial és important, ja que sovint la producció i el consum de la nostra cançó en català, en concret, creà un clímax resistencialista molt difícil de trobar en documents escrits o enregistrats durant la primera època de la dictadura. Tanmateix, també m'ha agratit veure-hi com ell conjugava la vivència que tots teníem de la Nova Cançó amb el que també era per a nosaltres, adolescents d'aleshores, la modernitat i la rebel·lia contra l'estatu quo. Em referesc als Beatles, a Paco Ibáñez i al jazz, amb centres emblemàtics com el Centre de la Guitarra o el Brussel·les, on es respirava una atmosfera de llibertat dins una societat globalment repressiva. També vull afegir-hi, recuperant records, com a la nostra infantesa, als col·legis religiosos, superposavem, en el meu cas inconscientment, diversos discursos. El nostre repertori de cants estava format per les «Montañas nevadas» de la representant de la «Sección Femenina», que sentíem com a estantís, i els «Kumbayà» religiosos, sovint en català, i que vivíem com a una primera rebel·lia, estil Vaticà II. Començàvem a tastar la flaire d'allò prohibit i jove quan, armades de guitarres, imitàvem Raimon i Guillem d'Efak. Després varen venir les discoteques, tot anglo i castellà, però també els balls als hotels i les berbenes durant l'estiu. En aquests darreres encara s'infiltrava quelcom de nostre com «Na Catalina de Plaça» i sobretot si a l'hotel venia una orquestra de Sa Pobla. Simplement m'aborrona pensar com, en aquell passat franquista amb tanta persecució i «pagesització» de la nostra identitat, aquesta emergia per tots els porus perquè era majoritàriament viscuda. Mentre que ara, com deia el nostre Llompart, ens estam llatinitzant. Bé, d'aquella època tan immediata només puc afegir al panorama de n'Agustí els meus records i la constatació, com a testimoni, que la seva ànalisi és encertada.

Parlant ara de l'època preturística, i ja com a historiadora, voldria afegir-hi algunes coses. En primer lloc i seguint la seva conceptualització de música quotidiana, ofertada i intel·lectualitzada, crec que per l'època que jo més coneix (finals del XIX fins a la guerra civil), no existien fronteres rígides entre les tres. Dic això perquè hi havia una sèrie d'associacions populars i sovint interclassistes que popularitzaven la música intel·lectualitzada. En són un exemple les associacions mutualistes i recreatives com la Protectora, la Defensora Sollerica o els Cercles d'O-

brers Catòlics, on s'establien càtedres de música i declamació. Prova d'aquesta osmosi entre allò que era popular i allò que era culte eren els repertoris que cantaven els nombrosos orfeons lligats a aquelles societats o al republicanisme. S'hi alternava Mozart amb el Vou-veri-vou i amb els concerts de guitarra. També és un testimoni d'aquella permeabilitat el fet que a les festes del 1r de Maig que celebraven els socialistes, segons ens explica Antoni Nadal, virtuosos obrers des de l'escenari interpretaben àries d'òpera.

Ens queda encara per recuperar i contextualitzar un sospitat ric llegat d'havaneres com les del mestre Llorenç Batle d'Algaida, segons cita Antoni Artigues (*Cent anys d'història de les Balears*, p. 239). Pens que tant si estan escrites en castellà com en català formen part de la nostra cultura, ja que expressen el sentir i les experiències en el passat de conciutadans nostres.

També en aquest sentit hom hauria de recopilar les nombroses sar-sueles de tema balear, prescindint que estiguin escrites en la nostra llengua o no. Fou aquest realment un gènere molt popular a les Illes i, a més, encara que de procedència forastera, en tenim moltes d'escriptes en català. En Joan Parets em sembla que hi està treballant i me n'ha proporcionat nombrosos títols i autors.

D'altra banda, com en Llorenç Capellà en diversos articles expliça o també Antoni Artigues (op. cit., p. 239), amb el canvi de segle a les nostres illes arribà la modernitat i amb ella els cuplés, els tangos, cancan, etc. Jo ja he valorat a un altre lloc (*Permanència i canvi des de la literatura tradicionalista (1868-1893)*), com aquelles cançons en molts casos es catalanitzaren i significaren un nou món lliure i urbà al que virtualment podien fugir les classes populars. En els escenaris, en els cafès cantants no era present el control caciquil ni l'estreta moral religiosa de les Illes d'aleshores. Per això quan aquelles cançons eren cantades pel carrer o en les feines del camp era un fet mal vist pel règim restauracionista. L'statut quo volia oposar i fer incompatibles les cançons tradicionals balears amb aquelles noves fornades de modernitat, també molt nostres. I el poble naturalment cantava fins fa ben poc cançons de segar juntament amb cuplés adaptats a la nostra parla i cultura pel Mascle Ros. Però també l'aristocràcia contava una rondalla i tocava un vals.

Intervenció d'en Xosé Aviñoa

El treball denota una positiva voluntat d'explicar el fenomen musical en íntima relació amb l'esdevenir polític dels darrers anys, vinculant un fet i l'altre, actitud que comparteixo. Denota un coneixement dels fets musicals que han tingut presència a les Balears en aquests anys i un coneixement de la força que aquesta activitat ha tingut en el desenvolupament cultural del país en els darrers anys.

Requereix una elaboració més pausada en què es qüestioni metodologia i sumari. Pot optar per qualsevol metodologia, però guanyaria si es decantés per separar la descripció de fets, tan detalladament com fos possible, i les opinions, tan madurades també com fos possible. Descriure fets vol dir indicar quins fets han succeït, probablement seleccionant per la seva importància els més significatius i resignant-se a arraconar els més irrelevants en benefici de la claredat expositiva; els fets seleccionats, per ells mateixos són ja explicatius del fenomen musical a les Balears. Les opinions reunides permeten enllaçar els fets i establir paràmetres de valoració crítica.

Pel que fa al sumari, la servitud de les dècades és perfectament superable. Hi ha moments més importants que d'altres i si es vol vincular la música al fet social i polític no cal dividir els períodes en dècades sinó de moltes altres maneres, tenint en compte l'extensió del treball, en funció de la importància del fenomen.

El caràcter polític de les propostes de futur té sentit en un treball com l'exposat, que navega tothora en un clima de projecte cultural, però es podria separar del treball de manera que l'estudi històric, el judici crític i les propostes de futur tinguessin autonomia i no quedessin, com ara, tan enllaçades que unes molesten les altres.

Intervenció d'en Lluís Garcia

Crec que la majoria de la gent que, com jo, i per diverses raons, no «vivim» la música restarà, després de llegir el Document de n'Agustí Baró, astorada, com jo mateix, de la gran riquesa i diversitat de la cançó a les nostres Illes. N'Agustí ha tengut l'habilitat d'acostar-nos aquest món complex d'una manera planera, tal com és aquest món, en la seva radicalitat quotidiana, de teló de fons del nostre viure, tot destacant el maridatge indestriable entre cançó i vida diària, de cada dia.

Justament aquesta «humilitat» de l'acció quotidiana, familiar i propera, pot infravalorar qualcun dels seus aspectes als ulls de certs set-ciències i lletraferits. Em referesc, precisament, a la «lletra» de les cançons. Ras i curt, vull remarcar que cantar és una activitat a cavall de la música i de la literatura, i en tant que literatura també pot esser valorada. Ja sé que «hipòcritament» ha estat dit sovint que la cançó en la nostra llengua catalana ha servit per a difondre poesies i poetes de gran valor literari entre la població general, mal formada, mal informada i pitjor educada. Emperò no em referesc a això, a aquestes tasques «educatives» i substitutòries d'un ensenyament obligatori com cal. Remarcant només aquesta feina divulgadora, hom amaga el possible propi valor literari de la majoria de les cançons que no són simples musicacions de poemes no escrits per esser cantats.

No és el moment de fer grans disquisicions entre les cultures orals, les basades en el parlar i l'escoltar, i les escrites, les basades en l'escriure i el llegir. Diguem, a grans trets, que des de la invenció de l'escriptura, fa devers 5.000 anys, les cultures humanes han estat profundament modificades, perquè els comportaments associats a l'ús oral del llençatge han hagut de conviure amb els molt importants comportaments associats al seu ús escrit. Totes i cadascuna de les cultures modernes poden esser situades al llarg d'una dimensió oral-escrita, des de les cultures purament orals, desconexidores de l'escriptura, i per això mateix anomenades «primitives», fins a les cultures «molt escrites» com la francesa. La nostra pròpia cultura, com tota la resta de cultures europees, ha experimentat una «escripturització» com més va més, de manera que els nostres primers testimonis literaris eren més aviat orals, composicions pensades per esser recitades o cantades, i les modernes produccions literàries són quasi exclusivament composicions deliberadament escrites fetes per esser només llegides.

Però aquesta «escripturització» no ens ha d'amagar que la cançó, moderna o antiga, és també, i per ella mateixa, una activitat artística conegida amb paraules, és LITERATURA en el seu sentit més creatiu. L'època dels trobadors i dels joglars no és un episodi ja passat de la nostra literatura, i de les altres europees, sinó que és una manera de crear artísticament amb els mots que no ha deixat mai d'existir, i que la trobam avui ben viva, com n'Agustí ens la mostra, més viva entre el poble que no la literatura «oficial», l'»escrita». És cert que, a poc a poc, aquestes idees es van difonent i trobam iniciatives valioses, com ara la de concedir premis a les millors lletres de cançó, com el premi Cerverí concedit

a Al-Mayurqa. Però encara ens trobam molt lluny que els nostres professors de Literatura, com a educadors del nostre poble, donin tanta importància a la poesia «cantada» de les cançons com a l'escrita feta per ser just llegida. Caldria que els estudiosos i ensenyants de la nostra llengua catalana es fixassin en el text de les cançons, perquè de trobadors sempre n'hem tenguts i en TENIM: no hem de limitar-los a una època determinada. Un bon exemple: la conjuminació entre en Guillem d'Efk i en Biel Majoral creant un magnífic «Vou veri vou per no dormir».

Aquesta infravaloració de la literatura oral de la cançó és més greu en el nostre cas, de poble dominat, perquè la cultura de l'estat que ens oprimeix, l'espanyola, és molt més oral que la francesa i també més oral que la nostra. Els paupèrims índexs de lectura dels hispanoparlants, l'analfabetisme funcional de la gran massa de les poblacions dels països espanyols, el tradicional poc reeiximent de les ciències, un dels comportaments escrits més «durs», en espanyol, són mostres de la major oralitat, respecte a d'altres, de la cultura espanyola. I, malauradament no ho podem ni obrigar, la cultura espanyola és la que ens ofega la nostra pròpia cultura, creant una distància excessiva entre la nostra cultura, més aviat «escrita», i la imposta i dominant als centres d'ensenyament i al carrer. Just per això, per trobar-nos en aquesta ben penosa situació, hauríem de potenciar molt més les nostres expressions culturals orals, per contrarestar les forasteres. I una manera de potenciar-les és «sacralitzant-les», fent-les ingressar pel portal principal de la literatura, fent que, a l'ensenyament obligatori, els nostres infants aprenguin cançons i que els nostres adolescents aprenguin que la literatura també pot esser cantada, i que les bones cançons valen tant com els bons poemes.

Agustí, tot això no va directament adreçat a tu sinó a les nostres autoritats polítiques i acadèmiques, les que poden fer i refer els plans d'estudis de la nostra població. La meva filla petita encara és analfabeta, no arriba als tres anys, però ja et coneix i canta moltes de les teves cançons. Jo també les cant amb ella. També t'he sentit cançons ben bones, adreçades als adults. I vist que domines el tema des de la infantesa a l'adultesa, et demanaria que m'enumerassis una dotzena de cançons, d'arreu de les nostres illes, que pogués cantar en grup amb d'altres compatriotes després d'un sopar, anant d'excursió, etc. Que fossin cançons que els altres reconeguessin com a balears, i que en cantar-les ens fessin sentir la germanor entre tots nosaltres. Aprendre i poder cantar en grup aquesta dotzena de cançons seria un ben lloable objectiu «SUS».

Intervenció d'en Biel Majoral

És un bon inici. Hem de globalitzar tot el món de la cançó i convé lligar-lo amb tot el procés de deculturació que patim. Ja en parlarem!

Intervenció de n'Antoni Ignasi Alomar

Fa falta defensar la difusió de la música de creació balear dins la defensa de la diversitat i el dret a la difusió i la recepció cultural. Aquesta música pot ser una nova lectura de la tradicional o una integració i re-creació de qualsevol proposta musical procedent d'altres àmbits culturals. Fa falta doncs una política cultural de defensa del propi patrimoni i de la seva promoció contra la demagògia del liberalisme salvatge. Cal posar missions per la música moderna i tradicional de totes les cultures del món, sense caure en el parany de l'etnicisme cosmopolita, l'exotisme com a element decoratiu.

Per la meva edat i biografia, el text de l'amic Baró m'ha recordat el descobriment personal de la Nova Cançó i a través d'ella, de la resta de la nostra àrea lingüística, amb els discs de Raimon, Serrat, Ovidi Montllor i Xavier Ribalta. Un ús insospitad del català amb tota mena de música, no sols de la Nova Cançó, al costat de la que venia de l'estrange. La resistència antifranquista també a través de la Nova Cançó, amb els recitals de Raimon, Pi de la Serra, Ovidi Montllor i Lluís Llach. Fins a la nova música popular amb arrels tradicionals, amb el Grup Folk, Maria del Mar Bonet, Uc, Al Tall, etc. És a dir, una cosa molt diferent del rock català actual, amb el qual compartia, però, l'esperit juvenil de reivindicació nacional, la confluència de gent de tots els països de llengua catalana i l'assimilació i recreació de la música popular internacional (abans la música de cantant autor francès, el folk-song i el rock).

A través del text de Baró he recordat altres músiques populars, «autòctones» i forasteres, que, sobretot a la infantesa, sentia a l'estiu passant per devora les terrasses dels hotels i per la ràdio. De tota manera, no es tracta d'escriure unes memòries musicals.

En tot cas, hi insistesc, així com em sent defraudat per no poder viatjar en vol regular directament a Sardenya i Còrsega ni a la península Itàlica ni a Occitània des del meu país, també voldria tenir notícies de la seva vida musical, cultural, i d'altra casta. I també voldria notícies i intercanvi cultural directe amb altres països europeus, primer de llengua

romànica. I també amb els països nord-africans amb què els balears hem tengut molta relació econòmica i cultural des de sempre, llevat del parèntesi actual.

Les relacions polítiques actuals ens fan estar més assabentats del que passa a l'Extremadura espanyola, posem per cas, i de la música popular espanyola de tota mena que no del que passa a altres llocs més pròxims en tots els sentits. Per tant, fa falta una política cultural pròpia, però és una qüestió de tenir mitjans de comunicació propis per fer-nos conèixer arreu i per posar-nos en contacte amb el món immediat directament.

La tecnologia permet una gran descentralització cultural i l'augment de les relacions culturals multilaterals, i hi hauria d'ajudar el procés d'unitat econòmica i política europea, però ja podem veure que, contra el principis del liberalisme, es produeix un procés de concentració del poder dels mitjans de comunicació, amb un empobriment cultural progressiu i degradant, perquè difon l'ignorància i la passivitat individual i col·lectiva.

Caldria, doncs,aprofitar la tecnologia actual per establir lligams culturals alternatius i enriquidors (i no es tracta de fomentar l'autisme davant l'ordinador personal sinó de connectar les possibilitats de difusió de la WWW, o Internet, amb les emissores locals de ràdio i televisió, sobretot adreçant-nos a un públic juvenil i, doncs, incorpòriam, cercant mitjans de finançament nous).

Intervenció de n'Antoni Artigues

SAGETA EN TOTS ELS PRESAGIS

Cinc de gener 1998: trobo al cementiri de Palma l'amic Lluís Garcia -gran cervell, gran cor, gran tronc- per rememorar Bartomeu Rossetlló-Pòrcel als seixanta anys de la seva mort (el títol de l'escript és un vers del gran poeta català), i em demana dues paraules per comentar el documentat treball d'Agustí Baró sobre «La diversitat de la cançó a les Balears».

He tingut la sort de conèixer i de sentir cantar Agustí Baró, i doncs de la seva bona voluntat i lluita per la normalització lingüística i l'enfortiment de la «nostra» (ja en parlarem) identitat. El seu treball representa una bona ànalisi, amb una divisió de tipus de música que no deixa res de banda: s'hi toca la música tradicional, la nova cançó, la cançó in-

fantil, les bandes de música -marginalment-, etcètera. La documentació també representa un esforç considerable. Excel·lent el fet de lligar els esdeveniments musicals amb els esdeveniments mundials de tota mena, que hi tenen molt a veure: la difusió del cine, el Vietnam (l'imperialisme americà), el 68, els Beatles, etcètera, etcètera; i no per això és menys detallista amb els fets musicals que esmenta: no només cantadors, sinó també llocs, com el Guitar Center, Trui, les festes de Lluna Plena de la Torre d'en Pau... És realment agradable rememorar tot això: una història de lluita, de vida. Alguns noms destaquen i són repetits més d'una vegada i amb motiu, com Jaume Arnella, Ovidi Montllor: no tot és l'èxit visible dels cantadors, també és la llavor posada, i en aquest cas és molta i bona.

Subscriu la proposta de futur d'Agustí Baró, però en l'àmbit de Catalunya, del País català, i no només de la província espanyola de les Illes Balears. No question la bona voluntat dels seus integrants, ni el seu contingut, però sí el seu àmbit, i per això dic no a SUS, Balears! i dic no a Alternativa per Mallorca, com dic no a la llengua mallorquina o a la llengua balear: dic sí a SUS, Catalunya!, dic sí a Alternativa pel País Català. Mallorca, ni Balears, no és el meu poble: ni de passat, ni de present, ni de futur; el meu poble és Catalunya. No juguem a autonomies (encaixa que avui són bones mamelles). Coneixent l'amor per la música, pel català i pel nostre país català de n'Agustí podem confiar que millori el seu treball enfocant-lo clarament -i no només amb algunes referències-des de l'àmbit català.

Etic cansat de tu, domini fosc
i tempestat de flama

13. Rèplica

Resposta a na Isabel Peñarrubia i Marquès

Vull agrair-te la lloança que em fas i les dades que ens aportes, i les tendré en compte al meu proper treball, un treball que l'elaboració d'aquest document m'ha motivat a començar i per al qual fa falta, com em suggereix l'amic Aviñoa, una elaboració més pausada.

Isabel! Ara és el moment de recollir la història oral i com més aportacions individuals sigui possible millor. La història, no hem de deixar que l'escriquin els altres i manco que resti en l'oblit.

Resposta a Xosé Aviñoa

Ha estat un honor que un dels musicòlegs més prestigiosos dels països catalans, m'hagi fet arribar els seus suggeriments i el seu enco-
ratjament ha estat per a mi gratificant.

Des del primer moment que vaig començar aquest treball he estat conscient de les meves limitacions, la qual cosa de cap de les maneres m'ha fet defallir a l'hora d'enllestar el document que tenim a les mans.

Fer memòria ha estat un exercici prou profitós per a mi, i haver as-
sumit el compromís d'escriure-la, a més d'intentar projectar algunes pautes per a redreçar la nostra autodeterminació a través del fet musical,
un orgull.

Resposta a Lluís Garcia

Reconèixer com a balears les nostres cançons no és gens compli-
cat ja que, pràcticament, totes elles ja duen senya d'identitat i n'hi ha moltes i de bones. Cantar-les i fer sentir la germanor entre tots nosaltres ja és cosa que ens han posat més difícil. La manca de concrecció i d'affirmació nacional que hem patit a les Balears ha fet que les senyeres fos-
sin moltes i confrontades. Ja en temps dels romans deien *Divide ut imperas*. Hom pot tenir arrels del Pallars Sobirà i esser balear i parlar català,
és un exercici de maduresa nacional.

Pel que fa a presentar un bon grapat de cançons balears, a més de fer-vos-en a mans un parell de recomanades, voldria ressenyar tres ex-
periències editades prou interessants que són:

- «20 cançons tradicionals per a veus blanques i acompañament de piano», de Baltasar Bibiloni: Una tria de cançons que ben bé dibuixen tota la nostra essència cançonística.
- «Les cançons de les Illes, cançons del món», d'*Els Valldemossa*: Un bon grapat de cançons engrescadores.
- «Repertori bàsic de cançons populars» de Jaume Arnella. Pot ser l'experiència més semblant a la intenció que suggereix en Lluís i que com comenta el propi Jaume en el seu recull, «de tothom és coneguda la terrorífica sensació que experimenten la majoria de grups i colles de catalans quan, en ser a l'estrange, els preguen de cantar una cançó del seu país...» i no en saben cap.

- La meva proposta, d'una dotzena de cançons balears, seria aquesta:
- *L'estrella de l'auba*
 - *La Balanguera*
 - *Jota marinera*
 - *A la ciutat de Nàpols o cançó dels prisoners*
 - *Un senyor damunt un ruc*
 - *Anàrem a Sant Miquel*
 - *Roseret de roses blanques*
 - *Horabaixa post el sol*
 - *En Pep Gonella*
 - *Una dona llarga i prima*
 - *La mort de na Roseta*
 - *Què li durem (Ball des cossi / Ball d'Escòcia)*

Aquesta tria no ens n'ha de fer oblidar d'altres com: *Parado de Valldemossa*, *La calma de la mar*, *El bon caçador*, *La donzella o La cativa rescatada (a la vora de la mar)*, *Na Catalina de plaça*, *Senyor Pepet*, *El mestre*, *Jo i un pastor*, *Pastoret d'on véns?*, *Sor Tomasseta*, *Pitgen sa neu*, *Ton pare no té nas*, *Sa des cavaller, n'era tan lleuger de cama ...*, *Sant Antoni i el dimoni*, *La filla del rei*, *La mort de na roseta*, *La sibil la*, *Sa ximbomba*, i tantes altres.

També caldria tenir ben present cançons d'autor com: *Son Coletes*, *Vou veri vou per no dormir*; *Què volen aquesta gent?*, *Mercè*, o la «Cançó de les Illes» d'*Els Valldemossa* i «Les Illes» de Maria del Mar Bonet:

Cançó de les Illes

En es llevant neixen dies,
es sol surt damunt Menorca
junt amb Eivissa i Mallorca,
ses més grans de nostres illes.

Prop d'Eivissa, Formentera;
sud de Mallorca, Cabrera,
amb s'illot de Conillera;
cap a ponent, Dragonera

Menorquins, eivissencs ...,
anem junts i serem forts.
Mallorquins, formenterencs,
remem cap an es mateix port.

Menorquins, eivissencs ...,
anem junts i serem forts.
Mallorquins, formenterencs,
remem cap an es mateix port.

Estaràs King (Rafel, Estaràs)

Teuladins de la plaça de santa Eulàlia
adéu, adéu, adéu
me'n vaig
i no sé quan podré tornar a l'illa.

He estimat molt una illa,
ella volia ser lliure i no es volia casar,
alegre i graciosa, com una palmera.

El moribund us prega encara amb un fil de veu:
“Parleu-me de les illes,
és de bo que Eivissa s'ha casat?”

Totes les illes de la mar
s'agafen de la mà i canten i ballen
ara que ets lliure, oh Cuba.

Illes de cap al tard,
com us enyore llimes i taronges
volaven les parres

Menorca la bella,
damunt Maó la lluna
i el sol dorm a Ciutadella.

Anit vaig somniar
que em naixia una illa,
uns homes la trossejaven,
ai Dragonera petita.

**Vicent Andrés Estellés /
música de Maria del Mar Bonet.**

Resposta a Biel Majoral

Fes-te enfora, becadeta.

M'agradaria que en parlàssim i no només quedar-me'n amb les ganes. No sé si és bo o no globalitzar tot el món de la cançó lligant-lo amb tot el procés de desculturalització que patim. Tenc la sensació que entre tots plegats per separat, hem aigualit - utilitzant paraules teves- tota la cultura. Vull pensar que per damunt el mercadeig que es fa de la nostra cultura i el procés de folklorització, que plana per damunt de la nostra paraula cantada, hi pot haver un compromís de tots plegats per tal de reconstruir la nostra pròpia identitat en un món on la diferència predomini sobre l'estandardització.

Per a l'apreciació d'un blues o d'una tonada de pastor cal la mateixa sensibilitat part damunt de les senyes d'identitat que l'un i l'altra traspren. La realitat que ens envolta és la que és i cal tenir esment de com treballam per convèncer.

Fes-te enfora, becadeta,
que no és hora de dormir.

Resposta a n'Antoni Ignasi Alomar

Per desgràcia a hores d'ara he començat a sospitar que l'índex d'ignorància i/o passivitat individual/col lectiva, assoleix nivells veritablement amenaçadors. No sé si és primer ni més greu la ignorància, que sempre ha existit, o la passivitat que ja ha arribat a nivells exagerats.

S'han d'aprofitar tots els mitjans i posar-s'hi de valent. No hem de deixar que l'Europa de les regions se'ns escapi. Tampoc no podem consentir que totes aquestes inquietuds restin arxivades tan sols dintre l'ordinador, és evident que les actuals tecnologies s'han d'aprofitar. El més important és tirar endavant aquest projecte de política cultural pròpia, cercant mitjans de finançament nous, vells i els que facin falta.

És ara amics, és ara.

Resposta a n'Antoni Artigues

Estic cansat de tu, domini fosc
i tempestat de flama. M'exaltaré damunt els horitzons
i treuré les banderes al desert
de la darrera cavalcada.
Reina d'aquestes hores, ara véns
tota brillant, armada.
Inútil desesper del vespre! L'alba
s'acosta ja amb l'espasa,
i l'ardor temerari que m'encén
allunya les estrelles.

Bartomeu Rosselló Pòrcel

Gràcies de bell nou per la confiança, esper no defraudar-te a tu, al poble ni a mi mateix.

En la meva mort, cansat del domini fosc, voldria refer l'enteniment entre canamunt i canavall i des d'on som, i no des d'on podria estar, enfortir amb dignitat la identitat.

Un vespre en porta un altra, darrera l'alba ve el dia i en tot plegat hi va la vida. En una primera redacció, més extensa, d'aquest document SUS! parlava de dominis de la següent manera:

A valorar l'empremta musical cançonística de les diferents elits dominants sobre el territori que avui coneixem com les Balears, ens hi pot ajudar el coneixement de la història de la música i relacionar-la amb la nostra pròpia història. S'ha de considerar que els referents que podem trobar sempre relaten els fets amb punts de vista subjectius i amb les dades que, amb tota probabilitat, redactaren grups dominants, mentre que, amb tota seguretat, el poble per transmissió oral gaudia d'un cançoner popular molt més extens, del qual són una prova les manifestacions actuals.

Com comentava a na Isabel Peñarrubia, la història no hem de deixar que l'escriquin els altres i manco que resti en l'oblit. Tampoc no em sembla honest fer-ho com voldrien els espanyols ni tan sols fer-ho amb la voluntat d'agradar als nostres col·legues del Principat. Ni per davall, ni per damunt, si més no amb igualtat.

A SUS, BALEARS!, no ens qüestionam ni la cultura ni la llengua

catalanes, que són nostres i tan nostres com de la gent de Catalunya. No hem de confondre àmbit polític i àmbit cultural, a més, seguint la tradició política de la nostra cultura catalana, una nació es pot expressar en diversos estats sobirans, com l'alemanya i moltes d'altres.

Quant al nom de “SUS, BALEARS!”, és tot en majúscules (i no “SUS!, Balears!”, en minúscules), perquè així tant es pot referir a les Balears com als seus habitants, els balears: de fet volem crear una consciència balear i, per això, en tot cas hauria d'esser “SUS, balears!”, perquè només les personnes es poden posar en marxa.

Sigui com sigui, SUS, BALEARS! és un fòrum de debat que té les portes obertes per exposar-hi raonadament totes les postures, això sí, amb raons i no amb simples afirmacions.

Personalment, primer vull escoltar el Vou veri vou com a balear i defensar els nostres interessos més immediats, des de dins la realitat que vivim.

ELS IMPRESOS MUSICALS CONSERVATS A MALLORCA

Cristina Menzel i Sansó
José Joaquín Esteve i Vaquer

Aquest estudi és producte de les primeres activitats dutes a terme pel *Centre d'Investigació Musical de la Seu de Mallorca*, centre que es va crear a principi del 2001 amb l'objectiu d'estudiar la història musical a la Seu de Mallorca i la influència musical que aquesta institució va tenir en la resta de l'illa. Una d'aquestes activitats és la visita a arxius públics i privats per conèixer el patrimoni musical que es conserva a Mallorca. En alguns dels arxius visitats fins ara hem trobat un bon nombre de impresos polifònics, sobretot italians, encara que també comptem amb un grup de impresos holandesos de obres italianes. Els arxius on fins ara s'han trobat impresos polifònics són: Arxiu Capitular de Mallorca, Biblioteca March, Arxiu del Monestir de Lluc i Biblioteca Diocesana. La presència de aquestes obres impreses demostren la recepció de la música italiana ja en temps antics. Un inventari dels llibres de música de la Seu del 1668¹ indica l'existència de diversos llibres de misses de Palestrina que eren segurament impresos. Dos d'ells creem que els podem identificar: un és el llibre segon de misses de Palestrina del 1567 i l'altre una missa, també de Palestrina, obra que està dividida en 4 particel·les, que avui en dia es conserva a la Biblioteca Diocesana.

Arxiu capítular de Mallorca

A l'Arxiu Capitular de Mallorca es conserven 10 obres impreses polifòniques italianes dels segles XVI-XVII. En general es troben en bon estat encara que per algunes obres manquen els quaderns de algunes de les veus. Les obres foren catalogades recentment i per tant presenten ja signatura i una descripció exhaustiva del contingut².

1) ACM, CPS 51, 16029, num. 22

2) Es vegi MENZEL SANSÓ, Cristina, *L'archivio di Música de la Seu di Mallorca. Catalogo e note storiche*, Tesi de diplomatura en Paleografia i Filología Musical, Universitat dels estudis de Pavia, aa. 1998-1999, pp. 262-275

SP 118

AMATO, Vincenzo

[*Concerti 2-5v (CCATB, org), Op. 1*]

Sacri Concerti a 2, 3, 4, e 5 voci con una messa à 3 ó 4. Di Vincenzo Amato dedicati all'illusterrissimo, et eccellentissimo Signor D. Rodrigo de Mendoza Sandoval, e Roxas, de la Vega, e Luna, Marquese del Zanete, Duca dell'infantado, Conte di Lerma, etc. Viceré, e Capitan Generale in questo Regno di Sicilia

Libro primo. Opera prima

In Palermo, Per Giuseppe Bisagni 1652. Con licenza dé Superiori

D'aquesta obra es conserven les parts de contralt, baix i baix continu. Aquesta obra no apareix en cap dels repertoris de música impresa que existeixen actualment, tampoc en el RISM. S'ha trobat una referència a aquesta obra en una tesi de llicenciatura de la Universitat de Pavia, on es fa l'estudi i l'edició d'aquesta obra³. Aquest treball ens indica que es conserva un exemplar complet d'aquesta obra de Amato a la Catedral de Mdina a Malta⁴.

SP 119

ANERIO, Giovanni Francesco

[*Salmi. 3-4V. (CATB), org*]

Psalmi Vesperarum, qui in totius anni solemnitatibus decantari solent, ternis quaternisque vocibus, nec non duo cantusga Beate Virginis quator vocibus, cum basso ad organum. Auctore Ioanne Francisco Annerio Romano. In Ecclesia Dei parae Virginis ad Montes Capellae Magistro Romae.

Apud Io. Baptistam Robletum. MDCXX. Superiorum permissu

Roma, Giovanni Battista Robletti, 1620

Aquesta obra es conserva completa i la referència al RISM és AI-A1109

3) D'ARPA, Humberto, Vincenzo Amato: *Sacri Concerti a 2, 3, 4 e 5 voci con una messa a 3 o 4 ... Palermo 1652*, Tesi de llicenciatura, Universitat dels Estudis de Pavia, aa. 1986-1987.

4) Id, pp. 102-103

SP 120

ASOLA, Giovanni Mateo

[*Composizioni vocali sacre. 5V (CCATB), org]*

Introitus et Alleluia in maioribus totius anni solemnitatibus. Ad missalis restituti formam, redacti. Música super Cantu plano.

Quinis vocibus. D. Io Matthaeo Asula Veronensis Auctore. Nunc primum in luce editi. Cum privilegio

Venetiis MDLXXXVII Apud Riciardum Amandinum

Es conserven les parts de *Cantus* i *Baix*. No apareix en els repertoires de fonts musicals impresaes. A través del sistema SBN⁵ del *Istituto Centrale per il Catalogo Unico* de Itàlia s'ha localitzat una altre exemplar de l'obra a la Fundació Ugo i Olga Levi de Venècia on es conserva però només la part de baix. La referència del sistema SBN és: fitxa nº 377/439 codi identificatiu: IT/ICCU/DE/43122500954.

Sobre els dos quaderns trobam escrit: "Estos libros son míos, Fiol". Molt probablement eren de Matgí Fiol, mestre de capella de la Seu entre els anys 1654 i 1698. Sabem que Fiol va donar a la Seu tots el pappers de música que eren de la seva propietat⁶

SP 121

CIFRA, Antonio

[*Salmi. 8V (CCAATTBB), org]*

Psalmi sacrique concentus octo vocibus et orgue concinendi, nunc primum editi. Antonio Cifra Lauretanae domus Musicorum Praefecto auctore. Ad illustrissimum ac Reverendissimum D D Marcellum Crescentium Patricium Romanum asisinatum Antifestem.

ASISII, Per Iacobum Salvium Superiorum . Permissum. 1620

Aquesta obra és incompleta ja que només es conserva pa part de Contralt del primer cor. Segons el repertori del RISM té com nombre identificatiu AI C2204 i BI 1620/5.

5) El sistema és consultable on-line a la direcció <http://opac.sbn.it>

6) ACM, AC 1642, f. 114

SP 122

COSTANTINI, Fabio

[*Salmi. 8V (CCAATTBB), org. Op. 5*]

Scelta de Salmi a 8, Magnificat, e Antifone, cioè, Regina caeli, Ave Regina caelorum, Alma Redemptori, Et Litanie de la Madonna. De' diversi eccellentissimi autori. Post'in Luce da Fabio Costantini romano mestre di Capella dell'Illustrissima città d'Orvieto, con il basso continuo per l'orgue.

Llibre quinto. Opera Seconda

In Orvieto, Per Bartholomeo Zannetti, 1620

Con licenza dé Superiori

Aquesta obra és un recull de obres de polifonistes italians del segle XVI i XVII. Només es conserven les parts de Soprano (1er cor), Contralt (2^{on} cor), Baix i baix continu. Aquesta obra presenta en nombre d'obra equivocat; el *New Grove Dictionary of Music and Musicians*, indica que aquesta obra es la op. 5 i no la 2. Aquesta composició està enquadernada amb una altra obra de Fabio Costantini: *Cantiones 8V*.

SP 123

COSTANTINI, Fabio

[*Cantiones. 8V (CCAATTBB), orgl*]

*Selectae cantiones excellentissimorum auctorum octonis vocibus concinndae. A Fabio Constantino romano urbeveteranae cathedralis musicae praefecto in lucem editae. Cum basso ad Organum Romae, Ex Typographia Bartholomaei Zannetti, 1614
Superiorum Permissum*

Com en la composició descrita anteriorment es conserven tan sols les part de C1, A2, B i bc, ja que estan enquadernats junts. És també un recull de obres de compositors italians i segons els RISM la seva referència és BI 1614/3.

SP 124

MELANI, Alessandro

[Mottetti. 2-5V (CCATB), org. Op.1]

Mottetti sagri a due, tre, quattro e cinque voci. Di Alessandro Melani Mestre di Capella en la Sacrosanta Basilica di S. Maria Magre di Roma. Opera prima. Dedicati all'Agustissima, Sagra, e Cesarea Maestà di Leopoldo I Imperatore

In Roma, M.DC.LXX. En la Imprésria di Iacomo Fei d'Andrea Figlio. Con licentia de' Superiori.

Aquesta composició es conserva completa i té con a referència RISM el núm. AI M2212

SP 126

[MISA, MOTTETI, CANZONI]

Misa mottetti Canzoni novamente imprese Libro Primo

Cum gratia et Privilegio.

[Roma], [Niccolò de Judici], [1526]

Aquest imprès és un recull de composicions de distints autors italians i francesos dels segles XV i XVII, editats per Nicolò de Judici habitual col·laborador de Andrea Antico a Roma. Sobre la portada de l'obra no apareix ni l'editor ni la data ni el lloc d'edició. Hernando Colon en la seva Biblioteca Colombina⁷ conservava un exemplar i gràcies a l'exhaustiu inventari que tenia s'ha pogut saber on s'havia editat i en quina data. Avui en dia aquest exemplar de la Colombina està perdut. Aquest imprès és relativament antic i no està recollit en cap dels repertoris de música impresa. Aquest imprès ha estat objecte d'estudi per part de Knud Jepesen⁸, gran estudiós de la polifonia del segle XVI qui va conèixer l'obra mitjançant Rafel Caldentey, arxiver de l'Arxiu Capitular, encara que en els registres de l'arxiu sabem també que Jepesen va visitar l'arxiu l'any 1972. D'aquesta obra es conserva només la part de Cantus i a l'esta actual de les investigacions resulta ser un *unicum*.

7) CHAPMAN, Catherine Weeks, *Printed Collections of polyphonic Music Owned by Ferdinand Columbus*, "Journal of the American Musicological Society" vol. 21, nº 1, 1968, pp. 34-84

8) JEPPESEN, Knud, *An Unknown pre-madrigalian music print in relation to other contemporary Italian sources (1520-1530)*, in *Studies in musicology: essays in the history, style and bibliography of music in memory of Glen Haydon*, Wesport, Greenwood press, 1976, pp. 3-17

Es conserva també una obra no identificada en part impresa i en part manuscrita. La part manuscrita és evidentment una copia de una part impresa que ha desaparegut, ja que imita fins i tot l'estil de la grafia. Es tracta de una sèrie de *introiti* no identificats.

L'Arxiu Capitular disposa també de una còpia del segon llibre de misses de Palestrina

SV 2

**PALESTRINA, Giovanni Pierluigi da
[Misses. 4-5V (CCATB). Llibre segon]**

Missarum Liber Secundus

*Romae Apud haeredes Valerii et Aloysii doricorum fratrum Brixensis.
Anno Domini MDLXVII*

L'estructura d'aquest llibre en format coral fa que no s'hagin perdut cap de les seves parts, encara que en certes parts està mutilat. Aquesta és una obra que ja en el seu temps va ser molt conegut i difós. Es conserven còpies d'aquesta obra en nombrosos arxius i centres musicals.

BIBLIOTECA DIOCESANA

A la Biblioteca Diocesana es conserven moltes obres que varen ser de la l'arxiu de la Seu i que foren traslladades al seminari quan es creà a principis de segle la *schola Cantorum*. Entre aquestes obres hi ha una obra impresa de Giovanni Pierluigi da Palestrina del segle XVI i es conserven 3 de les 4 particel·les de les quals constava. Aquesta obra està assenyalada en un inventari de la Seu realitzat al 1668 i l'indica com a: *4 llibres petits de pelestrina*⁹

9) ACM, CPS 51, 16029, num. 22

BIBLIOTECA BARTOMEU MARCH

A la biblioteca March es troba un recull de distintes obres enquadrades juntes. Corresponden totes a la part de Contralt i segons el director de la Biblioteca provenen dels fons de la Biblioteca de Medinaceli que la Biblioteca March va adquirir. La seva signatura és B88-A-07 i presenta les següents composicions:

Paulo Isnardo, Omnes ad Vesperas

Venetiis Apud Iacobum Vincentium et Riciardum Amadium, socios,

MDLXXXV

RISM AI, I 120

Pietro Vinci, il primo libro delle lamentationi a 4 voci

Vinegia, Appresso l'Herede di Girolamo Scotto, MDLXXXIII

RISM AI V1664

Pauli Isnardi Lamentationes et Benedictus quae plena pasique ...

Venteéis, apud Haeredem Hyeronimi Scoti, MDLXXXIII

RISM AI I 119

Giulio Buonagionta , Primo libro de diversi ecclentissimi autori a quattro voci, intitulato Il Desiderio

Vinegia, Girolamo Scotto, MDLXVI

RISM B1 1566/2

Camillo Borghese, Il primo libro de madrigali a 4 voci

Vinegia, Girolamo Scotto MDLXVIII

Il secondo libro de madrigali de diversi autori a 4 voci

Vinegia MDLXVII Girolamo Scotto

RISM B1, 1567/15

Madrigali di Pietro Paolo Ragazzoni de Parma a 4 voci

Vinegia, Girolamo Scotto MDXLIII

RISM AI R 47

Totes aquestes composicions estan recollides en els repertoris del RISM. L'excepció la representa el *Libro primo de madrigali a 4 voci* de Cami-

llo Borghese. Aquest compositor no està present en cap dels diccionaris de músics italians i les seves obres no apareixen en cap dels repertoris de música impresa i manuscrita; hi apareix només en alguns recolls de música polifònica del segle XVI¹⁰. Tot i així la seva obra està recollida en estudis de Giuseppe Ottavio Pitoni sobre els contrapuntistes i compositors de música del 1725¹¹ qui cita Camillo Borghese com a compositor de madrigals i cita precisament el llibre primer a 4 veus. Aquesta seva obra apareix també als catàlegs de la família d'editors Giunta al fol 461 en el nº 152¹²

ARXIU DE MÚSICA DEL MONESTIR DE LLUCH

Les obres impreses conservades en l'arxiu del monestir de Lluch són editades a Amsterdam pels coneguts editors Estienne i Jeanne Roger i Michaal Charles Le Cene, actius entre el final del 1600 i principis del 1700. La seva feina editorial es concentrava quasi exclusivament en obres italianes de música instrumental, molt difuses durant aquells anys a tota Europa. Aquests editors es servien de estratègies, a vegades il·legals, per poder aconseguir música italiana per editar. Les seves edicions eren molt apreciades per la novetat en la estètica. Eren molt distintes al tipus de edicions italianes que conservaven encara la tècnica dels caràcters mòbils. En canvi a Amsterdam els editors empraven ja el sistema de incisió sobre planxes metàl·liques sistema que és encara molt semblant al que s'empra avui en dia, que imitava la escriptura manual,. És per aquest motiu que aquestes edicions sembren molt modernes.

Les obres conservades són totes instrumentals.

10C3

Evaristo Felice dall'Avaco

Concerti a quattro da chiesa, cioè due violini, alto viola, violoncello e basso continuo ... opera seconda

Amsterdam Estienne Roger & Le Cene nº 114

-
- 10) S'ha trobat una obra de Camillo Borghese en un recull de composicions polifòniques RISMBI 1568/12
 - 11) PITONI, Giuseppe Ottavio, *Notitia dé contrapuntisti e compositori di musica*, edició de Cesario Ruini, Firenze, Leo S. Olschki, 1988, p. 242
 - 12) MISCHIATTI, Oscar, *indici, cataloghi e avvisi degli editori e librai musicali italiani dal 1591 al 1798*, Firenze, Leo S. Olschki, 1984, p. 114

Es conserva completa VI1, VI2, Vla, Vlc i bc i té com a nº RISM AI D795

10C2

Tommaso Albinoni

op3. baletti a tr; due violini, violoncello e cembalo ... opera terza.

Amsterdam, Estienne Roger nº 260

L'obra també es conserva completa VI1, VI2, Vlc i bc. El nº RISM és AI A712

11C1

Pietro Antonio Locatelli

XII concerti grossi a 4 e a 5...opera prima, libro primo.

Amsterdam, Jeanne Roger nº 491-492

L'obra es conserva incompleta VI1, VI2, VI2, VI3. El nºRISM és AI L 2599

12C2

Mascitti Michele

Suonate a 2 violini, violoncello e Basso continuo, opera prima, libro secondo,

Amsterdam Estienne Roger nº 125

Incomplet, RISM A1 M 1214

11C3

Corelli Arcangelo

concerti grossi

Amsterdam Estienne Roger nº 197 (1714)

Complet, RISM A1 C 3844

12C1

Valentine Roberto

Balletti da camera a tre

Complet, RISM AI V 57

11C2

AAVV

Concerti a cinque con violini, oboè, violetta, violoncello e basso continuo, del signori G. Valentini, A. Vivaldi, T. Albinoni, F. M. Veracini, G. St. Martin, A. Marcello, G. Rampin, A. Predieri, Libro primo.

Amsterdam, J. Roger (c. 1717), 5 parti in -4, 21 p. (Vl1), 15p (vl1, org), 12p. (vl2), 11p. (vla)

Complet.

TOMÀS ARMENGUAL, VIOLER

Ramon Rosselló i Vaquer

Tomàs Armengual, violer, exercia el seu ofici en la casa i taller que tenia en el carrer anomenat dels Jueus, en la parròquia de Santa Creu de Ciutat.

En el llibre del cadastre iniciat l'any 1581, en l'illeta anomenada d'Onofre Vilasclar, sacerdot, hi trobam anotada una casa de Tomàs Oliver estimada en 300 lliures, la qual, en una anotació de l'any següent es diu: "Ara Thomàs Armengual, violer. E al primer de Juriol de mobles de dit Armengual, L lliures". (ARM Diputació núm. 1.256 f. 694)

Aquest violer va morir l'any 1591 (no hem trobat la partida de defunció ni en el llibre de Santa Creu, ni en els llibres de les parròquies veïnades) sense fer testament, però la seva germana Praxedis, casada amb Mateu Mut, picapedrer, el mateix any de la defunció féu aixecar inventari dels béns del seu germà, on hi apareix anotada la viuda del violer, Joana Ferrer. L'inventari diu així:

"Die XXVIII mensis maii anno a nativitate Domini MDLXXXI.

In Dei nomine Amen. Cum ob doli maculam evitandam omnem qui fraudis suspicionem tolledam tutores et curatores et omnes illi qui curam gerunt alienam inventarium seu repertorium de bonis omnibus quorum facti heredes seu curatores teneantur facere ne ultra vires hereditarias in posterum teneantur, sed ut privilegiis beneficiis et perrogativis a jure concessis uti libere valeant pariter et gaudere, ideo ego Praxedis Mut et Armengual uxor magistri Mathei Mut lapiscide Majoricarum, soror et heres ab intestato uti proxima in gradu parantelae magistri Thome Armengual, violerii Majoricarum quondam, absque tamen preiuditio aliquo jurium et creditorem pretensorem videlicet per (...) Farrer viduam dicti Thomae Armengol in secundis nuptiis quae in primis nuptiis fuit uxor magistri Antonii Farrer etiam violerii Majoricarum quondam ratione sua dotis ac tenute illius. Et per Joannem Farrer dictorum coniugum ex primo matrimonio filium ratione jurium sibi adiudicatorum in et cum regiis sententiis in suum favorem latis imo illis semper salvis et illesis remanentibus ibidem presentibus et assistantibus ac aliis eorum parentibus et benivolis, nec non et presente honorabilis Paulo Torrella virgario de mandato a domino magnifici Francisci Mijavila regentis cancelleria, tam pro conservatione jurium dictae hereditatis et meores nec non et dictores pretensores creditores, et ne bona hereditaria consu-

mi deperdi aut alienari valeant nec alias occultari sed potius in integrum conservari, praecedente semper in omnibus venerande sancte Cru+cis signo secundum juris dispositionem et morem patriae Majoricarum hic apposito, jussu et mandato meis, de bonis omnibus quae inveni in dicta hereditate dicti quondam fratriss mei ex utroque latere ab intestato defuncti in hunc qui sequitur modum facere curavi hoc tamem cauto et expresse proviso quod dicta (...) alatur interim de pecuniis procedentis ex encantibus dictae hereditatis faciendis donec et quoisque de dicta sua praetensa dote et juribus satisfacta fuerit, vel aliter fuerit per suam Illusterrimam dominationem provisum.

En la botighe hahont dit diffunch habitava la qual stava tancada en clau y ab una ferradura a les portes de les parts y le qual fonch uberta per effecte de fer dit inventari y encants de voluntat de les matexes parts y allí present y de manament del dit Sr. Regent.

Primo unes balanses sens pesos.

Ítem una cadira baxe guarnida de fil.

Ítem uns sercapous ab quatre ganxos.

Ítem un plat gran de terra y una fruytera de vidre ab lo peu trençat.

Ítem una pella, un ast y unes molles, tot vell.

Ítem sis plats y una llibrelleta, alguns trencats, y un llibrell y set o vuyt plats trencats.

Ítem una cadira y una tauleta redona, tot vell.

Ítem retaulet vell y un canelobre tembé molt vell y romput.

Ítem un coxí vell de llana y un orinal y un peneret, tot vell.

Ítem una llumanera de stany vella y un vaxellet de vidre en què ha un poch de ayguo de trèvol.

Ítem un lleüt petit.

Ítem altre llaiüt xich.

Ítem una citra.

Ítem una guitarra patita.

Ítem una viola rompuda.

Ítem altre viola rompuda.

Ítem autre viola grosse.

Ítem autre viola.

Ítem una citra.

Ítem un lleüt romput.

Ítem una sitre.

Ítem un violí no acabat.

Ítem un altre violí no acabat.

Ítem altre viola.

Ítem una guitarra.

Ítem altre viola y una guitarra petita ab la cuberta desfeta y rompude.

Ítem dues violes grosses velles y uns flascos de arcabús vell.

Ítem tres guiterres noves no acabades y un poalet foredat al sòl.

Ítem una guitarra nova.

Ítem un guiterró ab ses cordes.

Ítem una taule de noguer xicha sens petjes.

Ítem un violí nou no acabat, sens cuberta.

Ítem una viola vella y rompuda.

Ítem altre viola.

Ítem dues guiterres noves.

Ítem altre guitarra nova.

Ítem una figure de Nostre Senyore.

Ítem un violí.

Testes inde sunt honor. Bart. Aloy curritor de collo et Jacobus Armengol scriptor Majoricarum. Ac Joannes Armengol delegatus notarii infrascripti, qui dictum inventarium eius nomine recepit in quorum presentia fuit iterum. Et in continentis clausa janua dictae botigiae en clau y posada la ferradura.

Preterea die scilicet prima mensis Junii anni predicti, de mandato admo. magnifici Francisci Mitjavila regentis canc. accesi ego Antonius Socies not. publicus Maioric. et scriba Regiae Audientiae Ma. una cum Paulo Torrella virgario regio ad effectum expellendi Joannem Farrer creditorem pretensum in dicta hereditate a dicta botiglia in qua repertus fuit jacens in lecto, et etiam ad effectum ei dandum les aynes que tindria menester per fer y exercir lo seu offici de violer, les quals fossen continuades en lo present inventari ab açò que en la satisfactiò de sos crèdits degue pendre aquelles en compte per lo que valdran y seran estimades per executiò del qual manament foren donades ab dit orde al dit Joan Ferrer les aynes següents, y preses les claus de aquell per dit Paulo Torrella verguer, y en continent presents les parts totes y per testimonis en açò cridats mossèn Climent Socies mercader y mestre Miquel Stela torner de Mallorca, foren dites portes tornades tancar en clau y posada una ferradura clavada per medi de Joan Bertran ferrer; y manat al dit Joan Ferrer que s'estigués y fes fayne en les cases de dita heretat sciadas en lo carrer dit dels Juheus, y no tornàs sens manament y licèn-

tia de sa Senyoria obrir la dita botigue. En testimoni de totes les quals coses fonch tocat lo present acte quare etc.

Primo un banch de redorta de fuster y un covo dins del qual foren les aynes següents:

Ítem un martell y una masse de fust.

Ítem altre martell petit y un enformador.

Ítem altre emformador petit, una gubia y un puntecorrent.

Ítem un ferro de foch y un pulidor y un guinevet de tay.

Ítem tres raspas de pell de scat y una serra mitgensera.

Ítem una broca, un treplant y una llima petita.

Ítem una flassade vella.

Ítem un ruclo de vintè negre y una casaca camellina.

Ítem uns calsons de mescle y un sombrero.

Ítem una guiterra nova de nou cordes y un lleüt dix seu.

Insuper autem die vedelicet octava mensis et anni predictorum continuando dictum inventarium ad instantiam predictorum omnium nec non, et Joannis Vidal villaे de Luchomaiori, alteri ex succendentibus ab intestato dicti quondam Thomae Armenguol fuere continuatae que se-cuntur reperte in dicta botigia quae per medium dicti ferrifabri aperta fuit presente dicto Paulo Torrella virgario, qui secum portabat claves, nec non, et presentibus dictis partibus, nec non, et Joannoto Thomàs mercatore, et Melchiore Scales negotiatore Maiorc. presentibus ad haec vocatis.

Ítem una caxe de noguer sens pany ni clau ab dos caxonets de din-tre buyt tot y vell.

Ítem una plana.

Ítem un cartabò.

Ítem una massa de fust.

Ítem un dressador.

Ítem altre dressador.

Ítem dos gobies.

Ítem una broca.

Ítem un treplant.

Et die eadem in continenti ad instantiam et de voluntate predicto-rum omnium ibidem presentium foren les portes de dita botigue tornades tancar ab la clau y posada la matexa ferredura per medi del matex fe-rrer per occasió de la discòrdia moguda entre les dites parts, presents los matexos testimonis; en testimoni de les quals coses fonch tocat lo present acte. Quare etc.

Deinde continuando dictum inventarium, die vero XVII mensis et anni predictorum, instantibus dictis Joanna vidua dicti Thomae Armen-gol quondam, Joanne Farrer et Praxedo Muda, constitutus in dicta boti-gia honorabilis Paulus Torrella virgarius predictus ad effectum conti-nuandi dictum inventarium de mandato dictae suae dominationis et in presentia honorabilis Bart. Martí sedacerii et discreti Jacobi Armengol scriptoris Maioric. testium ad haec vocatorum fecit evellere la feredura qui stava clavade a la porta an Joan Bertran Ferrer y ha uberta la por-ta y continuades les pertides següents, les quals foren encontinent apor-tades en la plassa de la Cort per vendre aquelles al més donant.

Ítem una capse redona ab una grossa y mitge de cordes y un rol.lo de bordons y altres cordes desfetes.

Ítem una capse quadrada mitge de pontets.

Ítem un caxonet petit buyt.

Ítem una capseta ab cordes de sitre.

Ítem una caxa gran esfondrada.

Ítem quatre pregamins.

Ítem dues postetes de pintor y una soteneta de guiterró.

Ítem un mirall petit.

Ítem un carabassot ab certes tatxetes.

Ítem una casola y un guinevet de pulir.

Ítem dos rebeus, ço és, las caxes dolentes, un berret de capellà vell y una plana sens fulla.

Ítem una caxa gran pintada.

Ítem un carabassot, una caps, tres o quatre trossos de post, un mol.lo de violes y un ferro de plana.

Ítem una grossa de cordes de guitarra.

Ítem una capse ab unes quantes roses y clavilles de guitarra.

Ítem una capse ab un plech de bordons grossos.

Ítem un compàs.

Ítem un paper ab algunes tatxes, una serrota y una llima.

Ítem dos panys de caxa ab una clau.

Ítem un pauer de donar pau.

Ítem una capse petita vermella.

Ítem altre pauher de donar pau.

Ítem una capseta ab alguns grans de penitència de mabre.

Ítem un pany de porta ab sa clau.

Ítem una capse redona ab alguns pontets de guitarra dintre.

Ítem altre capse plena quasi de clivilles de guitarra.

Ítem un buyrach de fust ab algunes tretes sens ferros y dues creutes de fust.

Ítem carabassotes, alguns mànechs de ventay.

Ítem una cuberta de guitarra y una capseta redona.

Ítem una capse y un cello vell y un endulcidor de pell de scat.

Ítem uns calsons de forredura blanque y un tros de drap de lli usat.

Ítem una cuberta de capse ab certs caps de ventalls.

Ítem un capell de fil, una capseta y una corretje.

Ítem una vella caxa.

Ítem una llimetra.

Ítem dos panys, una caxa y altre devant.

Y lo matex die y any, instant tots los seus dits allí presents, foren les dites portes de dita botigue tornades tancar en clau y clavada la matixa ferredura per medi del matex farrer presents los matexos testimonis. En testimoni de les quals coses fonch continuat lo present acte quare etc.

Insuper auctem die XVIII dictorum mensis et anni, continuando dictum inventarium, instantibus dictis Joanna Farrera vidua dicti Thomae Armengual quondam, Joanne Ferrer et Praxedede Muda, constitutus in dicta botigia honor Paulus Torrella virgarius predictus fuit apertum hostium ipsius botigiae, y llevada la ferradura que stava clavada a les portes per medi de Joan Bertran farrer susdit, presents los dits instants y mestre Barthomeu Martí sedesser y mossèn Joan Armengol scrivent y foren continuades les partides següents que foren portades a la Plaça de les Corts per vendre com per lo dit Sor. Regent és stat manat.

Ítem un pitxer de vidre y una tasse.

Ítem dos lunes de vidre y un tros de stany.

Ítem certa ferramenta usade, ço és, quatorze peses entre trepants, barrines y paspes.

Ítem algunes cubertas de guiterres trassades de poca vàlua.

Ítem sinch postetes primes de evono de poca vàlua.

Ítem certes cubertes o tapas de guitarra trassades de poca vàlua.

Ítem una taula vella de pi ab se tisore y cadena de ferro.

Ítem una flassada vella.

Ítem dos scambells vells.

Ítem un parell de cadires velles y rompudes.

Ítem altre cadira vella.

Ítem quatre trocets de ginjoler.

Ítem unes paletes de picapedrer.
Ítem alguns trossos de tota manera de llenyam, vell y dolent.
Ítem sis ferros de obrar llenyam, usats.
Ítem dotze ferros de diverses maneres de obrar llenyam, vells.
Ítem dos caxes de rebeu posades en obre.
Ítem dos altres cazes de rebeu principiades.
Ítem set ferros roveyats y dolents de tota manera per obrar lenyam.
Ítem una citra rompuda y una caixa de violí principiade.
Ítem una caixa de timpano ab la taxa desfeta, usat y vell.
Ítem alguns trossos de post de tota manera de llenyam, vell y dolent.
Ítem quatre mol.los de guitarra, vells y corcats.
Ítem uns quants trossos de posts de tables de guitarra.
Ítem alguns trossos de llenyam de costers de guitarra, vells.
Ítem una caixa de pi vella.
Ítem alguns trossos de llenyam vell de poca vàlua.
Ítem alguns mànechs de guitarra principiats.
Ítem une serreta y altres ferros vells y roveyats, de poca vàlua.
Ítem un plech de pany de stany, romput.
Ítem un tros de spasa y un tros de ferro vell.
Ítem una caxe vella.
Ítem dos banchs vells y una post vella.
Ítem dos trossos de post vells y dolents.
Ítem dos filadores petites de poca vàlua.
Ítem un banch curt vell.

Y los matexos die y any, instant tots los sus dits allí presents, foren las ditas portas de dita botigüe tornades tancar en clau y clavada la matexa ferradura per medi del matex farrer, presents los matexos testimonis, en fe de les quals coses fonch continuat lo present acte. Quare etc."

(Arxiu Regne de Mallorca, notari Antoni Socies S-1.155 f. 57-61)

A continuació el notari registrà l'encant públic fet dels béns d'aquest Tomàs Armengual, violer, que ometem perquè foren ja publicats per Joan Parets i Serra en el "Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liaña" de l'any 1998 (núm. 54, pàgs. 419-424)

(Arxiu Regne de Mallorca, notari Antoni Socies S-1.155 f. 62-65v)

Dia 15 de gener de 1592, Bartomeu Estelrich, notari, i Baptista Bover compareixien davant el lloctinent i capità general de Mallorca (i president de la Reial Audiència), i presentaren aquesta súplica:

"Lo any passat passà d'esta vida Thomàs Armengual, violer, sens fer testament algú ni haver dexada persona alguna qui administre sos béns, a la qual heretat ha molts creditors entre los quals són Barthomeu Stelrich, notari, Baptista Bover y altres, los quals, per no tenir ab qui liquidar sos crèdits, no poden obtenir solutió de aquells y los béns del dit Armengual van cada die deteriorant en gran dany y perjuy de dits creditors. Per tant et alias dit Stelrich, Bover y altres suppliquen a V.I.S. quant humilment poden, sie servit assignar a dita heretat algun curador depositari ab qui poder liquidar dits crèdits per obtenir solutió de aquells, lo qual cutedor tenga potestat de vendre y alienar tots los béns del dit Armengual, mobles y immobles, per satisfer als creditors a qui V.S. manarà. E a bé que etc. Altissimus etc."

El lloctinent i capità general, atesa benignament aquesta súplica, assignà Bartomeu Julià, notari, com a depositari de l'heretat amb llicència i facultat de poder vendre i alienar els béns mitjançant encant públic. (ARM Presidals Decrets A-A 56 f. 11v-12 i 21-22)

Dia 22 d'abril del mateix any 1592, fou fet inventari de béns:

"Inventarium hereditatis Thomae Armengual violerii quondam factum per discreti Bartholomei Julià not. curatorem seu depositarium illius electum per suam Illustrissimam Do., decreto presidali mediante, facto in curia regiae Audientiae Majoricarum die (...) M DLXXXII.

In Dei nomine etc.

Primo attrobi en dita heretat una arpa sens cordes, petita vella.

Ítem uns trossos de lenyam en què.y ha un tros de post de ledoner y altres trossos de lenyam vells y dolents.

Ítem altres trossos de lenyam petits entre bons y vells que tot són trossets menuts y alguns mànechs de guitarra comensats.

Ítem quattro pilarets de lit larchs de poll ab quattro trossos de poll.

Ítem un muntet de lensadores velles de texidor.

Ítem dos redons de poll.

Ítem un munt de trossos de lenyam dolent curts.

Ítem altre muntet de lenyam curts en què.y ha alguns mànechs de guitarra comensats.

Ítem altres trossots de lenyam en què.y ha una arpa rompuda y una taulota de tenir feyna de torn y trossots de post tot vell.

Ítem quattro trossos de lenyam ab una capsula sclafade ab trossets

de lenyam.

Ítem una capsà sens cuberta y lo sòl podrit.

Ítem una moleta de smolar dolenta y vella.

Ítem dos ferros de bufet.

Ítem un muntet de trossos de lenyam en què.y ha tres trossos de ginjoler.

Ítem un munt de trossots de guiterres rompudes y altres trossots de lenyam vell y dolent.

Ítem sinch trossos de lenyam de teronger y altres de altre sort.

Ítem un altre munt de lenyam dolent en què.y ha molts trossos de lenyam y postotes y altres coses de lenyam dolentes.

Ítem uns quants trossets de postetes primes.

ítem molts de trossos de posts de pi en què.y ha una taula de ledoner o postotes y altres trossos de lenyam.

Ítem sis trossos de lenyam vermell o ginjoler de tres o quattro palms de larch o per aquí.

Ítem una taula de vet (d'avet) xapada a un cap ab una taulota podrida.

Ítem uns quants trossets de lenyam.

Ítem un retaulet de guix foredat.

Ítem sinch riscles de sedàs.

Ítem sinch laüts sens cuberta y un ab cuberta vells y romputs y tots sclafats.

Ítem dos trossos de ferro.

Ítem un muntet de lenyam que són trossos de dos palms, 3 palms, quattro palms y altres trossots.

Ítem un barra de poll prima.

Ítem un muntet de postetes y barretes primes com a regles.

Ítem dos pells de scat.

Ítem un muntet de trossos de posts primes per fer guiterras y trossots de post.

Ítem una serra ab son bastiment romput.

Ítem un muntet de posts y barres y cubertas de giterra sclafades y bones.

Ítem postetes que són sòls de cubertes de guiterres que són circa desset o devuyt.

Ítem una scala de gat.

Ítem un munt de trossots de lenyam y trossos de posts.

Ítem un armariot de fust dolent y vell.

Ítem tans trossos de posts y trossos de guitarra.

Ítem altres tants trossos de posts que són trossos de guitarra y altres coses tot dolent.

Ítem un torn de tornetjar ab son forniment ab un carregol de ferro.

Ítem una altra scala de gat.

Ítem una alfàbia.

Ítem una gerra verda envernissada molt vella.

Die martis XIII mensis Julii anno a Nativitate Domini M DLXXX-XII.

Dictis die et anno continuando dictum inventarium inveni in dicta hereditate unes cases scituades dins la present Ciutat de Mallorca, en la parròchia de Sancta Creu, en lo carrer dit dels Juheus, tingudes sots alou del Senyor Rey y a merçè de luisme, confrontades de una part ab la via pública y de altre part ab cases de Ipòlyt Doy y de altre part ab cases dels sobreposats dels fusters y de altre part ab cases de la vídua Musa y de altre part ab cases dels hereus de Joan Vicens mercader quondam.

Testes mossèn Joan Antoni Sanpol sucrer y mestre Jaume tander mitjà”.

“*Encantus bonorum hereditatis Thomae Armengual violerii quondam facti per discreti Barthol. Julià not. curatorem depositarii dicte hereditatis etc.*

Die XXII mensis aprilis anno a Nativitate Domini MDLXXXXII.

Primo una arpa sens cordes petita vella venuda a mestre Esteva Serra, sonador de arpa, per sinch sous y vuyt...V s. VIII.

Ítem uns trossos de lenyam en què.y ha un tros de post de ledoner y altres trossos de lenyam vells y dolents per sis sous a mestre Nicolau Gener, fuster...VI s.

Ítem altres trossos de lenyam petits entre bons y vells que tot són trossets menuts per quatre sous y quatre que.y ha uns quants mànechs de guitarra comensats, al dit mestre Nicolau Gener...III s. III.

Ítem quatre pilarets de lit larchs de poll ab quatre trossos de pol, venuts a mestre Lorens Creus ferrер per vuyt sous...VIII s.

Ítem un muntet de lensedores velles de texidor venudes per tres sous a mestre Ferrando de la Càrcer... III s.

Ítem dos redons de poll venuts a mestre Lorens Creus ferrер per dotze sous... XII s.

Ítem un munt de trossots de lenyam dolents curts venuts a mestre

Nicolau Gener fuster per III s. II... III s. II.

Ítem altre muntet de lenyam curts en què.y ha alguns mànechs de guitarra comensats venut a mestre Nicolau Gener fuster per II s. X...II s. X.

Ítem altres trossots de lenyam en què.y ha un arpa rompuda y una taulota de tenir feyna de torn y trossots de post, tot vell, per IIII s. VIII al dit Gener...III s. VIII.

Ítem quatre trossos de lenyam ab una capsa sclafada ab trossets de lenyam, venut a mestre Barthomeu Martí sedasser per IIII s. II...III s. II.

Ítem una capsa sens cuberta y lo sòl podrit, venut a Hieroni Gal·lur per sis diners...6.

Ítem una molata de smolar, dolenta y vella, per III s. VI a mestre Jaume Palmer...III s. VI.

Ítem dos ferros de bufet venuts a mestre Barthomeu Puig sabater per set sous y dos...VII s. II.

Ítem un muntet de trossos de lenyam en què.y ha tres trossos de ginjoler, venut a mossèn Nadal Company scolà de la Seu per quatre sous y quatre... III s. IIII.

Ítem un munt de trossots de guitarras rompudes y altres trossots de lenyam vell y dolent a mestre Nicolau Gener per 4 s. 6...III s. VI.

Ítem sinch trossos de lenyam de teronger y altres de altres sorts per III s. VIII a mestre Joan Amat fuster... III s. VIII.

Ítem un altre munt de lenyam dolent en què.y ha molts trossos de lenyam y postotes y altres coses de lenyam dolentes venut a mestre Bernat Clar parayre per nou sous y sis... VIII s. VI.

Ítem uns quants trossets de postetes primes venudes a Honofre Tries per 1 s. 2...I s. II.

Ítem molts de trossos de posts de pi en què.y ha una taula de ledoner o postotes y altres trossos de lenyam, tot venut a mestre Lorens Creus per vint y tres sous...I l. III s.

Ítem sis trossos de lenyam vermell o gingoler de tres o quatre palms de larch o per aquí, venut a mossèn Nadal Company scolà de la Seu per sis sous... VI s.

Ítem una taula de vet xepada a un cap venuda ab una taulota podrida a mossèn Baptista Bover per tretze sous...XIII s.

Ítem uns quants trossets de lenyam per sis diners a Jaume Figuera...VI.

Ítem un retaulet a Jaume Figuera, de guix foradat, per deu do-

blers... I s. VIII.

Ítem sinch riscles de sedàs per dos sous a Jaume Palmer... II s.

Ítem sinch laüts sens cuberta y un ab cuberta vells y romputs y tots sclafats, venuts a Gaspar Camerada per setze sous y dos... XVI s. II.

Ítem dos trossos de ferro venuts a mestre Lorens Creus per V s. II... V s. II.

Ítem un muntet de lenyam que són trossos de dos palms, 3 palms, 4 palms y altres trossots, tot venut a Gaspar Camerada per set sous y dos... VII s. II.

Ítem una barra de poll prima a mestre Pere Puigserver per vuyt diners... VIII.

Ítem un muntet de postetes y barretes primes com a regles venut a Gaspar Camerada per V s. IIII... V s. IIII.

Ítem dos pells de scat venut a dit Gaspar Camerada per I s. VI... I s. VI.

Ítem un muntet de trossos de posts primes per fer guiteras y trossos de post per onze sous y dos al dit Gaspar Camerada... XI s. II.

Ítem una serra ab lo bastiment romput venuda a Joan Bausà fuster per nou sous... VIII s.

Ítem un muntet de posts y barres y cubertes de guitera sclafades y bones, tot per deu sous y vuyt al dit Gaspar Camerada ...X s. VIII.

Ítem postetes que són sòls de cubertes de guiterres que són circa de desset o devuyt per quatre sous y vuyt al dit Gaspar Camerada ... IIII s. VIII.

Ítem una scala de gat venuda a mestre Andreu Gibert per set sous ... VII s.

Ítem un munt de trossots de lenyam y trossos de posts venut al dit Gaspar Camerada per sis sous... VI s.

Ítem un armariot de fust dolent y vell venut a Gaspar Camerada per onze sous y quattro ... XI s. IIII.

Ítem tants trossos de posts y trossos de guitarra venuts a Gaspar Camarada per quattro sous ... IIII s.

Ítem altres tans trossos de post venut al dit Camerada per quattro sous, que són trossos de guitarra y altres coses tot dolent ... IIII s.

Ítem un torn de tornetjar ab son forniment ab un caregol de ferro venut a Gaspar Camerada per trenta tres sous y vuyt diners ... I l. XIII s. VIII-

Ítem una scala de gat venuda a Ferrando Carcera per set sous y dos ... VII s. II.

Ítem una alfàbia venuda a Hieroni Berard per sinch sous y deu diners ... V s. X.

Ítem una gerra verda molt vella per I s. VIII a mestre Francesch Steve conredor ... I s. VIII.

(Suma total) 13 l. (lliures) 16 s. (sous) 6 (diners).

Impositió 6 s. 10.

Corredors 4 s. 8.

Crida 1 s.

Ferrer per tancar y obrir la porta 2 s.

(Suma) 14 s. 7."

(Arxiu Regne de Mallorca, Audiència, capsa CXXI, documents sense numerar)

UNA SOCIETAT MUSICAL EN EL SEGLE XV

Antoni Gili i Ferrer

Sens dubte, l'escrit publicat farà anar envant el coneixement de la història de la música a Mallorca. El document ens dóna notícia de diversos músics desconeguts que firmen un curiós contracte de feina. A més d'altres, ja era sabuda l'existència dels músics: Joan Mestre, arper, ja difunt l'any 1512, Jeroni Grua, sonador d'arpa, any 1542, Esteve Serra, arperista o sonador d'arpa, any 1572, i Miquel Tornero, músic ja difunt l'any 1585.

En el document apareixen altres músics, com és ara, Joan Desí, mestre d'arpa i de tamborí, Cristòfol Torner i Pere Boga, sonadors de llaüt i de rebel, Pere Arbona, mestre d'arpa, i Miquel Oliver, sonador de llaüt. Els músics, dia 20 de maig de l'any 1462, constitueixen una societat sobre *l'art de sonar*. Una part envers l'altra i viceversa promet sonar els seus instruments, durant dos anys. El que guanyaran en *esposalles i bodes o noces*, es distribuirà en parts iguals. Una part d'ells envers de l'altra part i viceversa fan promesa de denunciar tot el guany del seu ofici, tan públicament com d'amagat, i en altre qualsevol manera. Cadascun d'ells demanarà, exigirà i tindrà el salari pertinent del dit sonar i rebrà la seva part contingent en tots els diners en ocasió de l'ofici, dins tres dies. Prometen, semblantment, una part envers de l'altra part i viceversa, sobre les coses predites i cadascuna d'elles portar-se legalment i dir i escriure la veritat de tot això. Si tal volta, sorgís alguna qüestió, plet o controvèrsia, també prometen, una part envers de l'altra i viceversa, estar a la pronunciació d'Antoni Xaupes, calceter, ciutadà de Mallorca, el qual, aleshores, elegeixin àrbitre, lloador i amigable componedor, baix la pena de restituir les quantitats rebudes, si es dóna el cas. Els músics oblien tots els seus béns. Si durant els dos anys, un o més dels músics s'emmataltia, li han de donar el que haurà o hauran guanyat. Igualment, una part d'ells, fan el seu cap Joan Dasiu i, l'altra part, Pere Arbona, els quals hauran l'obligació de regir i governar els altres de l'altra part i viceversa. Volen que Pere Arbona pugui elegir un company, fora d'ells de tal manera que siguin tres per tres els quals hauran la part deguda. En són testimonis Joan Bonet i Joan Valls, escrivents de Mallorca.

Johannes Dasi magister arpe et tanborini Xristoforūs Torner sonator et Petrus Boga sonatores Lambuti et de raben ex una et Petrus Arbona magister arpe et Michael Oliver sonator lambuti parte ex altera gratis a presenti die quo hoc presens conficitur instrumentum ad duos annos [...] facimus in huius? inter nos super arte de sonar dictorum instrumentorum societatem promittentes una pars nostrum alteri et adinvicem quod in et super dicta arte de sonar dictorum instrumentorum nos intromitteremus et lucrabimur prout melius poterimus et quod quidquid nos et seu alter nostrum occasione dicti oficii lucrari et procurari poterimus atque poterit in sposalles et bodes sive noces nostrum et non alias concambi(a)mus inter nos equis porcionibus. Promittentes scilicet uns pars nostrum alteri et vicisim quos unus quisque denunciabit totum id quidquid et quantum de dicto oficio lucrabit in sposalles et bodes sive noces ut predictitur et non alias fecerit inter personas tam in publico quam in absconso quam eciam aliter quavismodo ut predictitur. Et quod unus quisque nostrum petet et exiget et habebit salarium sibi pertinens de dicto sonar et unus quisque nostrum partem contingentem in omnibus denariis occasione dicti oficii quod unus quisque nostrum recepit infra tres dies quousque ipsos denarios recepit. Promittentes una pars nostrum alteri et adinvicem quod super predictis omnibus et singulis habebimus nos legaliter et quod dicemus et scribemus de omnibus veritatem. Et nichilominus promittimus una pars nostrum et alteri adinvicem quod si forsitan occasione predictorum vel aliorum ex predictis [...] seu evenerit generetur oriretur inter nos aliqua questio lis et controversia in et super illa stabimus dicto et pronunciacioni Antonii Xaupes calcaterii civis Mai. quem nunc pro nunc in arbitrum arbitratorem laudatorem et amicabilem compositorem eligimus et in predicta omnia et singula promittimus attendere et complere una pars nostrum alteri et adinvicem sub pena quod restituemus omnes missiones etc. Super quibus solo simplici verbo absque testibus et judiciali taxacione. Obligamus omnia bona nostra et cuiuslibet nostrum [...] Renunciamus beneficio novarum constitutionum [...] Renunciamus largo modo fiat [...] condicione [...] quod durante dictorum duorum annorum si unus vel plures nostrum infirmaretur alii vel aliis habeant dare de illo quod lucrabuntur et eciam facimus capud pars nostrum videlicet Jo. Dasi pro una et Petrus Arbona pro altera qui habeat regere et gubernare alios de parte. Et volumus quod dictus petrus Arbona possit [...] unum socium extra nos adeo ut simus tres pro tribus

et dicti tres habere partem debitam? Testes Johannes Bonet et Joannes
Valls, scriptores Maioricarum. (ARM-Prot-M-411,136-136v)

INSTRUMENTS TRADICIONALS DE MALLORCA: MÚSICA, SENYALS I CULTURA DE L'OCI PROPOSTA DE CATÀLEG I PRESÈNCIA EN EL D:C-V:B

Pere Orpí i Ferrer

Josep Cortès i Servera

La present comunicació només pretén oferir un llistat d'instruments musicals i acústics usats tradicionalment a Mallorca.

Tot allò que en un moment donat és utilitzat per fer renou, es pot considerar un instrument sonor. Hem anat seleccionant aquells que són més representatius de la vida del poble, dels seus costums, de la seva activitat i el seu sentit de festa. Hem exclòs conscientment els instruments clàssics de concert, habituals dins les bandes de música i orquestres més o manco professionals.

El catàleg que presentam ve a ser l'índex d'un llibre que fa temps estam preparant, il·lustrat amb els dibuixos corresponents, sobre els instruments i estris diversos que ens han semblat més destacables dins aquest camp. El projecte roman obert als vostres suggeriments, que sempre seran ben rebuts i agraiats com una aportació valuosa al mosaic multicolor de la nostra cultura popular.

Tenim catalogats un centenar d'instruments musicals i utensilis acústics que compten amb una llarga tradició dins el nostre poble. Els hem dividit en tres grans blocs.

I. MÚSICA I RITME, que conté els instruments musicals pròpiament dits.

II. AVISOS I SENYALS. Són instruments acústics, la majoria de percussió, que per llarg temps han ajudat a organitzar la vida del poble, tant a nivell públic com particular.

III. INFANTILS I LÚDICS. Molts d'ells són de fabricació casolana. D'altres es poden (o es podien) comprar a les fires i festes, o incloure a la llista de juguetes de la carta als Reis. La paraula «lúdics» vol fer referència a què també als joves i majors, a l'hora del joc i la festa, ens agrada sentir-nos un poc infants.

Cada un d'aquests blocs l'hem dividit en diferents grups d'instruments, segons la seva naturalesa, ús o significat. Cada grup, del primer al darrer, va numerat seguint l'ordre alfabètic, perquè siguin més bons de citar i localitzar. Per la mateixa raó hem col·locat per ordre alfabètic els instruments inscrits dins cada secció dels diversos grups.

No és possible incloure en aquesta comunicació una explicació detallada de cada instrument. Això serà objecte del llibre que tenim entre mans, que entre altres característiques estarà il·lustrat amb una representació gràfica, dibuixada a ploma, de tots o quasi tots els instruments. De moment només en podem oferir un llistat, tan complet com ha pogut recopilar el nostre esforç de recerca. És el següent:

I. MÚSICA I RITME

A. FESTA I REVETLA

Flabiol

Tamborí

Xeremies

Són els instruments típics de les festes de poble i d'altres celebracions especials. No és tan freqüent utilitzar-los per al ball.

B. BALL I SERENATES

1) Corda

Bandúrria

Flauta

Guitarra

Guitarró

Llaüt

Mandolina

Violí

2) Vent

Ocarina (molt divulgada a finals del s. XIX principis del XX).

3) Percussió

a) Instruments de canya

Canyís
Castanyeta de canya
Rasca (rac-a-rac)
Xorrac

b) Estris casolans

Botella gratellosa
Culleres de fusta
Llauna de fer coques
Maça i morter
Olla i cullera

c) Altres

Carabassa amb mòsses
Cascavells de mà
Castanyetes
Ferreguins (ferrets, ferretins, triangle)
Ossos
Pandero
Ximbomba (Simbomba)
Zaca-zaca o maraca (carabassa seca amb pinyols o pedretes)

C. DANSES RITUALS (Cossiers, Cavallets, Àguiles, Sant Joan Pelós...)

1) Instruments profans “batiats”

Flabiol
Flauta d'Alaró
Guitarra
Guitarró
Tamborí
Violí
Xeremies

2) Altres (rítmics)

Broquer (Cossiers de Manacor)
Cascavells (enrevoltats a les cames dels balladors)

Castanyetes (Àguiles de Pollença)
Macetes (Moretons de Manacor)

D. CELEBRACIONS RELIGIOSES

Harmònium

Orgue

II. AVISOS I SENYALS

E. RELIGIOSOS

Campana (tocs de missa, sagaments, alarma...)

Campaneta (Sanctus, alçar Déu...)

Carilló o rotlo, roda, auzellons, aucellets...

Corís o culís (viàtic als malalts)

Fas (palma de fasser o fulla de donarda) (Setmana Santa)

Maçoles (Setmana Santa)

Matraques (id.)

Repicó, dalingo (començament de missa)

Roncadora (Setmana Santa)

Rossinyol de llauna (Matines de Nadal)

Rumbo (Setmana Santa)

Tintinacle (processó del Corpus)

Trompeta (Dotze sermons)

Trons d'escopeta (Pasqua)

Llaunes i llendera

Roc (roncadora grossa)

F. PROFANS

Banya (saig, pedacers...)

Baula de porta o díngola

Botzina

Campana (estació de tren, rellotges...)

Campaneta (de porta, de comodí...)

Cascavell (animals de companyia)

Castanyola (escola de monges)

Càvec (a manera de campana, per donar el «sus!»)
Corn (barques, boira, possessions, noces de viudos, peixaters...)
Corneta (saig, pedacers...)
Despertador
Enclusa (enlluix) de ferrer
Esquella (bestiar major)
Flabiol de set canons (esmolador)
Mola d'esmolador
Picarol de cabra
Picarol de porc
Picarol d'ovella
Sirena
Tambor (saig, tamborers de la Sala...)
Timbre de bicicleta
Timbre de botiga
Timbre de porta, *ring*, rodeta
Timbre de taula (escola, oficines...)
Timbre o campaneta de tramvia
Xiulet d'àrbitre
Xiulet de tren
Xiulet d'urbà, cap d'estació...

G. RECLAMS

Reclam de guàtlera, botet o manxeta
Reclam de perdiu o manxa
Reclam de tord o xibiu

III. INFANTILS I LÚDICS

H. FABRICATS

1) De vent

Bufacanyes
Corneta de cartró
Flabiol de canya
Flabiol de fang
Flabiol de porqueret

- Flauta de canya
- Mata-sogres o espanta-sogres
- Orgues de buf (harmònica)
- Orgues de paper (acordió)
- Rossinyol de test
- Siurell de test
- Trompeta de jugueta
- Xiulet de caramel
- Xiulet de pell de sobrassada
- Xiulet de pinyol d'albercoc

2) Altres

- (canó amb paper de seda)
- Closca de nou o tric-a-tric
- Granot
- Guitarra de jugueta
- Sonall d'infant («tamborino»)
- Tambor de llauna
- Vibràfon de jugueta

I. IMPROVISATS

- Botelles penjades amb aigua
- Castanyetes de test (D:c-v-b)
- Macs
- Pinta amb paper de fumar
- Platerets (dues cobertores d'olla d'alumini)

J. EFÍMERS

- Fulla de cereal
- Fulla de garrover
- Fulla de porrassa
- Xeremió (canó de civada o de blat)

Dins aquesta llista d'instruments no hi hem inclòs el més perfecte de tots: el cos humà. La persona humana no sols té la capacitat de fer sonar tota casta d'instruments i de crear-ne de nous, sinó que amb el seu cos pot produir infinitud de sons, tant de música com de ritme com de

senyals. I on assoleix la més alta expressió és en la paraula convertida en cant.

Dins el llibre que projectam, no hi pot faltar la presència de la nostra literatura popular, tan rica i abundosa en cançons i en refranys i locucions de la nostra terra, recopilats per dos il·lustres clergues mallorquins: el franciscà santjoaner P. Rafel Ginard Bauçà, amb el seu «CANÇONER POPULAR DE MALLORCA», i el canonge manacorí mossèn Antoni Maria Alcover, promotor del «DICCIÓNARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR», obra magna de la qual celebrem enguany el primer centenari de la «LLETRA DE CONVIT».

Amb motiu d'aquesta commemoració, volem retre un petit homenatge al nostre gran DICCIÓNARI i als qui en foren els principals responsables i protagonistes: el seu iniciador, mossèn Alcover, i el seu digno deixeble i continuador D. Francesc de Borja Moll. Escorcollant dins els deu toms del DICCIÓNARI, que porten a l'esquena un gran bagatge de cultura popular, alhora científic i rialller, hem seleccionat una breu mostra de refranys, locucions i frases fetes que fan referència a alguns dels instruments inclosos en el nostre catàleg:

- Fer ses xeremies:** Fer la plorinyaia.
- Més ple que unes xeremies:** Molt sadoll.
- Dia de xeremies:** Festa grossa.
- Anar darrere qualcú amb un flabiol sonant:** Perseguir-lo inútilment.
- Flabioler d'una mà:** Home mancat d'enteniment, inútil.
- Esser flac o magre com un violí** (Perquè soña fi).
- No hi ha més mal veí que un aprenent de violí.**
- Fer sa guitarra:** Gratar-se inconsistent.
- Aixafar sa guitarra:** Desbaratar els plans.
- Guitarra mal soña si li falta corda** (Aguiat poc saborós).
- Més xalest que unes castanyetes:** Molt alegre.
- Dir es floc amb ses castanyetes** (o castanyoles): Avenir-se una cosa amb una altra.
- Engronsar-se com un cascavell:** Tenir molt de moviment.
- Tremolar com un cascavell:** Tremolar molt.
- Omplir es cap de cascavells:** Induir idees estranyes.
- Fer es pandero:** Passar el temps sense fer res de profit.
- En bones mans està es pandero!**: Es diu per indicar que un assumpte està en bones mans, o, irònicament, en males mans.
- Tenir més bemols que un orgue:** Presentar moltes dificultats.

- Donar orgue a qualcú:** Tractar-lo ceremoniosament o amb consideració.
- A punt d'orgue:** Així com cal, tot ben disposat.
- Trempar l'orgue:** Preparar una cosa ordenadament per aconseguir un resultat determinat.
- Estar trempat com un orgue** (o com uns orgues): Estar mot bé, de bon humor, xalest.
- No estar per orgues:** No estar d'humor, no anar de bromes o de coses insubstancials.
- Deixar-se d'orgues:** Deixar anar beneitures, coses fútils, petiteses.
- Es temps que manxen no toquen l'orgue:** No es poden fer dues feines al mateix temps.
- No és igual manxar que tocar l'orgue:** No és igual manar que ser manat, o fer dues coses que es presenten com a semblants.
- Fer una volta de campana:** Fer una volta completa sobre si mateix.
- A toc de campana:** A hora fixa i amb puntualitat.
- Fer campana:** Deixar d'assistir a l'estudi o al treball, sense motiu justificat («fer sa pòlissa»; castellà «hacer novillos»).
- Sentir campanes i no sebre a on:** Saber una cosa a mitges, tenir-ne una notícia vaga.
- Esser una campana esquerdada:** Esser malparlat, difamador o brut en el parlar.
- Tots duim una campana damunt es cap:** Tots demostram amb les obres el nostre caràcter, encara que no vulguem.
- Cada campana fa es seu so:** Diversitat de parers
- Allà on hi ha campanes, hi ha batalls:** Cada cosa suposa uns adherents i resultats; on hi ha homes hi ha maldat.
- A gent orada, campana de fust:** La gent caparruda cal cridar-la so de bastonades.
- Donar matraca:** Donar molèstia insistent, sia per burla, sia per raonament seguit, etc.
- Tocar sa trompeta:** Beure vi o altre suc alcohòlic.
- Tocar es corn:** Anar-se'n.
- Mal si cornen, i mal si no cornen:** Fent una cosa es desagrada els altres, i fent la contrària també.
- Dur ses esquelles:** Dur la direcció, tenir el domini.
- Posar palla a l'esquella:** Fer callar un que xerrava, aturar-li la xerrameca.
- Qui posarà l'esquella al gat?**: Dificultat per fer a una cosa i per a trobar qui la faci.

- Perdre-ho tot, bous i esquelles:** Tenir pèrdua total, no salvar res.
- Cercar les esquelles quan han perdut els bous:** Voler posar remei i salvar les coses secundàries quan s'han deixat perdre les fonamentals.
- Uns neixen amb estrella i altres neixen amb esquella:** Uns són sempre sortats i altres dissortats.
- Dur molts de picarols:** Portar adornos excessius.
- Tenir el cap ple de picarols:** Tenir poc seny.
- A bou vell, picarol nou:** Una persona un poc vella ha d'anar ben vestida per compensació.
- Es ruc porta picarol, i sa somera també en vol:** Es diu referint-se als envejosos.
- Tan bo, tan bo..., vol dir tambor:** L'excés de bondat arriba a ser perjudicial.
- Caçador de reclam, fred i fam.**
- Senyora de siurell:** Senyora pobra que vol fer ostentació de senyoriu.
- A so de trompetes, o A so de tambors, o A so de campanes:** Amb gran remor o publicitat.

Aquest és, en resum, el nostre projecte sobre instruments sonors tradicionals. Per a millorar-lo, agrairem tota casta de suggerències, a fi que surti ben afinat. Sobretot tractant-se d'un tema tan musical, no convé fer la feina «sense to ni so».

Manacor (Torre dels Enagistes)
28 d'octubre del 2001

L'ARXIU MUSICAL DE LLORENÇ MOREY I FERRER (1915-1974)

Albert Carvajal i Mesquida
Joan Lliteras i Vives
Antoni Gomila i Grimalt

La comunicació que presentam enguany constitueix un índex de l'arxiu musical de Llorenç Morey Ferrer custodiat actualment pel seu nebot Llorenç Morey Parera, a qui hem d'agrair de bon començament les facilitats que ens donà per poder consultar-lo i dur endavant la tasca que ara veu la llum.

Malgrat que avui la persona de mestre Llorenç roman un tant oblidada, s'ha de tenir present que fou una de les figures més importants del món musical manacorí de la segona meitat del segle XX. Precisament, Llorenç Morey naixia en aquesta ciutat l'any 1915 dins d'una família acomodada que, coneguda com els "Mola", es dedicava a la indústria de la fusta. No de bades, el seu pare fou l'encaixat de fer per a Mossèn Antoni Maria Alcover les famoses calaixeres on es guardaren les fitxes del futur Diccionari Català-Valencià-Balear. És difícil saber d'on heretà el jove Llorenç el gust per la música, si bé tot sembla indicar que l'afeció per aquest art li vengué essent membre de la Congregació Mariana de Manacor, de la qual a l'edat de 16 anys ja era el responsable de les vetllades musicals que adesiara s'organitzaven als seus locals. A més, va ser allà on entrà en contacte amb Antoni Maria Servera Juan, músic i organista que arribà a ser director de la Banda Municipal de Música de Manacor. Amb ell aprengué solfeig, piano i harmonia. Fruit d'aquesta amistat Llorenç Morey començà les primeres tasques de recopilació i arrenjament de notables obres del folklore mallorquí, sovint gràcies a la intervenció d'un altre manacorí il·lustre, Antoni Galmés. Paral·lelament, començava la composició de petites obres en les quals deixava patent la seva total fidelitat a l'esperit popular.

Essent encara congregant, mestre Llorenç començà a desenvolupar el gust per les manifestacions músicoteatrals. Sense cap mena de dubte, el punt culminant dins la seva carrera com actor arribà l'any 1935 a l'estrena del "Ay! Cuaquín qu'has vengut de prim..." on interpretava el paper del protagonista. Diu el setmanari local "Voz y Voto" núm. 186 (23/02/1935): "Lorenzo Morey, encarnando el papel de Cuaquín, paten-

tizó sus dotes cómicos nada vulgares, recogiendo aplausos muy merecidos". A aquest títol podríem afegir-ne d'altres com "El Lama Muni", "Luz Negra" i "Llegó tarde, Katastroff...". Ens diuen persones que el conegueren que tenia gran habilitat en el cant de romances. Malauradament, però, una forta malaltia l'obligà a abandonar el cant de forma continuada, si bé se'l pogué escoltar uns anys després a "Sa Capella" i a l'"Agrupació Artística".

Cal fer menció igualment a la seva faceta de dibuixant, escultor i decorador. Els dibuixos de la majoria de les obres que publicava sortien de la seva ploma. De fet, el diari "La Última Hora" del 25 d'abril de 1957 ens assabenta d'una notícia força curiosa: "El pasado Jueves Santo quedó oficialmente inaugurada la nueva y expléndida iluminación de la calle Conquistador que proyectada y dirigida por el artista Don Lorenzo Morey Ferrer ha instalado el Ayuntamiento en colaboración con los vecinos de dicha calle". Mestre Llorenç entaulà gran amistat amb Ekitay Ahn, director de l'Orquestra Simfònica de Mallorca, per a qui construïa expressament les batutes.

Si més no, voldríem des d'aquestes línies retre un sentit homenatge a qui per tants d'anys fou una de les figures més destacades del món musical i artístic de Manacor, alhora que demanam el reconeixement públic a tota una vida dedicada al poble i que es va veure sobtadament truncada el 1974 als 59 anys.

OBRES RECOLLIDES, HARMONITZADES I ARREGLADES PER A CANT I PIANO I PIANO TOTSOL:

- 1.- *Parado de Selva.*
- 2.- *Bolero de s'Hort d'en Boira.*
- 3.- *Parado de Valldemossa.*
- 4.- *Copeo de Manacor.*
- 5.- *Mateixa o Fandango del Figueral.*
- 6.- *Ximbomba de Manacor -Dansa-.*
- 7.- *Bolero Mallorquí.*
- 8.- *Jota de Manacor.*
- 9.- *Bolero Vell "Toni Moreno".*
- 10.- *Jota de sa Potada.*
- 11.- *Mateixa "Un brotet de taronger".*
- 12.- *Ses Joies -Petit Suite-.*

Totes aquestes danses es publicaren al llibre “Danzas Típicas de Mallorca” (1951) amb el comentari i explicació en castellà i francès d’Antoni Galmés Riera, aleshores director de l’Agrupació Folklòrica “Aires de Montanya” de Selva. La impressió de les fulles musicals de la col·lecció fou feta a Barcelona per A. Boileau i Bernasconi, mentre que el text va ser imprès als Tallers Gràfics Duran d’Inca.

S'estrenaren al “Salón Riskal” de Palma dia 8 de gener de 1951 pel pianista Francisco Baell, component del “Terceto Bisi”.

Malgrat que no arribà a publicar-se mai, els dos autors tenien en preparació un segon tom.

13.- Copeo mallorquí.

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

14.- Ball de s'olivar.

Estrenat el 21 de febrer de 1952 al “Coliseo” d’Esportes.

15.- Jota pagesa.

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina.

16.- Bolero de l'amor.

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

17.- Bolero vell mallorquí.

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

18.- Boleres mallorquines.

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

19.- *Ball de nevaters.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

20.- *Copeo matancer.*

Estrenat el 23 de juny de 1952 al “Coliseo Balear” de Palma.

21.- *Copeo de muntanya (Valldemossa).*

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

22.- *Bolero d'es vermar.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

23.- *Ball de ses xapetes.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

24.- *Copeo de muntanya (Selva).*

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina.

25.- *Mateixa de primavera (Selva).*

Es va estrenar el 10 de juliol de 1952 a la Sala Augusta de Palma pels “Dansadors de la Vall d’Or” de Sóller.

26.- *Copeo d'es Pla.*

Estrenada el 10 de juliol de 1952 a la Sala Augusta de Palma.

27.- *Jota d'es mariner.*

Es va estrenar el 10 de juliol de 1952 a la Sala Augusta de Palma pels “Dansadors de la Vall d’Or” de Sóller.

28.- *Si m’haguessis vist venir...! -mateixa-.*

Estrenada a la Sala Augusta de Palma dia 10 de juliol de 1952 pels “Dansadors de la Vall d’Or” de Sóller.

29.- *Jo, a sa guitarra, l’hi veig -jota-.*

Es va estrenar el 12 de juliol de 1952 al “Veloz Esport Balear” per l’agrupació folk “Dansadors de la Vall d’Or” de Sóller.

30.- *Bolero des Vermar.*

31.- *Copeo Matancer.*

32.- *Una dona marinera -Jota típica mallorquina-.*

Estrenada el 12 de febrer de 1956 a la Granja Palau de Manacor per “El Terceto Palau”.

33.- “*Copeo mallorquín*”.

34.- *Bolero Vell -Mallorquí-.*

35.- *Jota mallorquina (Sineu).*

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina.

36.- *Ses Panades -Cançó-.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

37.- *Mateixa d’Escorca.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

38.- *Cançó des Batre (Manacor).*

Per a cant i piano i per a piano totsol, va ser recollida a Manacor

per Mn. Antoni Josep Pont i harmonitzada el 29 d'abril de 1951. Fou estrenada el 12 de juliol de 1952 en el "Veloz Esport Balear" de Palma pels "Dansadors de la Vall d'Or" de Sóller.

39.- Matancera sí, matancera no -Cançó-.

Estrenada el 12 de juliol de 1952 en el "Veloz Esport Balear" de Palma pels "Dansadors de la Vall d'Or" de Sóller.

40.- Mateixa de Manacor.

Es va estrenar a la Granja Palau de Manacor el 7 de desembre de 1952. La melodia i la lletra foren recollides de viva veu de mestre Miquel Riera Salom i de Guillem Gelabert i harmonitzades per a cant i piano el 3 de desembre d'aquell mateix any.

41.- Copeo manacorí.

Estrenat el 7 de desembre de 1952 a la Granja Palau de Manacor.

42.- Jota des boveret (Manacor).

Es va estrenar el 7 de desembre de 1952 a la Granja Palau de Manacor pel pianista Jaume Vadell i el violinista Antoni Oliver.

43.- Sant Antoni (Manacor).

Estrenada al Teatre Principal de Sa Pobla el 14 de novembre de 1952 pels "Dansadors de la Vall d'Or" de Sóller.

44.- Ximbomba de Manacor -II Variació, Dansa-.

Estrenada al Gran Hotel Alcina de Palma el 30 de desembre de 1951.

45.- Ximbomba de Manacor -III Variació, Dansa-.

Estrenada al Gran Hotel Alcina de Palma el 30 de desembre de 1951.

46.- Tonades dels Cossiers de Manacor.

Mestre Morey mostrà sempre gran interès pels balls de figures manacorins. Pel que fa als Cossiers, pels volts de 1950 recollí i harmonitzà les tonades de la dansa, que estrenà el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma. A petició de Mn. Baltasar Pinya i Antoni Galmés, foren cedides coincidint amb la intervenció dels Cossiers al III Certamen de Folklore celebrat a Ciutat¹ l'1 de juliol. Les melodies són les següents:

46.1.- *La Balanguera -Dansa de mocadors-*.

46.2.- *El Peuet -Dansa de mocadors-*.

46.3.- *La Processó -Dansa de mocadors-*.

46.4.- *Els Broquers -Dansa guerrera de bastons i escuts-*.

47.- “Indios” de Manacor -Dansa-.

El 7 de setembre de 1950 Llorenç Morey recollia de veu d'Antoni Llull (à) Pocoli (1866-1951) les melodies d'aquesta altra dansa manacorina pròpia de l'actual Parròquia de Crist Rei. Un any després, realitzava un arrenjament per a petita banda que va ser estrenat el 29 de maig de 1951 en el II Certamen Internacional de Coros i Danses celebrat al “Coliseo Balear” i que encara ara s'utilitza².

47.1.- *Danses I, II i III per a piano.*

47.2.- *Danses I, II i III per a petita banda.*

48.- *Els Moretons (o Morets).*

Mestre Morey també harmonitzà aquesta alltra dansa manacorina, si bé no coneixem la data de quan ho va fer. Si més no, descriu el ball i la vestimenta dels dansaires.

1) CARVAJAL, Albert; LLITERAS; Joan: Estudi documental sobre els Cossiers de Manacor des del segle XVII fins a la seva recuperació el 1981. *IV Jornades de Cultura Popular a les Balears*. Manacor. 1997. P.259.

2) SOCIAS, Margalida; SUREDA, Francesca: La dansa dels Indis de Manacor: Estudi descriptiu i històric. *IV Jornades de Cultura Popular a les Balears*. Manacor. 1997. P.267.

49.- *Copeo de l'ametller.*

Estrenat el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina.

50.- *Recollida d'oliva -Fantasia Folklòrica-.*

Harmonitzada i arreglada el 18 de juny de 1956.

51.- *Flor de Ginebró.*

Harmonitzada i arreglada el 18 de juny de 1956 en honor a Fra Juníper Serra.

52.- *Mateixa d'es collir oliva (Bunyola).*

53.- *Ses valentes dones (Sóller).*

Harmonitzada el 28 de gener de 1956.

54.- *Parado de Valldemossa.*

55.- *Tirotitaina -Popular-.*

56.- "Infanssi".

Recollida per Mn. Antoni J. Pont de Francesca Amer de Porto Cristo. Harmonitzada i arreglada per a piano.

57.- *Xeremia.*

Recollida per Mn. Antoni J. Pont del xeremier Joan Roig a començaments de 1900.

58.- *Un pobre pagès.*

Cançó popular catalana recollida, harmonitzada i arreglada per a cant i piano per Llorenç Morey.

59.- *Pere i Pau.*

Joc de nins musicat per Llorenç Morey i dedicat al seu estimat nebodet Llorenç Morey Parera com a record de la seva infantesa.

60.- Pregària.

“Plegaria que cantó por primera vez en la escuela mi estimado sobrinito Lorenzo Morey. Por haberla entonado muy bien y como recuerdo de su infancia se la harmonizo, 6 de septiembre de 1946”.

61.- Ball de sa cisterna (Artà).

Recollida per Mn. Antoni J. Pont i harmonitzada i arreglada per a piano per Llorenç Morey.

62.- El tio de paper (Sóller).

Harmonitzada i arreglada l'11 de febrer de 1956.

63.- Ximbomba d'Inca.

64.- Cançó de ses porqueres (Pollença).

Harmonitzada i arreglada el 27 de febrer de 1956.

65.- Es gallet jove -Copeo-.

Harmonitzada i arreglada el 26 de febrer de 1956.

66.- Mateixa d'es fadri (Sóller).

Harmonitzada i arreglada el 12 de juliol de 1956.

67.- Bolero de sant Pere.

Harmonitzada i arreglada el 12 de juliol de 1956.

OBRES ORIGINALS:

1.- “*Gnomos del Drach*” -Intermedi-.

És, sense cap mena de dubte, l’obra més important de mestre Llorenç Morey i de la qual se sentí més orgullós. Amb lletra de l’escriptor manacorí Miquel Àngel Riera Nadal i dedicada al Sr. Joan Servera Camps i a la Sra. Àngela Amer de Servera (proprietaris de les famoses coves del Drach de Porto Cristo), conta la romàntica història d’una parella d’enamorats que, recorrent les coves, arriba al Llac Martel. La grandiositat, bellesa i màgia de les aigües multicolors actuen sobre la seva fantasia alhora que els submergeix en un somni que els fa sentir dos gnomos habitants d’aquella meravella.

Els primers compassos i el fons harmònic de l’acompanyament descriuen els continus degotisos que dins la foscor de la gruta creen l’entramat d’estalactites i stalacmites. L’acompanyament de l’arpa fa la melodia sentimental i apassionada, i expressa musicalment l’idili espiritual dels dos enamorats fins a resoldre’s en uns compassos forts en què l’exaltació romàntica suposa el triomf de l’amor i de la vida.

A l’arxiu musical del compositor es conserven tres partitures: “Poema lírico de Miguel Ángel Riera y música de Lorenzo Morey” (2 de juliol de 1953), “Para gran orquesta sinfónica” (8 d’octubre de 1954) i “Para piano solo” (29 de gener de 1955).

El marc elegit per a l’estrena de l’obra fou el Llac Martel, on el 21 de juny de 1953 el “Cuarteto Drach” oferí un concert des d’una de les barques de visita a les Coves el plat fort del qual era la nova composició del mestre Morey. Això no obstant, el vertader impuls no arribà fins al 14 de desembre de 1954, quan “Gnomos del Drach” (dirigida pel mateix autor) fou presentada per la Orquestra Simfònica de Mallorca d’Ekitay Ahn al Teatre Principal de Manacor amb motiu d’una gran gala musical. Només uns mesos després, el 10 de gener de 1955, la mateixa Orquestra incloïa l’intermedi en un concert donat al Teatre Principal de Palma.

D’aquests dos darrers concerts es conserva la relació de particel·les per als instruments emprats:

- Una per al flautí (“piccolo”).
- Dues per a les flautes I i II.
- Dues per als oboès I i II.
- Una per al corn anglès.
- Dues per als clarinets I i II.

- Una per al clarinet baix.
- Dues per als fagots I i II.
- Una per al contrafagot.
- Quatre per a les trompes I, II, III i IV.
- Quatre per a les trompetes I, II, III i IV.
- Quatre per als trombons I, II, III i IV.
- Una per a la tuba.
- Una per a l'arpa.
- Una per als timbals.
- Una per a la bateria.
- Vuit per als violins I.
- Vuit per als violins II.
- Quatre per a les violes.
- Quatre per als violoncels.
- Quatre per als contrabaixos.

Pel que fa a la lletra (original, com s'ha dit, de Miquel Àngel Riera), fou escrita expressament per a l'obra:

*De lirio, nardo y de jazmín
palacio blanco que hizo Dios
cual cuna y templo del amor
y trono de la poesía.*

*En la eterna oscuridad
jamás tembló un rayo de luz,
jamás,
mas sí la llama del amor
Ll sombra hirió con su azul claridad.*

*Un día, con pasión,
la voz de un corazón feliz
dijo así:*

- “Abriré como una flor mi corazón
y tu voz cual mariposa se posará
en sus pétalos de luz, mi sol,
y después dulcemente moriré de amor”.
Y, al conjuro amoroso, un corazón febril
como un eco a aquella voz contestó:

- "Amor, me abraza tu canción
como la yedra al muro gris
y con tu abrazo vegetal
mi alma huele a yerbabuena.
Al decir tu nombre, amor,
de rosas llena está mi voz,
por ti,
porque fecunda mi sangre
la primavera total que eres tú.
¡Qué hermoso es el vivir
si la caricia de tu voz
llega a mí!
Morirá cuando tu voz no se oiga ya;
eres túgota de luz en mi oscuridad,
sueño puro de cristal, amor,
como es el rocío matinal de abril.
Algún día a tus plantas hallarás una flor
temblorosa de dicha y de color carmesí:
será mi corazón,
será mi corazón...".

2.- "Ensueño" -Fantasia per a gran orquestra-.

Estrenada l'11 de gener de 1949 al Teatre Principal de Palma sota la direcció del mateix autor, i el 16 de març al Teatre Principal de Manacor. Està dedicada al director de l'Orquestra Simfònica de Mallorca Ekitay Ahn.

3.- Serenata mallorquina -Per a piano totsol-.

Estrenada al Gran Hotel Alcina el 30 de desembre de 1951. Està dedicada a sa mare.

4.- Sa ximbomba -Dansa-.

Estrenada el 5 de febrer de 1956 a la Granja Palau de Manacor per "El Terceto Palau".

5.- *El Pastoret.*

III

Tocata de flabiol i tamborí estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina en un recital de música folklòrica mallorquina dedicada per l'autor a la colònia estrangera de Mallorca. Es varen fer petites modificacions el 6 de gener de 1958.

6.- *Ses joies -Petit Suite- (editada).*

7.- *Mateixa del Palau (Manacor).*

Fou estrenada el 20 de maig de 1956 per “El Terceto Palau” al “Salón Verde” de la Granja Palau. Amb música i lletra de mestre Morey, l'actuació aconseguí un gran èxit i es va haver de repetir diferents vegades. Estava dedicada als senyors Manuel Morales i Petra Santandreu. A la conclusió de l'acte, i amb la col·laboració del tenor manacorí Bernat Bordoy, es reté un sentit homenatge en memòria del mestre Antoni Maria Servera interpretant-se “El Pirata” (lletra de Gabriel Fuster), “Maldita seas, raza” i “Las Flores”. Mestre Morey no havia cantat en públic des de l'estrena del “Ai, Quaquín” l'any 1935.

La lletra és la següent:

I

Jovenetes no ploreu
per no saber ballar bé,
jo en el “Palau” vos duré
i allà totes n’aprendreu.

II

Jo perletes he cercades
per fer-te un collaret,
estimada jo, en veure’t,
t’ompliria de besades.

III

Jo amb tu sempre ballaré
sa “Mateixa del Palau”.
Ala, idò! Cantau, cantau,
que ja surt es revetler.

IV

Mallorquines, mallorquines,
totes m’heu robat es cor,
i és molt més difícil això
que un roser no tengui espines.

V
Quan sa guitarra tocau
resplendeix dins el meu cor.
Qué és que no faria jo
per ballar amb tu en el Palau?

VI

De ses “Perles Manacor”
t’he comprat un collaret,
estimada jo, en veure’t,
l’axampla tot es meu cor.

8.- *Bolero de primavera (enregistrada).*

Estrenat el 12 de juliol de 1952 al “Veloz Esport Balear” de Palma.

9.- “Abandono” -Melodia- (editada).

Per a soprano o tenor, està dedicada a la gran soprano Carmen Gracia Tesán. Fou estrenada el 2 d’abril de 1945. La lletra és de Jaume Vidal Alcover:

*Rosa del rosal del ayer
era mi corazón
que en flor truncó su vida
bajo el sol cegador de su pasión.*

*No, no puede más mi querer
si no me quieres tú.
Corazón ven a mí!
Mi amor vendrá por tu dulce luz.*

*No, no me hagas sufrir
pues si te vas de mí
nos matará a los dos
tu huida.*

*Ah...! Llora, corazón,
que no habrá consuelo para ti...!
El amor me abandonó...
Sin él no puedo feliz ya vivir.*

10.- Barcarola mallorquina.

Estrenada l'1 de febrer de 1952 al "Salón Riskal" de Palma.

11.- L'excaciador -Cançó-.

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma. Es va incorporar lletra del mateix mestre el 9 de juny de 1956.

12.- "Aires de Montanya" -Jota mallorquina- (enregistrada).

Dedicada a l'agrupació del mateix nom, fou composada el 5 de març de 1951. Es va estrenar el 30 de setembre d'aquell any al Poble Espanyol de Barcelona i el 6 de desembre al "Salón Trébol" de Palma.

13.- *Copeo de la Vall d'Or.*

Inspirada en el folklore mallorquí, la lletra fou composta per Bartomeu Ensenyat Estrany. Es va estrenar el 14 de febrer de 1952 al Teatre Principal de Sa Pobla.

14.- *Copeo de l'ametler.*

15.- *Sa Vall d'Or -Jota mallorquina-.*

Es va estrenar el 14 de febrer de 1952 al Teatre Principal de Sa Pobla pels “Dansadors de la Vall d'Or” de Sóller.

16.- *Guitarra ditxosa -Jota mallorquina-.*

Composada i estrenada el mes de febrer de 1952 al “Coliseo” d’Esporles per l’orquestra “Duke”. Està dedicada al Sr. Bartomeu Ensenyat Estrany.

17.- *A damunt s’era -Cançó-.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina de Palma.

18.- *El pescador -Cançó marinera-.*

Estrenada el 30 de desembre de 1951 al Gran Hotel Alcina.

19.- *Dalt d'un cimal -Cançó-.*

Estrenada el 21 de febrer de 1952 al “Coliseo” d’Esporles per l’orquestra “Duke” de Palma.

20.- *Nostàlgia -Vals de concert per a Orquestra amb piano conductor-.*

Composada el mes de febrer de 1942 amb lletra de J. Ramis i F. Puerto. Hi ha una adaptació posterior per a banda sese data.

21.- Mateixa Serverina.

Lletra i música de l'autor de 1956.

22.- “Tota Pulchra”, a 4 veus.

Dedicada a la Mare de Déu dels Dolors, fou composada el 20 de març de 1941.

23.- Ave Maria, a 4 veus.

Composada el 20 de març de 1941.

24.- Pregària a Maria, a 3 veus.

Lletra de José Zorrilla, va ser composada pel mes de setembre de 1942.

25.- Ave Maria, a 3 veus.

Es conserven diferents partitures:

- 9 de febrer de 1935.
- 25 de desembre de 1935.
- 12 d'octubre de 1937 (dedicada a la Mare de Déu de Lourdes).
- 8 de desembre de 1937 (en acció de gràcies a la Mare de Déu de Lluc).
- 28 de maig de 1940.
- 28 de maig de 1944.

26.- “Gloria”, a 3 veus.

Es conserven diferents partitures:

- 25 de desembre de 1935.
- 8 de desembre de 1937.
- 11 d'abril de 1940 (dedicada a santa Catalina Tomàs i a la Mare de Déu de Lourdes).

27.- *La font -barcarola mallorquina-*.

Per a cant i piano i amb lletra de Mn. Costa i Llobera. Desconeixem la data de la seva composició.

28.- *Estudi en mi b. Menor.*

Dedicat als seus pares, fou realitzat el 20 de febrer de 1936.

29.- “*La oración*” -vals lent-.

Composat el 20 de febrer de 1938.

30.- “*Yo muero también*” -vals lent-.

Amb lletra de Gabriel Galán, fou composada el 20 d'abril de 1933.

31.- “*Padre nuestro*” -núm 1-.

A 3 veus, està dedicat al Nin Jesús. Porta la data de 25 de desembre de 1935.

32.- “*Padre nuestro*” -núm 2-.

A 3 veus, porta la data de 18 de desembre de 1937.

L'ARXIU MUSICAL DE MN. ANTONI J. PONT I LLODRÀ:

Un dels elements que més influí en la formació de Llorenç Morey fou la consulta i estudi de l'arxiu de Mn. Antoni J. Pont (Manacor, 1852-Llucmajor, 1931), actualment en parador desconegut. Cofundador de la coneguda Capella de Manacor, Mn. Pont participà activament en la redacció dels termes musicals del Diccionari Català-Valencià-Balear així com també en la recollida de tonades populars per a les missions de recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya a Mallorca, per la qual cosa cal suposar que devia tenir documentació de primera mà sobre els temes que tant interessaven el nostre músic.

Mestre Llorenç, home ordenat i meticulós, inventarià part dels documents que consultà, si bé malauradament no anotà ni el lloc ni la data on ho féu. Pel valor que pugui tenir per als estudiosos musicals, hem cregut oportú afegir al present treball el document en qüestió:

“Cançons populars mallorquinas recollidas per Antoni J. Pont. Recopiladas dels manuscrits originals per en Llorens Morey Ferrer:

- *Cançó de bresol (Manacor).*
- *Ximbomba.*
- *Cançó dels mariners (traballen ab l'artet). Porto Cristo any 1903. Recollida d'en Miquel Gaballí.*
- *El mal confrare del Roser (codolada). Ca na Berga.*
- *Codolada de Pollensa.*
- *Es Moretons (Manacor).*
- *Cossiers de Manacor (els mocados).*
- *Cançons d'es batre:*
Manacor (Na Rotja n'es bona mula...).
Manacor (Si no fos pes carretó...).
Son Crespí (Manacor).
Pollensa.
Sant Jordi.
Villafranca.
Muro.
Puigpunyent.
- *Cançons de llaurá:*
Sa Carrotja (Manacor).
Son Crespí (Manacor).
Manacor.
Pollensa.
Son Servera.
Santa Margalida.
Son Carrió.
Marratxí.
Lluchmajor.
Puigpunyent.
- *Cançó de trespelá:*
Manacor.

• *Cançons de l'espadá:*

Manacor.

Sa Pobla.

Son Servera.

• *Cançons de Pasco:*

Marratxí.

• *Romansos:*

Manacor.

• *Cançó d'es monyí:*

Manacor.

• *Cançons de trascolá:*

Porreres.

Binissalem.

• *Cattá figues:*

Lluchmajor.

• *Vermá.*

• *Cançons de segá:*

Manacor.

Pollensa.

Porreres.

Marratxí.

Lluchmajor.

Villafranca.

Son Carrió.

Santa Margalida.

Sant Juan.

BIBLIOGRAFIA DE JOAN MARIA THOMÀS: MÚSICA IMPRESA

Jaume Bover
Joan Parets i Serra

La inexistència de legislació sobre el Depòsit Legal (obligació dels impresors d'entregar uns exemplars de tota obra impresa a l'Estat) fins a 1958 és causa de l'extrema dificultat per conèixer -les obres impresa abans d'aquesta data. Encara més: moltes biblioteques mantenen sense catalogar els seus fons musicals per manca de personal i de medis. La conseqüència de tot això és que una bibliografia com la present d'un compositor tant prolífic com fou Joan Maria Thomàs i Sabater (Palma 7.12.1896-4.5.1966) sia un simple intent d'aproximació. La descoberta d'una col·lecció de partitures a la Biblioteca de l'Ateneo de Madrid així ho confirma.

Les fons d'informació per a la compilació de la present bibliografia han estat les següents: el text inèdit corresponent a l'entrada de dit compositor de *Baleàrica 2 música impresa*, la consulta de l'Arxiu Joan Moll, a qui agraïm les seves facilitats, i la consulta dels materials conservats a la Biblioteca de l'Ateneo de Madrid per Jesús García Martín, a qui li agraïm la seva col·laboració. També hem tingut amb consideració la bibliografia, que inclou tan música impresa com manuscrita, del nostre compositor publicada per Joan Company i Florit; a *Tres músics mallorquins* (Palma 1985)

Sospitem que la col·lecció de partitures de Thomàs que es conserven a la Biblioteca de l'Ateneo de Madrid fou un obsequi personal amb motiu d'alguna actuació de la Capella Clàssica a Madrid.

La informació sobre algunes obres no localitzades, les quals figuren amb un estelet volat abans de la primera paraula del títol, ha estat extreta de la publicitat que apareix a la comtraportada d'algunes partitures impresaes. Aquesta publicitat ens ha permès datar de forma aproximada l'edició d'algunes peces, totes elles d'abans de 1958¹.

1) Aquesta publicitat inclou partitures, llibres i discs. Així sabem que *La Voz de su Amo* edità abans de 1958 aquests discs: *Cuna triste* (41 pts), i *Aria de la Cantata rústica de J. S. Bach* (transcripció) (41 pts).

1. * *Magnificat de IV Tono*: órgano – En: *Revista música sacro-hispanica*. (marzo 1922).
2. * *Parce Domine*: para órgano. -En *Revista música sacro-hispánica* (febrero 1922).
3. *Yo soy de Dios*: coro unisonal y estrofas para soprano y contralto, con órgano o armonium.- En *Tesoro sacro musical* (1926) 3-7.
4. *Noël triste*: berceuse pour piano/ por Juan María Thomás. -París: Max Eschig, [1938] .-p2.
A N. George Copeland.
No citat per Palau
Madrid. Ateneo.
5. *Adorna thalamum tuum, Sion*: a 3 v. i. u órg.,- En: *Tesoro sacro musical* (1943) 9-15.
6. * *Tocata post -Te Deum*: para órgano,- Toledo, Ohio: Gregorian Institute of America, 1943.
No citat per Palau.
7. *Canción del Corderito/ Juan Ma. Thomás, de Siete villancicos eucarísticos*. –En: *Miquel Deyà Palerm, Tres fiestas Infantiles*. Palma 1945, p. 26
BBM= Biblioteca Bartomeu March.
8. *Canciones españolas de instrumentos*: para voz i piano. -Mallorca: Capella Clàssica, 1945: p.38.
No citat per Palau
Palma Arxiu Joan Moll
9. *Dípticos para coro mixto*. –[Mallorca]: Capella Clàssica, [1945?]. -80p.
Inclou:
- Dos villancicos:
I - Villancico triste: *Las pajas del pesebre*/ texto de Lope de Vega.
II. - Villancico alegre: *Letanía de Navidad*/ texto en estilo popular

de J. María Thomás.

- Dos canciones místicas:

Canticum amoris/ texto Santa Teresa de Lisieux. A 4 v. m.

Canticum doloris/ texto Pregaria de San Agustín en la muerte de su madre. A 4 v. m.

- Dos plegarias infantiles:

Oración de la mañana: campanas.

Oración de la noche: nana.

- Dos villancicos breves:

Villancico triste: Hoy el hielo nace/ texto de Lope de Vega.

Villancico alegre: El buey y la mula/ texto en estilo popular de J. Ma. Thomás.

Villancico : Pues andais en las palmas/ texto de Lope de Vega.

Saeta : En Belén ya no hay palmas/ texto de J. Ma. Thomás.

- Juego en dialogo:

I. Canción de boda/ texto de Lope de Vega.

II. Canción de bautizo/ texto de Lope de Vega.

El 1958 es trobava “*agotado, en reimpresión*”.

Sembla que d’ questa obra se’n feu una reimpresió.

No citat per Palau.

Palma. Arxiu Joan Moll.

10. *Christmas carol of peace: arrangement of the well know carol o come all ye faith for two choruses & congregation with organ accompaniment*/ Joan Maria Thomás. - Mallorca: Capella Clàssica, 1945.- 12p.

Composed for Christmas MCDXIX as homage to president Wilson publish for Christmas MCDXLV dedicated to President Truman.

No citat per Palau

Madrid Ateneo.

11. *L'intim recer= El íntimo refugio*/ Juan María Thomás; poesías de Miquel Forteza Piña; versión castellana de Zita Yañez,- [Mallorca]: Capella Clàssica, 1945.- 34 p.
CR= Centre de Recerca- Sineu.
12. *Homenage a Gabriel Fauré* conté:
L'Intim recer, Dels voltants de Madrid, Oració, Coral per implorar la pluja, Acaballes: final de la danza, Elegía, La captaire = La mendiga.
No citat per Palau
Madrid. Ateneo.
13. * *Siete villancicos eucarísticos*: con accomp. de órgano -San Sebastian: Casa Erviti, [1945?] .
No citat per Palau.
14. *Tocata post -Te Deum*: para órgano. -San Sebastian: Casa Eriviti, [1946?]. -15 p.
Palma. Arxiu Joan Moll.
15. *Mensaje a Falla: para piano*/ Juan María Thomás.- Mallorca: Capella Clàssica, 1950. -4p.
El 1958 es trobava “Agotado en reimpresión”.
No citat per Palau,
Madrid. Ateneo.
16. *Dolça Mare -En Bernat Julià*. Cantos religiosos, 1955, p. 257-258 CR.
17. *Roseton: doce piezas en mi para órgano o harmonio*.- San Sebastián: Casa Erviti, 1953.
Conté:
1. *Entrada*, p3-5.
A Noberto Almendoz.
2. Ofertorio a Santa Clotilde, p 6-10.
A la Marquesa de Navarres.
3. *Canción Triste*, p 11-13.
A Joaquin Turina.
4. *Arabeso*: homenaje a Schuman, p. 14-18.
A Nemesio Otaño.

5. *Imprecación*, p. 19-20.
A Marja L. Rulsyster.
6. *Berceuse*, p. 21-24.
A Íñigo Álvarez de Toledo.
7. *Lamentación*, p. 25-27.
A Manuel de Falla.
8. *Gravotta*, p. 28-31.
A Juan Lamote de Grignon.
9. *Meditación fúnebre*, p. 32-35.
A Juan Bta. Lambert.
10. *Villancico*, p. 36-39.
A la Baronesa de la Real Jura.
11. *Letania* p. 40-42.
A José Subirá.
12. *Toccatina diafónica*, p. 43-46.
A Eduardo López Chavarri.
No citat per Palau.
CR.
18. *Maria al cel guia*.- En: Bernat Julià, *Cantos religiosos*, 1955, p. 243-244.
CR
19. *Veniu, Cor de Jesús*.- En Bernat Julià, *Cantos religiosos*, 1953, p. 175.
CR.
20. * *Cantata brevis de Sancta Maria: dos coros y solos*. -Mallorca:
Capella Clàssica, 1954, 16p.
No citat per Palau
Madrid. Ateneo.
Perduto, 2000
21. *Campanes sobre el mar: estudi coral/* de Juan María Thomás.-
Mallorca: Capella Clàssica, 1954.- 16 p. A 7 v. m.
A Gastone Tosato.
Data: 1936.
No citat per Palau
Madrid. Ateneo.
Palma, Arxiu Joan Moll.

22. *Missa Ex ore infantium*: a 3 v. iguals.- Mallorca: Capella Clàssica, 1954.- 16p.
Data 1954.
No citat per Palau,
Palma. Arxiu Joan Moll.
23. *Canciones populares para coro mixto*.- [Mallorca]: Capella Clàssica, 1955.- 8p.
Inclou:
Dommingo de Ramos: popular catalana;
Cuna triste: popular mallorquina;
El mosquito: popular eslava.
Palma. Arxiu Joan Moll.
24. *Canticum de Archa Noe/ cura et studio Johannes Maria Thomas* (1951), *sive pseudus Janequin*, 1485-1570.- Mallorca: Capella Clàssica, 1955.- 8p. A 4 v.m.
Data: 1951.
No citat per Palau.
CR
25. * *Cuna Triste= Bressol trist*: arr. coral. -Mallorca: Capella Clàssica, 1955.
No citat per Palau.
26. • *Dances eslaves: a capella*,-Mallorca: Capella Clàssica, 1955. A 4 v.m.
Data: 1940.
Inclou:
I. La marieta.
II. El mosquit.
27. *El mosquito*: popular eslava/ Juan María Thomás.- Mallorca: Capella Clàssica, 1955.- 2p. A 4 v.m.
Data: 1940.
No citat per Palau.

28. *Tres canciones toreras populares*: a 8 v.m./ por Juan María Thomás.
A la coberta , gravat de Xam.
Data: 1950 p. 16
inclou:
I. El encierro.
II. Miedo al toro.
III. El picador i el torero.
No citat per Palau.
Madrid. Ateneo.
29. *Homenaje a Juan Ramón y a Zenobia: reloj armónico de XXIV, canciones a cuatro para las horas del dia y las estaciones del año puestas en tonos humanos (cuatro de empezar) / por Juan María Thomás.- Mallorca: Capella Clàssica, 1957.- 1v.*
Inclou:
- *Que pequeña es la cuna*, p. 3-6.
Data: 1944.
- *No recuerdo*, p. 7-8.
Data :1944.
- *Otro nuevo de la aurora*, p.9.
Data :1944.
- *Se vistió la nieve*, p. 11.
Data :1946.
- *Soy como un niño distraído*,p. 13-14.
Data: 1946.
- *Mariposa de luz*, p. 15-16.
Data:1947.
- *Hallarme en las manos*,p. 17-18.
Data: 1946.
- *A la puente del amor*,p. 19-21.
Data: 1946.
- *El chamariz en el chopo*, p. 23-24.
Data: 1944.
- *Rayos bajo la luna*, p. 25-28.
Data :1939.
- *La armonia toca*,p.29-30.
Data: 1939.
- *Allà va el olor de la rosa*, p. 31-32.
Data: 1944.

- *Una gota triste*, p. 33-35.
Data: 1944.
- *La verde tierra en flor*, p. 37-39.
Data: 1944.
- *Aquel ramito de flores*, p. 41-42.
Data: 1946.
- *Tú memirarás llorando*, p. 43-46.
Data: 1946.
- *Verde verderol*, p. 47-51.
Data: 1944.
- *Cunado la mujer está*, p. 53-56.
Data: 1946.
- *Lo que vos querráis, Señor*, p. 57-60.
Data: 1946.
- *El dormir es como un puente*, p. 61-62.
Data: 1956.
- *Quiero dormir está noche*, p. 63-66.
Data: 1945.
- *Cuán estraños los dos*, p. 67-70.
Data: 1956.
No citat per Palau.
Madrid. Ateneo.
30. *Partita super Salve Regina: diversitate temporum et motionum animi quatuor modis accomodata*/ auctore Joanne Maria Thomas.- Majoricis: Capella Clàssica, 1958.- 16p.
No cita per Palau.
Madrid. Ateneo.
31. * *Adeste Fideles; Al-leluya: 2 coros y órgano*.- Mallorca: Capella Clàssica, [abans de 1958].
No citat per Palau.
32. * *Cánticos de mayo a la Virgen: coro unisonal y órgano*.- Mallorca: Capella Clàssica, [abans de 1958].
No citat per Palau.

33. * *Domingo de Ramos: popular catalana*: coro mixto. -Mallorca: Capella Clàssica, [abans de 1958].
Data: 1958.
Madrid. Ateneo.
Palma. Arxiu Joan Moll.
34. *Processio Nupcialis*: a capella / Juan María Thomás.- Mallorca: Capella Clàssica, 1958.- 8p.
A 6 veus.
Madrid Ateneo.
Palma. Arxiu Joan Moll.
35. *Salve Regina*. -[Mallorca]: Capella Clàssica, 1957. -11p.
A 4 veus i orgue.
Palma. Arxiu Joan Moll.
36. • *Bolero del diablo: piano*.- Mallorca: Capella Clàssica, 1960.
A la memòria de Giovanni Papini.
Data: 1937.
No citat per Palau.
37. *Partita eucaristica: para voz y órgano*.- Mallorca: Capella Clàssica, 1960.-2p.
No citat per Palau.
Madrid. Ateneo.
38. *Salve Regina: a 4 v.m. y órgano*. -En *Tesoro sacro musical*, (1960) 25-31.
39. *Toccata post- Te Deum: para órgano*. -En *Tesoro Sacro musical*, (1960) 25-39.
40. *Cuatro canciones populares mallorquinas: para canto y guitarra*/ Joan Maria Thomás; digitación de B. Calatayud.- Madrid: Unión Musical Española, 1962 7p.
Inclou:
I. *Canción de carnaval*.
II. *Tonada de labrador*.
III. *Ronda del viejo enamorado*.

- IV. *Vou-veri-vou: canción de cuna.*
No citat per Palau.
41. *Antiphona nocturna.* -En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 87-88.
A 2 y 4v. a capella.
42. *Canción triste.* -En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid, 1966) 93-95.
Per a orgue.
A Joaquin Turina.
43. *Corona.* -En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid, 1966) 89-90.
A 3 v. i a Capella.
44. * *Dípticos para coro mixto : 2 villancicos breves: a capella*-En *Tesoro sacro musical*, (Madrid 1966).
45. *Entrada.* -En *Tesoro sacro musical* , 5 (Madrid 1966) 91-96.
Per orgue.
A Maria L. Rulsyster.
46. *Imprecación.*- En: *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 91-92
Per orgue.
A Nomberto Almadoz.
47. *La letania de Navidad: villancicos alegre/ texto de Lope de Vega/ texto en estilo popular de J. M^a TH.* -En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 80-83.
A 4 v.m. a capella.
48. *Las Pajas del pesebre: villancico triste / texto de Lope de Vega. -*
En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 78-80.
A 4 v.m. a capella.
49. *Partita super Salve Regina.* -En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 84-86.
A 3 v.m., a capella.
In memorium R.P. Joseph Donostia.

50. *Villancico*. - En *Tesoro sacro musical*, 5 (Madrid 1966) 97-100. Per orgue.
A la baronesa de la Real Jura.
51. *Bresol trist: popular mallorquina*/ Joan Maria Thomàs. -En *Nadal a Mallorca*, Mallorca; Barcelona, 1968, p. 32-34.
CR.
52. *Bolero del dimoni: perversió per deformació, d'un bolero popular mallorquí*/ Joan Mª Thomás.- En *Compositors mallorquins*, 1987, p. 152-158.
Data: 1937.
A la memòria de Giovanni Papini.
CR.
53. *El Cigne negre: alla Mazurka*/ Joan Maria Thomàs. -En *Compositors mallorquins*, 1987, p. 159-161.
Data: 1939.
CR.
54. *Epigramas*/ Joan Mª Thomàs Sabater. -En *Compositors mallorquins*, 1987 p. 162-168.
A Eduardo Lopez Chavarri Andújar.
Data New York 1952.
Conté:
I. *Tambores*: llamada.
II. *Cortejo*: danza serena.
III. *Minueto*: interrumpido.
IV. *Passodoble gallinero*.
CR.
55. *Missatge a Falla*/ Joan Mª Thomàs. -En *Compositors mallorquins*, 1987, p. 146-149.
Data: Mallorca 30. VI.1950.
CR.

56. *Nadal trist: berceuse/ Joan Mª Thomàs.* - En *Compositors mallorquins*, 1987, p. 150-151. - *Cançó de bressol popular de Deia*. A George Copeland.
CR.
57. *Anthiphona nocturna.* -En Repertorio I COACE, Madrid 1992, p. 207-208.
CR.
58. *Salve Regina.* -En: Repertorio I COACE, Madrid 1992, p. 209-212.
CR
59. * *Coral y plegaria: òrgan.* -Madrid: Orfeus; [s.d.].
No citat per palau.
60. *Cantics de maig: per a cor unísono i orgue o harmonium/* text de Mn. Jacint Verdaguer. -Barcelona: Boileau, [s.d.].- 16p.
Inclou:
• *Maria del cel sia.*
Data :1918.
• *Jo no sé cançons profanes.*
Data: 1919.
• *La Verge a ses filles.*
Data: 1918.
• *Creació.*
Data: 1918.
• *A Maria.*
Data: 1920.
• *Amb Déu siau.*
Data: 1918.
No citat per Palau.
Palma. Arxiu Joan Moll.
61. * *Despedida a la Virgen: acomp. de órgano.* -Madrid: Orfeo Traicio [s.d.].
No citat per Palau.

62. * *Dos plegarias infantiles: a capella.* -Mallorca : Capella Clàssica, [s.d.].
No citat per palau.
63. * *Dos villancicos breves: a capella.* -Mallorca: Capella Clàssica, [s.d.].
No citat per Palau.
64. * *Entrada procesional: órgano,* -Madrid: Cocusla [s.d.].
No citat per Palau.
65. * *Juego en diálogo: a capella.* -Mallorca : Capella Clàssica, [s.d.].
A 6 v.m.
Inclou:
I. *Canción de boda/* texto de Lope de Vega.
II. *Canción de bautizo/* texto de lope de Vega.
No citat per Palau.
66. * *Magnificat del III tono: órgano.*-Madrid: Orfeus, [s.d.].
No citat per Palau.
67. * *Orfertorio pastoril.* -Madrid: Cocusla, [s.d.].
No citat per Palau.
68. * *Villancico y Saeta: a capella.* -Mallorca: Capella Clàssica, [s.d.].
No citat per Palau.

120 ANYS DE XARANGUES I BANDES DE MÚSICA A EIVISSA

*En el 75è aniversari de la Banda Municipal de Música
i el 10è aniversari de la Banda Simfònica Ciutat d'Eivissa
Any 2000*

Joan Antoni Torres i Planells

Dedicatòria.

Als meus pares que dirigiren els meus passos cap a la música; a l'Escola Municipal de Música on hi vaig estudiar als 7 anys; a la Banda Municipal de Música on hi vaig participar de jove; a l'Orquestra Juvenil de Pro Música per fer-nos creure en el futur, i al Patronat Municipal de Música per ser el futur.

Introducció.

Parlar de xaranges i bandes de música a Eivissa és parlar de la major aportació que han fet els músics, des del segle XIX, per apropar la cultura i la diversió musical al poble, ja que aquestes agrupacions musicals han estat sempre les que han fet la música al carrer, lloc on el nostre poble s'ha realitzat en bona part com a tal i on s'ha sentit en comunitat. Parlar de xarangues i bandes de música a Eivissa és parlar de les agrupacions musicals més importants que ha tengut Eivissa durant molts anys, juntament amb les agrupacions corals, i sense les quals no haguessim tengut tradició musical acadèmica ni la gent del nostre poble hagués accedit a la música anomenada culta. Per això, és important parlar d'aquestes agrupacions musicals.

Els antecedents: Les fanfarries.

La notícia dels primers músics d'instruments de metall i percussió a Eivissa és del segle XIV, quan ens apareixen en Paralta i n'Esteva tocant instruments davant el Corpus Christi.

Heurem d'esperar a finals del segle XV per tenir notícia de la primera fanfarria que es formà per a la processó del Corpus i les festes de Sant Joan. Aquest petit grup d'instruments de metall i percussió estava format per trompetes, clarí, quatre tamborins i altres instruments. Els ins-

trumentistes havien d'anar amb mules, puig amun i puig avall, per donar les cridades davant la processó, sent el capdavanter del grup de músics el macer i pregoner de la Universitat d'Eivissa, Honorat Bonet.

Feim un altre salt i ens anam a mitjans del segle XVI, quan figuren com a músics Toni Negre, Jeroni Tort i Pere de mossén Bernardí, que també s'els contractava per fer música a les processons del Corpus, Sant Joan i Sant Ciriac. En Toni Negre tocava el timpan i la trompeta, en Jeroni Tort tocava el tabal i en Pere de mossén Bernardí tocava el tambor. El més famós de tots ells fou en Toni Negre, ja que degué ser el pregoner de la Universitat d'Eivissa i el que feia de cap de tots els altres. Aquests músics eren de classe popular i feien altres feines per viure i, quan les circumstàncies ho demanaven, bufaven trompetes i clarins i redoblaven tambors i tabals per guanyar-se unes monedes més per viure.

Les primeres xarangues:

La Artística, La Ibicenca i La Pithyusa. 1881.

Les agrupacions musicals de metall han estat sempre de caire popular, en contraposició a les agrupacions d'instruments de corda que tenien un caire selecte i actuaven als interiors de les cases de gent important que s'ho podia permetre. Això no fou accidental, si no que era quelcom normal donat l'emissió sonora dels instruments: els de metall es podien sentir bé al carrer i la corda necessitava espais reduïts i tancats.

La creació de xarangues i bandes de música per donar concerts al carrer ha estat una important aportació a la difusió de la cultura i diversió per a la gent humil i de classe treballadora, a la vegada que una consecució social, ja que els músics d'aquestes agrupacions eren, bàsicament, de classe obrera. Poder pertanyer a una agrupació d'aquest caire, suposava tenir unes qualitats apreviades pels altres i una font més d'ingressos cada vegada que es contractava una actuació. La creació d'escoles de música i agrupacions musicals per al poble ha estat un objectiu de les idees més socials.

L'inici de les xarangues d'Eivissa fou a finals del segle XIX, de la ma d'en Vicent i en Joan Mayans Marí. El 1881 hi ha informació de la primera xaranga creada en el sí de la Societat Artística, societat integrada per artesans i que tenia la seu a un edifici de la plaça de sa Tertúlia al port. Els germans Mayans ja estaven moguent el món musical a la ciutat i el seu dinamisme els portà a organitzar aquesta xaranga, anomenada La Artística. Durà poc temps, ja que el 1885 s'ha de tornar a organitzar. Un any abans, en Vicent Mayans, dedicat íntegrament a la mú-

sica, obrí la primera escola de música de solfeig i cant a un pis de la plaça de Sa Drassana del port, i segueix amb la seu labor musical, creant i organitzant l'educació musical i agrupacions musicals, juntament amb el seu germà Joan. Però aquesta nova xaranga tenia els dies comptats ja que, el 1887, es dissol la Societat Artística per haver d'abandonar la casa on estava per les obres d'ampliació dels molls.

Els socis de l'Artística crearen una altra societat que s'anomenà Centre Artesà i que, durant molts anys, fou coneguda com "es Centro". Aquesta nova societat s'instal·là a un edifici del moll que tenia també entrada pel carrer de sa Creu. Novament, en Vicent Mayans organitza i dirigeix, juntament amb el seu germà Joan, una altra xaranga en aquest centre, que s'anomenà Charanga Ibicenca. Pocs anys després, un pianista català que havia vengut acompañant una companyia de sarsueles, es queda a viure a Eivissa i es casa amb una Pomar. Fou en Pere Sugranyes, que organitzà i dirigí la xaranga coneguda com Charanga Pithyusa.

Totes aquestes xarangues donaven concerts a la plaça de la Constitució i al passeig de s'Alamera i anaven a les processons del Corpus de Dalt Vila i de la Marina, entre altres activitats. Duraren pocs anys, com quasi tot el que es feia a Eivissa, i desaparegueren al poc temps.

Les xarangues La Armonia i Creu Roja. 1904.

El 1904, Manuel Marí Seguí, alumne dels Mayans, organitzà i dirigí la xaranga La Armonía, que també durà pocs anys ja que el director s'en anà a l'Argentina a fer fortuna, encara que tornaria pocs anys després. Quan tornà en Seguinet a Eivissa, el 1917, fundà la primera coral coneguda de la nostra història, La Unión, i organitzà una xaranga juvenil de la Creu Roja, juntament amb Juanito Mayans, fill del mestre Joan Mayans. Els instruments per a la xaranga de la Creu Roja foren comprats amb els sous aconseguits a vetllades benèfiques als teatres d'Eivissa. També aquesta banda durà pocs anys, ja que el 1923 feia uns anys que s'havia desfet.

La Banda de Música del Batalló de Caçadors 19 d'Eivissa. 1923

El 1904 es creà el Batalló de Caçadors 19 d'Eivissa, després de moltes peticions perquè s'augmentàs la tropa a la illa per por als nord-americans pel que havia passat a la guerra de Cuba. També durant molts anys, l'Ajuntament d'Eivissa demanava que el batalló tengués una banda. A finals de 1922 arribà destinat a Eivissa des de Granollers, el músic

major Felicià Ponsa Riutort per organitzar la banda del batalló que havia de tenir vint músics. Poques setmanes després, arribaven destinats a Eivissa quatre músics més, entre ells Florenci Durany Grau. Un mes després es realitzaren proves per a les altres places de músics de la banda entre músics militars que havien vengut a Eivissa. Obtingueren places Casimir Cemborain García i Ramon Navarro Galán; també obtingueren places alguns soldats que havien vengut a les proves; entre ells hi havia Joan Manonelles Grau i Pere Mas Gara. I així, poc a poc, es cobrien les places. Durant aquest temps, surten comentaris al diari *La Voz de Ibiza* demanant que els músics de la desapareguda banda de la Creu Roja donàssin a la banda del batalló els instruments que s'havien comprat amb donatius, ja que el batalló no tenia instruments. La resposta fou ràpida i pràctica: es torna a reorganitzar la banda de la Creu Roja. El dia de la Puríssima, un quintet dirigit per Ponsa, on hi havia Durany i alguns músics i cantants eivissencs, actua a la missa de la patrona de la Infanteria a Sant Domingo. La banda del batalló seguia sense instruments i la banda de la Creu Roja amenitzava balls i rues de carnivals. Florenci Durany, en el poc temps que portava a Eivissa, ja s'havia fet amic de músics eivissencs i organitzà el septet Durany, amenitzant balls i festes, entre les que n'hi va haver una de la Creu Roja.

Felicià Ponsa hagué d'esperar més de sis mesos des de la seu arribada a Eivissa fins que l'Exercit li envia els instruments per a la banda el 3 d'abril de 1923. Ràpidament començaren els assaigs i el 23 d'abril de 1923, la Banda del Batalló de Caçadors d'Eivissa donava el seu primer concert al Castell i, dies després, ho feia a Vara de Rey, al teatre Pereyra per recaptar sous per als pobres i al poble de Santa Eulària, guanyant les comandes a la banda de la Creu Roja. El mes de maig, el Coronel Comandant Militar d'Eivissa va ordenar que la banda del batalló donàs concerts al matí a Vara de Rey tots els diumenges i dies de gala per al poble.

Però el goig en un pou. A mitjans de 1924, arriben notícies que el batalló i la banda serien llicenciats d'Eivissa i traslladats a la península. Es feren protestes, presions i la decisió es va parar. Però només va ser una decisió tàctica ja que, el 4 de maig de 1925, el Batalló de Caçadors d'Eivissa i la seu banda partiren cap a Estella (Navarra) amb el vapor "Jorge Juan", entre una gran gentada que fou a despedir-los, quedant Eivissa minvada de forces militars i privats d'una banda de música professional i estable. Una vegada més estavem sense banda.

Però no tots els músics militars s'en anaren d'Eivissa ...

La Banda Municipal d'Eivissa. 1925.

El temps que hi va haver entre les primeres notícies del trasllat de la banda militar del Batalló de Caçadors d'Eivissa fins el maig de 1925, Florenci Durany havia estat tractant amb músics militars, músics eivissencs, personalitats i amb l'Ajuntament d'Eivissa per crear una banda estable amb la seu escola de música, a la vista de la situació que es desenvolupaba sempre per mantenir les xarangues a la ciutat. Unes de les persones que més hi intervingueren perquè es creàs aquesta banda i l'escola foren Manuel Verdera Ferrer, Bartomeu Marí Mayans i Joan Escandell Ferrer. L'Ajuntament d'Eivissa, presidit per l'alcalde Antoni J. Castelló, considerà viable aquesta agrupació musical i donà tota la confiança a Durany per crear una banda i una escola municipal de música. Durany, amb 40 anys, abandonà l'Exèrcit on hi havia ingressat als 13 anys i es posà ma a la feina. Dos músics militars més es quedaren amb Durany: Joan Manonelles i Pere Mas.

Des del mes de maig d'aquell any, s'organitzaren rifes, entre elles la de un cotxe, i una estudiantina per recaptar sous per comprar els instruments. L'entusiasme fou molt gran i, a la fi, tot va ser possible. El dia abans de la seu presentació arribaren els trajes dels músics amb el vapor. Eren de color gris, amb calçons i guerrera, portant distintius de la banda a les solapes.

La Banda Municipal de Música d'Eivissa donà el seu primer concert a les 8,30 de la nit al Teatre Pereyra el dia 19 de desembre de 1925, després d'haver-se fet una recepció a l'Ajuntament amb totes les autoritats i regidors i un trionfal cercavila des de l'Ajuntament al teatre. Al Rastrillo hi havia una gentada que, amb forts aplaudiments, reberen la banda i l'acompanyaren fins el teatre que estava abarrotat.

El programa de l'acte al Teatre Pereyra fou el següent:

La banda interpretà la dansa mora "Bení"; el shimmy "Dunka" de Durany; la fantasia de la sarsuela "La Canción del olvido"; el one-step "Lloriqueando" de Durany, i acabà amb la jota "La Ibicenca" de Durany. A la mitja part, es projectà una pel·lícula d'estrena amb quatre parts.

Al acabar el concert donaren una serenata davant la casa de l'Alcalde.

Els músics que integraven la banda el dia de la presentació foren els següents:

Florenci Durany Grau, Josep Marí Oliver, Anatasi Marí Oliver, Marc Colomar, Joan Planells Roig, Josep R. Zornoza, Ernest Castelló, Pere Mas Garau, Pere Matutes Roig, Josep Torres, Joan Planells, Fran-

cesc Tur, Antoni Tur, Francesc Ribas, Manuel Manzano, Joan Manoneilles Grau, Antoni Marí, Antoni Rubino, Joaquim Torres, Joan Roig i Antoni Torres.

Pocs dies després, s'hi incorporà Victorí Planells Roig.

El primer concert fou el dia de Nadal al matí a Vara de Rey, amb les mateixes peces que el dia de la presentació. A partir d'aquell dia, la banda donaria concerts a Vara de Rey tots els diumenges i festius amb un programa de cinc peces, quasi totes ballables, participant també a processons i actes benèfics.

Florenci Durany fou director de la Banda Municipal de Música d'Eivissa fins juny de 1930, que deixà el càrrec per malaltia.

L'Ajuntament decidí demanar a Joan Gamisans Arabí, que havia vengut a Eivissa a descansar però que havia acabat organitzant l'Orfeó Eivissenc, que es fes càrrec de la banda. i de l'escola de música. Gamisans acceptà i donà el seu primer concert a l'octubre de 1930. El repertori de la banda va camviar molt, ja que Gamisans introduí més peces de música culta als concerts de la banda i renovà alguns instruments antiquats. Als pocs mesos, hi va havermar de fondo entre el director i els músics i Gamisans acabà deixant la banda el mes de maig de 1931 i el juny d'aquell any s'en anà d'Eivissa i ja no tornà més.

Novament, l'Ajuntament va haver de buscar un altre director i aconseguí que un músic de la banda de l'antic batalló casat amb una eivissenca i que s'en havia anat a Estella, acceptàs ser el nou director de la banda. Fou Casimir Cemborain García, navarrés.

Cemborain dirigí per primera vegada la banda en octubre de 1931 i fou director fins mitjans de 1943. Cemborain inicià un nou període més estable per a la banda i l'escola, organitzant l'administració i equilibrant el repertori de peces que havia d'interpretà la banda, combinant els ballables amb la música culta.

Aquesta vegada la substitució fou més fàcil ja que havia destacat un músic eivissenç que s'havia fet a la banda i l'escola municipal de música des del principi: Victorí Planells Roig. Victorí Planells dirigí per primera vegada la banda a finals de 1943 i va estar de director fins 1980, any en que es jubilà. Amb Victorí Planells s'aconseguí una total estabilitat de la banda, un repertori equilibrat de peces i actuacions durant els anys 40 pels diversos barris de la ciutat antiga de Dalt Vila, Sa Penya i la Marina, fins que a mitjans dels anys 60, començaren a mancar músics joves per a substituir als més vells perquè hi havia una forta demanda d'orquestrines per tocar als hotels i sales de festes de la illa, sent una no-

va font important d'ingressos i la banda obligava a molta dedicació per pocs sous. La crisi anà creixent any darrera any, fins que a finals dels anys 70, la situació ja era crítica. A l'escola de música hi havia uns dotze alumnes i la banda es mantenía amb menys de vint músics.

A la jubilació de Victorí Planells, no hi havia perspectives de cuntinuitat. Les ofertes musicals d'aprenentatge havien canviat molt a Eivissa i l'escola municipal de música i la banda estaven anclades encara al passat. Abans de la jubilació de Victorí Planells hi va haver una reinvicació laboral dels músics de la banda perquè es contemplassin places laborals de músics (durant tota l'existència de la banda, tots els músics foren considerats per l'Ajuntament en la seu reglamentació com a educands, excepte el director que era l'únic funcionari músic del cos nacional de directors de banda) i s'els actualitzàs l'escàs sou que cobraven per quatre assaigs setmanals i concerts tots els diumenges i festius. La situació econòmica i laboral havien canviat molt en aquells temps a Eivissa i calia una reforma en profunditat.

L'Associació Pro Música de les Pitiüses, entitat musical sense ànim de lucre i en aquells anys molt activa, proposà a l'Ajuntament d'Eivissa, l'any 1980, fer-se càrrec del funcionament de l'escola municipal de música perquè no desaparegués, la qual cosa l'Ajuntament hi va estar d'acord mitjançant subvencions a l'entitat cultural per a aquesta feina. Els socis de Pro Música, Gilbert Tur Riera i Diego Corona Gordillo, foren els encarregats de fer les classes de música amb nous sistemes d'ensenyament que donaren un gran fruït, ja que l'escola augmentà considerablement l'alumnat amb més d'un centenar d'infants d'ambdos sexes. La banda fou dirigida provisionalment pel sotsdirector, Manuel Marí Bueno. I així, d'aquesta manera es mantingueren aquests serveis.

L'Ajuntament d'Eivissa demanà un nou director del cos nacional de directors de banda i, a finals del 1981, es va fer càrrec de l'escola i la banda de música Rafel Martínez Castillo. Pro Música deixà l'escola en mans del nou director amb un centenar d'alumnes. En poc temps, l'alumnat s'en va anar de l'escola i es va crear un gran malestar entre els músics, desaperegurent definitivament la Banda Municipal de Música el 1983, quan ja només hi quedaven una decena de músics.

La Banda de Música del Regiment d'Infanteria Teruel 48. 1944.

A finals de 1944, amb la creació del Regiment d'Infanteria Teruel 48, es creà la banda de música d'aquest regiment. No només actuà a les

cerimònies militars, si no que molts d'els seus músics participaren en els concerts de la Banda Municipal de Música d'Eivissa, a cerimònies religioses i en concerts públics. L'existència d'aquesta banda militar a Eivissa millorà la qualitat dels concerts i facilità la programació d'obres de música clàssica de més difícil interpretació, al ser els músics militars professionals. Ha estat l'únic moment de la nostra història que Eivissa ha tengut dues bandes de música.

La Banda de Música del Regiment d'Infanteria Teruel 48 fou llicenciada d'Eivissa el 1961 amb motiu de reformes militars. A aquesta banda i pertanyeren músics eivissencs i altres que casaren amb eivisenques, entre ells Mariano Marí Cardona, Miquel Colom, Antoni Marí, Gilbert Tur, Rafel Mulet, Eugeni Peris, Domingo Igea, Josep Romero, Segismund Blanco, Víctor Juez, Pita i Manuel Ramon Mas. Un dels directors d'aquesta banda de música militar fou Josep López Calvo, creador i director, el 1976, de la unitat de música de la Guàrdia Reial de S.M. Joan Carles I.

L'Orquestra Juvenil de Pro Música. 1982.

L'Associació Pro Música de les Pitiuses, a la vista de la situació desastrosa que s'estava creant amb Rafel Martínez Castillo a l'escola municipal de música, decidí crear el 1982 la seuva pròpia escola de música, a petició de molts de pares d'alumnes de l'escola municipal.

Pro Música, sense mitjans econòmics, va desenvolupar una labor d'ensenyament popular de la música i creà amb els alumnes una Orquestra Juvenil, organitzada i dirigida per Gilbert Tur, perquè pogués substituir, en un futur no llunyà, la manca de banda a Eivissa.

Set anys va estar Eivissa sense banda, havent l'Ajuntament de contractar bandes de música de la península per actuar a les festes patronals. Durant aquests set anys, l'Orquestra Juvenil de Pro Música ja feia alguna actuació durant les festes patronals amb repertori de banda per cobrir el buit a cercaviles i algun concert.

El Patronat Municipal de Música d'Eivissa. 1986.

L'Associació Pro Música de les Pitiuses, a la vista de la situació creada per Rafel Martínez Castillo a la Banda Municipal de Música, proposà a l'Ajuntament d'Eivissa crear una nova estructura per recuperar l'ensenyament musical públic i la banda de música. El 1986, l'Ajuntament d'Eivissa, sent Alcalde Adolf Villalonga i regidora de Cultura Ma-

ria Muntaner, atengué aquestes suggerències i creà el Patronat Municipal de Música. Però no fou fins el 1988, sent Alcalde Enric Mayans i regidor de Cultura Felip Cirer, que s'organitzà el patronat i s'obrí l'escola de música, encarregant l'Ajuntament a l'Associació Pro Música de les Pitiüses l'organització i la direcció de l'escola, sent els professors Gilbert Tur, Diego Corona i Domingo Igea, al mateix temps que treballà per organitzar novament la banda de música. El 1990 es fa càrrec de la direcció del Patronat, Manuel Ramon Mas. I així, fins ara, en que el Patronat Municipal de Música té una banda sinfònica i un cor mixt d'adults i, en formació, una orquestra de cambra i altres agrupacions juvenils i infantils, amés d'una escola amb una vintena de professors on hi aprenen música més d'un centenar d'alumnes.

La Banda Ciutat d'Eivissa.1990.

El 1990, durant el mandat de l'Alcalde Enric Fajarnés i de la regidora de Cultura Maria Giménez, és nomenat Manuel Ramón Mas, director de bandes de música civils i militars i antic músic de la Banda de Música del Regiment d'Infanteria Teruel 48, per fer-se càrrec del Patronat Municipal de Música i entrà en negociacions amb membres de la desapareguda Banda Municipal de Música i els joves músics de l'Orquestra Juvenil de Pro Música per recuperar la banda de música municipal. En pocs mesos, Manuel Ramon, va aconseguir reorganitzar la banda de música i el dia 29 de desembre de 1990, la Banda Ciutat d'Eivissa dóna el seu primer concert a la sala de festes del Casino de Ibiza, encara que s'havia previst fer-ho al passeig de Vara de Rey, però el mal temps aconsellà el canvi de lloc.

Aquest acte fou un gran aconteiximent popular, amb diversos parlaments i la sala abarrotada amb gran espectació.

La Banda Ciutat d'Eivissa interpretà el següent programa:

El pas doble "Evocación"; l'intermedi de la sarsuela "La leyenda del beso"; el vals "Olas del Danubio"; els temes de les pel·lícules "Exodo", Love Story i My Fair Lady, i la marxa "The Olimpic Spirit".

Els músics que intervingueren en aquest primer concert foren:

Manuel Ramon Mas, Joan Carles Escandell Roig, Josep Colom Marí, Vicent Prats Tur, Antoni Palau Tur, Lídia Riera Roig, Josefina Cardona Tur, Lurdes Roig Roig, Santiago Marí Serra, Domingo Igea Sainz, Albert Jiménez, Joan Roig Roig, Santiago Moreno, Manuel Marí Bueno, Salvador Marín García, Raquel Costa Ferrer, Jaume Manuel Ribas, Josep Torres Bonet, Joan Palau Tur, Jordi E. Ortíz Guerrero, Jaume Costa

Ferrer, Jaume Ferrer Serra, Antoni J. Moya Roig, Mònica Alcoba García, Daniel Giménez Torres, Antoni J. Marín García, Josep M. Cardona Tur, Vicent Buffí Escandell, Raúl Gálvez Colomar, Maribel Roug Roig, Anna Ma. Corona Bonet, Ferrà Navas Alcántara, Dolors Costa Ferrer, Gilbert Tur Riera, Salvador F. Navarro, Josep Roig Miguel, Jesus Sansano Molíó, Diego Corona Gordillo, Alejo Ribas Vilás, Valerià García, Plàcid Morales Domingo, Manel J. Camanforte Calero i David Adán Llavero. També hi col.laborà com a monitor, Joan Mas Costa.

Des de llavors ençà, la banda ha anat creixent, estant integrada actualment per més de 60 músics i havent-se transformat en banda simfònica en aquests darrers anys, al haver incorporat instruments de corda a la seu agrupació, pel que ja s'anomena Banda Sinfònica Ciutat d'Eivissa.

Per primera vegada en la història de les nostres bandes i xarangues, la Banda Simfònica Ciutat d'Eivissa ha actuat a diversos indrets de totes les illes Balears.

LA BANDA DE MÚSICA DE LLORITO. NOTES PER A LA SEVA HISTÒRIA (I)

Andreu Ramis i Puig-gros

L'objectiu d'aquesta comunicació és donar a conèixer algunes referències històriques sobre aquesta agrupació musical que desenvolupà la seva activitat a Llorito entre el 1917 i el 1960. La nostra aportació se centra en la primera etapa de la banda: des de la seva creació el 1917 fins a la Guerra Civil. Així mateix, feim especial èmfasi en la participació de l'agrupació musical en els programes de festes locals com un dels àmbits més rellevants per a l'activitat musical de l'època.

Aquesta aportació s'afegeix a tot un seguit de treballs que, sobre la banda en concret o sobre manifestacions musicals en general, s'han anat publicant i que, necessàriament, s'han de prendre en consideració a l'hora d'afrontar la història del fet musical a aquesta localitat. Sobre la banda s'han de tenir presents els primers treballs de Francesca Niell Gomila (1984) i Joan Picornell Amengual (1999)¹.

Tot i la continuïtat de la banda fins al 1960, dins el període que estudiem (1917-1936), s'ha de prendre en consideració la declaració municipal de la banda (1928). Aquest fet, a més del reconeixement institucional, suposaria l'aportació anual d'una subvenció per al manteniment de la banda i, obviament, una presència activa dins el calendari d'actuacions, especialment en el programa de les festes locals.

1. Un entorn propici (1917-1936)

Hem de considerar que la realitat de Llorito en el primer quart del segle XX ve marcat per la pervivència d'una economia basada en l'agricultura caracteritzada pel cultiu majoritari dels cereals, amb un creixement important del cultiu de la figuera i una substitució progressiva de la vinya per l'ametller. La població havia augmentat considerablement durant el segle XIX i encara que amb un moderat moviment migratori,

1) Sobre la banda vegeu també RAMIS, Andreu; MULET, Antoni; REYNÉS, Pere (1998) *L'Orgue de la Parròquia de Nostra Senyora de Loreto. Notícies històriques i musicològiques* (1569-1998) pàgs. 29-32 i PARETS SERRA, Joan i RAMIS PUIG-GROS, Andreu (1999) "Composicions musicals relacionades amb Llorito" pàgs. 279-292 a VI Simposium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears i VI Trobada de Documentalistes Musicals. Artà. Fundació ACA i Centre de Recerca i Documentació Històrico –Musical de Mallorca.

especialment significatiu entre 1898 i 1913, la població augmenta de forma gradual fins assolir els seus màxims a principis de la dècada dels anys 30 (1.202 habitants)². Des del punt de vista social i polític, hem de reconèixer el paper rellevant de l'església en un entorn, dominat pel caciquisme, amb un alt nivell d'analfabetisme i escolarització reduïda. Políticament, la dependència municipal de Llorito respecte de Sineu marca un període de continuats enfrontaments entre liberals i conservadors que es tradueixen fins i tot a l'àmbit de la cultura i la comunicació³. Tot i aquest panorama de fons, els darrers anys del segle XIX i el primer quart de segle XX es caracteritzen per una embranzida del moviment associatiu que, amb les limitacions que imposa l'escala del col·lectiu estudiant, mostren una efervescència que tendrà escassos paral·lels al llarg de tot el segle XX.

Tot plegat, podem constatar que a nivell local es donen un conjunt de circumstàncies que d'alguna manera propicien la creació de la banda. A tall d'hipòtesi volem destacar les següents:

1. En primer lloc un ambient musical favorable a nivell insular que desembocarà en un auge bandístic a principis del segle XX⁴. Aquest panorama també té la seva correspondència a l'entorn comarcal on es mouien tot un seguit d'iniciatives musicals que no deixen de servir de referent: a Algaida (1871), Sineu dues bandes (1856), Sencelles, Montuïri (1870), Sant Joan (1891), etc.

2. Un fet determinant és el paper de l'església i el clero local⁵. A més de l'existència del convent de Monges Franciscanes (1866) i de la

-
- 2) Vegeu JAUME BIBILONI, Pau; NIELL LLABRÉS, Francisca (1999) "L'emigració a Llorito. 1890-1940" A *3 Jornades d'Estudis Locals. Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre*, 27-28 Març 1998. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 189-197.
- 3) Vegeu SALOM SANCHO, Josep M^a (1999) "Sineu-Lloret: les colzades de principis de segle" A *3 Jornades d'Estudis Locals. Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre*, 27-28 Març 1998. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 177-187.
- 4) ESTEVE VAQUER, Josep J. i PARETS SERRA, Joan (2000) "Apunts per una història de les Bandes de Música a les Balears" a *Faristol. Revista de la Federació Balear de Bandes de Música i Associacions Musicals*, núm 1. (abril 2000). Pàgs. 18-20.
- 5) Per al coneixement de l'església local vegeu, CORTÉS i FORTEZA, Santiago (1999) "Croníco de l'Església de Llorito dels anys 1860-1960 a partir del Bolletí Oficial del Bisbat de Mallorca" A *3 Jornades d'Estudis Locals. Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre*, 27-28 Març 1998. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 209-216. Vegeu també FULLANA PUIGSERVER, Pere (1999) "Apunts sobre la religiositat a Lloret durant el segle XIX". A *3 Jornades d'Estudis Locals. Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre*, 27-28 Març 1998. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 149-159 i FULLANA, Pere (1994) *El moviment catòlic a Mallorca (1875-1912)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abad Oliba; 134).

creació de la parròquia (1913) amb Bartomeu Bauçà Aloy (1913-1918)⁶ i Bernat Orell Horrach (1918-1936)⁷ com a dos primers rectors i amb els vicaris Domingo Vanrell Picornell, Francesc Mas Galmés, Bartomeu Maimó Caldentey, Mateu Duran Real, Macià Noguera Amengual⁸ i Antoni Rubí Ribot, s'ha de destacar la influència que tingueren alguns preveres del poble. És el cas d'Agustí Puigserver Jaume⁹ i d'Antoni Soler Terrassa¹⁰ o dels seminaristes Llorenç Vanrell Ramis *de s'Hort* (1904-2002), Pere Gelabert Terrassa *des Forn*, Guillem Jaume Gelabert *Putxet* i Antoni Martorell Jaume *Company*, la majoria dels quals estaven estretament lligats a la banda.

-
- 6) (Montuiri, 1884 – Llorito, 1918) Nasqué dia 23 d'octubre de 1884. Germanastre del metge Josep Gomila i Aloy, i nebot del prevere Joan Baptista Aloy "Serena". Rebé el diaconat el 4 d'abril de 1908 i ordenat de prevere el 19 de setembre de 1908. El 28 d'abril del 1913 es nomenat *curator* d'entrada al de Nostra Senyora de Loreto, el 26 de maig rebé la institució candònica i el 15 de juny fa entrada a Llorito. Deixà inèdit un diari sobre els esdeveniments de la vida local montuiriada de principis de segle XX.
- 7) (Santa Eugènia, 1886-1966) Prevere, rebé el subdiaconat el 17 de setembre de 1909, el diaconat el 12 de març de 1910 i el presbiteriat el 23 de setembre de 1910. Rector de la Parròquia de Llorito des del mes de març de 1918 fins al juliol del 1936. Treballà activament en la catequesi dels infants, fundà una escolania de nins cantors, renovà la Congregació Mariana de joves, fundada en temps del vicari Munar, i habilità un centre on poder reunir-se els joves. Fomentà l'obra d'entronització del Sagrat Cor de Jesús en les famílies. A Santa Eugènia, entre 1942 i 1955, a partir de la creació d'una agrupació d'Acció Catòlica, dugué a terme activitats teatrals.
- 8) (Biniali, 1902 - 1971) Havia nat a Biniali el 9 de setembre del 1902 i fou ordenat prevere el 19 de juny del 1925 a l'església de Sant Jeroni de Palma. El 30 de novembre del mateix any era nomenat vicari de Llorito, per ajudar al rector de la parròquia Bernat Orell. Sembla que la seva estada a Llorito fou relativament breu ja que el 1930 era promogut a vicari *in capite* de Moscari. El 1934 Biniali aconsegué el títol de parròquia, i el primer rector fou Mn. Macià Noguera, binialer. Després d'haver estat capellà a Sencelles i a la Misericòrdia, morí el 10 de febrer de 1971. Des del punt de vista musical fou organista de Sencelles i compongué *Himne a Sant Cristòfol, Patró de Biniali*.
- 9) Agustí Puigserver Jaume (Llorito, 1866-Biniali, 1927). Prevere. Ingressà a la comunitat franciscana de Llucmajor (1886). Obtengué el títol de mestre i s'ordenà de prevere (1891). Fou un dels cinc fundadors del T.O.R. que professaren el 1894. Fundà el Centre Catòlic de Llucmajor i dirigí el col.legi de St. Bonaventura. Al començament del s. XX, abandonà l'orde franciscà i s'incardinà a la diòcesi. Exercí la docència a Sant Joan, on fou mestre del P. Rafel Ginard Bauçà, a Inca i a Biniali, on morí el 1927. És l'autor de l'opuscle *Un poc d'història y colecció de fallos en la causa de Sa Comuna de Llorito* (1918), reeditada per l'Ajuntament el 1989. El 1935 se li dedicà un carrer i el 1989 fou declarat fill il·lustre del poble.
- 10) Antoni Soler Terrassa (Llorito, 1848-Porreres, 1926), era fill del santjoaner Rafel Soler i de Magdalena Terrassa. Nebot del també capellà Gabriel Terrassa Gili (Llorito, 1828- Sant Joan, 1878) que havia estat vicari *in capite* de Llorito del 1853 fins al 1862 quan guanyà les oposicions de rector de Sant Joan. El 1872, quan rebé les ordes menors, va ser acollit a la parròquia de Sant Joan on el seu oncle era rector. L'any següent és ordenat diaca a Menorca i el 1884 és ordenat Prevere. Fou organista de Sant Joan durant dos anys. El 1er d'agost de 1875 és nomenat vicari *in capite* de Llorito on hi romandrà fins a novembre de 1901, quan es nomenat rector de Sineu. Posteriorment fou rector de Porreres entre 1913 i 1926.

3. Paper consemblant devien jugar alguns funcionaris o professionals amb un cert nivell cultural que senten la necessitat d'implicar-se de forma activa en la vida local. Aquest és el cas del metge Bartomeu Vanrell Camps¹¹ i dels mestres de l'escola de nins Francesc Vidal Antich, Sebastià Bagur Quadrado i Mateu Vanrell Camps, tots ells amb el referent llunyà del pedagog Il·lorità Mateu Fontirrog Jordà (1866-1931). Durant els primers vint-i-cinc anys del segle, l'escola de nines va estar regentada per la mestra i religiosa Antonia Oliver Tous -Sor Plàcida-. Així i tot, pel que fa a l'educació, el més destacable és el baix nivell d'escolarització (59,2%) i l'elevat índex d'analfabetisme.¹²

4. Així mateix, la voluntat decidida d'engegar projectes col·lectius com a mantenidors i impulsors de la identitat comunitària que culminarà amb la segregació municipal del 1925, és una altra de les causes que havien de propiciar la creació de la banda¹³.

5. L'existència d'un moviment associatiu i mutualista que aglutina la comunitat local. A Llorito, l'1 de setembre de 1890 s'havia creat una *Sociedad de Socorros Mútuos* i el 22 de març de 1891 es creava *La Amistad. Sociedad Instructiva, Recreativa y de Socorros Mútuos*. Ambdues societats es fusionaven el 1er de gener del 1898 donant lloc a l'anomenada *Sociedad de Socorros Mútuos de Llorito*. Aquesta entitat perduraria fins al 1949. Així mateix, el 1909 es creava el *Círculo Liberal. Sociedad Política y de Socorros Mútuos* que es mantendria activa fins al

-
- 11) Bartomeu Vanrell Camps (Llorito, 1870-Palma, 1935). Metge. Cursà estudis de medicina a la Universitat de Barcelona on fou deixeble de Santiago Ramon i Cajal. Obtingué el títol el curs 1892-93. Membre de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Palma des del 1922, de la qual en fou vice-secretari (1925-26) i vice-president (1927-28). Entre les seves investigacions destaquen la lliçó d'ingrés a l'Acadèmia sobre l'ús de la insulina a la diabetis; diversos treballs sobre "El cloruro de calcio en el derrame de las serosas", el tractament de les anèmies amb fetge de porc crua, la profilaxi de la tuberculosi infantil a Mallorca i l'epidèmia de cistico-pleuritis amb derramament als nins. El 1915, juntament amb Miquel Sureda i Blanes, signà un estudi tanatològic sobre les restes del beat Ramon Llull. El 1929 traslladava definitivament la seva residència a Palma. El 1980, l'Ajuntament de Llorito li dedicà un carrer.
 - 12) El mes de maig de 1925 hi havia 152 infants (73 nins i 79 nines) dels quals hi havia 41 nins escolaritzats (28 d'entre 6 i 10 anys i 13 majors de 10 anys) i 49 nines (28 d'entre 6 i 10 anys i 21 de més de 10 anys) [Arxiu Municipal de Lloret 532. *Correspondència. Entrades i sortides (1929-1933)*].
 - 13) GINARD BUJOSA, Antoni; RAMIS PUIG-GROS, Andreu (1999) "Manresa, Llorito, Lloret de Vistalegre. Un procés cap a la recerca de la identitat" A 3 Jornades d'Estudis Locals. *Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre, 27-28 Març 1998*. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 43-72.

1938.¹⁴ Pel que ens ocupa, el fet més remarcable és que, en el si de la *Sociedad de Socorros Mútuos de Llorito*, el 17 de maig de 1917, essent president Joan Garcia Vanrell i secretari Antoni Picornell, es fundava la banda de Música de Llorito.

2. El procés de creació de la banda

Pel que fa a la vida de la banda, les referències documentals durant aquests primers anys són poc abundoses. Per aquest motiu consideram d'interès reproduir les poques dades que hem pogut localitzar, tot i que algunes d'aquestes referències puguin haver estat avançades en anteriors publicacions¹⁵. El primer document que reproduïm és l'acta de la junta de govern de la *Sociedad de Socorros Mútuos de Llorito* en la qual es recollia la creació de la banda¹⁶.

En Llorito á diez y siete de mayo de mil nuevecientos diez y siete. Previa convocatoria se reunieron los socios de la misma en numero de setenta en el salon de sesiones de la sociedad ocupando la presidencia D. Juan Garcia Vanrell quien dió por abierta la sesión. Despues de discutidos por varios minutos los asuntos de la Junta se acordó por unanimidad dejar los diarios B.O. y Blanco y Negro, constitución de una banda en el sentido de pagar la Sociedad todo el instrumental y que los músicos tengan que ser socios y cambiar el art. 44 del reglamento que textualmente sera así: "El socio que quiera ausentarse de la población lo hara pidiendo si quiere la baja temporal, pero no se pagara por enfermedad á ningun socio fuera del radio Lloritense, o bien sea radio municipal.

Aprobado todo por unanimidad se levanto la sesion.

Llorito 17 Mayo de 1917

Juan Garcia, Antonio Picornell Srio., Antonio Camps

-
- 14) Vegeu GINARD BUJOSA, Antoni i RAMIS PUIG-GROS, Andreu (2001) “L'associacionisme mutualista a Llorito en el canvi dels segles XIX-XX” a *El moviment associatiu a les illes Balears des del final del segle XIX fins a l'actualitat*. XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. Palma, del 13 al 16 de desembre de 2000. Palma: Institut d'Estudis Baleàrics. Pàg. 493-512.
 - 15) Vegeu PICORNELL AMENGUAL, Joan (1999) “La banda de música de Llorito”. A *3 Jornades d'Estudis Locals. Mancomunitat Pla de Mallorca. Lloret de Vistalegre, 27-28 Març 1998*. Mallorca: Mancomunitat Pla de Mallorca - Di7 Edició, pàgs. 199-207.
 - 16) Les referències documentals s'han extretes, mentre no s'indiqui el contrari, del *Libro de actas de la Sociedad de Socorros Mutuos del pueblo de Llorito [1912-1949]*.

A la sessió del 2 d'abril del 1918 l'acta de la junta de la Societat recull aquesta altra referència:

"Por el vocal Amengual se propuso y así se acordó que por la misma se adquiriera una caja de (cañetas) para los clarinetes y que se entregara una a cada uno de los músicos clarinetes y que estas tuvieran seis meses de vida".

El cinc de gener de 1919, sota la presidència de Joan Amengual Munar, s'acordava el següent:

"Concedida la palabra á los socios se acordó que todos los socios fuesen conducidos en musica hasta la salida del pueblo para su conducción al cementerio, y los socios que quisieran ser acompañados hasta el cementerio por la musica pagaran diez pesetas".

A la sessió següent, celebrada el dos de febrer de 1919, "El señor Presidente dio cuenta de que los músicos le habían solicitado el auxilio para sufragar los gastos que les ocasiona el maestro, lo que después de examinado y discutido les fueron concedidas diez pesetas mensuales."

El 2 de març de 1919 "Se nombra una comision para que informara á la directiva del curso que lleva la musica, siendo esta compuesta del Presidente y del vocal D. Juan Picornell."

El 6 d'abril següent a la sessió es detecta una certa polèmica, arrel precisament de l'acord pres el passat dos de febrer, relatiu al pagament de les deu pessetes destinades al mestre de la música. Es tractava de penalitzar o no les declaracions fetes per un soci en relació a la voluntat de pagar l'esmentada subvenció. Atesa aquesta polèmica, a la sessió de dia 5 de juliol es ratifiquen les decisions preses relatives a la banda: "*Conceder diez pesetas mensuales á los músicos para instrucción. Llevar en musica á la ultima morada á todos los socios del pueblo y á los forenses esperarlos al cementerio y allí tributarles el ultimo omenaje [sic]*"

A la sessió del deu d'agost de 1919, arran de la dimissió dels vocals Bernat Garcias i Joan Bauzá, foren substituïts per Joan Vert Fontirroig i Arnau Mateu Jaume, que seria el director de la Banda i un dels seus membres més actius.

El 4 de gener de l'any següent, continua la polèmica entorn a la retribució al mestre de música que es recull d'aquesta forma a l'acta:

“Hizo uso de la palabra el socio Julian Ramis Gelabert pidiendo si por mas que no viniese el maestro de musica tenia la sociedad el compromiso de ceder á esta las diez pesetas para ayudar á la instrucción de la misma, manifestandole que si, pues el estado de la musica lo requeria por tener el encargado de la localidad que enseñar educando al solfeo y á principio de instrumentos, comprometiendose también dicho encargado, que por mas que la musica no este completa caso de defuncion de algun socio el se cuidaria de suplir las deficiencias para tributarles lo convenido.”

A la sessió de 4 de juliol de 1920, tenim coneixement de qui era l'encarregat local: “*El Vocal de la Directiva Arnaldo Mateu Jaume director local de la banda retira el socorro de diez pesetas que mensualmente le cede la sociedad.*”

El 7 de febrer de 1921, el governador civil remetia un ofici a Arnau Mateu, tot autoritzant “*poder tocar la musica por las calles de Llorito y en la fiesta religiosa que se celebrara en el mismo en el local de la Congregacion Mariana.*”¹⁷

La banda fou declarada Municipal el 1928, arrel de la intercessió del vicari Macià Noguera. Aquesta decisió fou presa a la sessió del 22 d'abril del 1928 de la Comissió Permanent del nou Ajuntament, integrada per Jaume Ferrer Jaume, Mateu Vanrell Camps i Sebastià Puigserver Jaume.

“Expuso además el señor Presidente que el domingo último asistió en representación del Ayuntamiento a las funciones religiosas y sociales que la Asociación Musical local dedicó a su excelsa Patrona Santa Cecilia, según así se acordó al resolver sobre la deferente atención que aquella tuvo con la Corporación.

En la salutación a su Advocada, que con facil y elocuente palabra pronunció el Rdo. Sr. Noguera, Vicario de la Parroquia, se unió una súplica al Ayuntamiento, que ofrecí apoyarla ante la Comisión, y esta es: Que la Asociación vería con agrado, ser patrocinada por el Ayuntamiento para los efectos culturales y de fomento. Y considerando que la

17) PICORNELL AMENGUAL, Joan (1999) “La banda de música de Llorito”. Pàg. 203.

*petición no puede ser mas justa, ni menos equitativa, propongo que se declare Municipal la banda de musica local que dirige D. Arnaldo Mateu Jaume. Y la Comisión unánime acordó aquella declaración, y que como estímulo, se gratifiquen los trabajos que preste durante el año en festividades y asistencia a actos Corporativos, con doscientas cincuenta pesetas; cuya cantidad si bien es exigua, dada la estructura del presupuesto, se acrecentará en presupuestos sucesivos.*¹⁸

El batle Jaume Ferrer comunicà oficialment aquesta declaració mitjançant ofici al president de la Societat de Socorros Mutus, Sr. Joan Picornell Jaume el 20 de maig de 1928.¹⁹ La declaració de banda municipal suposaria la incorporació als pressuposts municipals d'una dotació econòmica anual per a la banda de 250 pessetes a l'any entre el 1928 i el 1930 que es doblaria fins a arribar a les 500 pessetes a l'any entre el 1931 i el 1936²⁰.

A través de les actes de la mateixa Societat sabem que Arnaud Mateu, el 15 de juny de 1928 sol·licitava al president una dotació econòmica extraordinària “...dado el escaso número de instrumentos que componen dicha banda y el mal estado de muchos de ellos”.²¹

A la sessió del 1r de juliol de 1928 es donava resposta a aquella petició: “*El presidente [Joan Picornell Jaume] presento una solicitud presentada por el director de la banda D. Arnaldo Mateu Jaume por no poder asistir á la junta pidiendo que era de absoluta necesidad comprar unos cuantos instrumentos para ampliar la banda y no habiendo contradiccion alguna se levantó la sesión.*”

A la sessió de 3 de febrer de 1929 “*Tambien se acordó que era de acsoluta necesidad hacer un cuarto instrumentos para la banda, tam-bien quedo acordado por unanimidad*”

A la sessió següent, del 3 de març de 1929, “*El presidente [Joan Picornell Jaume] propuso á la directiva de esta que la banda de musica para ir adelante tenia necesidad de unos cuantos instrumentos para am-*

18) AMLL 29. Llibre Actes Permanent, pàg. 55.

19) PICORNELL AMENGUAL, Joan (1999) “La banda de música de Llorito”. Pàgs. 204-206

20) AMLL 641. Expedients de Pressuposts ordinaris i comptes municipals 1925-1932 i 642. Expedients de Pressuposts ordinaris i comptes municipals 1932-1937.

21) PICORNELL AMENGUAL, Joan (1999) “La banda de música de Llorito”. Pàg. 207.

pliarla, y los señores de la directiva, contestaron que por mayor conformidad de todos los socios de llamar una junta general extraordinaria y quedo acordado.”

Aquesta junta general extraordinaria se celebrava el 10 de març següent i l'assumpte es reflectia al llibre d'actes de la següent manera: “*El presidente diu [sic] que el motivo de cridar todos los compañeros socios era cuestion de comprar unos cuantos instrumentos para ampliar la banda de musica porque ahora tenemos una ocasion buena y podemos aprovecharla. Y quedo acordado por un numero de ochentaicinco socios sin contradicion alguna y se levanto la sesion.*”

De la vinculació del vicari Macià Noguera amb la banda de música local en roman el record que actuava com a director i, a tall d'anècdota, sabem que el 15 de gener de 1929, adquiria a J. Balaguer de l'antiga Casa Banqué 12 faristols daurats plegables, 3 canyes saxofó mi b.; 12 canyes per a clarinet i un joc de castanyetes amb mànec per banda. Tot, juntament amb paper, feu un total de 138 pessetes.²²

A la sessió de febrer de 1930, segurament tot coincidint amb els darrers dies de carnaval, “*El señor presidente propuso que el director de la banda le había manifestado que tenian pensado de dar un concierto á todos los socios. Los señores de la directiva proposaron invitarlos con un cigarro y unas copas a los musicos y tambien a los socios que estaban invitados y estaban presentes todo por unanimidad de la directiva.*”

A la sessió de 26 de desembre de 1930, Arnau Mateu Jaume era elegit vicepresident de la Societat que continuava presidida per Joan Picornell Jaume.

A la sessió de 3 de gener de 1932, presidida per Joan Picornell Jaume es proposà la redacció d'un reglament per a la banda: “*Ademas el socio D. Bernardo Garcias propuso que el director de la banda junto con el presidente hicieran un Reglamento para la banda. Ademas que el director de la misma y el presidente de la sociedad tuviesen que resolver las contractas y demas inconvenientes que se presentaren en la banda.*

22) RAMIS, Andreu; MULET, Antoni; REYNÉS, Pere (1998) *L'Orgue de la Parròquia de Nostra Senyora de Loreto. Notícies històriques i musicològiques (1569-1998)* Pàg. 31.

El presidente propuso que la directiva nombrara una comision de la directiva para resolver dichos asuntos.”

A la sessió de 26 de desembre de 1934 es elegit vicesecretari Martí Puigserver Gual i vocal Mateu Tomàs Cerdà.

A la sessió de 6 de gener de 1935, presidida accidentalment pel vicepresident Damià Llabrés –el president era Julià Ramis Gelabert- es tracten de nou qüestions referides a la banda:

“Mas el presidente propuso si había nada que proponer en la sociedad y el director de la banda pide la palabra. Es lo siguiente, yo como director de la banda de esta sociedad, Arnaldo Mateu, propuso a la general que es de primera necesidad para continuar la banda de comprar un tronbon porque la sociedad ya en tenía uno que hera inservible y ahora es inutil y los asistentes dicieron que no había nada que decir y quedo acordado en esta forma.”

3. L'organització de la banda

3.1. Els directors

Durant el període estudiat (1917-1936) hem pogut documentar l'existència de fins a tres directors: **Jaume Pocoví Miralles Andreu** (Montuïri 1863-1947), **Arnaud Mateu Jaume Ferrerico** (Llorito, 1897-1961) i **Bartomeu Oliver Martí Mascarat** (Felanitx, 1894-1988). Així mateix, encara que no tenim la certesa que ostentàs la titularitat, resulta evident que el vicari Macià Noguera jugava un paper destacadíssim. Sembla igualment que el que seria director titular de la banda, Bartomeu Oliver, es vinculà a l'agrupació instrumental gràcies a la seva influència.²³ A través dels programes de les festes patronals, tenim documentada la direcció per part de Jaume Pocoví entre el 1918 i el 1920; el 1921 i el 1922 no actuà la banda de Llorito; entre el 1923 i 1928 la banda apareix sota la batuta d'Arnaud Mateu que la dirigeix de nou a partir de 1935; Bartomeu Oliver la va dirigir a partir de 1929 com a mínim fins al 1931.

3.2. Els músics

No tenim la nòmina precisa del número ni del nom dels primers músics o dels que podríem considerar músics fundadors. No obstant

23) Informació facilitada pel Centre de Recerca Musical de Mallorca i pel seu Director Joan Pàrets.

això, i pel període que ara analitzam tenim alguns indicis escrits i gràfics, com és ara una fotografia datada el 1931 a la qual hi hem pogut identificar els següents membres²⁴:

Benet Amengual Senyora (baix), **Mateu Verd Picornell Llofriu** (bombardí), **Bartomeu Garcies Bibiloni Serena** (bombardí i saxofó), **Mateu Tomàs Cerdà Poleo** (trombó), **Domingo Fontirroig Genovart de sa Farinera** (trombó), **Arnau Mateu Jaume Ferrerico** (platerets i bombo), **Miquel Sastre Gelabert Pellusco** (cornetí), **Joan Llabrés Gelabert Llabrés** (bombardí), **Antoni Perico** (bombardí i trombó), **Bartomeu Amengual Martorell Amengual** (fiscorn), **Miquel Jaume Jaume Panxó** (trompeta), **Rafel Picornell Beato** (clarinet), **Joan Picornell Beato** (saxofó), **Miquel Gili Florit Llubí** (saxofó), **Miquel Picornell Beattet** (redoble de caixeta). A més dels 15 músics relacionats, a la fotografia esmentada hi apareix **Sebastià Puigserver de sa Farinera**. Igualment sabem que a aquesta època també hi tocava **Martí Puigserver Gual de sa Farinera** que tocava el requint. Així mateix, encara que no apareixen a la fotografia existeix la certesa que alguns dels clergues locals i els seminaristes de l'època recolzaven l'agrupació musical: **Agustí Puigserver Jaume de sa Farinera** (trombó), **Llorenç Vanrell Ramis de s'-Hort**²⁵, **Pere Gelabert Terrasa des Forn** (bombardí)²⁶, **Antoni Marto-**

-
- 24) Imatge reproduïda a RAMIS, Andreu (1997) *Malnoms a Llorito. Segles XIV-XX*. Palma: Di7 Edició. Pàg. 57.
- 25) (Llorito, 25/7/1904 - 7/8/2002) Cursà els seus primers estudis a Llorito i tingué com a mestre el menorquí Sebastià Bagur. Passà després a estudiar a l'escola de Sineu. [Als dotze anys d'edat va tocar amb la banda de música per un espai de dos anys i mig [1916...]. El 1919 entrà al Seminari Conciliar de Sant Pere. Estudià Música amb Bartomeu Nigorra i Barceló i l'organista de Santa Creu. S'ordenà prevere el 12 de març de 1932 i digué missa nova al monestir de Sant Bernat de la Real. El 1936, quan esclatà la guerra civil estava a Navarra. Va estar de rector a Pina i a Can Picafort on hi restà durant vint-i-tres anys. Ha compost música religiosa com *Déu vos salve Maria. Vivas in Domino Semper i A Jesús hem demandat*. Col.laborador de l'obra de Guillem Nadal Gelabert "Estudio de los monumentos arqueológicos de los términos de Lloret, Costitx, Sancellas, Sta. Eugenia, Alaró, Sta. María y Pòrtol".
- 26) (Llorito 1902-1971). Prevere. Rector de Maria de la Salut i Porto Cristo. Col.laborador de l'obra de Guillem Nadal Gelabert "Estudio de los monumentos arqueológicos de los términos de Lloret, Costitx, Sancellas, Sta. Eugenia, Alaró, Sta. María y Pòrtol" (bombardí). Segons Llorenç Vanrell tocava el clarinet.

rell Jaume Company (clarinet)²⁷ i **Guillem Jaume Gelabert Putxet** (saxofó). Altres músics que segurament també s'incorporaren a la banda durant aquest primer període són: **Damià Amengual Reus** (clarinet), **Joan Picornell Beatet** (redoble), **Antoni Niell** (plerrets), **Joan Gomila Picornell Recolat** (cornetí) i **Jaume Roig Negret** (caixeta i trompeta).

4. Les actuacions musicals

Tot i que existeixen diverses referències d'actuacions de la banda fora del poble i, fins i tot, fora de l'illa, encara s'han de documentar amb rigor. El que és evident és que la majoria de les actuacions tenien caràcter local. Essencialment sabem que la banda actuava a l'acompanyament dels socis finats de la Sociedad de Socorros Mutuos. Segons Llorenç Vanrell el primer mort que es va acompañar al cementeri fou Rafel "Blanc" (que també era músic). L'acompanyaren amb una marxa de processó de festa ja que no en sabien tocar d'altra. El 30 octubre 1927 la Comissió Permanent de l'ajuntament de Llorito decideix que la banda toqui a la plaça de la Vicaria en benefici dels soldats de Melilla.²⁸

Fonamentalment, però, les actuacions es feien en motiu de festes del calendari litúrgic (El Corpus, Setmana Santa, etc.), els darrers dies de carnaval i especialment durant les festes patronals celebrades el 4 d'agost amb motiu de la festa de Sant Domingo de Guzmán. Des dels primers anys del segle XX, era habitual l'actuació de bandes de música a les festes. Així tenim documentada l'actuació d'una banda el 1902.²⁹ El 1909 actuaren les bandes de Sineu i de Porreres "A las seis, la banda de Sineu, tocó en el real de la fiesta el bonito paso-doble <Abanico> y otras piezas empezando acto continuo el baile al estilo del país que siguió, hasta entrada la noche. Más tarde se reanudó el baile hasta que el reloj municipal sonaba las doce en que los acordes del paso-doble <Morenito> ejecutado por la citada banda dada por terminada la fiesta³⁰; el 1911 ho feren les de Sineu i de Montuïri, "El día 3 á las seis de la tarde para dar principio á la fiesta, recorrerán las calles de este pueblo dos

27) (Llorito, 1925-1983) Prevere. Rector de Llorito entre el 1974 i el 1979. Autor de la *Descripción Geográfica de Lloret de V.A.* (1944) i de la *Monografía histórica de la Iglesia parroquial de Lloret de Vista Alegre* (1950). Ambdues obres, inèdites, fan part de les obres dels certàmens organitzats pel Seminari Diocesà i es conserven a la biblioteca d'aquesta institució.

28) CORTÈS, Santiago (1995) *70 anys d'història de Lloret de Vista Alegre 1924-1994*. Lloret: Ajuntament de Lloret de Vista Alegre. Pàg. 32.

29) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1 agosto 1902, viernes. Núm. 6273

30) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 11 agosto 1909, dimecres. Núm. 8558, pàg. 2 i *La Última Hora*. 10 agosto, martes 1909. Año XV, núm. 5.654.

*bandas de música, una de Sineu y la otra de Montuiri; siendo dirigida la primera por el profesor don José Fuster, y la segunda por don Pedro Sampol*³¹, que repetiren el 1912, “*Sábado 3.- A las seis de la tarde, las dos bandas de música de Sineu y Montuïri que dirigen don Bartolomé Ferregut y don Pedro Sampol recorren las calles, tocando animado pasodoble*³². El 1914, tot i que una banda amenitzà les festes desconeixem el seu origen³³. El 1915 actuà de nou la banda municipal de Sineu, “*La Banda Municipal de Sineu dejó oír las principales piezas de un escogido repertorio; un aplauso al Sr. Director, muy merecido se lo tiene, no se lo regateamos*³⁴; que repetí el 1916, “*Dia 3 de agosto.- A las 7 de la tarde pasacalle por la banda de música de Sineu, dirigida por don Gabriel Ferriol*³⁵ i el 1917 “*Dia 3.- A las siete de la tarde pasacalle por la banda de música de Sineu dirigida por don Gabriel Ferriol*³⁶. A partir del 1918 actua, gairebé sense interrupció, la banda de Llorito.

Aquest fet, fins ara poc documentat, és el que s'aporta a partir de la transcripció dels programes de festes que hem pogut localitzar. La procedència majoritària dels programes de festes ha estat la premsa de l'època, tot i que es prenen en consideració algunes fonts arxivístiques.

De l'anàlisi que hem pogut fer d'aquesta programació, en destaca els següents aspectes: en primer lloc, dins l'estructura de la festa hi ha quatre moments en què normalment s'incorpora una actuació musical: el passacarrers, la vetlada o berbena, normalment associada a la revetla, els anomenats balls del país i, eventualment, la diana. A continuació presentam un quadre amb les actuacions duites a terme per la banda al llarg del període estudiat.

31) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1911, dilluns. Núm. 9577.

32) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1912, dimecres. Núm. 9942.

33) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1914, divendres. Núm. 1084.

34) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 7 agost 1915, dissabte. Núm. 11290.

35) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1916, dilluns.

36) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1917, dimarts. Núm 12.256.

Any	Passacarrers	Diana	Vetlada/verben	Revetla	Ball del país
1918	X	-	X	X	X
1919	X	-	X	X	X
1920	X	-	X	X	X
1921					
1922					
1923	X	-	X	X	X
1924	X	-	X	X	X
1925	X	-	X	X	X
1926	X	-	X	X	X
1927	X	X	X	X	-
1928	X	X	X	X	X
1929	X	-	X	X	X
1930	X	X	X	X	X
1931	X	X	X	X	X
1932					
1933					
1934					
1935	X	-	X	X	-
1936					

L'any 1920, a la revetla, a més de la banda de Llorito, actuava també la nova banda municipal de Sineu dirigida per Antoni Martorell. Així mateix, el 1921, pel programa de festes sabem que actuava de nou la banda municipal de Sineu, aquest cop dirigida per Jordi Real. El 1922 la banda de Sineu actuava dirigida per Antoni Martorell. El 1925 apareix documentada una denominació desconeguda fins al moment: "La Lloretense" i el 1926 "Lira Lloretense". El 1929, el 1930 i el 1931 coneixem el programa musical.

5. Annex documental

1918

De Llorito. Fiesta de Santo Domingo.

Dia 3 de Agosto.- A las seis de la tarde se dará un pasa-calles por la banda de música de este pueblo, dirigida por el inteligente maestro don Jaime Pocoví.

A las nueve completas solemnes en la parroquia y á las once verbenas con fuegos artificiales por el acreditado pirotécnico de este mismo pueblo don Bernardo Coll, velada que anunciará la misma banda con diferentes piezas de su escogido repertorio.

Dia 4.- Diana a las cinco y á las diez canto de tercia y oficio mayor en que predicará las glorias del Santo el Rdo. Señor don Juan Negré, Vicario de Buñola.

Por la tarde á las cinco carreras de hombres y caballerías en el predio <Son Gelabert> propiedad del señor Barón de Pinopar, y seguidamente baile al estilo del país en la plaza de la Rectoría, al compás de la misma banda.

Llorito, 29 de julio de 1918³⁷

Una setmana després, el mateix diari relatava la crònica:

De Llorito. Se han celebrado en este pueblo las fiestas anunciatas, que se han visto muy animadas. A las cuatro de la tarde del dia 3 una banda de música, dirigida por don Jaime Pocoví, anunció con un pasacalle el principio de los festejos.

Por la noche se celebraron en la iglesia completas solemnes y, terminadas, á las once tuvo lugar la <revetla>, quemándose fuegos artificiales, y tomando parte en ella la expresada banda.

El domingo 4 solo pudo celebrarse la función religiosa en la iglesia, pues las carreras que tenían que celebrarse en <Son Gelabert> tuvieron que suspenderse, á causa del mal tiempo. C.³⁸

1919

De Llorito

Según el siguiente programa será la fiesta que se proponen celebrar este año los lloritenses á su Patrón Sto. Domingo.

Día 3 de Agosto. A las seis de la tarde, previa inscripción reglamentaria, carreras de cintas para los biciclistas. A las siete animado pasa calles por la población por la banda de música de la localidad y á las ocho completas solemnes en la parroquia en preparación á dicha fiesta. A las diez fantástico castillo de fuegos artificiales por el pirotécnico de

37) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1 agost 1918, dijous. Núm 12.614.
Pag. 15.

38) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 7 agost 1918, dimecres. Núm 12.620.
Pag. 15.

ésta don Bernardo Coll y las tradicionales <pujadas al arbre>, acto que amenizará con su variado repertorio la misma banda bajo la batuta del inteligente don Jaime Pocoví.

Día 4. A las diez oficio mayor en que se predicará las glorias del Santo el Rdo. Don Miguel Munar vicario de Santa María. A las doce, carreras de niños, hombres y caballerías. A las cuatro, vísperas solemnes, y á las cinco baile al estilo del país, al compás de la repetida banda. 29-VII-1919³⁹.

1920

De Llorito

Muy lucidas parece van a ser las fiestas que se celebrarán este año en nuestro pueblo en honor del Santo Patrón St. Domingo, a juzgar por los preparativos que a tal fin se hacen.

El programa es como sigue:

Agosto, dia 3.- A las 7 de la tarde animado pasa-calle por acreditada banda de música.

A las 9, <Revetla> durante la cual habrá disparo de hermoso y variado castillo de fuegos artificiales por el renombrado pirotécnico de Portol. Será amenizado el acto por rico repertorio de dos bandas de música. La de Llorito, dirigida por D. Jaime Pocoví, y la de Sineu, nueva banda municipal dirigida por D. Antonio Martorell.

Dia 4.- De mañanita, diana por las tradicionales gaitas y tamboires. En la parroquia, tercia cantada y oficio solemne en que predicará las glorias del Santo el Rdo. D. Andrés Servera de Palma. Despues del oficio carreras de hombres, caballerías y demás, según tradición.

A las 4 de la tarde carreras de ciclistas en que se disputarán bonitas cintas. Acto seguido baile al estilo del país al compás de las ya citadas bandas. - C.

Llorito, 28.7.920⁴⁰

1921

De Llorito

Lucidas como siempre van a ser las fiestas que el 3 y 4 próximo Agosto dedicará este pueblo a su Patrón Santo Domingo de Guzmán.

39) *La Almudaina.* Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 30 juliol 1919, dimecres. Núm 12.974.
Pag. 16.

40) *La Almudaina.* Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1920, dissabte. Núm 18.813.
Pag. 16.

Programa:

Día 3.- *Al toque de Angelus, animado pasa-calle por la acreditada banda municipal de Sineu, dirigida por don Jorge Real.*

A las ocho solemnes completas en la parroquia; a las nueve la tradicional revetla con disparo de hermoso castillo de fuegos artificiales por el acreditado pirotécnico de Pórtol don Antonio Frontera, la que será amenizada por la ya citada banda y las típicas gaitas.

Día 4.- *Festividad del Santo, a las seis de la mañana, toque de diana por las calles y plazas de nuestro pueblo. A las diez, en la parroquia, tercia cantada y oficio solemne, en que cantará las glorias de Santo Domingo, el Rdo. don Jaime Sastre Pbro.*

Por la tarde a las cuatro, carreras de hombres, niños y mujeres, y caballos con los premios de costumbre en el predio del Sr. Barón de Pinopar, <Son Gelabert>, y al atardecer baile al estilo del país.

Llorito 29 Julio 1921.-C.⁴¹

1922

De Llorito

El programa que va a desarrollarse en las fiestas del patrón del pueblo en el presenta año será el siguiente:

Día 2 de agosto, a las ocho de la noche, se cantarán en la parroquia completas solemnes; y a las nueve hermoso castillo de fuegos artificiales por el pirotécnico de Pórtol Antonio Frontera, todo lo que será amenizado por la banda municipal de Sineu que dirige el inteligente maestro Antonio Martorell.

Día 4 a las diez, tercia solemne y oficio mayor en que predicará las glorias de Santo Domingo el Reverendo señor don Antonio Artigues, Pbro. de Felanitx, predicador de S.M. A las cuatro y media se efectuarán las carreras de hombres y caballerías, como en años anteriores. Por la noche, baile al estilo del país al compás de la misma banda.-C.

Llorito 27 Julio 1922.⁴²

41) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 3 agost 1921, dimecres. Núm 16.626. Pag. 17.

42) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 30 juliol 1922, diumenge. Núm 16.924. Pag. 17.

1923

De Llorito.

Programa de la fiesta religiosa y cívica que se celebrará en Llorito los días 3, 4 y 5 de Agosto en honor de su Patrón Santo Domingo.

Día 3 a las 6 de la tarde pasa calles con banda de música dirigida por don Arnaldo Mateu del mismo pueblo.

A las 8 solemnes completas y a las 9 fuegos artificiales con hermosos castillos preparados por el Pirotécnico de Pórtol don Antonio Frontera.

Amenizará la verbena la misma banda con escogidas piezas.

Día 4 a las 10 misa mayor que predicará don Francisco Rayo, cura párroco de la Ciudad de Inca.

A las 16, grandes carreras de hombres y caballerías con los premios correspondientes en el <Cos de Son Gelabert>, propiedad del Barón de Pinopar.

Acto continuo baile al estilo del país, por la misma banda.

El día 5 a las 15 carreras de cintas y baile al estilo del país.⁴³

1924

De Llorito.

Los festejos cívico religiosos que van a celebrarse este año en este pueblo en honor a su patrón Santo Domingo se ajustarán al siguiente programa:

Día 3 de Agosto.- Al toque de Angelus, de la tarde, pasa-calle por la ajustada banda de música de esta localidad. A las nueve completas solemnes en la Parroquia. A las diez disparo de vistoso y escogido casillito de fuegos artificiales, amenizado por varias piezas del nutrido repertorio de la citada banda.

Día 4.- Por la mañana diana por las típicas gaitas y tamboriles. A las diez en la Parroquia, canto de Tercia y oficio mayor por varios aficionados a escogida partitura en que predicará el M. I. Sr. D. Jaime Espases, Canónigo de la S.I.C.B. Por la tarde a las cinco carreras de hombres y caballerías en el predio <Son Gelabert>, propiedad del Señor Barón de Pinopar.

43) *La Almudaina. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1er agost 1923, dimecres. Núm 17.235.*
Pàg. 18.

Por la noche baile al estilo del país al compás de la mentada música⁴⁴.

1925

En Lloret de Vista-Alegre

FIESTA A SU PATRON SANTO DOMINGO.

*Programa: Día 3 de Agosto.- A las seis de la tarde animado pasa-
calles por la banda de la localidad <La Lloretense>, dirigida por el ex-
perto don Pedro Mateu... -A las ocho completas solemnes en la parro-
quia y acto seguido nutrido y variado castillo de fuegos artificiales, por
el ya acreditado pirotécnico don Antonio Frontera, amenizando el acto
con escogidas piezas del extenso repertorio de la citada banda.*

*Día 4.- Por la mañana: diana por varias parejas de las típicas
gaitas y tamboriles.- A las nueve y media en la parroquia tercia solem-
ne y oficio mayor que se cantará escogida partitura y predicará las glo-
rias del Santo Patrón Santo Domingo el Rdo. Señor don Jaime Sastre
Pbro.*

*Por la tarde a las cinco carreras de hombres y caballerías en el
predio del señor Barón de Pinopar <Son Gelabert>, disputándose en
ellas grandiosos premios.- Por la noche baile al estilo del país accompa-
ñado por la citada música. Como final de fiesta disparo de crecida y po-
tente traca.*

*Día 5.- Fiesta popular en que por la tarde además de lo de cos-
tumbre habrá carreras con muy bonitos premios y baile al son de gaita
como <clou> final.*

*Este año va a expansionarse vistiéndose de laureles y derrochan-
do alegría el nuevo pueblo de Lloret de Vista Alegre.- La Comisión.*

Lloret de V.A. 29-VII-1925⁴⁵

1926

De Lloret de Vista-Alegre

*Festival al Santo Patrón Santo Domingo, según el siguiente pro-
grama:*

44) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1924, dijous. Núm 18.035.
Pàg. 18.

45) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1er agost 1925, dissabte. Núm 18.310.
Pàg. 19.

Día 3 de agosto.

A las 20, animado pasa-calle por la banda de la localidad.

A las 21, Completas solemnes en la Parroquia.

A las 22, disparo de hermoso castillo de fuegos artificiales por el ya muy acreditado pirotécnico don Antonio Frontera, alternando en sus intermedios con buenas piezas de la <Lira Lloretense> que hará gala de su surtido repertorio, terminando con larga y potente traca.

Día 4.

A las 5, Diana por las típicas gaitas y tamboriles.

A las 10, en la Parroquia, canto de tercia y oficio solemne en que se cantará una partitura de Perosi, y predicará las glorias de Sto. Domingo el Rdo. Sr. D. José Bestard Pbro. y Abogado.

Terminado el oficio, carreras de hombres y caballerías en que se disputarán ricos premios.

A las 17, Vísperas en la Parroquia, y acto seguido, en la plaza de la Rectoría baile al estilo del país al compás de expertos gaiteros, amenizando a intervales la velada con escogidas piezas, la repetida banda de Lloret.

Lloret de Vista alegre 30 VII 1926⁴⁶.

1927

 Lloret de Vista Alegre

Programa de los festejos que se celebrarán en dicha población los días 3 y 4 de agosto en honor de su Patron Sto. Domingo.

Día 3 de Agosto.- Verbena. Por la tarde pasacalles por la acreditada banda que dirige don Arnaldo Mateu. A las ocho de la noche, solemnes completas con asistencia de las Autoridades.- De las diez de la noche hasta las dos de la madrugada del día siguiente, concierto musical por la banda municipal, con intervalos del disparo de un castillo de fuegos artificiales por el renombrado pirotécnico de Pórtol don Antonio Frontera.

Día 4 de agosto.- Diana por la música local.- A las diez, solemnes Oficios en que el elocuente orador don Andrés Cervera predicará las glorias del excelso Patron. Terminado el oficio, refresco a las autoridades y público en la Casa Rectoral.

46) *La Almudaina. Diario de la Mañana. Avisos y noticias.* 1er agost 1926, diumenge. Núm 18.148. Pàg. 19.

Seguidamente se verificarán carreras de niños, hombres y caballerías en el <cós> de Son Gelabert, con variados y valiosos premios.

A las seis de la tarde, carreras de cintas por los corredores de la localidad.- De las siete a las nueve, concierto de música en el real de la feria.- De las diez en adelante, baile con música, gaitas y tamboriles al estilo del país.⁴⁷

Aquest any, a nivell local, hem localitzat l'aprovació del programa de festes patronals.

Dia 3 de Agosto dia de la verbena.

Retreta por la banda local de música que dirige D. Arnaldo Mateu.

Dia 4 Agosto. Festividad del Patrono.

Diana por la banda música local. ⁴⁸

1928

De Lloret de Vista Alegre

Durante los días 3, 4 y 5 del mes de Agosto se celebrarán en dicha población los festejos cívico-religiosos dedicados a su Patrón Santo Domingo, según el siguiente

PROGRAMA

Día 3, A la puesta del sol, pasacalles por la banda de música municipal. Por la noche solemnes completas. Concierto musical en el real de la fiesta y disparo de un castillo de fuegos artificiales.

Día 4.- Diana por la banda municipal.- Solemnies funciones religiosas.- Refresco a las autoridades.

A las 12, carreras de niños, hombres y caballerías en el <Cós> de Son Gelabert d'abaix. Por la tarde, carreras ciclistas de cintas.- Música en el real de la fiesta, y baile al estilo del país.

Por la noche, música y baile de jotas y boleros al son de gaitas y tamboriles.

Día 5.- Por la mañana funciones religiosas.

Por la tarde, grandes carreras ciclistas con premios en metálico, libres para los corredores de la Isla, y otros premios locales, organizadas por el Club Ciclista local en el Velódromo de Son Gelabert d'abaix.

47) *La Almudaina. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1927, diumenge. Núm 19.346.*
Pàg. 20.

48) AMLL 29. *Llibre Actes Permanent.*

*Por la noche, baile de jotas y boleros al son de gaitas y tamboriles.*⁴⁹

1929

El próximo día 4 de Agosto se celebrará la fiesta cívico-religiosa dedicada a su Santo Patrón Sto. Domingo de Guzmán, con arreglo al siguiente programa:

Día 3.- Verbena, tarde y noche. Pasacalles por la banda de música anunciando el comienzo de los festejos.- Solemnes Completas en la Parroquia.- Gran concierto musical con la banda municipal, con arreglo al siguiente repertorio:

Primera parte.- !Viva la fiesta nacional!> (pasodoble), N. Sanz.- <Corales. In dulci jubilo>, J. S. Bach.- <Momento musical>, F. Schubert.- <Canción del gondolero> (romanza) J.B. Mendelssohn.- <Réverie>, Schumann.

Segunda parte.- <La Calesera>, fantasía Alonso.- <Andante et Rondó>, solo para cornetín, por L. Blemant.- <Cicatrices> (tango) por X.- <Morir de amor>, Schumann.- <Viva la Legión> por H. Camberes. Gran disparo de fuegos artificiales, confeccionados por A. Frontera.

Día 4.- Fiesta del Patrón.

Por la mañana: Diana; solemnes funciones religiosas en las que predicará las glorias del Santo el elocuente orador sagrado don José Auba, Notario Eclesiástico. Recepción de Autoridades y refresco general en la Casa Rectoral.- Terminando con las tradicionales carreras de niños, hombres y caballerías en el <Cós> de Son Gelabert d'abaix.

Por la tarde y noche: Carreras ciclistas organizadas por aficionados de la localidad.- Gran concierto musical por la banda municipal. Baile de jotas y boleros al son de gaitas y tamboriles, y suelta de globos aerostáticos.

LA COMISION⁵⁰

1930

De Lloret de Vista Alegre

Programa de las fiestas cívico religiosas que se celebrarán en esta localidad durante los días 3 y 4 de agosto de este año, dedicadas a Santo Domingo de Guzmán.

49) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1er agost 1928, dimecres. Núm 15.409. Pàg. 21.

50) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 2 agost 1929, Núm 16.111. Pàg. 21.

Día 3: A las cuatro de la tarde Pasa-calles por la banda municipal anunciando el comienzo de las fiestas.

A las cinco.- Carreras de cintas para ciclistas bordadas por distinguidas señoritas de esta localidad.

A las ocho.- Solemnies completas con asistencia de las autoridades.

A las diez.- Gran concierto por la Banda Municipal de Música, la que ejecutará, dirigida por la batuta del Músico de primera del Regimiento de Infantería de Inca, don Bartolomé Oliver, el siguiente programa:

Primera parte

- I. <Desfile de Mantones>, paso-doble, Travería I.
- II. <Cicatrizes>, tango H.H.
- III. <El Sacristán de la Aldea>, jota, J. Dimas
- IV. <Cants i plors>, sardana, H.H.

Terminada la primera parte musical se disparará un bonito castillo de fuegos artificiales, preparado por el pirotécnico de Marratxí, don Antonio Frontera.

Segunda parte

- I. <En Sión>, Marcha Taurófila, P. de S. Salvador*
- II. <Leonora>, Serenata, Schubert
- III. <Ecos del Harem>, Capricho Oriental C. Nilo
- IV. <No Ninó>, Canto de Cuna, P. de S. Salvador
- V. <Flor española>, Paso-doble. B. Miranda y Van Parys

Día 4.- A las cinco de la mañana.-Diana por la Banda Municipal.

A las diez.- Solemnies Oficios Divinos, en que predicará las glorias del Santo el elocuente orador Sagrado Reverendo don Bartolomé Bordoy, Teatino.

A la terminación de las funciones religiosas, recepción de Autoridades en la casa Rectoral, con refresco y desfile del vecindario en la misma.

A las cuatro.- Carreras de niños, hombres y caballos, en el <Cós> de Son Gelabert <de baix>, con los premios de costumbre.

A las seis.- Concierto musical en el Real de la Fiesta.

A las nueve.- Baile al estilo del país al son de gaitas y tamboriles, suelta de globos y disparo de fuegos artificiales con gran traca final.

* Segons Josep Joaquim Esteve i Vaquer és el seudònim de Bartomeu Oliver i Martí (1894-1988).

Nota.- Los ciclistas que deseen tomar parte en las carreras de cintas podrán inscribirse en casa de Damián Llabrés de esta villa, hasta el momento de empezar éstas⁵¹.

1931

De Lloret de Vista Alegre.

Programa de las fiestas que se celebrarán en esta localidad durante los días 3 y 4 de agosto.

Día 3: A las 4.- Pasa-calles por la Banda Municipal, anunciando el comienzo de las fiestas.

A las 8.- Solemnies completas en la Iglesia Parroquial.

A las 10.- Gran concierto por la Banda Municipal de música, la que ejecutará, dirigida por Bartolomé Oliver el siguiente repertorio:

Primera parte

- I. <Iº de junio>, P. de Salvador
- II. <Martorell>, id.
- III. <Florida Pasqual>, id.
- IV. <No Ninó>, id.

Terminada la primera parte, se disparará un bonito castillo de fuegos artificiales por el pirotécnico de Marratxí don Antonio Frontera.

Segunda parte

- V. <Homenaje a la Libertad>, P. de S. Salvador
- VI. <Pétalos de Rosa>, id.
- VII. <Canción Argentina>, id.
- VIII. <En Sión>, id.

Día 4: A las 5.- Diana por la banda Municipal.

A las 10.- Solemnies oficios divinos en honor a Santo Domingo de Guzmán.

A las 11 y media.- Carreras de niños, hombres y caballos en el Cos de Son Gelabert d'abaix, con los premios de costumbre.

A las 5.- Carreras de cintas para ciclistas.

A las 6.- Concierto musical en la plaza mayor.

A las 10.- Baile, suelta de globos y fuegos artificiales.

La Comisión⁵².

51) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 31 juliol 1930, dijous. Núm 16.420. Pàg. 22.

52) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1 agost 1931, dissabte. Núm 16.742. Pàg. 23.

1932

De Lloret de Vista Alegre

Fiestas cívico-religiosas que en honor a su patrón Santo Domingo se celebrarán los días 3, 4 y 5 de Agosto.

Día 3.- A las 18 pasa-calles por la banda local.

A las 20 completas en la parroquia.

Alas 22 disparo de un castillo de fuegos artificiales amenizado por la gaita y el tamboril y repertorio de la banda local.

Día 4.- Diana por la gaita y tamboril.

A las 10 misa mayor en la parroquia.

A las 12 carreras en el cos de Son Gelabert.

A las 16 carreras de cintas.

A las 18 baile de jotas y boleros en la Plaza amenizados por la dicha banda y gaita.

Día 5.- A las 18 carreras de niños y hombres y a las 20 baile de jotas y boleros.⁵³

Així mateix, aquest any hem pogut localitzar una petició formulada a l'Ajuntament, referida a les aspiracions d'alguns veïns respecte a la programació musical de la banda, que reflecteix la incorporació dels nous costums:

Sr. Alcalde

Los infrascritos, mayores de edad y vecinos de esta localidad, a Vd. acuden y dicen:

Que deseando bailar en las próximas fiestas de Satº Domingo bailables de salón, vulgo aferrat,

Suplican a Vd. que la banda de música que amenice los festejos interprete las piezas correspondientes a dicho baile en la misma proporción que las de bailables al estilo del país, pues de esta manera, al mismo tiempo que se dará satisfacción a una gran parte de vecinos de este pueblo, se aumentará el esplendor de las fiestas y contribuirá al fomento de la cultura.

Lloret de Vista Alegre, 1º Agosto de 1932

Antonio Bauzá

Juan Nicolau

Rafael Nicolau

Rafael Picornell

Sr. Alcalde Costitucional de Lloret de Vista Alegre.⁵⁴

53) *La Almudaina*, dimarts 2 d'agost 1932, núm 17.045. Pàg. 24.

54) AMLL 532. *Correspondencia. Entrades i sortides (1929-1933)*.

De Lloret de Vista Alegre

Programa de las fiestas populares que se celebrarán en Lloret de Vista Alegre los días 3, 4, 5 y 6 del actual.

Día 3.- A las 18, salida de las gaitas y tamboriles.

A las 18,30.- Salida de la banda de música de la localidad que dirige el maestro don Arnaldo Matheu Jaume, la cual recorrerá las vías principales de la población.

A las 20.- Disparo de un gran castillo de fuegos artificiales del pirotécnico de Portol S. Frontera, suelta de globos y cohetes, iluminación general en la plaza Pública por la referida banda.

Día 4, festividad de Santo Domingo.- A las cinco, diana por la gaita y tamboril.

A las 12.- Carreras pedestres para hombres, niños y caballerías en el Cos de Son Gelabert.

A las 15.- Carreras de bicicletas en el Velódromo de Son Gelabert empezando por el desfile obligado de los corredores que tomen parte en las mismas.

Primera carrera: Para corredores de la localidad en la que obtengan el primero y segundo puesto, podrán tomar parte en la de campeonato local.

Segunda carrera, igual que la anterior.

Tercera carrera, resistencia, distancia 20 vueltas con sprints cada cinco, para corredores de la localidad en la que se disputará el campeonato local.

Primer premio 15 pesetas y banda de campeón. Segundo premio 10 pesetas. Tercer premio 7 pesetas. Cuarto premio 4 pesetas.

Cuarta carrera para corredores de la localidad que no hayan tenido premio en las anteriores. Distancia 15 vueltas. Primer premio 10 pesetas. Segundo 7, tercero 4 y cuarto 2.

Quinta carrera, libre para todos los corredores. Distancia 20 vueltas. Primer premio 15 pesetas, segundo 10 y tercero 5.

Sexta carrera, para niños menores de 12 años de la localidad. Distancia 4 vueltas. Primer premio 5 pesetas, segundo 3, tercero 2 y cuarto 1.

Todas las cuestiones que se susciten en las carreras serán resueltas por un jurado nombrado exprofeso, cuyo fallo será inapelable.

A las 17,50 Carreras de cintas en bicicleta bordadas por distinguidas señoritas de la población y amenizadas por la antes nombrada

banda que ejecutará distinguidas piezas de su repertorio.

A las 20.- *Gran baile en Plaza de la Vicaría, la cual estará profusamente adornada e iluminada.*

Día 5.- A las 18, carreras para niños y hombres de la localidad en una de las calles de la localidad.

A las 20.- *Suelta de globos y cohetes, y bailes al estilo del país.*

Día 6.- A las 15,50, grandes carreras de caballos en el Hipódromo de Son Gelabert en las que se adjudicarán 5.815 [sic] pesetas en premios.

Detalles por programas, y en la misma hora y en el citado hipódromo habrá una carrera pedestre, para todos los corredores, en la que se disputará el campeonato mallorquín. Distancia 2.340 metros, tres vueltas, con sprints en cada una de ellas. Primer premio 25 pesetas y banda de campeón, segundo 15 y tercero 10. La Comisión⁵⁵.

De Lloret de Vista Alegre.

INAUGURACIÓN DE UN ENSANCHE.

Brillantes en extremo han resultado este año las fiestas populares que se han celebrado en Lloret de Vista Alegre. Numerosos autos y camiones de los pueblos vecinos se trasladaron a nuestro pueblo para asistir a la <Revetla> y a las carreras pedestres, de bicicletas y de caballos que se vieron muy concursadas.

Pero el número más animado fué el de la inauguración de un grupo de casas recientemente construidas en la parte occidental de este atractivo pueblo.

Por la mañana algunos vecinos del barrio inaugurado recorrieron las principales calles haciendo la recolecta al son de las clásicas <xeremíes>.

Por la tarde a las 18 hubo animadas carreras pedestres para hombres y niños de la localidad en la calle de la Fuente. Pero el número que dió más lucidez a la fiesta fué un grupo formado por las bellísimas y distinguidas señoritas: Angeles Miguel, María Gomila, Margarita Amen-gual, Catalina Oliver, Juana Gomila, Prudencia Clar, Catalina Bibiloni y Catalina Gomila, que luciendo sendos y típicos vestidos de payesa, bailaron al estilo del país.

55) *La Almudaina. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 2 agost 1933, dimecres. Núm 17.836. Pàg. 26.*

Por la noche hubo en dicho barrio verbena y disparo de fuegos artificiales por el pirotécnico don Martín Jordà, natural de Lloret de Vista Alegre.

Nuestra más entusiasta enhorabuena al señor Teniente de Alcalde don Lorenzo Jaume, organizador de tan simpática fiesta y a los vecinos del barrio nuevo que con su cooperación contribuyeron a dar más realce a las fiestas populares.-X⁵⁶.

1934

De Lloret de Vista Alegre

Fiestas populares en Lloret de Vista Alegre los días 3, 4 y 5 de agosto

Programa

Día 3, a las 17, salida de la banda de música municipal, que dirige don Arnaldo Mateu, que recorrerá las principales calles de la población.

Salida de gaitas y tamboriles, con el típico “Dimoni”.

A las 22.- Disparo de un gran castillo de fuegos artificiales, suelta de globos, cohetes y gran traca final cuyos actos serán amenizados por la referida banda de música.

Día 4.- A las 7.- Pasa-calles

A las 12.- Carreras pedestres para hombres, niños y caballerías, en el Cós de “Son Gelabert de baix”, en las que se adjudicarán los premios de costumbre.

De 18 a 24.- En la plaza pública. Concierto y baile antiguo y moderno.

Día 5.- A las 16.- Carreras de cintas, bordadas por distinguidas señoritas de la localidad.

De 18 a 24.- Bailes antiguos y modernos, en la plaza.

Todos los actos estarán amenizados por la citada banda de música.- La Comisión.⁵⁷

56) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 11 agost 1933, divendres. Núm 17.844. Pàg. 26.

57) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 29 juliol 1934, diumenge. Núm 18.343. Pàg. 27.

1935

"Fiesta en Lloret de Vista Alegre"

Los dia 3, 4 y 5 de agosto próximo en honor de Santo Domingo.

PROGRAMA

Sabado dia 3, a las diez y siete, salida de gaitas y tamboriles.

A las diez y ocho, pasacalles por la banda de música de la localidad que dirige don Arnaldo Mateu.

A las veinte y media, solemnes completas en la Iglesia Parroquial.

A las veintiuna y media, disparo de un gran castillo de fuegos artificiales del pirotécnico de Portol Sr. Frontera, suelta de globos e iluminación general, cuyos actos serán amenizados por la referida banda de música.

Domingo 4, a las cinco, diana al son de gaitas y tamboriles.

A las nueve y media, Oficio mayor que celebrará el Sr. Arcipreste Rdo. Señor don Guillermo Parera Cura-Párroco de Sancellas, cantándose una misa de Perosi, ocupando la catedra sagrada el Rdo. Don Andrés Cervera de Palma.

A las diez y seis, carreras pedestres en el cos de Son Gelabert d'abaix libre para todos los corredores de la isla en la que se adjudicarán los siguientes premios: Carreras de pollos, 12'50 pesetas.

Primer premio, un pollo y 7'50 pesetas. Segundo Premio, 5,00 pesetas.

Carreras de burros: Primer premio, 5'00 pesetas. Mulos y mulas: 15,00 pesetas. Primer premio, 10'00 pesetas. Segundo, 5,00 pesetas.

Carreras de caballos: 25'00 pesetas. Primer premio, 15'00 pesetas. Segundo 10'00 pesetas.

Además se celebrarán las carreras ordinarias con los premios de costumbre. Habrá una carrera exclusiva para corredores de la localidad consistente en: Primer premio, un pollo. Segundo premio 2'50 pesetas.

A las diez y siete: Vísperas solemnes en la Iglesia Parroquial y concierto en la plaza Mayor por la referida banda.

A las diez y ocho, gran baile al estilo del país.

Lunes dia 5, a las diez y nueve, gran baile en la plaza de la Vicaría, suelta de globos y cohetes y para fin de fiesta disparo de un gran castillo de fuegos artificiales de un pirotécnico de la localidad.

LA COMISIÓN⁵⁸

58) *La Almudaina*. Diario de la Mañana. Avisos y noticias. 1 agost 1935, dijous. Núm 18.494.
Pág. 28.

GEORGE CHARLES BOWDEN

(Educación de la voz para el canto)

Antoni Mir i Marqués

George Charles BOWDEN, nacido en Plymouth (Devonshire, Inglaterra), el 5 de agosto de 1877. Su padre era impresor de oficio, pero dedicaba la mayor parte de su tiempo recorriendo los pueblos de la región como predicador. Se ignora que rama de la religión cristiana predicaba. Su hijo George Charles le acompañaba con frecuencia durante sus prédicas. Siendo este muy buen estudiante, se presentó a un concurso para la obtención de una beca para la Universidad de Cambridge, logrando el primer puesto entre todos los concursantes de Inglaterra, Escocia e Irlanda. Así entró en el King's College de Cambridge, donde se graduó. Por sus conocimientos y estudios musicales, formó parte del Coro de la Capilla de dicho Colegio y por sus facultades para la enseñanza con frecuencia sustituía a los profesores para impartir las clases.

Mas adelante y definitivamente, se dedicó a la educación de la voz para el canto y la técnica de hablar en público. Ejerció primero en Inglaterra y luego en Norteamérica, basándose principalmente en la Técnica Alexander.

En Nueva York tuvo como alumna a la que sería su segunda esposa, Annie Frances Moore, conocida en Mallorca como Dina Moore Bowden y por sus actividades como organizadora de "Los Amigos de Mallorca" y como representante de San Francisco para todo lo concerniente a Fray Junípero Serra. La primera esposa de Bowden fue la escritora australiana Catherin Mansfield, pero dicho matrimonio ni siquiera llegó a consumarse por las confesiones de Catherin durante la noche de la boda.

En 1932 se instaló en Mallorca con su familia, donde vivió hasta su muerte, con excepción de los años de la Guerra Civil española y de la Segunda Guerra Mundial. Murió en Palma a los 98 años de edad, el 2 de septiembre de 1975, siendo enterrado en Calvia.

Él mismo dejó escrito que el Dr. Temple, Arzobispo de Canterbury, al término de su curso como alumno de Alexander, expresó la esperanza de que alguien escribiera un libro sobre lo que llamó las implicaciones de las enseñanzas de Alexander y su Técnica. Se puede asumir, sin temor a equivocarse, que el Dr. Temple tenía en su mente la afinidad de dicha técnica con las enseñanzas filosóficas y religiosas sobre la negación de la propia voluntad. Los maestros expertos en "Alexander Technique", raramente hacen más que dejar caer una pequeña indicación sobre la naturaleza de estas implicaciones. Sin duda dejan al desarrollo y a la experiencia progresiva de cada alumno esta realización.

Algunos años antes, sin conocer el deseo del Arzobispo, Bowden tuvo la temeridad de escribir un corto estudio titulado "Some talks of Alexander", basado en el análisis durante muchos años, de los cuatro libros y otros escritos de Alexander. Este librito fue publicado en Mallorca por cuenta del autor y mayormente destinado a viejos alumnos y amigos personales. Pero llegó a conocimiento de la Fundación Alexander de Londres donde fue muy apreciado y declarado por gran número de lectores como el mejor libro sobre el tema hasta aquella fecha. Desde entonces ha encontrado su camino entre maestros y alumnos de la Técnica Alexander en varios países, siendo utilizado con frecuencia como base para debates entre ellos. Muchas cartas recibidas revelan que los interesados habían llegado a una comprensión similar del tema estudiado, pero mucho más vaga y agradecían tenerlo expresado mas claramente para su uso práctico.

En una versión ampliada de dicho librito y que lleva por título "F.Mathias Alexander and the creative advance of the individual", publicada en Londres por Fowler&Co., las implicaciones del Método Alexander están tratadas más extensamente y con detalle, basándose en la conclusión de que el descubrimiento del Control Primario por Alexander y otros eminentes científicos después de él, revelan que la clave del principio creativo está dentro de nosotros mismos. Este principio, traído conscientemente (evitando interferencias) a nuestra vida diaria como "la actividad creativa de un artista", es el que, a juicio de hombres tan eminentes como Einstein y Whitehead, confiere sentido y contenido a la vida.

Dicha nueva versión contiene, además un Diario de la Sra. Webb en el que relata día a día, de manera muy vivida, sus impresiones a lo largo de su primer y completo curso de lecciones con Alexander y sus profesores.

El resto de los años que George Charles Bowden vivió en Mallorca ya no los dedicó a la enseñanza, pero si a escribir sobre el tema de su interés. Dejo escritos y sin publicar, los siguientes libros:

- PREMISES
- THE PRINCIPLE PRACTICE OF VOICE
- THE LIVING VOICE AND INTRODUCTION TO ITS
EXPERIENCE

Además de variantes sobre los mismos temas, inconclusas.

COMENTARIOS DE LA SRA BOWDEN SOBRE EL TRABAJO DE SU ESPOSO

George Charles Bowden, Lector en universidades sobre la Voz para el habla y el canto.-

George ganó su puesto en el “King’s College” de Cambridge por sus méritos y por su duro trabajo. Apreciaba el King’s College más que si hubiera conseguido su ingreso y progresos en el mismo a través del usual camino de la tradición familiar.

Fue su firme voluntad en un concurso de toda Inglaterra sobre los Métodos de Enseñanza que atrajo la atención de Oscar Browning miembro del King’s, quien le animó a postular para una beca de la Universidad de Cambridge.

Siempre fue considerado un inspirado profesor por muchos de sus distinguidos alumnos, y no solamente en lo referente al canto, sino concretamente sobre la Voz en general, entre ellos el Rev.P.T. Forsythe M.A.D.D., Director del colegio Hackney, por el Seminario de la Universidad de Londres y por R.C.Cambell, predicador del Templo del centro de Londres.

Sus experiencias en Londres le desilusionaron y decidió abandonar Inglaterra para probar fortuna en un mundo fresco y nuevo. Disfruto primero del espléndido clima de España, donde fue para dar clases a Ma-

ria Guy y Cenentelo (ortografía incierta) que debía interpretar la versión inglesa de la ópera "Carmen" en Londres. Volvió después de un idílico y soleado verano en Cadaqués (Cataluña) al lluvioso Londres.

En aquella época tuvo como alumnas a dos señoras californianas que continuamente alababan el clima de California, su templanza y su sol. Se dieron cita para un encuentro durante la Feria Mundial de San Francisco. George acudió, pero ellas no pudieron llegar debido a sus contratos teatrales en Londres.

George pronto trabajó con éxito en San Francisco donde, además de los alumnos privados, enseñó el uso de la Voz para el habla y el canto en la Escuela de Divinidad del Pacífico y también en la Universidad de California, donde fue un popular conferenciante. Pero estando tan intensamente interesado en la ciencia de la Voz y habiendo leído sobre el trabajo del Dr. Floyd Muckey de la Universidad de Columbia, quien había escrito un libro relativo al método natural de producir la Voz, se fue a Nueva York para aprender más sobre el tema de su interés. Allí entró en contacto con el Dr. Mario Marafioti, especialista en garganta del "Metropolitan Opera House", quien acababa de publicar un libro: "Caruso's method of voice production" (El Método Caruso para la producción de la voz". El Dr. Marafioti era amigo de Caruso además de su especialista en garganta. George llegó empíricamente a las mismas conclusiones y junto con Marafioti formaron el "Scientific Voice Culture Institute" para los especialistas en voz, cantantes, estudiantes de canto y artistas dramáticos.

Fue entonces cuando George se interesó por un libro de F.Mathias Alexander y se dio cuenta del valor de sus descubrimientos, no tan solo en el plano individual en general sino especialmente en lo referente a la Voz y se dedicó al estudio de los cuatro libros de Alexander: "Man's Supreme Inheritance", "The Universal Constant in Living", "The use of the Self" y "The conscious control of the Individual". Desgraciadamente, no estuvo en contacto con Alexander, que vivía en Londres, pero los principios de su Técnica en lo referente a la "Voz eran tan significativos para George que decidió escribir su propio libro: F.M. Alexander and the advance of the individual", que fue publicado por Fowler & Co., en Londres, 1965.

El libro de mi esposo es una interpretación personal del significado de los descubrimientos de Alexander, no tan solo en conexión con la Voz, sino también con la Filosofía y la Poesía. No es, ni nunca intento ser, "un libro religioso" como se dijo en un comentario publicado en el

número 5 del Alexander Journal” del otoño de 1966. Una de las razones para escribirlo era el hecho de que casi nadie con quien hablábamos tenía conocimiento del Método Alexander. La primera edición del libro de George, que fue impresa en Mallorca, llevaba el título “Some talk of Alexandre, with an interpretation of his New way of Life”. Nunca pretendió que fuera un libro de texto sobre la Técnica de Alexander. En cualquier caso, sirvió para interesar a muchas personas, en muy diferentes partes del mundo, en el trabajo de Alexander y un cierto numero de ellas fuiros a Londres para tomar un curso.

LA CARRERA MUSICAL DE UN MENORQUÍN EN NUEVA YORK: CLAUDIO S. GRAFULLA (1812-1880)

Javier Albo Mata¹

Durante los años en los que la ciudad de Nueva York se preparaba para convertirse en la gran metrópolis del siglo XX, un músico emigrante, nacido en Menorca, se reveló como una figura de enorme relevancia para la vida cultural de la ciudad. Hablamos de Claudio S. Grafulla y de los años que van desde de la Guerra Civil norteamericana (1861-1865) hasta su muerte en 1880. El conflicto, también conocido como Guerra de Secesión debido a que tuvo su origen en la insubordinación de varios estados sureños al recién elegido presidente, el abolicionista Abraham Lincoln, tuvo gran trascendencia para Grafulla. Desde su puesto como director de la banda del elitista (y célebre en todos los estados de la Unión) VII Regimiento de Voluntarios de Nueva York, se convirtió en una de las figuras más influyentes en la vida musical de la ciudad, tanto por su labor como organizador de espectáculos musicales populares (*los Promenade Concerts*) como de conciertos benéficos, en su mayoría de ayuda a las víctimas de la conflagración. Durante la guerra, las bandas proliferaron y la producción de música destinada a ellas (no solamente marchas, himnos y canciones patrióticas, sino también piezas de baile y arreglos de números operísticos) aumentó considerablemente.

Una vez terminada la guerra, la actividad de Grafulla se centró en amenizar bailes y fiestas de sociedad, sin dejar de dirigir regularmente los *Promenade Concerts* y de participar en numerosos actos benéficos.

Mientras que en su país de adopción Grafulla sigue siendo un músico reconocido en los círculos bandísticos (si bien es verdad que aún no se le ha dedicado ningún estudio serio), en las Baleares y en el resto de España continúa siendo un gran desconocido. Con excepción de un interesante artículo publicado por Cosme Bonet en el número del pasado enero de la revista Faristol, y de la inclusión de la marcha "Washington

1) Deseo expresar mi agradecimiento al Dr. Raoul Camus, profesor del Queens College of New York, por haberme proporcionado valiosísima información sobre el músico, así como al Dr. Antoni Pizà, del City College of New York, sin cuya inestimable ayuda este artículo no podría haber sido escrito.

"Greys" en el concierto celebrado el 9 de diciembre de 2001 en el Auditori d'Alcúdia, dirigido por Rafael Sanz y comentado por Josep Clement, no tengo noticias de ningún otro escrito o concierto dedicado al músico menorquín. Su nombre tampoco aparece en ninguna de las enciclopedias que he consultado, tanto en las de divulgación general (sea de los ámbitos balear, catalán o español) como en las especializadas en música (como el reciente Diccionario de Música Española e Hispanoamericana, dirigido por Emilio Casares). Grafulla sí merece, sin embargo, un somero pero digno artículo en la última edición del Grove Dictionary of Music and Musicians, la enciclopedia de mayor divulgación e influencia en el mundo académico, especialmente el anglosajón. Hay que añadir que algunas fuentes en los Estados Unidos, sea por desinformación o simplemente por desidia, identifican a Grafulla como italiano (quizás su apellido pueda parecer italiano a más de uno). Este artículo tiene como objetivo aportar algunos datos inéditos sobre la vida y obra del músico menorquín, con los que espero suscitar interés en su figura, tanto entre profesionales de la música como aficionados a ella; un primer paso hacia una labor de investigación más exhaustiva que, es de desechar, tenga lugar en un futuro cercano.

Si la faceta de Grafulla como director y organizador de la banda del VII Regimiento fue importante, quizá lo fuera más la de compositor y sobre todo arreglista, como lo demuestra el hecho de que, durante todo el siglo XIX, muchos de sus arreglos y composiciones circulasen por casi todo el territorio de los Estados Unidos. El testimonio de un colega, William R. Bayley, da prueba elocuente del talento de Grafulla como arreglista. En una ocasión el compositor hizo que un miembro de la orquesta del Chesnut Street Theater le silbara algunos temas de una ópera nueva de Frye, *Leonora*. Después de transcribirlos, Grafulla compuso un arreglo de los mismos en pocas horas.

La venta (o préstamo) de esas partituras, en muchos casos manuscritas, debió constituir su fuente principal de ingresos. Emmons Clark, general del VII Regimiento y autor de una extenso volumen dedicado a la historia de la agrupación militar, señala que Grafulla siempre se negó a recibir compensación económica por sus servicios en el regimiento. Su domicilio neoyorquino por muchos años, en la Stanton Street, es prueba elocuente del poco lujo que rodeó a Grafulla; esta dirección correspondía a un barrio poco distinguido en aquella época. Sólo hacia el final de su vida pudo mudarse a otra zona mejor, la calle 10 Este, en donde parece que vivió solo con una persona a su servicio (nunca se casó ni tuvo hijos).

El reconocimiento del que el músico goza en la actualidad en los Estados Unidos lo prueba el hecho de que su nombre es todavía popular entre miembros de bandas de música, como me ha sido posible comprobar personalmente. Algunas de sus obras (especialmente "Washington Greys") todavía forman parte del repertorio de numerosas bandas profesionales. En todas las monografías y encyclopedias dedicadas a bandas de música en las que se le menciona, Grafulla aparece, junto con Patrick S. Gilmore (1829-1992) y Harvey B. Dodsworth (1822-1891; este último fue miembro de una familia de gran tradición bandística en los Estados Unidos), como una de las personalidades por excelencia de la época que se conoce como la primera "Edad de Oro" de la música para banda norteamericana (la segunda correspondería a la era de John Philip Sousa (1854-1932), ya en el umbral del siglo XX).

Desde el principio del siglo XIX (y aún antes), las bandas de música se habían convertido en la forma de entretenimiento más popular, especialmente en los entornos rurales y entre las clases sociales menos favorecidas de las ciudades que no podían permitirse asistir a la ópera (o no eran demasiado aficionadas a este género). La tradición bandística estaba principalmente arraigada en los estados del Nordeste, como Nueva York. Sin embargo, el verdadero auge de las bandas tiene lugar a partir del estallido de la Guerra Civil. Desde entonces, no hubo ciudad en todo el este y centro del país, por pequeña que fuese, que no poseyera una banda vinculada a la milicia local, cuyos miembros no eran necesariamente músicos profesionales ni pertenecientes al ámbito militar. Ninguna celebración pública, civil o militar, era completa sin la inclusión de un desfile de banda. En el Sur, por otro lado, las bandas de música seguirían una evolución diferente; a menudo estaban formadas por antiguos esclavos (después de 1865) que tocaban en eventos privados, como funerales. Estas bandas ejercerían gran influencia en el nacimiento del jazz hacia el final del siglo, sobre todo en Nueva Orleans.

El origen del fenómeno de la banda en el Norte ha de hallarse en las masivas olas migratorias provenientes del Norte y Centro de Europa, en donde la tradición de este tipo de música estaba consolidada desde el siglo anterior. Las bandas se componían de instrumentos de metal (al principio sin pistones) y algunos de madera, a los que se incorporó la percusión (platillos y gran caja) como consecuencia de la influencia de la música turca en Austria y Alemania. Las bandas pertenecían casi siempre a regimientos de infantería, quienes las financiaban; incluso si la banda no participaba en ceremonias castrenses o sus miembros eran ci-

viles, éstos debían lucir el uniforme correspondiente al regimiento de su localidad.

Un irlandés, Richard Willis, introdujo los primeros instrumentos de metal con pistones en la banda militar que dirigía en Westpoint (Connecticut), probablemente antes de 1820. Durante la primera mitad del siglo XIX aparecieron nuevos instrumentos de metal (o variaciones de los antiguos). Poco a poco la mayoría de las bandas comenzaron a favorecer estos instrumentos, más versátiles a la hora de ejecutar pasajes cromáticos en casi cualquier tonalidad, en perjuicio de los instrumentos de madera. En esta acción también influyó el hecho de que en 1832 las bandas de infantería fuesen obligadas por ley a limitar el número de sus miembros a diez instrumentistas y un director. Aunque esta ley tardó algunos años en imponerse, hacia 1840 la práctica totalidad de las bandas en NorTEAMérica estaban compuestas únicamente por instrumentos de metal.

Una de las mayores contribuciones de Grafulla al desarrollo de la banda moderna fue su interés por reincorporar la madera en la banda e introducir nuevos instrumentos de percusión, entre ellos alguno tan inusitado como las castañuelas. Cuando le fue encomendada la organización de la banda titular del VII Regimiento, no dudó en incluir oboes, clarinetes y fagotes, siempre preocupado porque la música mantuviese un equilibrio tímbrico apropiado aunque el volumen de sonido fuese menor. Si bien hay que reconocer que otros directores habían comenzado a añadir alguna madera a sus bandas antes que Grafulla, él fue el primer director de una banda numerosa, profesional y celebrada que se preocupó por incluir una sección completa de instrumentos de madera.

Los datos biográficos disponibles sobre Grafulla son por ahora muy escasos. Parece que el menorquín se destacó precisamente por su poco interés por la vida pública, a diferencia de sus colegas Dodworth y Gilmore, de quienes se encuentran incontables referencias en la prensa de la época, ediciones de sus obras, menciones en obras escritas, así como ilustraciones y fotografías. Tampoco Grafulla escribió sus memorias ni se conservan sus cartas. No existe ninguna fotografía, daguerrotipo o retrato de ninguna clase, con la excepción de las dos ilustraciones que acompañan este artículo, una proveniente del libro del general Clark y otra encontrada en la portada de la partitura de una marcha publicada en vida de Grafulla. La única información sobre sus años en Menorca a la que he tenido acceso proviene del artículo firmado por Bonet al que me referí más arriba, el cual, a su vez, recogió esa información de un artículo de Deseado Mercadal, "Los músicos menorquines", aparecido en un

número no especificado de la *Revista de Menorca*². Bonet escribe que Grafulla "va néixer a Maó l'any 1810 i va estudiar música amb el Rd. Benet Andreu (1803-1881), Beneficiat, Organista i Mestre de Capella de la Parròquia de Santa Maria de Maó". Algunas fuentes parecen indicar, sin embargo, que Grafulla nació en 1812 (el 31 de octubre). Así consta en la lápida de su tumba, que todavía se conserva en el cementerio de Greenwood (Brooklyn). Por otra parte, Grafulla figura con la edad de 48 años en el censo de población de la ciudad de Nueva York del año 1860, fecha que demostraría la verosimilitud de la fecha de nacimiento posterior. Hay que decir, sin embargo, que en su obituario (aparecido en al menos tres periódicos neoyorquinos los días cuatro y cinco de diciembre de 1880, dos días después de su muerte) y en todas las demás fuentes consultadas, tanto contemporáneas nuestras como del propio Grafulla, aparece como nacido en 1810; como suele ocurrir en numerosas ocasiones, cabe la posibilidad de que una primera fuente errónea haya contribuido a que el error se extienda. Seguramente, la verdadera fecha de su nacimiento no podrá ser corroborada hasta que no se busque (y encuentre) su partida de nacimiento, certificado bautismal o algún documento de esa índole en su tierra natal.

Por otro lado, la atribución de Mahón como lugar de nacimiento y primera residencia de Grafulla ofrece menos dudas en cuanto a su veracidad. El músico menciona en su testamento, por suerte conservado, nombrando beneficiarias a sus hermanas Rosa y Margarita, residentes en "Port Mahon, Minorca". Naturalmente, esto presupondría que las hermanas de Grafulla residieron en la localidad en la que nacieron.

En cuanto al maestro Benet Andreu (nótese que nació apenas nueve años antes que Grafulla, a quien sobrevivió casi un año), hay que atribuirle gran parte del éxito que conseguiría su alumno, quien, debió recibir una educación musical básica muy completa de manos de Andreu (nociones de solfeo, armonía, composición, orquestación, dirección, etc.), ya que no consta que Grafulla haya estudiado con ningún otro profesor, ni en Menorca ni en Nueva York³. Queda, pues, como labor pen-

2) Parte de la información para elaborar ese artículo provino del *Centre de Recerca i Documentació Histórico-Musical de Mallorca*.

3) Grafulla debió ser en parte autodidacta, si nos atenemos a la información que al respecto nos facilita el autor (anónimo) del obituario de Grafulla aparecido en el periódico *New York Times* (5-XII-1880). Este escribió que la formación del músico en Menorca había sido más bien escasa; a pesar de que nunca había dirigido una banda antes de llegar a Nueva York, "poseía un talento natural para el oficio".

diente investigar más sobre Andreu y sobre los años de formación de Grafulla en Mahón.

Grafulla llegó a Nueva York en 1838. Casi inmediatamente ingresó en la banda de música profesional más antigua de la ciudad, la "Lohan's Band", conocida popularmente como "The New York Brass Band", organizada y dirigida por Napier Lothier, seguramente otro músico inmigrante, éste de origen francés. La agrupación constaba de tan sólo quince instrumentistas, número que puede considerarse normal para la época. En un principio, parece que Grafulla tocó el flautín, circunstancia que ofrece evidencia de dos datos de importancia: primero, que el músico al menos dominaba este instrumento antes de partir de Menorca y, segundo, que la New York Brass Band contaba con algún instrumento de madera a pesar de su nombre ("brass = metal"). Poco después, parece que Lothier le confió la dirección de la banda, quizás primero sólo ocasionalmente. En los primeros años de la década de los cuarenta, algunos conciertos de la New York Brass Band ya se anuncian en la prensa y, a partir de 1844 (quizás antes), el nombre de Grafulla aparece destacado no como "conductor" o "leader", sino "musical director": seguramente el músico ya se ocupaba de elegir los programas y, lo que es más importante, de transcribir y arreglar para la banda piezas musicales de moda (números de óperas y operetas, valses, mazurkas, etc.), y quizás hasta de componer música para ella, además de dirigirla.

Durante aquellos años, un numeroso público acudía a los conciertos estivales de la New York Brass Band que tenían lugar en el Castle Garden, un lugar cuyos restos todavía se conservan en Battery Park, en el extremo meridional de la isla de Manhattan. Aquellos conciertos solían celebrarse en domingo, un día en que, por costumbre, no se escuchaba música que no fuese religiosa. De ahí que estos conciertos se anunciasen como "sacred concerts", aunque en los programas solía haber poco o nada de música sagrada. Además de música (la banda tocaba sola o acompañaba a algún cantante solista), se ofrecían diversos espectáculos de entretenimiento: fuegos artificiales, espectaculares recreaciones de "maravillas de la naturaleza" tales como "la erupción del volcán Vesuvio" mientras se podía gozar del "aire fresco de la bahía, todo ello por sólo 25 centavos, niños a mitad de precio", según se lee en los anuncios de la prensa. En cuanto al repertorio, destacan sobre todo los arreglos de oberturas y escenas de óperas de Rossini, compositor celebérrimo por aquellos años (también en el Nuevo Mundo) y de canciones populariza-

das en los "minstrel shows"⁴. Grafulla comenzaba entonces a gozar de cierta popularidad, aunque todavía insignificante en comparación con la de los miembros de la familia Dodsworth y la de Carl Bergmann, el alemán que en 1842 fundó la "Philharmonic Society", orquesta que hoy conocemos como Filarmónica de Nueva York.

Durante los años de los conciertos populares en Castle Garden, la New York Brass Band comenzó a colaborar esporádicamente con el VII Regimiento de Voluntarios de Nueva York, amenizando bailes y fiestas o marchando con los soldados cuando éstos desfilaban. Hasta 1853, el VII Regimiento no contó con una banda propia. Ese año, dos inmigrantes alemanes, Kroll y Reitsel, organizaron una pequeña banda de trece miembros, algunos de los cuales debió tocar algún instrumento de madera. Esta pequeña banda constituiría el germen de la futura agrupación liderada por Grafulla.

El VII Regimiento⁵ era un grupo de militares voluntarios formado en 1824 a partir de una milicia que a principios del siglo se organizó con objeto de defender la ciudad y su puerto de posibles ataques de la armada británica. El regimiento estaba compuesto casi únicamente por respetables caballeros de la alta sociedad (de ahí que se le llamase "regimiento de élite"), lo que les daba cierta autoridad para constituirse de manera bastante autónoma, sin rendir cuentas a la autoridad militares superior. Sus miembros, entre los que se encontraban desde militares profesionales de reconocido prestigio hasta algún arribista que, al estallar la guerra, se encargaría de pagar para evitar ser movilizado, elegían unilateralmente a sus oficiales, se proveían de armas sin informar necesariamente de ello a las autoridades civil o militar, encargaban sus uniformes a los mejores sastres y, cuando se ejercitaban fuera de la ciudad, se les servía un "rancho" preparado por Delmonico, el chef más famoso de Nueva York. Debido a estas costumbres, el grupo era conocido con el apodo de "silk stocking regiment" ("regimiento de medias de seda") y su presencia (y la de su banda) era obligada en los actos oficiales de más rango, tales como los desfiles de recibimiento de personalidades extranjeras. Entre otros, la banda tocó para el marqués de Lafayette, el francés

-
- 4) "Espectáculos de variedades de gran éxito en los que actores y cantantes de raza blanca imitan el estilo vocal e "idiosincrasia" de los negros del sur, a menudo ridiculizándolos. El "minstrel show", verdadero género original de Norteamérica y precursor de la revista musical de Broadway, fue celebradísimo durante gran parte del siglo XIX. Hacia 1870, géneros como el "vaudeville" y la operetta, más atractivos para un público cada vez más urbano, se impusieron.
- 5) En realidad, fue el XXVII Regimiento hasta 1847, año en el que tomó su nuevo nombre.

que luchó junto a los norteamericanos durante la guerra por la independencia del Imperio Británico, o en ocasión de la visita del Príncipe de Gales. Su sede era el "7th regiment armory"⁶, un enorme edificio de hierro forjado situado en la Tercera Avenida que sería inaugurado justo cuando Grafulla entraba al servicio del regimiento, y en donde éste ofrecería sus Promenade Concerts. El músico llegaría a conocer otra sede, inaugurada en 1880 (y a colaborar musicalmente en la ceremonia de apertura), un fastuoso edificio levantado en la avenida Park y la calle 66 (una zona residencial lujosa, "más apropiada" para los miembros del regimiento) y que todavía se conserva, habiendo sido declarado Monumento Nacional.

Grafulla consiguió la nacionalidad norteamericana apenas ocho años después de llegar al país. Un año antes (1845) parece que renunció a su cargo en la New York Brass Band, sin que se sepa el porqué de tal decisión. La pista de Grafulla se pierde aquí en gran parte por cerca de once años, y los datos que aparecen (provenientes en su totalidad de fuentes secundarias) son cuando menos confusos. Según los obituarios aparecidos en el *New York Times* y el *New York Herald*, Grafulla realizó su "primer viaje a Europa" justo al abandonar la New York Brass Band (resulta cuando menos extraño que tomase tal decisión sólo un año antes de recibir la nacionalidad). Desgraciadamente, no queda constancia ni de este poco probable primer viaje ni de los que realizase posteriormente, la duración de éstos, qué lugares visitó, o, más importante aún, si en alguno de ellos se detuvo en Menorca.

Algunas fuentes señalan que Grafulla, en algún momento no determinado, volvió a hacerse cargo de la New York Brass Band. Por el momento no se ha hallado ninguna evidencia de ello, pero cabe la posibilidad de que Grafulla hubiese retomado el contacto con esa banda, dirigiéndola de vez en cuando cuando el VII Regimiento la requiriese para algún evento.

La pista de Grafulla se recupera en 1855. Esta vez el músico está a cargo de la dirección musical de la Shelton's Band. La banda fue fundada a principios de los años cincuenta por Shelton y estaba formada casi exclusivamente por músicos emigrados de Alemania. En poco tiempo, la banda adquirió bastante reputación. Shelton debió morir poco después, ya que en 1856 la prensa anuncia la creación de una comisión pa-

6) "Armory" se traduce como armería o arsenal, pero en realidad es un tipo de edificación militar típica de los Estados Unidos, similar, en todo caso, a un cuartel.

ra recabar fondos y erigir una estatua en su memoria. Se desconoce por el momento si Grafulla pertenecía a esa banda sólo como instrumentista (esto es improbable), si la había dirigido con regularidad en vida de Shelton, o si la muerte de éste le brindó la oportunidad de hacerlo por primera vez. Lo cierto es que en el verano de 1858 Grafulla dirige esa banda varias veces en un tipo de espectáculo que entonces empieza a ponerse de moda: los "conciertos-monstruo" (en inglés, "mammouth-concerts", literalmente "conciertos-mamut"), antecesores de los "conciertos gigantes" que harían tan famoso a Gilmore en los años de la postguerra. En esa ocasión, los periódicos anuncian "la mayor banda de instrumentos de viento jamás reunida" (la banda de Grafulla se unía a otra llegada desde Washington), que interpretarían juntas oberturas y escenas de óperas italianas y de Weber.

Por aquellos años (finales de la década de los cincuenta), la reducida banda que Kroll y Reitsel habían organizado en 1853 para que sirviese al VII Regimiento había aumentado en número de miembros (hasta unos sesenta) y estaba siendo dirigida por Joseph Noll, un violinista cuyo apellido posee ciertas resonancias catalanas. Al parecer, Noll era un músico de gran talento, como lo demuestra su larga carrera como director de bandas civiles, pero su carácter no parece que infundiera demasiada autoridad. Durante unos ejercicios del regimiento en 1858 en Baltimore, los músicos se habían "insubordinado", negándose a tocar cuando se les requirió; parece que Noll no fue capaz de disciplinarlos. Los altos oficiales del regimiento decidieron rescindir su contrato cuando éste expirase, en noviembre de 1859. Inmediatamente después, un comité propuso a Grafulla la dirección de una banda totalmente renovada, constituida por miembros que el propio Grafulla tendría libertad para escoger. En pocos días, el músico había organizado una nueva banda con antiguos miembros de la de Noll y otros de la Shelton's Band, cuarenta y ocho instrumentistas en total.

A partir de este momento y hasta el final de su vida es bastante más fácil seguir la trayectoria vital y profesional de Grafulla. Los veinte años que el músico dedicó al VII Regimiento están bastante bien documentados. Sus conciertos se anuncian en la prensa, su nombre siempre destacado, y algunos de ellos son comentados en la sección de crítica musical que los periódicos publican cada semana, normalmente los lunes. Durante las dos últimas décadas de su vida, su banda rivalizará con la de Dodworth y sobre todo la de Gilmore. La agrupación de Grafulla recibía siempre grandes elogios en la prensa, destacándose su equilibrio

sonoro; es posible, sin embargo, que la grandiosidad de la gigantesca banda de Gilmore resultase más atractiva para el público.

El 18 de febrero de 1860, la nueva banda del VII Regimiento se presenta al público neoyorquino. Para la ocasión, se reserva la Academy of Music, el principal teatro de ópera de la ciudad. El hecho de que el concierto se celebre en tal lugar, en sábado, y en plena temporada de ópera, confirma la relevancia del acontecimiento (y el poder económico del regimiento, que podría permitirse el alquiler de la sala). La Academy of Music era, en aquella época, el teatro de ópera de mayor aforo en el mundo (como probablemente también lo sería ahora: tenía cerca de 4500 localidades), y el primero construido en la ciudad específicamente para espectáculos ópera y música sinfónica. Hasta la llegada del Chickering Hall, Irving Hall y Steinway Hall⁷, la Academy of Music no tendría rival; allí tendrían lugar los estrenos americanos de óperas como *Rigoletto*, *La Traviata*, *Fausto* o *Lohengrin*, interpretadas por las voces más célebres de Europa.

El concierto de presentación fue una de las sensaciones de la temporada. Además de Grafulla y su banda, actuaron algunos de los músicos más importantes vinculados a la ciudad: los cantantes Colson, Strakosch y Amodio (soprano, mezzo soprano y barítono respectivamente), el famoso trompetista Louis Schreiber y el director Carl Bergmann, al frente de una orquesta organizada para la ocasión y seguramente formada por miembros de la Philharmonic Society⁸. La crítica del concierto aparecida dos días después en el *New York Herald* habla del éxito de "Grafula [sic], el recién nombrado director de la banda del VII Regimiento, cuyo talento como músico y artista es bien conocido por el público". También señala que, a pesar de "el amplio elenco de talentos vocales e instrumentales (...) la atención se centró en la nueva banda". Este triunfo, de todos modos, no agració a todos. En la revista mensual *Dwight's Journal of Music* (Marzo de 1860), el mismo editor de la publicación escribió una crítica bastante negativa. Declaró que "algún ignorante" (refiriéndose sin duda al crítico del *Herald*) parecía "insinuar que por fin tenemos una banda militar de incuestionable calidad". Sin quitar mérito a la buena labor de Grafulla, quien en tan poco tiempo había conseguido organizar la banda, Dwight pasa a elogiar la banda de

7) Todos ellos ubicados en la misma zona, alrededor de la calle Catorce y Broadway; sólo el edificio que albergó el Irving Hall existe en la actualidad.

8) En aquella época era frecuente la combinación de música de banda, sinfónica e incluso de cámara en un mismo concierto.

Harvey Dodworth (quien a la sazón dirigía una banda adscrita a otro regimiento, el XXIII): "[Dodworth] debe estar orgulloso de su banda; se puede permitir el lujo de reirse de quienes quieren imitarlo y de la imbecilidad de quienes prefieren la adulación barata".

Después de la presentación, Grafulla comenzó a organizar los *Promenade Concerts*. Estos eran un tipo de conciertos habituales en todos los regimientos que poseían banda propia. A pesar del nombre, los músicos no marchaban, sino que tocaban en el "drill" (un amplio y diáfano espacio dedicado a la instrucción y ejercicio físico de los soldados, que ocupaba la planta baja del "armory"). Los programas de esos conciertos alternaban marchas patrióticas con música no militar. Los *Promenade Concerts* tenían una función doble: Atraían posibles nuevos reclutas y ayudaban a financiar la propia banda. Pero las tareas de Grafulla en el regimiento no se limitaban a estos conciertos. Además de ser requerida en multitud de ocasiones para acontecimientos públicos, la banda formaba parte de la vida militar dentro del regimiento, debiendo, entre otras obligaciones, estar presente a la hora de pasar revista y ensayar regularmente.

Como compositor, Grafulla continuó escribiendo polkas, valses, galops y, sobre todo, marchas para las ocasiones señaladas. El músico también se ocupaba de agasajar a los altos oficiales del VII Regimiento (y a algunos ajenos a éste), como lo demuestra la gran cantidad de piezas dedicadas que compuso. Grafulla escribía indistintamente dos tipos de marchas, la "quickstep", o paso ligero, cuyo tiempo era siempre negra = 120 (es decir, dos pasos por segundo; a este tipo pertenece su gran éxito "Washington Grays"), o la "slowstep" (negra = 75, algo más de un paso por cada segundo). Por último, Grafulla prosiguió con su labor de arreglista, escribiendo versiones para banda de overuras de óperas y de sus habituales números de baile incluidos en el tercer acto.

En aquel tiempo no era costumbre que ninguna de estas piezas fuese publicada. Tanto la partitura general como las partes de cada instrumento se copiaban a mano. Normalmente, la música se escribía para una ocasión concreta; después de ella, las copias manuscritas eran arrinconadas. Esta es la causa principal de que cientos de páginas se hayan perdido irremediablemente. Aun así, se conservan bastantes pliegos de papel pautado con partes manuscritas (no la partitura general) de algunas obras de Grafulla, que fueron copiadas por miembros de sendas bandas del estado de New Hampshire, la Banda del III Regimiento de New Hampshire y la Manchester Cornet Band (circunstancia que prueba la

popularidad y reconocimiento de Grafulla fuera del ámbito local). Estas partituras pasaron después a la Biblioteca del Congreso en Washington, en donde se conservan. Por otro lado, existe al menos una edición de versiones para piano de varias piezas de Grafulla, publicada en Nueva York y conservada en un archivo de la ciudad de Baltimore, la "Levy's Collection"; algunos ejemplos de estas piezas se incluyen en este artículo.

El 12 de Abril de 1861 comienza la insurrección en el Sur y el gobierno, en Washington, declara la guerra contra los estados secesionistas. El VII Regimiento fue requerido en la capital, a donde se dirigió acompañado por Grafulla y su banda. Queda constancia de que el músico visitó el frente en al menos dos ocasiones, la primera en la capital y la segunda, en 1862, en Baltimore. Los músicos no siempre permanecían en la retaguardia. Hay pruebas de que, en alguna ocasión, bandas de música (aunque no necesariamente la de Grafulla) acompañaron a los soldados hasta la misma línea del frente, seguramente con objeto de infundir valor. Sin embargo, por lo general las bandas estaban confinadas en el campamento y sólo lo abandonaban para asistir en tareas de evacuación de heridos o en hospitales de campaña.

Con excepción de estas dos salidas documentadas, Grafulla permaneció en Nueva York, en donde se ocupó de organizar los Promenade Concerts. Estos se celebraban varias veces al año, con variable regularidad, y con ellos se trataba de recaudar dinero para financiar las campañas del regimiento. En la ciudad, los espectáculos de entretenimiento, entre ellos los musicales, se habían reducido considerablemente. En ocasiones se intentaba atraer al público por medio de incentivos tales como regalos de harina y carbón. Los conciertos de la banda de Grafulla, asequibles a cualquiera, se hicieron muy populares. Gracias a ellos se mantenía el sentimiento patriótico de los asistentes al tiempo que los arreglos de óperas y valses procuraban un elemento de distracción. Precisamente debido a la reducción de espectáculos como óperas o conciertos sinfónicos, los periódicos dedicaron más atención a los conciertos de Grafulla, publicándose crónicas de éstos con bastante frecuencia. Algunos de los *Promenade Concerts* eran anunciados como "complimentary concerts for Grafulla" (conciertos en beneficio de Grafulla), lo que permite suponer que las ganancias de éstos se sirvían únicamente para la financiar la banda.

Al principio de la guerra, nuevos regimientos de voluntarios proliferaron. Mientras que esto contribuyó al desarrollo de las bandas (todos los regimientos sin excepción contaban con una), su financiación causa-

ba problemas al gobierno. Se calcula que, entre costes de salarios a los músicos, equipamiento, traslados al frente y manutención, las arcas del estado abonaron entre 9.100 y 13.000 dólares sólo durante el primer año de guerra, para entonces una cantidad importante. Esto trajo consigo un cambio en las circunstancias favorables para las bandas. En julio de 1862 fue aprobada una ley que prohibía las bandas en todos los regimientos de voluntarios, manteniéndose las del ejército regular, aunque reducidas a dieciséis miembros. El VII Regimiento, más o menos autosuficiente y sabedor de que los Promenade Concerts suponían una importante fuente de ingresos, debió hacer caso omiso a esta ley: durante toda la guerra, la banda de Grafulla, "compuesta por cuarenta músicos", siguió anunciándose en la prensa.

Los obituarios de Grafulla, entre otras fuentes, mencionan que durante la guerra el músico dirigió la banda ante el presidente Lincoln. No ha quedado constancia de la fecha exacta de ese hecho, aunque es fácil aventurar que tuvo lugar durante la visita que el presidente realizó a Nueva York en la Navidad de 1863, cuando éste pronunció su famoso discurso en Cooper Union en el que proclamó la abolición de la esclavitud, o durante la visita de Grafulla a la capital. Lo que sí parece probable es que la banda de Grafulla participó en el funeral por este mismo presidente, asesinado en el Park Theater de Nueva York apenas unos días después del armisticio.

Desde el final de la guerra y hasta bien entrada la década de los 70, Grafulla se consagra como una de las figuras más importantes de la vida musical local. Los conciertos en la Academy of Music y otras salas se suceden más a menudo, en muchas ocasiones acompañando a solistas de primera fila y compartiendo el podio con figuras como Theodore Thomas, el director que aseguró la fama y prestigio de la Filarmónica y dio a conocer a Wagner, Brahms y Tchaikowsky, entre otros, al público norteamericano. Los programas completos aparecen frecuentemente publicados en la prensa, algo que antes no sucedía. En ellos encontramos obras del propio Grafulla (un vals y un quickstep) mezcladas con obras de Verdi, Rossini, Donizetti, Meyerbeer y Strauss, entre muchos otros. Para entonces, la atención que recibe Grafulla en la prensa permite suponer que su fama superaba a la de Dodworth. En la crítica de uno de los *Promende Concerts* (aparecida en el *Herald* en marzo de 1866), celebrado en honor de Grafulla, y que además clausuró la temporada de conciertos de ese año, su banda es considerada la mejor y más expresiva del país "en cualquier tipo de música, sea ésta militar, de ópe-

ra o simple melodía".

Por aquellos años saltó a la fama Gilmore, el único director de banda que haría verdadera sombra a Grafulla durante sus últimos años de vida. Aunque en alguna ocasión darían conciertos juntos, es seguro que existió cierta rivalidad entre ambos, manifestada sobre todo en una manera de entender la música para banda completamente opuesta. Para Grafulla, el número de instrumentistas debía limitarse a unos cincuenta miembros; de otra forma, la banda no podía mantenerse bajo el control de su director. Gilmore era un joven enérgico, extrovertido y preocupado por la fama, que aprovechó el clima de entusiasmo patriótico de la postguerra para "patentar" su idea de la nueva banda sinfónica. Esta se componía de cientos de instrumentos de todo tipo (cuantos más mejor), a los que se añadían cuerdas y coro; así nacían los "gigantic concerts", al principio celebrados generalmente en ocasiones especiales, como las de los aniversarios del armisticio o de la fundación de algunas ciudades, o el centenario de los Estados Unidos, en 1876. Los programas de estos conciertos combinaban piezas sinfónicas (Beethoven, Liszt, Berlioz...), números operísticos e himnos patrióticos. El primero de estos conciertos tuvo lugar en Luisiana en 1864. Para aquella ocasión, Gilmore dirigió una banda de 500 músicos, un coro de 6.000 voces y un regimiento de soldados martilleando yunque, mientras las campanas de Nueva Orleans repicaban (estas cifras se quedarían muy cortas en el futuro). En 1872 llega a Nueva York para hacerse cargo de la banda de otro regimiento, el XXII, y en donde pronto se hizo célebre su versión del famoso coro del primer acto de *Il Trovatore* en el que el cuerpo de bomberos de la ciudad participaba con los ya clásicos yunque de hierro junto con "coros de más de mil voces" (y en ocasiones directores de apoyo situados en distintos ángulos del escenario o del aforo). Sus conciertos eran anunciados en grandes titulares de periódico y su éxito de público le obligó a buscar un auditorio apropiado. En 1875, el antiguo hipódromo de Nueva York, situado en la avenida Madison, se reabrió como "Gilmore's Garden" y en él se organizaron cada verano varios conciertos, tanto "gigantescos" como más tradicionales. A pesar del rechazo de Grafulla hacia este tipo de espectáculos, queda constancia de al menos un concierto (en beneficio de Gilmore) en el que participó, en septiembre de 1877.

Aunque los *Promenade Concerts* de Grafulla continúan celebrándose con regularidad y el músico es solicitado en numerosos eventos, es posible afirmar que su idea de música para banda había dejado de ser no-

vedosa. Por un lado, el sentimiento patriótico exacerbado de los neoyorquinos había disminuido a medida que el recuerdo de la guerra se disipaba; la música militar era menos atractiva. Por otro, la arrolladora personalidad de Gilmore fascinaba al público, y sus monumentales conciertos, en los que se primaba el volumen y el virtuosismo (quizás en perjuicio de la calidad) terminaron por ganarse a la audiencia. El tamaño y profusión de anuncios de los conciertos de Gilmore es, a partir de finales de la década de los 70, mucho mayor que los de Grafulla. Pero para entonces, éste había cumplido con su labor: la de promocionar los conciertos de música de banda entre el público civil por medio de los *Promenade Concerts*, suscitar interés en un género que, en aquella época, hizo tanto a más que las orquestas sinfónicas por acercar la música de su tiempo a los individuos de todas las capas de la sociedad.

De entre los conciertos en los que Grafulla tomó parte en sus últimos años habría que destacar uno bastante atípico y del que, desafortunadamente, sólo he podido encontrar un pequeño anuncio en el *Herald*. El concierto tuvo lugar el 24 de Abril de 1878 en el Union League Theater para recaudar fondos para una estatua de Cervantes. Grafulla se anuncia como "musical director", y fue una combinación de espectáculos teatral y musical, inusual en cuanto al hecho de que el programa y los intérpretes debieron ser en parte españoles. Consistió en una "Obertura", una breve representación teatral, "El sistema homeopático", escrita por Miguel Pastorrido, un "Himno a Cervantes", una comedia en inglés y castellano titulada "Por el Quijote" de Arturo Cuyas, y finalmente una actuación de la "Choral Union, todos en traje de españoles, acompañados por flautas, mandolinas y guitarras". Se ignora si la música (o parte de ella) fue compuesta por Grafulla, pero es muy posible que así fuera. En cualquier caso, será difícil encontrar las partituras de todo aquello.

En septiembre de 1880, Grafulla celebró el último de sus *Promenade Concerts*. El mismo mes presentó su dimisión, debida a problemas no especificados de salud. El 2 de diciembre de 1880, Grafulla moría en su casa. En su funeral, la banda de Dodworth le rindió homenaje. En el libro del general Clark mencionado más arriba encontramos un elocuente testimonio de la faceta humana de Grafulla. Clark atribuye el éxito del músico a su sensibilidad a la hora de entender la idiosincrasia tanto de los músicos como de los militares, poseyendo un gran talento para organizar la banda y disciplinar a sus miembros sin dejar de ser altamente apreciado por todos ellos. Preocupado por los problemas de su tiempo, Clark escribe que Grafulla fue un hombre de ideas progresistas, celoso

de su vida privada y muy poco vanidoso, dejándose impresionar poco por los que le adulaban.

La música de Grafulla a la que hoy tenemos acceso, aunque escasa y difícil de encontrar (y en su forma original, casi inexistente), debería ser merecedora de un análisis, labor que es de esperar se produzca en el futuro. En líneas generales, se trata de música dentro de la más clásica tradición militar, es decir, marchas en forma ternaria (ABA), la parte central correspondiendo a un trío. Teniendo en cuenta que Grafulla recibió grandes elogios como arreglista, sería especialmente interesante comentar sus arreglos operísticos. En algunas de sus obras originales se puede apreciar cierto "sabor español" en ciertos aspectos rítmicos y en el uso de instrumentos asociados con la música popular española, como las castañuelas. La influencia de "lo español", entendido desde la manera en que esta particularidad se percibía fuera de España en el siglo XIX, no debió ser tan acusada en un compositor que abandonó su país natal bastante joven y que, en todo caso, se distinguió por dar a su música un carácter nacionalista norteamericano. Pero es precisamente éste el aspecto que hace de Grafulla un compositor interesante y único para nosotros: la importantísima contribución de un músico menorquín a lo que, ya en el siglo XX, y por medio de compositores como Gershwin o Copland, se conocería como el *American sound*.

Bibliografía (selección).

Clark, Emmons. *History of the Seventh Regiment of New York*. Nueva York, 1890.

Garofalo, Robert. *A Pictorial of Civil War Era Musical Instruments and Military Bands*. Charleston, West Virginia: Pictorial Histories Publishing Co., 1985.

Goldman, Richard Franko. *The Wind Band. Its Literature and Technique*. Westport, CT, 1961.

Hazen, Margaret Hindle y Robert M. Hazen. *The Music Men: An Illustrated History of Brass Bands in America, 1800-1920*. Washington: Smithsonian Institution Press, 1987.

Jackson, Kenneth J. (editor). *The Encyclopedia of New York City*. New Haven y Londres: Yale University Press Ò, 1995.

Lawrence, Vera Brodsky. *Strong on Music : The New York Music Scene* (vols. II y III). Chicago: University of Chicago Press, 1994.

Olson, Kenneth E. *Music and Musket: Bands and Bandsman of the American Civil War*. Westport, CT: Greenwood Press, 1975.

Rehrig, William H. y Paul Bierley. *The Heritage Encyclopedia of Band Music*. Westerville, Ohio: Integrity Press, 1991.

Schwartz, Harry W. *Bands of America*. Garden City, NY: Doubleday, 1957 (reeditado por D Capo Press en 1975).

White, William Carter. *A History of Military Music in America*. Westport, CT: Greenwood Press, 1977.

Obituarios de Grafulla aparecieron en los periódicos *The New York Times*, *The New York Herald*, *The New Yourk Tribune* y *The New York Post* el 5 de diciembre de 1880.

From: Emmons Clark, *History of the 7th Regiment, 1804-1889*. New York, 1891, vol II
p. 290

TO
Company C. 7th Regiment N.C.S.N.Y.

THIRD COMPANY QUICKSTEP.

CAPTAIN DON ALONZO POLLARD.

COMPOSED BY

C. S. GRAFULLA.

NEW YORK

PUBLISHED AT THE A. J. DODSON HOME 347 BROADWAY

— RICHARD J. DODSON, SOLOIST —

MARAVEL,
M. M. CONFERENCES

SAN FRANCISCO
MONAT

BOSTON
CARL FRIEDRICH

CINCINNATI
C. FORBES

NEW ORLEANS
LORCHENHALL

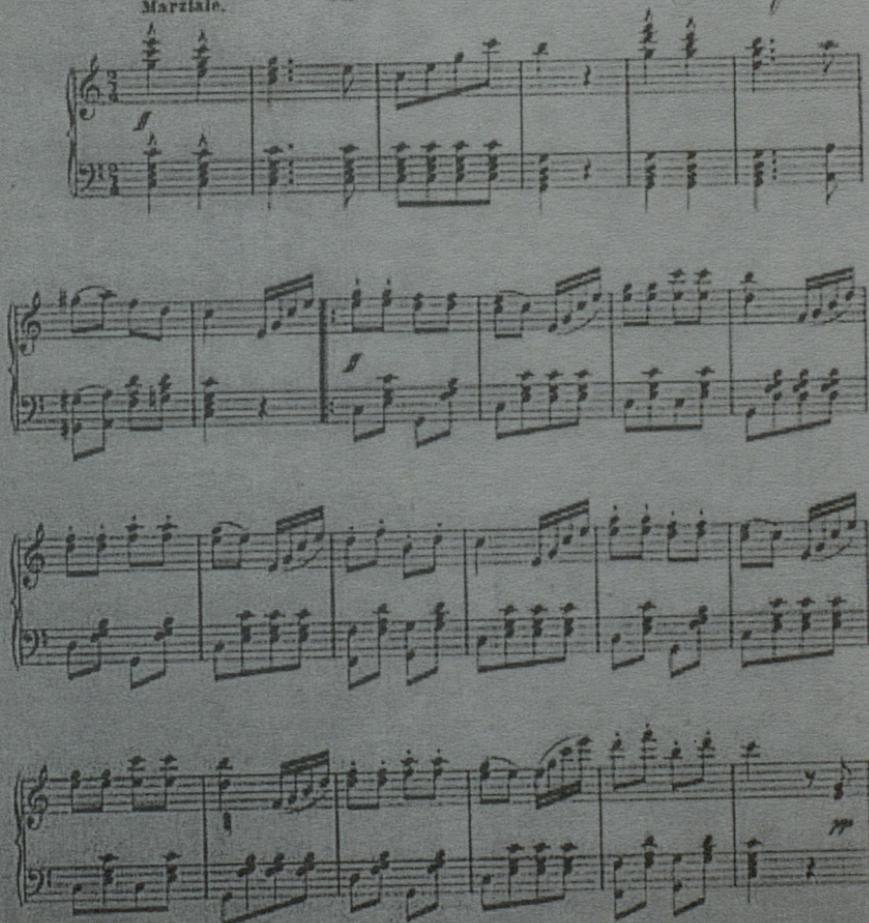
Partitura (versión para piano) de un "quickstep" de Grafulla.

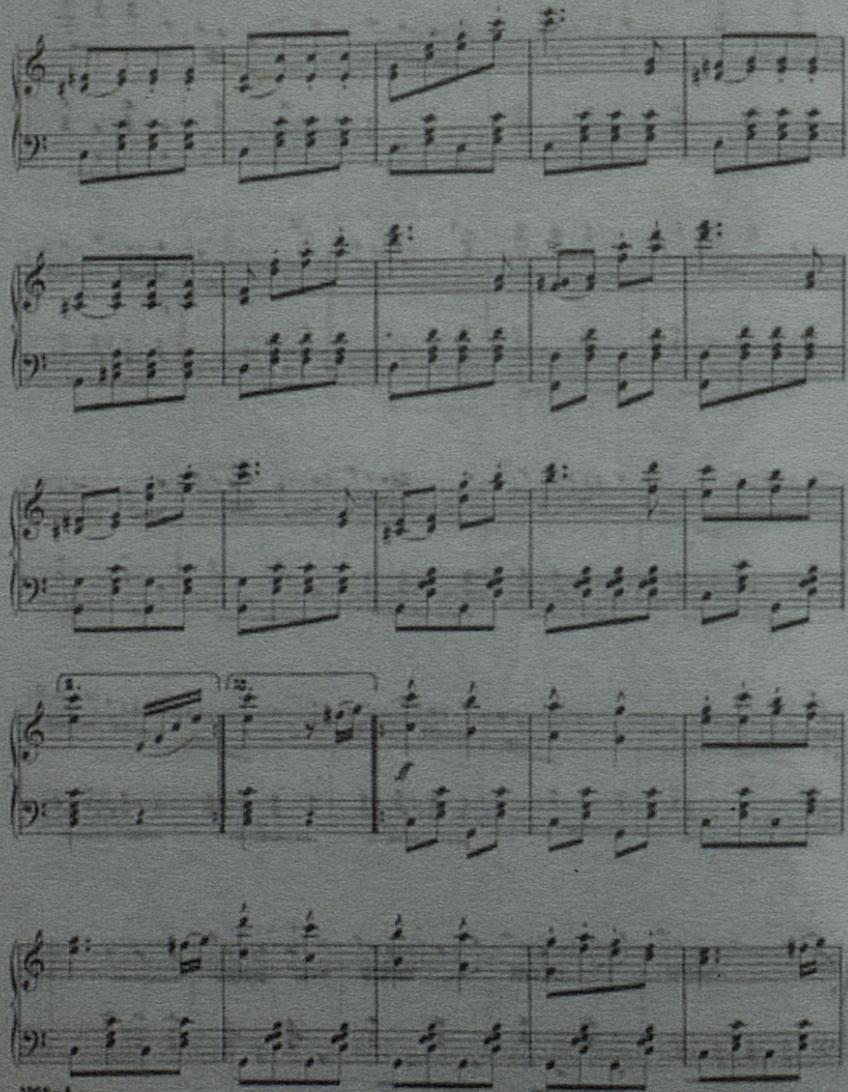
THIRD C COMPANY
Seventh Regiment, N.G.S.N.Y.

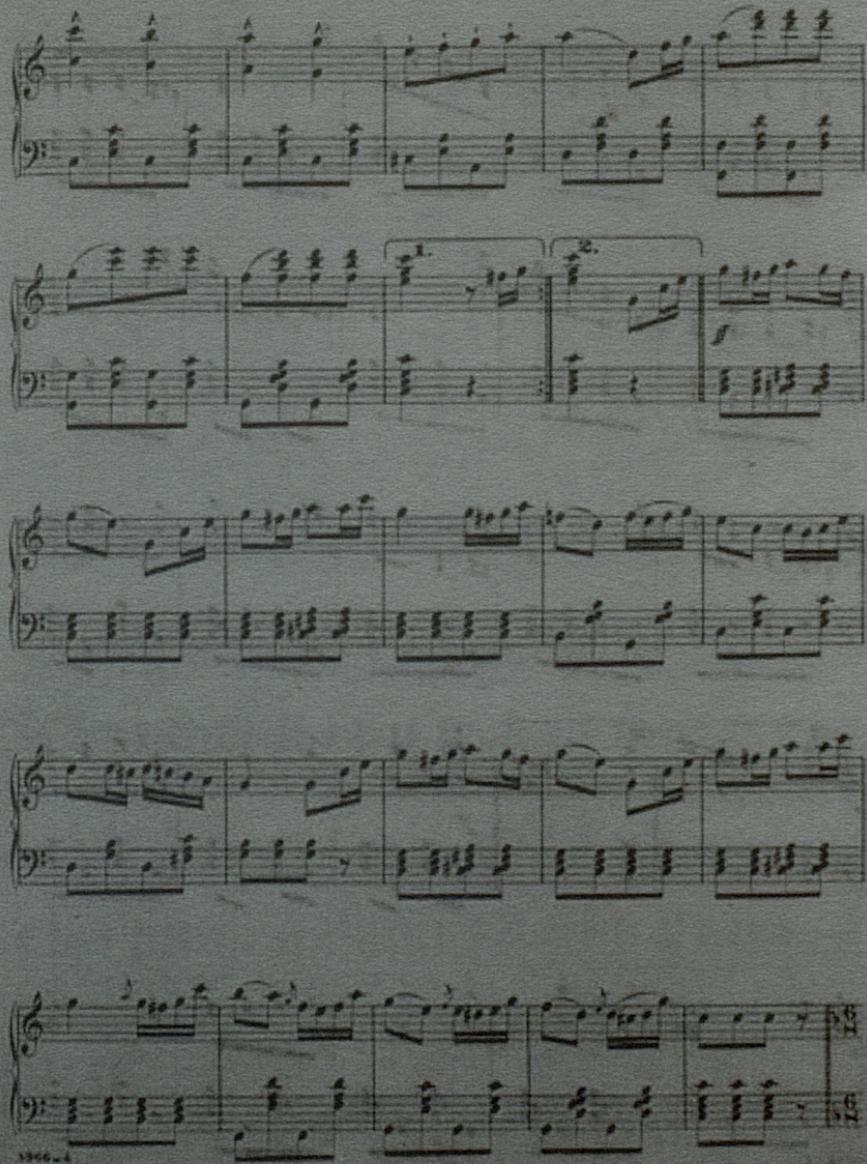
QUICK STEP.

C. S. Grafulla.

Marziale.

6

6

12.

fine

Delavan's Quick Step.

COMPOSED & ARRANGED

FOR THE PIANO-FORTE

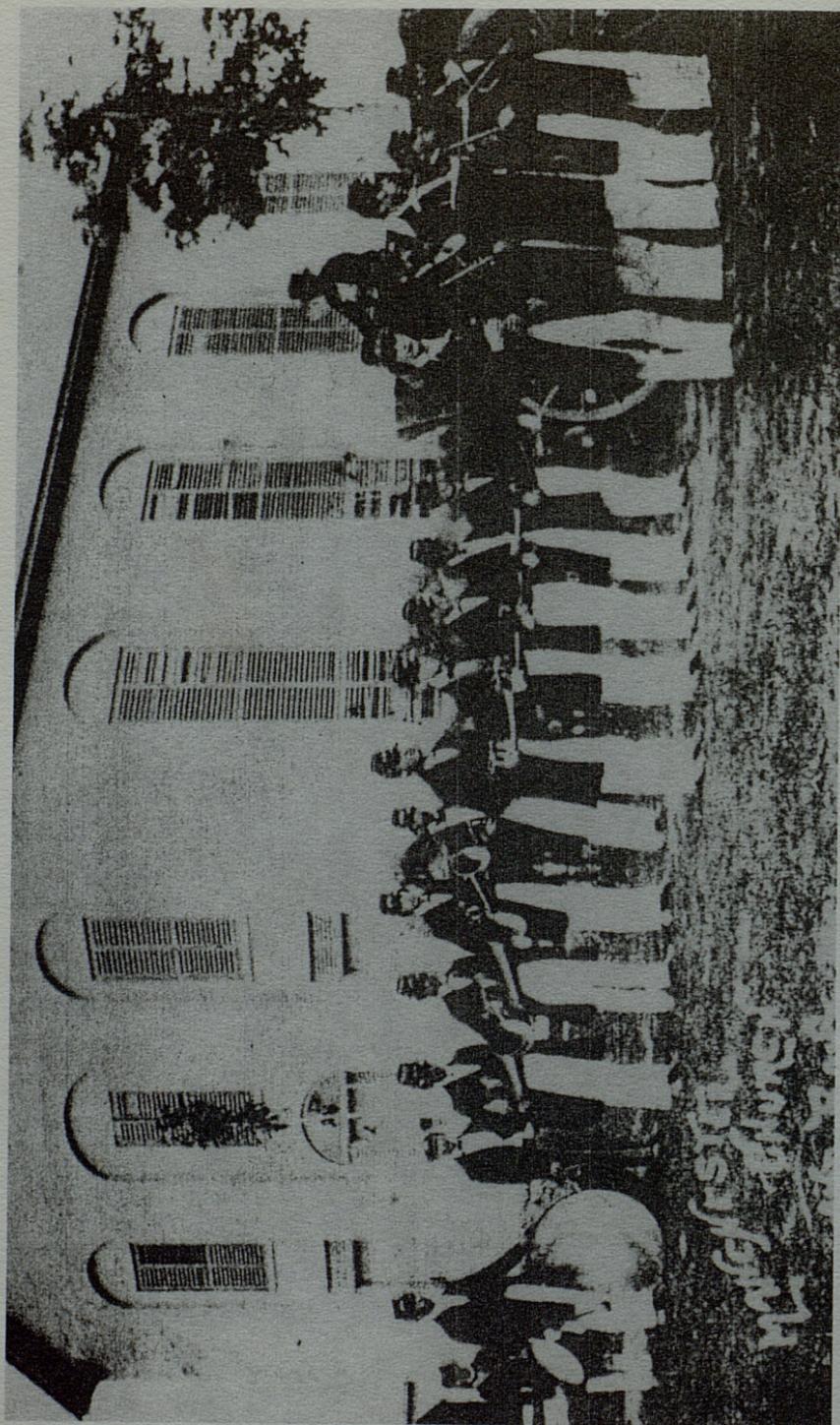
And Respectfully dedicated to
JOSEPH DELAVAN by his friend **C.S. GRAFULLA, A.M.**

as performed for the original "Piano-Room" Band

BY ADOLPHUS GOWEN, HENRY C. COLE & CO., NEW YORK.

PRINTED FOR THE AUTHOR BY J. W. DODGE & CO.

C. S. aparece a la derecha.

The Manchester Brass Band, N.H., en 1861. En los archivos de esta institución aparecieron partituras de Grafulla, ahora en la Biblioteca del Congreso, Washington D.C.

Tumba de Grafulla, cementerio de Greenwood, Brooklyn (Nueva York).

SIMPÒSIUM I JORNADES INTERNACIONALS DE L'ORGUE
HISTÒRIC DE LES BALEARS
TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS

Vol. I, sa Pobla, 1994. 113 pàg. Esgotat.

ÍNDEX: "*Els orgues Mallorquins i els orgues Caymari*" Antoni Mulet i Barceló. "*Inventari dels orgues Històrics i Actuals de les Illes Balears*" Antoni Mulet i Barceló, Arnau Reynés i Florit. "*Notes per a la Història de la música a Mallorca (segles XIII-XVII)*" Ramón Rosselló i Vaquer. "*Col·lecció de documents relatius a l'Orgue de l'Església Parroquial de Sineu*" Bartomeu Mulet i Ramis. "*El órgano y los organistas de la Parròquia de Santa Creu de Palma de Mallorca*" Josep Nicolau i Bauzà. "*Algunes breus consideracions sobre restauració, conservació i manteniment d'un orgue*" Miquel Bennàssar. "*Bibliografia de l'orguener de Mallorca Jordi Bosch de Verí (1739-1801)*" Miquel Pons i Bonet. "*Els Orgues històrics de Mallorca. Bibliografia i discografia*" Joan Parets i Serra.

Vol. II, Inca, 1995 / Llucmajor 1991. 249 pàg. 12 €

ÍNDEX: "*Els orgueners de la Família Bosch*" Antoni Mulet i Barceló. "*Els Orgues d'Inca*" Antoni Mulet i Barceló, Arnau Reynés i Florit. "*La Música de Sor Clara Andreu. L'Orgue del Monestir*" Pere Fiol i Tornila. "*Llista cronològica de Mestres Orgueners que han treballat a Mallorca fins a 1935*" Antoni Mulet i Barceló. "*Los Órganos de Lluc*" Rafael Juan Mestre. "*Els Orgues Portàtils a la Iconografia Musical de Mallorca*" Xavier Carbonell. "*Fundació i Dotació del Benefici de l'Orgue Parroquial que feu la Universitat i vila de Sineu dia 11 de maig de l'any del Senyor 1602*" Bartomeu Mulet i Ramis. "*L'extraordinària importància de Joan Baptista Cabanilles dins el món de la música*" Miquel Bota Totxo. "*La custòdia dels Orgues Històrics*" Sebastià Salom i Mas. "*L'Ajuntament i la Parròquia de Santanyí compren l'Orgue de*

Sant Domingo, obra de Jordi Bosch" Miquel Pons. "*Mestres de solfa a la Sapiència*" Guillem Bonet i Vidal. "*Un Plet mogut per la Capella dels Músics de la Seu de Mallorca contra el seu Capítol en el Segle XVIII*" Josep Nicolau i Bauzà. "*Llista de Cantants Lírics Mallorquins*" Joan Parets i Serra. "*Ricard Anckemann i la Música*" Miquel Alenyar i Fuster. "*La meva visió, personal i humana de Mn. Joan Mª Thomàs. Recordances i Vivències*" Antoni Riera i Estarellas. "*Noves tendències de la Musicologia: Avaluació, Crítica*" Antoni Pizà. "*L'Schola Cantorum del Seminari de Mallorca*" Pere Fiol i Tornila. "*Aproximació a l'estudi dels Caymaris Orgueners*" Antoni Mulet i Barceló.

Vol. III, Ciutat d'Alcúdia, 1996. 216 pàg. 12 €

ÍNDEX: "*L'orgue de Joan Maria Thomàs*" Antoni Mulet i Barceló. "*La Música d'orgue de Joan Maria Thomàs*" Xavier Carbonell i Castell. "*Mn. Joan Mª Thomàs el gran músic mallorquí i la vila de Santa Maria del Camí*" Josep Capo i Juan. "*Mossèn Thomàs i Llucmajor*" Sebastià Cardell i Tomàs. "*Els escrits de Joan Mª Thomàs per The Chesterian*" Antoni Pizà. "*Els Orgueners barrera*" Antoni Mulet i Barceló. "*L'Orgue Parroquial de Santa Maria de Sineu, construït per Pau Estada, mestre orguener en 1600*" Bartomeu Mulet i Ramis. "*L'Orgue de Sant Pere de Sencelles*" Guillem Llabrés i Torrens, Bartomeu Mut i Llabrés. "*Notícies històriques dels orgues de Llorito*" Andreu Ramis Puig-gros. "*Algunes dades sobre l'orgue de Banyalbufar*" Baltasar Morey i Carbonell. "*Notes sobre els orgues i la música al Convent de Santa Anna dels Minims de Muro*" Damià Payeras i Capó. "*Contractes d'orgues: Lluc, Sant Antoni de Pàdua, Santa Eulàlia i Artà*" Antoni Gili i Ferrer. "*El Beneficiari de l'orgue de Montuïri*" Guillem Mas i Miralles. "*Llista d'Organistes Mallorquins nats en el segle XIX*" Joan Parets i Serra. "*La representació d'oratori a Palma durant el segle XVIII*" Antoni Pizà. "*Oratorios Mallorquines de los siglos XVII y XVIII*" Jaume Garau i Amengual, Joan Parets i Serra. "*Música y Cine Mudo en Mallorca*" Encarnación N. Romero Gil.

ÍNDEX: "Els orgueners mallorquins del segle XIX" Antoni Mulet i Barceló. "El Llibre de l'Orgue del convent de Sant Domingo de la Ciutat de Mallorca (Pau Estade, 1603) un antecessor de l'orgue de Jordi Bosch" Antoni Mulet i Barceló. "Els orgues de Muro" Antoni Mulet, Arnau Reynés. "Documentació sobre l'orgue dels Germans Caimari a Sineu" Bartomeu Mulet i Ramis. "El benefici de l'orgue de l'Antiga Església Parroquial de Manacor i els seus beneficis (1525-1887)" Albert Carvajal i Mesquida, Joan Lliteras i Vives. "L'Orgue de Santa Eugènia" Sebastià Arrom Coll. "Els Organistes de l'Orgue de Banyalbufar (Segle XIX-XX)" Baltasar Morey i Carbonell. "Sis organistes naturals o oriunds de Fornalutx" Joan Antoni Estades de Montcaire i Bisbal. "Llista d'Organistes Mallorquins nats en el segle XX" Joan Parets i Serra. "El músic Antoni Lliteres i Carrio" Antoni Gili i Ferrer. "Antoni Lliteres: Òpera o Sarsuela" Pere Estelrich i Massutí. "Sobre la música de Lliteres i Durón" Xavier Carbonell i Castell. "Dos manuscrits del músic J. B^a Cabanilles a la Fundació C. Bauzà" Pere Xameña. "La Província Espanyola de la Immaculada Concepció del TOR i els inicis del Cant Gregorià" Francesc Amengual Arrom, Pere Fullana. "Catàleg dels Fons Musical de la Parròquia de Sant Joan Baptista de Muro" Pere Fiol i Tornila, Damià Payeras i Capó. "Les sarsueles de Pere Miquel Marquès i Garcias. Bibliografia dels llibrets" Jaume Bover. "La Recerca de la Música de Baltasar Samper" Joan Moll i Marqués. "Juana Barceló y Barceló: Piano y Altruismo" Encarnación N. Romero Gil. "Tosca. Una anàlisi entorn al número tres a l'òpera de Puccini" Mª Àngels Ferrer Forés.

ÍNDEX: "Els orgueners mallorquins del segle XIX (segona part): Julià Munar" Antoni Mulet i Barceló. "Aplec de notes històriques dels orgues de la Parròquia de Sant Joan Baptista de Calvià" Joan Lladó i Massot. "L'Orgue del Plà de Na Tesa i els seus organistes" Baltasar Morey i Carbonell. "L'Orgue de la Parròquia de Felanitx i els germans Caimari (1696)". Andreu Ramis i Puig-gros. "L'Orgue de la Vila de Sineu: una restauració datada l'any 1754" Josep Joaquim Esteve i Viquer. "Llista dels organistes mallorquins nats en el Segle XVIII" Joan

Parets i Serra. "*La musicologia balear*" Francesc Crespí i Canyelles. "*L'alè de l'Esperit que ens vol atreure*" Ramon Codina i Bonet. "*Magí Fiol Umbert, mestre de Capella de la Seu (1654-1698)*" Antoni Gili i Ferrer. "*El músic mn. Pere Blanquer Alomar, prevere (Sineu, segle XVII – Manacor 1729)*" Albert Carvajal i Mesquida, Joan Lliteras i Vives. "*Musicae Amatoribus. La Tertulia musical mallorquina del caballero Jaume de Ciervo*" Maria Sanhuesa Fonseca. "*Apunts musicals de la celebració Pasqual*" Felip Munar i Munar "*Apunts per a una història de l'òpera a Mallorca*" Josep Maria Buades i Juan. "*Bearn de Llorenç Villalonga versus Faust i Gounod*" Maria Angels Ferrer i Forés. "*Música i Magisteri a Mallorca: l'aportació de Ramón Morey a la difusió del Mètode Dalcroze*" Francesca Comas i Rubí. "*Bartomeu Calatayud i Cerdà (1882-1973). Catálogo de Obras*" Antoni Mir Marqués, Trinidad Solascasas i Sierra. "*Aproximació a l'obra de Bartomeu Oliver Martí*" Joan Company, Xavier Font, Maria A. Melis. "*Arxiu d'obres de compositors Mallorquins*" Joan Moll i Marquès. "*El món musical a les pàgines del Diario Balear (1831-1832)*" Francesc Perello i Felani. "*Memoria de un silencio*" Juan Francisco de Dios Hernández. "*El Círculo Cultural Medina de Palma y la música*" Encarnación N. Romero Gil.

Vol. VI, Artà, 1999. 462 pàg. 18 €.

ÍNDEX: "*Fra Vicenç Pizà, orguener. El segle XVII*" Antoni Mulet i Barceló. "*Pere Josep Bosch i Salvà, mestre orguener*" Antoni Mulet i Barceló. "*Inventari del mestre Joan Antoni Caymari, fuster i orguener*" Antoni Mulet i Barceló. "*L'Orgue de Guillem Barrera per a la Parròquia d'Alcúdia (1604)*" Antoni Mulet i Barceló. "*Un altre contracte de l'Orguener Pau Estada: Muro, 1603*" Antoni Mulet i Barceló. "*L'orgue del Socors: Intervencions dels germans Caymari prèvies al contracte*" Antoni Mulet i Barceló. "*Plet dels jurats d'Alcúdia contra l'orguener Joanot Osuna (1596-1601)*" Ramón Rosselló i Vaquer. "*Notas sueltas para la historia de la música en Mallorca. Archivo Diocesano de Mallorca*" Joan Rosselló i Lliteras. "*Llista dels organistes mallorquins nats en el Segle XVII*" Joan Parets i Serra. "*Els Germans Francesc i Gabriel Garau, músics de la Cort*" Antoni Gili i Ferrer. "*Ministrils i mestres de Capella de la Seu (1654-1698)*" Antoni Mulet i Barceló. "*Notes biogràfiques d'un mallorquí oblidat: Mn. Antoni Llull Ca-*

ses" Albert Carvajal, Joan Lliteras, Antoni Gomila. "Para el placer de los sentidos y del espíritu. La música como componente de la narrativa española breve en el siglo XVII" María Sanhuesa Fonseca. "De cómo Ramon Barce influye en la obra de J. S. Bach" Juan Francisco de Dios Hernández. "Análisis de Ocho Canciones Poéticas de Bernat Julià" María Angels Ferrer i Forés. "Bartolomé Ordinas Bauzá, compositor tardío de temas religiosos" María Paz Ordinas Montojo. "Catàleg de les tonades Populares Mallorquines recollides dins el meu arxiu de Sineu" Bartomeu Mulet i Ramis. "Composicions musicals relacionades amb Llorito" Joan Parets i Serra, Andreu Ramis i Puig-gros. "Los niños cantores de la Santa Iglesia Catedral Basílica de Palma, 1912-1948" Bartomeu Nigorra i Barceló, Diego Leon Fioravanti. "El Cant Coral a Sineu" Pere Roig i Massanet. "Sección femenina de Falange Española. Palma de Mallorca. Cancionero Catalán" Encarnación N. Romero Gil. "Records del meu pas per la nova cançó" Nicolau Piza i Mesquida. "Baltasar Moyà Sancho i la Banda de Música de la Casa de Misericòrdia de Palma. Primers anys: 1905-1907" Josep Joaquim Esteve i Vaquer. "El Clavicordi d'Artà" Romà Escalas i Llimona. "Organ Restoration in the Netherlands" Rudi Van Straten.

Vol. VII, Campos, 2000. 333 pàg. 18 €

ÍNDEX: "En el Centenari del naixement de Mn. Bartomeu Ballester i Monserrat 1900 – 24 Setembre 2000" Mn. Gabriel Reus i Mas. "Façanes Mallorquines i Catalanes, del Gòtic al Barroc" Gabriel Blancafort i París (1929-2001). "Mn. Bartomeu Ballester i Montserrat: Orgues, Orgueners i Organistes del seu temps" Antoni Mulet i Barceló. "Mn. Bartomeu Ballester, músic Campaner" Guillem Pizà i Rosselló. "Imatges sobre Mn. Bartomeu Ballester (A) Catoi. I" Miquel Pons i Bonet. "Papers Autògrafs de Bartomeu Ballester Montserrat a la Biblioteca March de Palma" Pilar González, Leonor Isern, Fausto Roldán. "L'Orgue de Santa Maria d'Eivissa" Joan Marí Cardona. "Historia de los Órganos de Ibiza" Pedro Miguel López Muñoz. "Antoni Beltran, Prevere Alcudienc; Organista a València (Segles XVI-XVII)" Ramón Rosselló i Vaquer, Joan Parets i Serra. "L'Orgue Començat per Joanot d'Osona per a la Ciutat d'Alcúdia (1595)" Antoni Mulet i Barceló. "Llista dels Organistes Mallorquins nats en el Segles XIV-XV-XVI i apèndixs" Joan Parets i Serra. "Antropologia, Història i Musicologia" Sebastià Trias i Mercant. "L'Arxiu de Música de la Seu de Mallorca" Cristina Menzel Sansó, José Joaquín Esteve Vaquer, Andreu Julià Serra. "Com-

posiciones de Músicos Mallorquines que figuran en el inventario del Archivo Musical del Santuario de Nuestra Señora de Lluch" Rafel Forteza i Forteza (1904-1951). "La Música a l'Església de l'Anunciació, (La Sang)" Antoni Gili i Ferrer. "Petita Història d'un Bombardí" Miquel Pons i Bonet. "L'Ocarina a Mallorca. Aproximació Història i Musicològica" Joan Parets i Serra, Andreu Ramis i Puig-gros. "Consideracions Històriques sobre l'origen de les Bandes de Música a Mallorca" Albert Carvajal, Joan Lliteras, Antoni Gomila. "Aspectes de la correspondència de Baltasar Samper amb Mn. Joan Maria Thomás (I)" Joan Moll i Marqués. "Cuatro Canciones de Juventud de Bernat Julià" Mª Angels Ferrer Forés. "Catalogación de las obras de Mn. Bernat Julià i Rosselló (Arxiu Schola Cantorum del Seminari de Mallorca)" Diego León i Fioravanti. "La Mallorquina y el Oficial (Madrid 1787)" Ramon Codina i Bonet. "El Reverso Iluminado" Juan Francisco de Dios Hernández.

PITAGORAS

VIII Simpòsium i Jornades Internacionals
de l'Orgue Històric de les Balears

VIII Trobada de Documentalistes Musicals

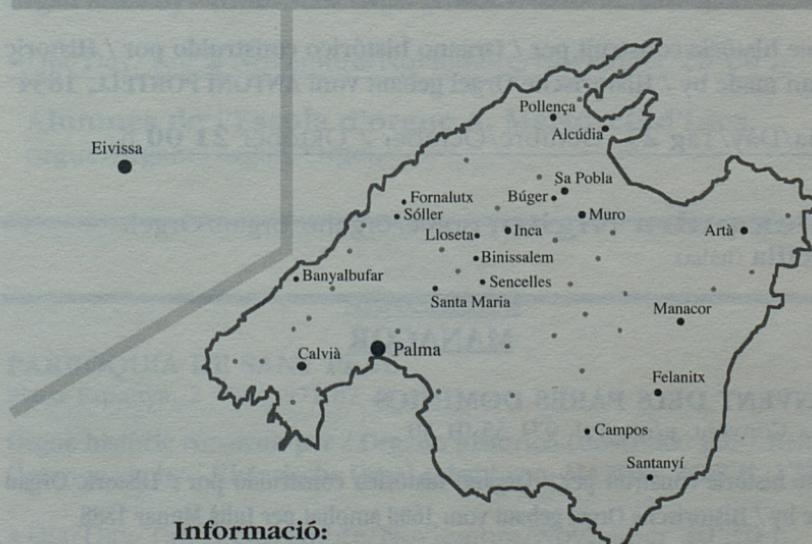
Manacor

**Concerts d'Orgue / Conciertos de órgano
Organconcerts / Orgelkonzerte**

Alcúdia, Artà, Búger, Banyalbufar, Binissalem, Calvià,
Campos, Eivissa, Felanitx, Fornalutx, Inca, Lloseta,
Manacor, Muro, Palma, Pollença, sa Pobla,
Santa Maria del Camí, Santanyí, Sencelles, Soller.

OCTUBRE / OCTOBER / OKTOBER • NOVEMBRE / NOVIEMBRE / NOVEMBER
• DESEMBRE / DICIEMBRE / DECEMBER / DEZEMBER

ILLES BALEARS 2001

Informació:

ACA

Son Bieli

07311 Búger • Mallorca

Illes Balears (Espanya)

Tel. 971 51 65 01 - Fax: 971 51 65 02

ESGLÉSIA DE / IGLESIA DE / CHURCH OF / KIRCHE VON
Concerts/Conciertos/Konzerte:

BANYALBUFAR

PARRÒQUIA DE LA NATIVITAT B. VERGE MARIA

C/. Baronia, 22 - Tel. 971 61 80 03

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: FRA. VICENÇ PIZÀ, (s.XVII)

• Dia/Day/Tag **20** Octubre/October / Oktober **22'00** h.

Alexandra Nigito, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sicilia (Itàlia).

BINISSALEM

PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE ROBINES

Plaça de l'Església, 22 - Tel. 971 51 10 18

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: ANTONI PORTELL, 1854

• Dia/Day/Tag **21** Octubre/October / Oktober **21'00** h.

Alexandra Nigito, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sicilia (Itàlia).

MANACOR

CONVENT DELS PARES DOMINICS

Plaça Convent, s/n - Tel. 971 55 01 50

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: 1600 ampliat per Julià Munar 1888

• Dia/Day/Tag **25** Octubre/October / Oktober **20'30** h.

Michal Novenko, orgue/órgano/organ/Orgel.
Praga

SANTA MARIA DEL CAMÍ

PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DEL CAMÍ

C/. Joan Vic, 1 - Tel. 971 62 00 74

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: LLUIS NAVARRO, 1737

- Dia/Day/Tag **26** Octubre/October / Oktober **21'00** h.

Miquel Bennàssar, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sa Pobla (Balears).

ARTÀ

PARRÒQUIA DE LA TRANSFIGURACIÓ

C/. Sant Salvador, 6 - Tel. 971 83 60 20

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: ANTONI PORTELL, 1851

- Dia/Day/Tag **2** Novembre/Noviembre/November **20'00** h.

Alumnes de l'Escola d'orgue A. Martorell d'Inca,
orgue/órgano/organ/Orgel.

SENCELLES

PARRÒQUIA DE SANT PERE

Plaça Espanya, 2 - Tel. 971 87 24 41

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: MATHEU BOSCH, 1746

- Dia/Day/Tag **3** Novembre/Noviembre/November **20'30** h.

Miquel Bennàssar, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sa Pobla (Balears).

INCA

PARRÒQUIA DE SANTA MARIA LA MAJOR

Plaça Orient, 36 - Tel. 971 50 01 47

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: GABRIEL THOMÀS I ESTARELLAS, 1816

• Dia/Day/Tag **4** Novembre/Noviembre/November **20'00** h.

Tomeu Mut, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sencelles (Balears).

ALCÚDIA

PARRÒQUIA DE SANT JAUME

Plaça Jaume Quès, Prevere, s/n - Tel. 971 54 86 55

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: JULIÀ MUNAR, 1893 - 1899

• Dia/Day/Tag **8** Novembre/Noviembre/November **20'00** h.

Arnau Reynés, orgue/órgano/organ/Orgel.
Campanet (Balears).

Julio Beltràñ, trompeta/trumpet/Trompette
Palma (Balears).

SÓLLER

PARRÒQUIA DE SANT BARTOMEU

C/. Gran Via, 1 - Tel. 971 63 06 02

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: LUDWIG SCHERRER, 1798.

• Dia/Day/Tag **10** Novembre/Noviembre/November **20'00** h.

Arnau Reynés, orgue/órgano/organ/Orgel.
Campanet (Balears).

Pilar Rosselló, soprano/sopran.
Inca (Balears).

BÚGER

PARRÒQUIA DE SANT PERE

Major, 45 - Tel. 971 51 61 47

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: PERE JOSEP BOSCH, 1763

- Dia/Day/Tag **11** Novembre/Noviembre/November **19'30** h.

Xavier Carbonell, orgue/órgano/organ/Orgel.

Palma (Balears).

LLOSETA

PARRÒQUIA DE LA NATIVITAT DE LA VERGE MARIA

C/. Compte d'Aiamans, 9 - Tel. 971 51 40 56

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: PERE JOSEP BOSCH, 1763

- Dia/Day/Tag **25** Novembre/Noviembre/November **20'30** h.

Bartomeu Manresa, orgue/órgano/organ/Orgel.

Felanitx (Balears).

SANTANYI

PARRÒQUIA DE SANT ANDREU

Plaça Major, 31 - Tel. 971 51 50 46

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: JORDI BOSCH, 1762

- Dia/Day/Tag **7** Desembre/Diciembre/December/Dezember **21'00** h.

Andreas Maisch, orgue/órgano/organ/Orgel.

Ausburg (Alemania).

SA POBLA

PARRÒQUIA DE SANT ANTONI ABAT
Plaça de l'Església, 1 - Tel. 971 54 02 94

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: DAMIÀ CAYMARI, 1717

- Dia/Day/Tag **8** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'00** h.

Andreas Maisch, orgue/órgano/organ/Orgel.
Ausburg (Alemania).

CAMPOS

PARRÒQUIA DE SANT FRANCESC DE PAULA
C/. d'es convent, s/n - Tel. 971 65 00 03

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: GABRIEL THOMÀS, 1822-23

- Dia/Day/Tag **9** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'30** h.

Miquel Bennàssar, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sa Pobla (Balears).

POLLENÇA

CONVENT DE SANT DOMINGO
C/. de Sant Domingo, s/n - Tel. 971 53 00 15

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made by / Historische Orgel gebaut von: LLUÍS NAVARRO, 1732

- Dia/Day/Tag **14** Desembre/Diciembre/December/Dezember **21'00** h.

Bartomeu Manresa, orgue/órgano/organ/Orgel.
Felanitx (Balears).

EIVISSA

PARRÒQUIA DE SANT PERE (CONVENT DE SANT DOMINGO)
C/. General BalauSAT, 6 - Tel. 971 30 02 39

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: "Frare Agustí anònim" 1679

- Dia/Day/Tag **14** Desembre/Diciembre/December/Dezember

Bernat Bailbé, orgue/órgano/organ/Orgel.
Barcelona.

MURO

PARRÒQUIA DE SANT JOAN BAPTISTA
C/. Bisbe Ramón Torrella, 1 - Tel. 971 53 70 22

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: PERE JOSEP BOSCH, 1761

- Dia/Day/Tag **15** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'00** h.

Bernat Bailbé, orgue/órgano/organ/Orgel.
Barcelona.

PALMA

MONESTIR DE SANTA ISABEL (SANT JERONI)
C/. Porta de la mar, 1-A - Tel. 971 72 73 98

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: MATEU BOSCH, 1746.

- Dia/Day/Tag **16** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'00** h.

Arnau Reynés, orgue/órgano/organ/Orgel.
Campañet (Baleares).

CALVIÀ

PARRÒQUIA DE SANT JOAN BAPTISTA
C/. Serral, 1 - Tel. 971 67 01 30

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ
made by / Historische Orgel gebaut von: ANTONI CARDELL, 1910

• Dia/Day/Tag **21** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'00** h.

Bartomeu Manresa, orgue/órgano/organ/Orgel.
Felanitx (Balears).

FORNALUTX

PARRÒQUIA DE LA NATIVITAT DE LA VERGE MARIA
C/. Església, 2 - Tel. 971 63 19 68

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic
Organ made by / Historische Orgel gebaut von: Orgue actual de 1584

• Dia/Day/Tag **22** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'00** h.

Xavier Carbonell, orgue/órgano/organ/Orgel.
Palma (Balears).

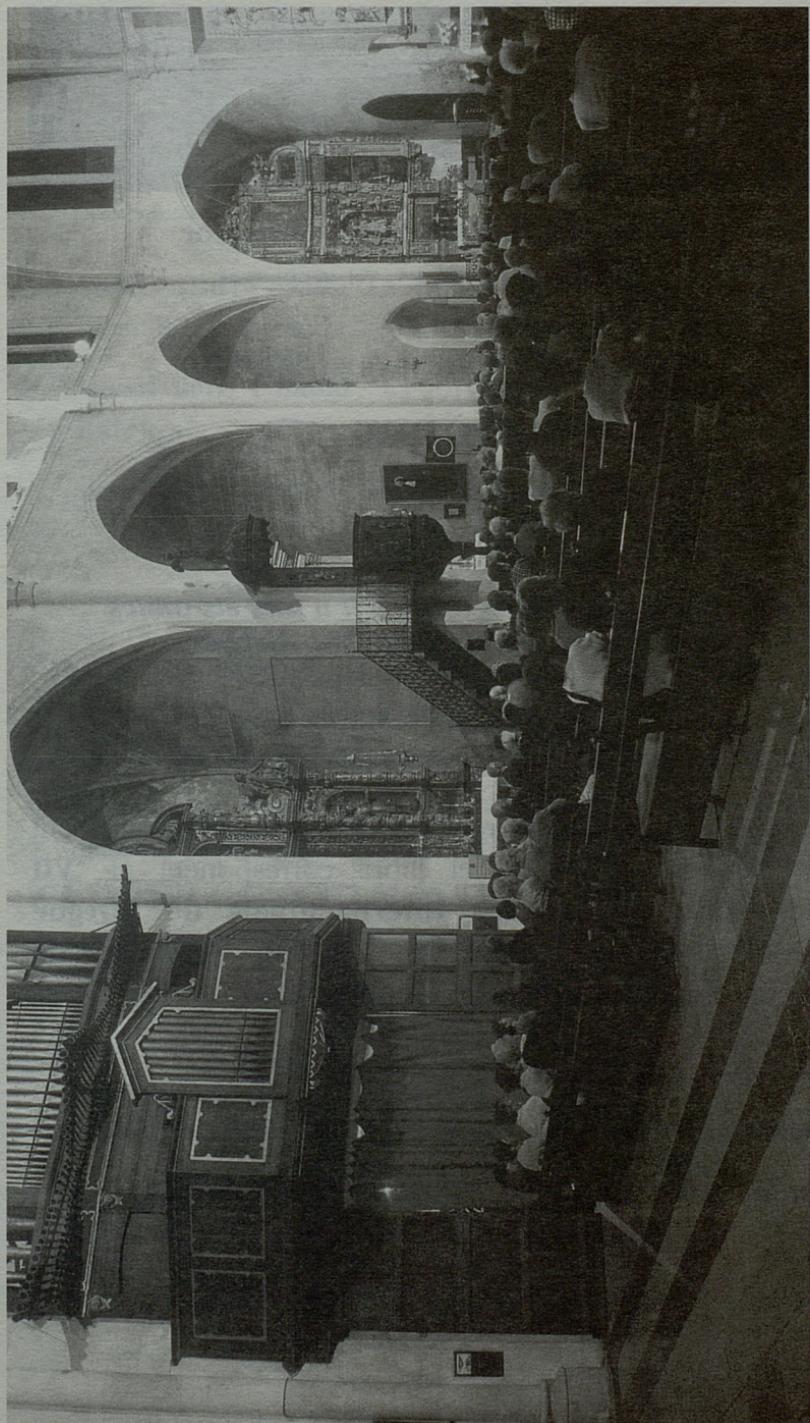
FELANITX

PARRÒQUIA DE SANT MIQUEL
Plaça Sta. Margalida, 6 - Tel. 971 58 00 56

Orgue històric construït per / Organo histórico construido por / Historic Organ made
by / Historische Orgel gebaut von: SEBASTIÀ I DAMIÀ CAYMARI, 1696 - 1699

• Dia/Day/Tag **23** Desembre/Diciembre/December/Dezember **20'30** h.

Miquel Bennàssar, orgue/órgano/organ/Orgel.
Sa Pobla (Balears).

Parroquia de la Transfiguració d'Artà
Concert d'orgue dels Alumnes de l'Escola d'Orgue A. Martorell d'Inca
2 de novembre de 2001

VIII Simposium sobre Orgues Històrics
VIII Trobada de Documentalistes Musicals
Manacor - 2001

LA TORRE DELS ENAGISTES - Manacor

Ctra. Cales de Mallorca, Km. 1,5 - Tel. 971 84 30 65

- Dissabte, **27 d'octubre a les 9'30 h.**

 SIMPÒSIUM

Lletra de Convit 2001

■ **D - c - v - b.**

Any mossèn Alcover

*I Centenari de la lletra de convit a tots els amics
de la llengua Catalana de Mn. Alcover.*

- Lliçó inaugural a càrrec de: **Joan March Noguera**
"La Música en el diccionari Alcover Moll"
- La Sra. **Magdalena Rigo**, regidora de cultura de l'Ajuntament de Campos, presentarà el llibre corresponent al **"VII Simposium i Jornades Internacionals de l'Orgue Històric de les Balears"** i **"VII Trobada de Documentalistes Musicals"** Campos, 2000.

Ponències a càrrec de:

- **Michal Novenko** *"Els orgues de la República Checa"*
- **Antoni Mulet** *"De Jaume Febrer a Josep Barceló:
Cinc segles dels orgues de Manacor"*

Moderarà les sessions: Sr. **Arnau Reynés i Florit**

• Diumenge, **28** d'octubre a les **9'30** h.

TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS

Ponències a càrrec de:

- **Anna Cazurra Basté:** "La Influència Italiana en l'obra de Joan Rossell en la seva estada a Mallorca"
- **Agustí Baro i Bauló** "La diversitat de la cançó a les Balears"

Moderarà les sessions: Sr. **Joan Parets i Serra**

•

* L'assistència, als actes, en qualitat d'orient és gratuïta.

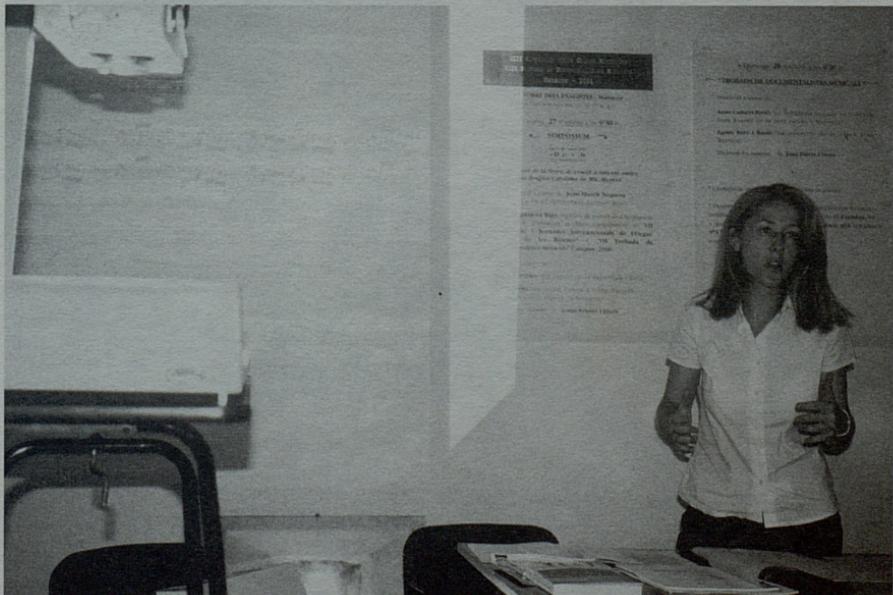
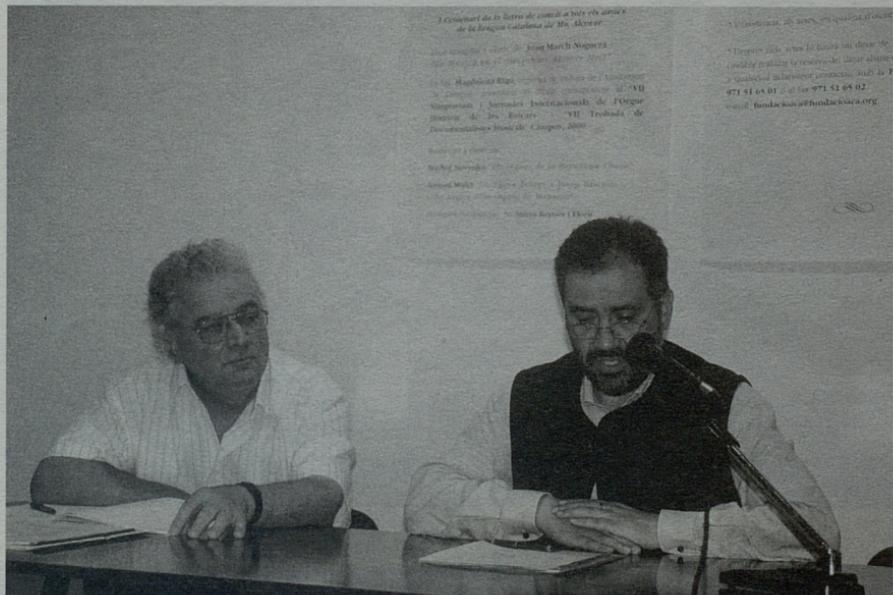
* Després dels actes hi haurà un dinar de companyonia. És imprescindible realitzar la reserva del dinar abans del dia **23 d'octubre**. Per a qualsevol aclariment contacteu amb la **Fundació ACA** al telèfon **971 51 65 01** o al fax **971 51 65 02**.

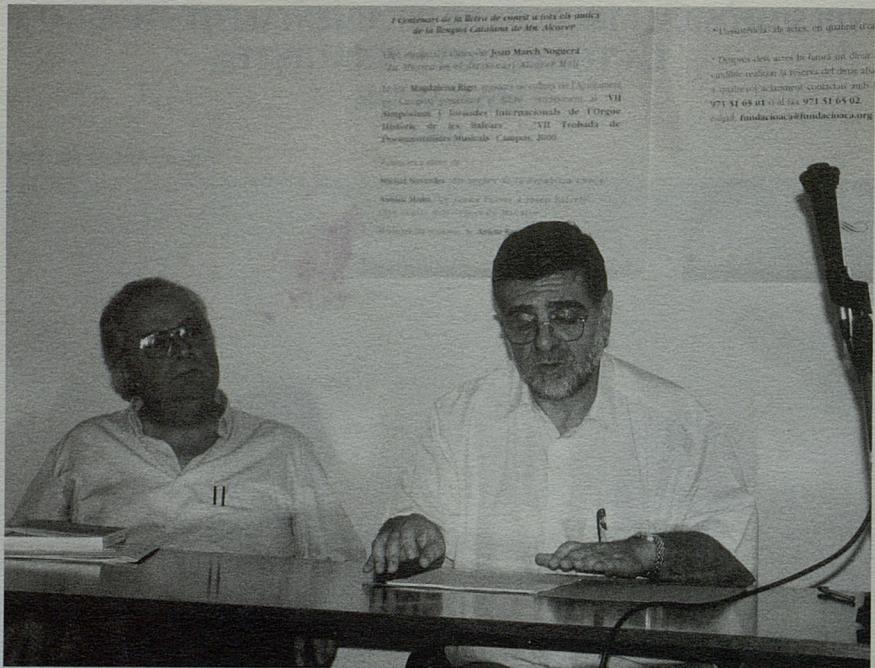
e-mail: **fundacioaca@fundacioaca.org**.

VIII SIMPÒSIUM I TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS
LA TORRE DELS ENAGISTES
MANACOR
2001

Fotos: Antoni Caimari

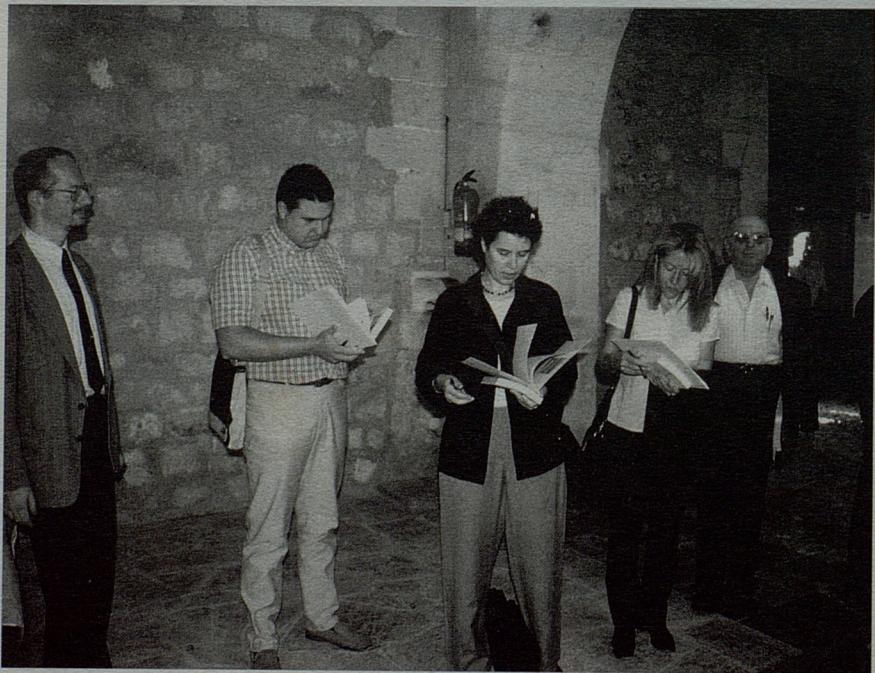
I Congress de la Banya de concert a tots els amics
de la Banya Catalana de M. Alcover

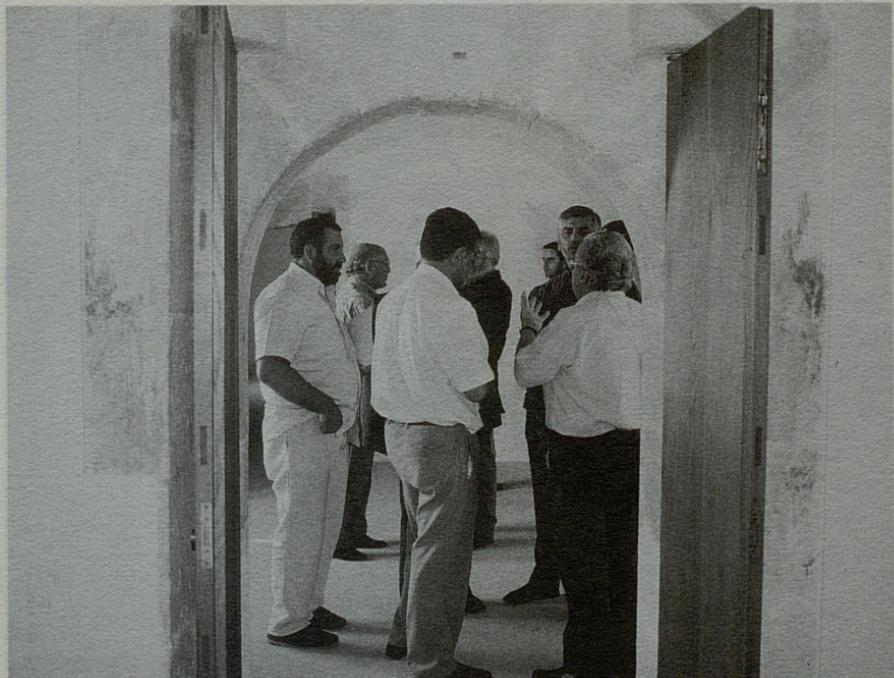
Entrega del premi a Josep Joan March Noguera.
Dr. Miquel Solà i Martínez. Alcover. M. Alcover.

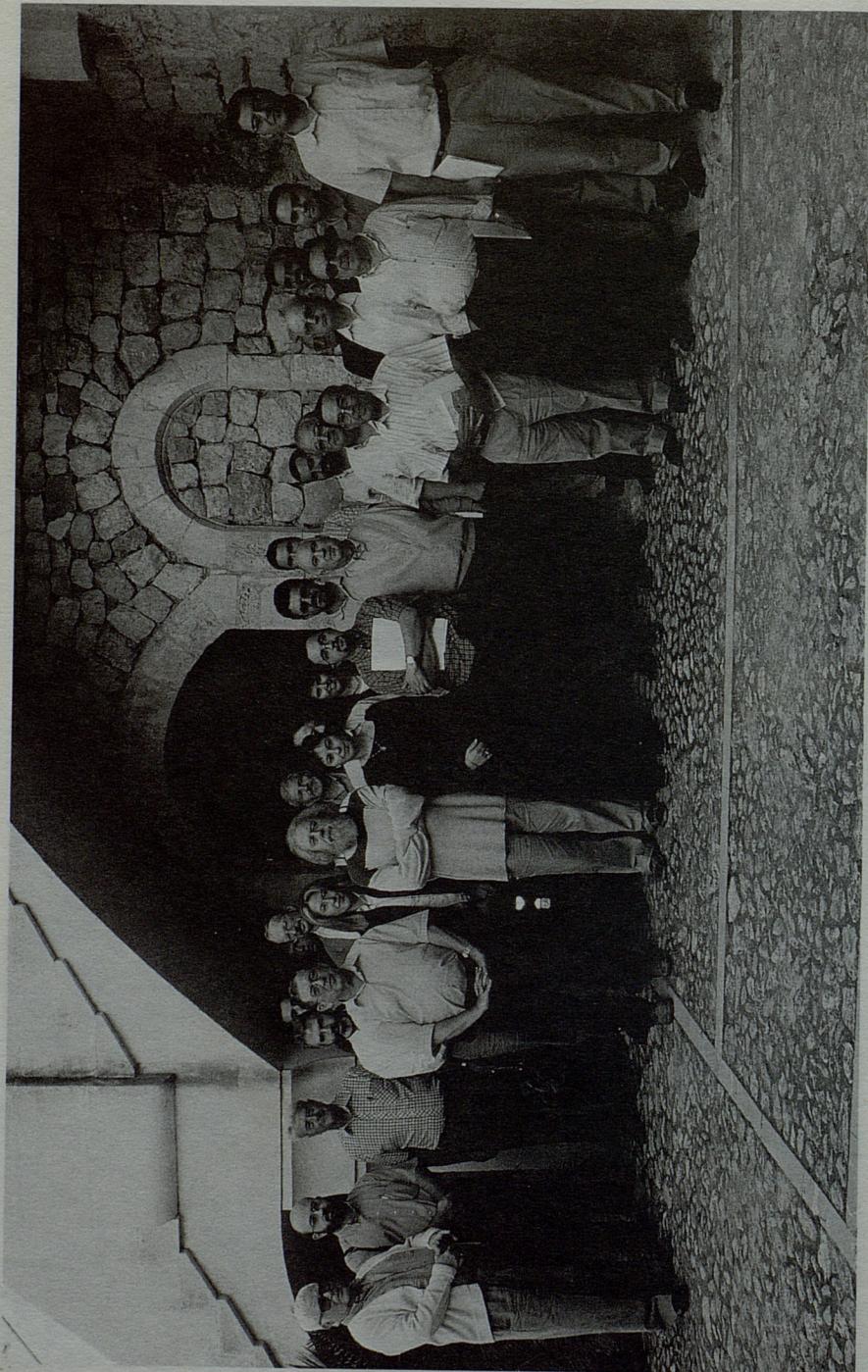
Dr. Miquel Solà i Martínez. Alcover. M. Alcover.
M. Alcover. Dr. Miquel Solà i Martínez. Alcover. M. Alcover.
M. Alcover. Dr. Miquel Solà i Martínez. Alcover. M. Alcover.

Presentació de nous en què els dins

Després dels anys hi han un clar
que els realitzar la recerca dels dies alts
a quinze o vint anys començar amb
971 51 65 01 i el 971 51 65 02
fundacion@fundacion.org

INDEX

PRESENTACIONS	5
LLIÇÓ INAUGURAL. PONÈNCIES I COMUNICACIONS	11
MOSSÈN ALCOVER I EL MÓN DE LA MÚSICA. LA MÚSICA EN EL DICCIÓNA RI ALCOVER-MOLL	13
Joan March i Noguera	
DE JAUME FEBRER A JOSEP BARCELÓ: CINC SEGLES DELS ORGUES DE MANACOR	35
Antoni Mulet i Barceló	
DE ORGANIS	51
Ramon Rosselló i Vaquer	
VIII TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS	59
LA DIVERSITAT DE LA CANÇO A LES BALEAR S	61
Agustí Baró i Bauló	
ELS IMPRESSOS MUSICALS CONSERVATS A MALLORCA	123
Cristina Menzel i Sansó	
José Joaquín Esteve i Vaquer	
TOMÀS ARMENGUAL, VIOLER	133
Ramon Rosselló i Vaquer	
UNA SOCIETAT MUSICAL EN EL SEGLE XV	147
Antoni Gili i Ferrer	
INSTRUMENTS TRADICIONALS DE MALLORCA: MÚSICA, SENYALS I CULTURA DE L'OCI PROPOSTA DE CATÀLEG I PRESÈNCIA EN EL D:C-V-B	151
Pere Orpí i Ferrer	
Josep Cortès i Servera	

L'ARXIU MUSICAL DE LLORENÇ MOREY I FERRER (1915 - 1974)	161
Albert Carvajal i Mesquida	
Joan Lliteras i Vives	
Antoni Gomila i Grimalt	
BIBLIOGRAFIA DE JOAN MARIA THOMÀS: MÚSICA IMPRESA	
	181
Jaume Bover	
Joan Parets i Serra	
120 ANYS DE XARANGUES I BANDES DE MÚSICA A EIVISSA	
	195
Joan Antoni Torres i Planells	
LA BANDA DE MÚSICA DE LLORITO. NOTES PER A LA HISTÒRIA (I)	
	205
Andreu Ramis i Puig-gros	
GEORGE CHARLES BOWDEN	
	235
Antoni Mir i Marqués	
LA CARRERA MUSICAL DE UN MENORQUÍN EN NUEVA YORK: CLAUDIO S. GRAFULLA (1812-1880)	
	241
Javier Albo Mata	
SIMPÒSIUM I JORNADES INTERNACIONALS DE L'ORGUE HITÒRIC DE LES BALEARIS TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS	
	267
PROGRAMA CORRESPONENT AL VIII SIMPÒSIUM I JORNADES INTERNACIONAL DE L'ORGUE HISTÒRIC DE LES BALEARIS VIII TROBADA DE DOCUMENTALISTES MUSICALS, MANACOR 2001	
	275

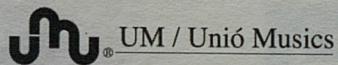
Membres de la Secció AMICS DE L'ORGUE d'ACA

Director:	<i>Arnau Reynés</i>
Vice-director:	<i>Antoni Mulet</i>
Secretari:	<i>Joan Segura</i>
Vice-secretari:	<i>Miquel Bennàssar</i>
Vocals:	<i>Bartomeu Mut, Joan Parets, Pere Reynés, Antoni Caimari i Xavier Carbonell</i>

Àrees de la Fundació ACA

ART : arts

"Naturalesa, Artesania i Gastronomia"

TRADITIO: ARS

Aula
Poética

АЛЛА

AJUNTAMENT DE PALMA

AJUNTAMENT DE POLLÈNCIA

AJUNTAMENT DE SA PÒBLA

AJUNTAMENT DE SANTANYÍ

AJUNTAMENT DE SÓLLER

AJUNTAMENT DE LLOSETA

AJUNTAMENT DE FELANITX

AJUNTAMENT DE
SANTA MARIA DEL CAMÍ

AJUNTAMENT DE SENCELLES

Col·laboren:

**"SA
NOS
TRA"**

Obra Social
i Cultural

Fundació Pública
Antoni Ma. Alcover

Bisbats i Parròquies de Mallorca i Eivissa

AJUNTAMENT
DE MANACOR

Fundació
Àrea Creació Acústica
Son Bielí · Biger

Consell de
Mallorca
Cultura i Joventut

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS

Conselleria de Turisme

